હાતમ નામું.

(ફારસી ભાષામાંથી)

સોલ ચીત્રો સહીત,

આવૃતી ત્રીજી–સુધારા સાથે.

કિંમત આઠ આના.

હાતમ નામું.

(ફારસી ભાષામાંથી)

સોલ ચીત્રો સહીત,

આવૃતી ત્રીજી—સુધારા સાથે.

મુંબઈ,

જેઠા. એ. કરાંણીએ પોતાનાં સ્ટેન્ડર્ડ પ્રીન્ટીંગ પ્રેસમાં છાપ્યું છે.

૧-૩-૮૭-૧૦૦૦

ખુલાસો—પેહેલી આવૃત્તીનો.

—:o:—

હાતમ નામું બામુદત થઇ આપણી દેશી કોમનું પ્યારૂં ને માનીતું વાચણ છે અને એ કીસ્સો "જુના વીચારવાલા" બુજોરગો તેમ "નવા વીચારવાલા" સુધરેલા જવાનોને ઘણો લાંબો વખત થયો જાણીતો છે. તે કીતાબ ફારસી જબાન ઉપરથી તરજુમો કરાવી ગુજરાતી જબાનમાં જાહેર મેલતાં અમારી એટલીજ ઉમેદ છે કે એનો બોહલો ફેલાવો થાય. બાપાણુતર સરસ અને રસીક કરવાને બની તેટલી કોશીશ કરીછે. હાતમ તાઇ નામું આગળ ઘણી વખત લીથોગરાફ છપાયું છે અને એક બે વાર ટાઇપોગરાફ નીકલ્યું છે તો પણ હાલની પ્રતમાં તદન નવી ને સુધરેલી વાક્ય રચના ઉપર વાંચનારને કંટાલો ન આવે અને ઓર દીલ રીઝે તેમ બયાનવાર હેવાલ આપ્યો છે. 'હાતમની સખાવત' આ કેહવત આખાં હીંદુસથાનમાં પ્રસીધ છે અને એ ઊંચી કીસમની રચનાના કીસ્સાનું વાંચણ દરેક જાત નાતમાં બોહલેપણે ફેલાય તેમ ઠીક પડે આ વીચારે એની કીમત ફકત રૂ. ૦॥ રાખી છે; અને સસતી કીમતના ગુજરાતી વાચણોનો રીવાજ દાખલ કરવાને જે અમે થોડુક થયું આગેવાની કરીછે તેને પુર બાહારમાં લાવવાને તેમ મંદ થયલી ગુજરાતી વાચનારી [illegible] મનો શોખ તેજ કરવાને આ વાર અમે ' લંબાવ્યુંછે તેને જોઇતું ઉતેજન ~

ખુલાસો-ત્રીજી આવૃત્તીનો.

——:o:——

હાતમ નામાની અમારી સસતી આવૃતી ગુજરાતી વાંચનારી આલમને એટલી તો પસંદ પડી છે કે તેની ત્રીજી આવૃત્તી બાહાર પાડવાની અમને ખુશાલી ભરી ફરજ પડી છે.

પેહલી આવૃત્તી ફકત આઠ આનાની નામની કીંમતે નીકળી તે વખતે 'કયસરે હીંદ'વાળા ભાઇબંધે પોતાની ખુશાલી જાહેર કરતાં અમને જે "દેશી પ્રીન્ટરના બાબમાં સસતા પુસ્તકો બાહાર પાડવાથી, એક નવો સને ચાલુ કરનાર" તરીકે જણાવી, "હાતમનામા જેવું દોડશો મોટા સફાનું જે પુસ્તક ફકત આઠ આનાની કીંમતે બાહાર પાડયું છે તે ભવીષની ફતેહની નીશાન તરીકે પુરતું છે" એવી જે ભવીષ્ય વાણી કહી હતી તે આ ત્રીજી આવૃત્તી વખતેજ પાર પડી છે એમ નથી, પણ ૧૦૦૦ નકલની પહેલી આવૃત્તી ફકત ચાર માસમાં ખપી ગઇ તેજ વખતે તે સાબેત થઇછે. વળી તે ગુજરાતી વાંચનના બાબમાં એક ખરેખરી અજાયબી થઇ, એમ નોંધતાં અમને ભારે ખુશાલી ઉપજે છે.

આ આવૃત્તી વખતે એના ચીત્રોમાં કાંઇક સુધારો કરવાની તજ-
...બાબ. ચીત્રના બાબમાં કેટલી પછાત છે તે જેઓ
... તેઓને સારી પેઠે રોશન છે, તે છતાં
[illegible]

સાંકળયું.

હાતમ નામામાં આવેલી તસવીરોનું સાંકળ્યું.

હાતમ બીન તાઇ.

હાતમના જન્મ વીશે.

———:o:———

આગલા વખતમાં એમન શેહેરમાં તાઇ નામે એક બાદશાહ રાજ્ય કરતો હતો, જેણે દરએક માગેલી ઈચ્છા પરવરદેગારે બક્ષેલી હતી, મગર એક ફરજંદનો તે ઘણો ઉમેદવાર હતો રાજ્ય સઘલું પુર બંદોબસતમાં હતું. સરવેને વાજબી ન્યાય મળતો, અને પ્રજા સઘળી ખુલ્લે બારણે સુતી હતી. ચોરનું તો નામ નહી! વલી તાઇ બાદશાહ સખાવતે પુર હતો. સરવે રઇયતની પણ એજ ઇચ્છા હતી કે તેઓનો રાજા સરવે પ્રકારે શુભ ભોગવે. અંતે તે કીરતારે તેની ઉમેદ પાર પાડી એક ફરજંદની બક્ષેશ કીધી. તે ફરજંદ ચંદ્રની માફક પ્રકાશતો અવતરયો. તેનું રૂપ જોઇ સરવે બેહદ અચરત થયા. જ્યારે આ ખુશ ખબર બાદશાહને કાણે પડી કે તેવોજ તે ખુશીના દરીઆવમાં ગરક થઇ ગયો, અને એક હુકમનામું તેજ વખતે જાહેર કીધું કે મારી સલતનતમાંના દરએક શેહેર, ગામ અને મુલકમાં આજ દીને જેટલાં છોકરાં અવતરયાં હોય તેટલાં છોકરાંને મારા મેહલમાં લાવી હાજર કરે અને તેઓ મારા મેહેલમાંજ ઉછરશે. ,આહા! પરમેશ્વરની શકતીજ ન્યારીછે! તેજ દહાડે નજદીક ૭ હજાર છોકરાંઓ તાઇ બાદશાહની આખી સલતનમાં પદા થયાં હતાં. હોકમ મુજબ સરવે રઇયતે પોતાનાં છોકરાંઓને દરબારમાં લાવી હાજર કીધાં. બાદશાહે દરએકને માટે અકેકી અકેકી આયા રાખી, અને પોતાના ફરજંદને માટે ચાર રાખી. પછી સરવે નજુમીઓને બોલાવી તેનો નસીબ દેખાડયો. સરવે નજુમીઓએ એક મતે જાહેર કીધું કે આ છોકરા જેવો ભાગયસાળી, બહાદુર, અને પરદુઃખભંજન કોઇ નીવડયો નથી, હાલ છે નહી, અને નીવડશે પણ નહી. બાદશાહ આ સાંભળી એટલો મગન થઇ ગયો કે દરએક નજુમીને એકેક ગામ બક્ષીશ કીધું. બાદશાહે તે છોકરાનું નામ **હાતમ** કરી રાખયું. હવે શાહને એવી ખબર પોંહોંચી

કે હાતમ દુધ પીતો નથી, તેથી અંદેશો કરી ફરીથી નજુમીઓને બોલાવ્યા અને હાતમનો અહેવાલ જાહેર કીધો. નજુમીઓએ જોઈ જાહેર કીધું કે પ્રથમ સરવે છોકરાંઓને દુધ પવું, જે પછી હાતમ પણ પીશે. અંતે તેમજ થયું. નાનપણથી એટલું ઉદાર દીલ હાતમનું થયું કે પોતે કોઈ પણ તંગીના માણસને તેની હાજત પુરી પાડયા સીવાય મોકલતો નહી. પોતાના બાપનો સઘલો પઇસો ખોદાઇ રાહ ઉપર ખરચતો. જ્યારે પણ બાહાર ફરવા નીકલતો, ત્યારે લોકો તેને જોવાને માટે તુટી પડતાં. તેઓ એવું માનતાં કે એ કોઇ દેવ રૂપી મનુષ્ય છે, જે આ દુનીયામાં પરમાર્થના કામ માટે જનમયો છે, જ્યારે પણ તે શેકાર કરવા જતો ત્યારે જેવી જાનવર તે જોતો તેને જીવતું પકડી પછી અઝાબ દીધા વગર છોડી દેતો. એક વેળાએ જંગલમાં શેકાર કરતી વખતે એક વાઘે દેખાવ દીધો હાતમ પેહેલાં તો જરા દીલથી ડરયો, પણ પછી હીંમત રાખી, પોતાના ઘોડાને એક બુલંદ ઝાડ સાથ બાંધી પગે ચાલતો તે વાઘની નજદીક ગયો. અને આજેજી કરી કહેવા લાગયો કે ઓ શીરના બચા, હું એવું ચાહું છું કે તું તારૂં પેટ ભરી પાછો ફરે; તારી સનમુખ હું ઉભો છું. જો તારી મરજી હોય તો શુખેથી મારૂં ગોસત ખાઇ તું તાજો થા! જ્યારે વાઘે એવું જોયું, ત્યારે પોતાનું માથું હાતમના પગ આગળ મુકી ગોયા એવું દેખાડયુ કે હું સરવે સમજુંછું! આટલું કરી વાઘે જંગલનો રસતો લીધો અને હાતમ પોતાના શેહેર તરફ પાછો ફરયો.

બરઝક સોદાગરની છોકરી હાસનબાનુનો કીસ્સો.

:o:

ઘણા અસલના વખતમાં ખોરાસાન મુલકમાં એક બાદશાહ રાજ્ય ચલાવતો હતો. જેની પાસ બેશુમાર લશકર હતું. જરઝવેરનો તો પારજ નહી. તેના મુલકમાં બરઝખ નામે એક સોદાગર રેહેતો હતો, જે શાહની બરોબર ધન દોલત ધરાવતો હતો ને શાહનો તે ઘણોજ માનીતો હતો. દરએક કામ શાહ તેની મસલેહત પુછી કરતો. ને સોદાગરની હોશનબાનુ નામે એક પુરી બેટી હતી, જે રૂપમાં પુનંમના ચાંદ જેસાલ હતી. ગુણનો તો જાણે સાગરજ ભરેલો હતો. જ્યારે સોદાગર મરવા પડયો ત્યારે પોતાની છોકરીને શાહને સોંપી ગયો કે આ

તસવીર ૧ લી.

હાતમ તથા વાઘની જંગલમાં મુલાકાત.

તસવીર ૨ ૭.

હશાનબાનુને તેના બાપે પાદશાહને હવાલે કીધી.

મારી બેટી ને તારીજ છે એમ જાણજે. શાહે દોસ્તીના બદલામાં બરઝખ સોદાગરની માગણી કબુલ કીધી અને તે છોકરીને પોતાના પનાહમાં બાખુશી રાખી. જ્યારે મોટી થઇ ત્યારે શાહે તેને એક દાયાને સોંપી પોતાના શેહેરમાં એક મોટો મેહેલ બંધાવી ત્યાં રાખી અને તેના બાપની સર્વે ધન દોલત તેને હવાલે કરી. હવે જ્યારે હોસનબાનુ પુર જુવાનીમાં આવી ત્યારે પોતાની દાયાને કેહેવા લાગી કે ઓ મારી વહાલી મા, મને એક એવો રસતો દેખાડ કે જેથી હું આ પૃથવીની સરવે લાલચોથી દુર રહું, કારણકે મારો એવો વીચાર છે કે દગાખોર દુનીયાથી દુર રહીને ઇશ્વરની ભક્તીમાં મારી છીંદગી ગુજારૂં. ત્યારે તે દાયાએ જવાબ દીધો કે ઓ મારી પ્યારી બેટી તે વીશે તું નચીંત રહે, અને હું આ સાત સવાલો જે તુંને કહું છું તેના જે કોઇ જવાબ આપે તેની સાથે તું પરણવાની કબુલાત આપજે, જેથી સરવે માણસોથી દુર રહી તું તારી છીંદગી સુખચેનમાં કહાડશે. તે સાત સવાલો નીચે પ્રમાણે છે:—

સવાલ ૧ લો—એક વખત જોયું, પણ બીજી વાર જોવાની ઉમેદ છે.

સવાલ ૨ જો—નેકી કર ને દરીઆમાં નાખ.

સવાલ ૩ જો—કોઇ માણસ સાથે બદી કરતો ના, જે કરશે તે તેવુંજ પામશે.

સવાલ ૪ થો—સત્ય બોલનારને હમેશાં આરામ મલેછે.

સવાલ ૫ મો—અવાજ આપતા પહાડની ખબર લાવ.

સવાલ ૬ ઠો—તારા બાપના ઘરમાં જે મરઘીના ઇંડા જેટલું મોટું મોતી છે, તેનો જોડો શોધી લાવ.

સવાલ ૭ મો—હમાનબાદગરદની ખબર લાવ.

આ પછી દાયા બોલી કે જે ધણી તારા આ સાત સવાલોનો જવાબ આપે તેને તારો યોગ્ય ભરથાર ગણી નેકી કરી દુનીયાનું શુખ હાંસલ કરજે, કારણ જે મારી ઉમર હવે ઘણી થોડી બાકી છે. હવે એક વખતને સમે હોસનબાનુ પોતાના મેહેલની બારીએથી રસતાનો મેલો જોતી બેઠી હતી, તેવામાં તેની નજરે એક અજાયબ દેખાવ પડયો. એક ફકીર રસતેથી જતો હતો. તેના ચાલીસ ચેલાઓ રસતામાં સોનાની ઇંટડીઓ મેળતા હતા, તેની ઉપર પગ મુકી તે ફકીર ચાલતો હતો. આવો મામલો જોવાથી હોસનબાનુ તો દંગજ થઇ ગઇ, અને પોતાની દાયાને પુછવા લાગી કે મારી કદરદાન માતા આ તે કોણ પુરૂષ છે જે આવા દબદબાથી જાયછે. દાયા બોલી કે એ આપણા બાદશાહનો ધર્મ ગુરૂ છે. એ ઘણોજ પવીત્ર અને પરમેશ્વરનો મોટો ભગત છે. ત્યારે

હોસનબાનુએ જવાબ દીધો કે ઓ મારી દાયા હું એવું ઇચ્છુ છું કે આ પરહેજગાર મરદને આપણા ઘરમાં બોલાવી એની કદમબુસી કરીએ, કારણકે એવા ભગતોના દરશનથી બંને દુનીયાનું સુખ હાંસલ થાય છે, દાયાએ પણ તેમ કબુલ કીધું, અને પોતાના માણસને તે પરહેજગાર ફકીરને ઘર ઇજન કરવા મોકલાવ્યો. તે માણસ જવાબ લાવ્યો કે તે પવીત્ર પુરૂષે આવતી કાલે આવવા કબુલ કીધું છે. આ ખબર સાંભળી હોસનબાનુએ સઘળી તૈયારીઓ કરવા માંડી. કેટલાક ખુમચા મેવાના, ઝવેરના અને સોનાં–રૂપાંના ભરી રાખયા અને મેહેલના દેવાનખાનાથી તે છેક હેઠે સુધી તરેહદાર રેશમી અને સોનેરી રૂપેરી ગાલીચા પંથરાવ્યા. હવે બામદાદ થઇ અને તમામ મેહેલ રંગ રાગ અને ખુશી ખુરમીથી ગાજી રહયો. બપોર પડતાં તે પવીત્ર અને પરહેજગાર ધર્મ ગુરૂ સોનાની ઇંટડીઓ પર પગ મુકતો હોસનબાનુના આરાસતે કીધેલા મેહેલ નજદીક આવી પેહોંચ્યો, તેવીજ દરબાનોએ અંદર ખબર કીધી. હોસનબાનુએ તેને માટે સોનાંરૂપાં તથા ઝવેરથી સણગારેલો જે ગાલીચો તઇઆર કીધો હતો તે ઉપર ગુરૂને બેસાડયો, પછી સરવે ખુમચા જર ઝવેર તથા હીરા મોતીના તેની આગલ મુકયા, જે તેણે કબુલ નહીં કીધા, અને બોલ્યો કે આ ગંદી ચીજો અમો પરહેજગાર અને પાક પુરૂષો માટે ખુદાતાલાએ પેદા કીધેલી નથી. ઘણા કાલાવાલા તથા ઘણીક મીનતજારી છતાં તેણે નહીં કબુલ કીધા, ત્યારે હોસનબાનુએ મેવાથી ભરેલા તથા મીઠાઇથી પુર ખુમચા લાવવાનો હોકમ કીધો. તેમાંથી તે પાક ખોદા તરસ આદમીએ થોડું ખાધું, પણ મનમાં બડબડવા લાગયો કે ઓ હફ્‌ત એકલીમના શાહ, આ બરઝખ સોદાગર પાસ કેટલો ખજાનો છે. ખચીત પાદશાહો પાસ નહીં હોય એટલો ખજાનો એને ત્યાં મોજુદ છે. ફીકર નહીં. આજ રાતે આવી આ સઘળો ખજાનો લઇ જવો જોઇએ. પછી ચોરીથી યા લુટફાતથી. આવો વીચાર કરી તે ગુનેહગાર પુરૂષ ઉઠયો. તેવીજ હોસનબાનુ તેના પગપર પડી, અને દુવા ચાહી. ત્યારે તે અહરેમનની ખસલતનો પાપી માણસ તેની ઉપર દુવા વરસાવી ચાલતો થયો. હવે નજદીક સાંજનો સમય થયો અને સઘળાં ઘણાજ થાકી ગયલા હોવાથી સરવે અસબાબ જ્યાંનો ત્યાં રહેવા દઈ આરામ કરવા ગયાં. મધરાતને સમે તે ફકીર પોતાના ચાલીસ ચેલાઓને લઈ હોસનબાનુના ઘરમાં દાખલ થયો, અને સઘળો અસબાબ લુટવા લાગ્યો. જે માણસો તે અહરેમનની સામે થયાં તે સઘળાંને તેણે જખમી કીધાં, અને સઘળું જરઝવેર લઈ ગાંસડા બાંધી ચાલતો થયો. હોસનબાનુએ જ્યારે

આવું જોયું ત્યારે તેણીની સઘળી સુધબુધ ઉડી ગઈ અને રડવા લાગી પણ તેની દાયાએ તેને દીલાસો દીધો કે હાલ જે થયું તે ન થયું એમ બનવાનું નથી. માટે ધીરજ સંપાદન કરવી, અને જ્યારે રોશનીનો ગોલો પોતાના આબદાર કીરણો મગરેબથી ફેંકે યાને જ્યારે બામદાદ થાય, ત્યારે બાદશાહ પાસ ફરીયાદ કરવા જવું. હોસનબાનુએ પણ તે સલાહ કબુલ કીધી, અને સવારના પોતાની દાયાને સાથે લઈ પેલાં જખમી થયલાં માણસોને ગાડીમાં બેસાડી શાહની દરબારે આવી પોંહોચી. દેવડીદારે શાહને ખબર કીધી કે બરઝખ સોદાગરની છોકરી પોતાની દાયા સાથે આવી છે, અને તમો નામદાર પાસ ફરીયાદ ઉઠાવા માગે છે. શાહે હોકમ કીધો કે તરત અંદર દાખલ કરે. જ્યારે હોસનબાનુ બાદશાહ નજદીક ઉભી એટલે તખતને બોસો દઈ હજારો હજાર આફ્રીન કરી બોલી કે ઓ નામવર પાદશાહ મારી ઉપર મોટી મુસીબત આવી પડી છે. તમો નામવરના ધર્મગુરૂને મેં ગઈ કાલે જીઆફત આપી હતી, તેજ ચંડાલે મારા મેહેલમાં પેસી મારૂં સર્વ દરવય લુટી આ મારા ગરીબ અને નીમકહલાલ માણસોને જખમી કીધાં છે. અરેરે બાદશાહ! તે નાપાકનું મોંહ કાળું થજો અને તેની ઉપર અહરેમનની હજારો હજાર બદ દુવા વરસજો. બાદશાહે જ્યારે પોતાના ધર્મગુરૂ વિશે આવા શબ્દો સાંભળ્યા ત્યારે તેના ગુસ્સાનો તો પારજ રહ્યો નહીં, અને પોતાના પવિત્ર ગુરૂ માટે એમ બોલવા મના કીધી. પણ હોસનબાનુ સમજી નહીં ને વધારે અને વધારે બોલવા લાગી. આથી રાજા એટલો તો ચીરડાઇ ગયો કે તરતજ તેને પથરથી મારી નાખવાનો હોકમ કીધો. તે વખતે વડો વજીર હતો તે ઉઠયો અને નમીને બોલવા લાગો કે ઓ જેહાનના સરદાર! આપ મોટા પુરૂષને એવો રોષ નહીં જોઇએ. શોદાગર બરઝખની આ છોકરીને એક વખતે તું નામવરે તારી મુબારક પનાહ તળે લીધી હતી અને હાલ તેજ છોકરી પર તું પથરનો વરસાદ વરસાવે છે, એ તું નામદારને લાયક નથી. માટે એ છોકરીના ગુનાહ વાસ્તે બીજી કંઇ સજા ફરમાવવી જોઇએ. આથી શાહનો ગુસ્સો જરા નરમ થયો, તેથી હોકમ કીધો કે. હમણાને હમણાજ એ છોકરીને મારા શેહેરમાંથી કહાડી મેલે, અને એનો મેહેલ લુટી ભાંજી તોડી ફનાહ કરે. હોસનબાનુ તેજ વખત પોતાની દાયા સાથ શેહેરમાંથી ચાલી અને ચાલતાં ચાલતાં એક બીહામણા જંગલમાં આવી પોંહોચી. રાતને વખતે એક વિસાલ ઝાડ તળે આરામ કીધો. ઉંઘમાં તેણે એક સ્વપનું જોયું. તેણીએ એવું જોયું કે એક પીર પુરૂષ સફેત વસતર પેહેડી તેણીની નજદીક ઉભો રહી એમ કહે છે કે ઓ રાસ્ત બાનું તું કશો અદેશો ના કર, તારી ઉપર તે બારે હકતાલાની પુરી

મેહેરબાની છે. ઉઠ, અને આ ઝાડ તળે સાત મોટા શેહેનશાહોનો ખજાનો દાટેલો છે, તે તારા સ્વાધીનમાં લે. હોસનબાનુ બોલી કે હુ એક અબલા શી રીતે ખોદી શકું ? તે ફ્રેસતાએ જવાબ દીધો કે લાકડી લઈ થોડું ખોદ અને તે ખજાનો તારી નજરે પડશે. હોશનબાનુ જ્યારે સહવારના ઉઠી ત્યારે તે સ્વપનું પોતાની દાયાને કહ્યું. દાયાએ તે પ્રમાણે કીધું તો તેમાંથી બેસુમાર બેહદ નહીં ખુટે એટલો ખજાનો મળયો. જમીન નીચે સાત કુવા દરવયથી ભરપુર મળ્યા, અને મોટાં મોતીઓનો તો કંઇ સુમારજ નહીં. હવે હોસનબાનુની ખુશીનો તો પારજ રહ્યો નહીં. તે બોલી કે ઓ મારી કદરદાન માતા તું જા અને આપણા શેહેરમાંથી સઘળા સુતારોને તથા ઘર બાંધનારાઓને બોલાવી લાવ, કે આપણે હીયાં એક મોટી ઇમારત બંધાવી તેમાં રહીએ. તે દાયા બોલી કે હુ તુંને એકલી મેલી કેમ જાઉં. તેવામાં હોસનબાનુની ચાકરીમાંનો એક પુરૂષ ભીખારી હાલતે ત્યાં આવી પોહોચ્યો; તેણીએ તેને શેહેરમાં મોકલાવી સરવ ચીજો મંગાવી. અને એક મોટા અને કુશાદે મેહેલ બંધાવી તેમાં રહી. તેની ખુશાલીમાં સઘળા માણસોને મન પુરતો પઇસો આપ્યો. હોસનબાનુએ તેમાંના વડા મીસતરીને કહ્યું કે, હવે તમો હીયાં એક મોટું શેહેર બાંધો. તેણે જવાબ દીધો કે શાહની પરવાનગી સીવાય હીંયાં શેહેર બંધાય નહીં. હોસનબાનુંએ જોયું કે એ પણ ખરૂંજ કહેછે. પછી તે પુરૂષનો પોશાક પેહેરી મોટા અરબી ઘોડા પર સવાર થઇ, જરઝવેરના ખુમચા ચાકરોને માથે મુકી હીરા, મોતી અને યાકુતથી જડેલો એક મોર સુંદર વાસનમાં મુકી, શાહના પાયતખ્ત તરફ ચાલી. સેહેરમાં દાખલ થતાજ પોકાર ઉઠી રહયો કે એક મોટા સોદાગરનો છોકરો શાહને માટે પુશકલ માલ ખજાનો ભેટ લાવ્યો છે. હોસનબાનુએ બાદશાહની દરબાર આગળ આવી ખબર પોહોચાડી તેવીજ તેણીને દરબારમાં દાખલ કીધી. તેણીએ તખતને બોસો દઇ, બાદશાહને પેલું તમામ નજરાણું ભેટ કીધું. આ સઘળું નજરાનું જોઇ બાદશાહની અચરતીનો તો પારજ રહયો નહીં. તેણે તે કબુલ કીધું, અને હોસનબાનુનો અહેવાલ પુછયો. હોસનબાનુએ ઘણીજ મીઠી જુબાનથી ઉત્તર દીધો કે ઓ ખોરાસાન મુલકના બાપ મારૂં નામ બેહેરામ છે. મારા માત પીતા મરણ પામયાં છે. અને હું આ દુનીયામાં હવે એકલો પડયો છું. બાદશાહે જવાબ દીધો કે ઓ પરીચેહેરેના નોજુવાન બેટા જ્યારે તારાં માત પીતા મરણ પામયાં છે, ત્યારે હું તને મારા ફરજંદ તરીકે હીયાં રાખવા ઇચ્છુછું. હોસનબાનુએ જવાબ દીધો કે ઓ નામવર પીતા, જ્યારે તું નામવરની એવીજ મરજી છે, ત્યારે મારી પણ તેજ થવી જોઇએ ને મને આ મોટો આસરો

આપયો માટે હું તું નામદારનો મોટો ઉપકારી થયો છું. મારી મરજી છે કે તું નામદાર મારૂં લાયક નામ આપે. બાદશાહે તેનું નામ માહરૂશાહ કરી રાખ્યું. પછી હોસનબાનુએ પોતાની અરજ રજુ કીધી. બાદશાહે હોકમ કીધો કે નરતજ જે જંગલમાં માહરૂશાહનો મહેલ છે તેજ જંગલમાં એક મોટું શેહેર વસાવે. પછી હોસનબાનુ તરફ ફરીને બોલયો કે ઓ મારા જાન તું મારેથી આટલા દુર રહેવા જાય છે, પણ હવે મને તારા વગર ચેન પડશે નહીં, માટે તેને ઘટેછે કે મારી પાસે રહે, અને મારા જી-વને ા કરે. હોસનબાનુએ જવાબ દીધો કે અગર જો હું તમો નામવર [illegible] રહીશ તો પછી મારી મરજી પ્રમાણે શેહેર બંધાશે નહી, માટે હું તમોને મહીનામાં ચાર વખત મળવા આવીશ. બાદશાહે તે કબુલ કીધું, અને હોસનબાનું મરદનો લેબાસમાં બાદશાહની રૂબરૂ આવયા કીધી. હવે એક દીને એવું બનયું કે બાદશાહ પેલા પરહેજગાર ફકીરની મુલાકાતે જવાનો હતો, તેથી માહરૂશાહને પણ પોતાની સાથે લીધો. જ્યારે બાદશાહ હોસનબાનુ સાથે પોતાના મેહેલમાં પાછો આવ્યો, એટલે હોસનબાનુ બોલી કે ઓ મારા મેહેરબાન પીતા, હું એવું ચાહુંછું કે આ પરહેજગાર પાક મરદને જીઆફતે બોલાવું, અને એના દરશન કરી મારા જીવને આનંદ પમાડું. બાદશાહે કબુલ કીધું, અને હોસનબાનુને પોતાના મેહેલમાં જીઆફત આપવા કહ્યું; પણ તે બોલી કે મારૂ જીગર એમ ચાહેછે કે હું એને એક જુદા મેહેલમાં જીઆફત આપું. પછી હોસનબાનુએ તેમ કીધું, અને પેલા મકરબાજ સાધુને જીઆફત આપવાને સરવે તૈયારી કીધી. તેમ કરી રહી તેને નોતરૂં મોકલયું, જે પેલા અહરેમને મોટી ખુશી સાથ કબુલ કીધું. હોસનબાનુએ આગળના કરતાં પણ આ વખતે ઘણો ભપકો કીધો હતો.

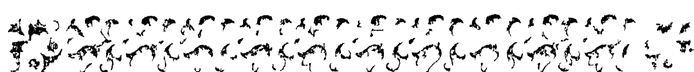
બીજે દીને પેલો દરવેશ આગળ મુવાફેક ભારે દબદબાથી સોનાની ઇંટડીઓ પર પોતાના પગ મુકી ચાલતો ચાલતો હોસનબાનુના મેહેલ આ-ગળ આવ્યો તેજ વખતે તેણીએ તેને બાઆબરૂ સાથ અંદર લીધો અને આગળ મુવાફેક બાદશાહી બીછાના પર બેઠા પછી જરઝવેર, મોતી-હીરા, યાકુત વગેરેથી ભરેલા ખુમચા લાવી તેની આગળ હજર કીધા. દર-વીશે તે ના કબુલ કીધા, અને થોડી મીઠાઇ ખાધા પછી અતર ખુ-શબો વગેરે લઇ રૂખસત લીધી. જતાં જતાં તેને મનમાં વીચાર કીધો કે આજે સપાટો ઠીક છે, રાતના એની વાત. પણ હવે હોસ-નબાનુએ અગાઉથી ગોઠવણ કીધી હતી. તેણીએ શાહને ત્યાં કહેવ-ડાવ્યું હતું કે આજ રાતે મારે ત્યાં ચોરો ચોરી કરવા આવવાના છે એવું મેં સાંભળ્યુંછે. આથી બાદશાહે પોતાના વડા વજીરને તે બાબદનો બં-

દોબસત કરવા વીશે પકો હોકમ કીધો. વાંચનાર, બકરાંના ચામડાંમાં વરૂઓ કેવા છુપા રહેછે, તેનો વીચાર આ દાખલાથી તને બરોબર મળશે. ધર્મને નામે લુટનારા આ જગતમાં કેટલાક વધયા હશે તેનો તું વીચાર કર. પાપી પોતાના પાપે આજ દુનીયાંમાં કેવું સુખ ભોગવેછે તેનો દાખલો આ કરતાં સરસ બીજો કયો મળવાનો છે? તે અહરેમનની ખસલતનો આદમી પોતાના ઠેડાવ મુજબ મધરાતે પોતાના ચાલીસ ચોરો સહીત હોસનબાનુના મેહેલમાં દાખલ થયો. હવે હોસનબાનુના આદમીઓ હાકેલાં હોવાથી સરવે સુઇ ગયાં. વડા વજીરે શેહેરના મુખ્યને પોતાની સાથે હુશીઆર કેળવાયલા સીપાહીઓ લઇ જવા ફરમાવ્યું. સરવે બંદોબસ્ત બરોબર થઇ ચુકયો. તે નાપાક એબ-લીસ ધારેલે વખતે પોતાનું સેતાન કામ કરવા આવી પોંહોચ્યો. હોસનબાનુના મેહેલમાં ધુરી સરવ અસબાબ, જરઝવેર, હીરા, મોતી, માણેક, યાકુત, સોનું, રૂપું વગેરેના ગાંસડા બાંધી જેવો તે સેતાનની ખસલતનો પયગંબર સાધુ! બહાર નીકળ્યો તેવાજ સરવે સીપાહીઓ તેની આસપાસ ફરી વળ્યા, અને તેના ચાલીસ ચેલાઓને પણ બાંધી રાતોરાત બંદીખાને શેહેરના બીછાનામાં આરામ કરવા મોકલી દીધા. સહવારના જ્યારે દરબાર ભરાયા, અને માહરૂશાહ (હોસનબાનુ) બાદશાહની રૂબરૂ આવી ઉભો, ત્યારે બાદશાહે ઘણાજ વહાલથી તેને પોતાની પાસ બેસાડયો, અને અતયંત હેતથી પુછવા લાગો કે ઓ મારાં જીગર, આજ રાત્રે તારા મેહેલમાં ચોરો ચોરી કરવા આવ્યા હતા, તેનો સરવે અહેવાલ મેં આપણા વજીર પાસથી સમજ્યો છે તું ખાત્તર જમા રાખ, કે એ ચોરોને હું કેવી શીક્ષા કરૂંછું. એટલું બોલી શેહેરના મુખીને હોકમ કીધો કે, સઘળા ચોરોને લાવી દરબારમાં હાજર કરે. ચોરોને તપતાં સઘળાઓના ચેહેરા જોઇ શાહની અજાયબીનો તો પારજ રહયો નહીં. પોતાનાજ ધર્મગુરૂને આવી કેજે પોહોચેલો જોઇ તેને ઘણુંજ ખરાબ લાગ્યું. પણ જ્યારે પોતાના વહાલા મીતર બરઝખ સોદાગરની છોકરી હોસનબાનુ વીશે તેને યાદ આવ્યું, ત્યારે તેની દલગીરીનો તેમજ પસ્તાવાનો પાર રહયો નહીં. તપાસ પુરી થયા પછી તેને સઘળાઓને ફાંસીની ટેપ મારી, તેજ વખતે હોસનબાનું પોતાના ખરા લેબાસમાં રાજાની સનમુખ ઉભી રહી. હવે બાદશાહની ખુશીનું બયાન કયા કલમથી થઇ શકે? તરતજ તેણે ભર દરબારમાં તેણીને જે ગેરઇનસાફ કીધો હતો તે વીશે દરગુજર ચાહી. હોસ-નબાનુ તખતને બુસો દઇ બોલી કે ઓ મેહેરબાન બાપ, જે મારા નસીબમાં બનવાનુ હતું તે બન્યું. હવે હું ખરી પડી એટલું જાણી મને ઘણોજ સંતોષ ઉપજ્યો છે. બાદશાહે હોસનબાનુને ઘણોએક ખજાનો બખસ્યો, અને થોડા દીવસ રહી તેણીને શેહેર તરફ વીદાય કીધી. જતી વખતે હોસનબાનુએ

બાદશાહને ઘણીજ આજેજી કીધી કે તમારા મુબારક પગલાંથી મારાં શેહેરને પવીત્ર કરો. તે અરજ શાહે કબુલ રાખી, અને પછી થોડા દીવસે હોસનબાનુના શેહેર તરફ કુચ કીધી.

જે વખતે હોસનબાનુએ બાદશાહના આવ્યાની વાત સાંભલી, તેજ વખતે તેને એસતેકબાલ લેવા ગઇ, અને મોટું માન તથા આબરૂ આપી તેને માટે એક મેહેલ તૈયાર કરાવ્યો હતો તેમાં લાવી જરઝવેરથી સણગારેલા તખત પર બેસાડયો. પછી બીજા યાકુતથી ભરેલા બે મોર અને બીસીઆર ખજાનો લાવી તેના પગ આગલ મુકયો. બાદશાહે તે ખુશીથી કબુલ કીધો, અને હોસનબાનુ પર ઘણીએક દુવા વરસાવી. તે પછી બાદશાહને પેલા જરથી ભરેલા કુવા દેખાડી અરજ કીધી, કે તમો નામવરના ખજનામાં આ ખજાનો મોકલવાનો મને હુકમ આપવો. ત્યારે બાદશાહે તેમ કરવાને વજીરને તથા વડા ખજાનચીને હોકમ કીધો. વજીરે તથા ખજાનચી તરત ઉઠી કુવા પાસ આવ્યા. હોસનબાનુએ તેઓને તે અજાયબ ભંડાર દેખાડયો. પણ જેવા તેઓ તે ખાલી કરવા ગયા કે તેઓ જોયે શું ? સઘળા કુવા સાપ-અને અઝદાથી ભરપુર દેખાયા. હવે તેઓની ચાયરતીનો પાર રહયો નહી. તેઓએ બાદસાહ આગલ આવી તમામ હકીકત કહી. હોસનબાનુનો ચેહેરો આ સાંભળતાંવાર ઝરદ થઇ ગયો. પણ બાદશાહે ધીરજથી ઉતર દીધો કે એ મારા નેક ફરજંદ એ ખજાનો તારાંજ ભાગ્યનો છે, માટે તે તનેજ મુબારક થજો. એની ઉપર મારો હક બીલકુલ નથી. જે તમામ ધન તને જડયુંછે, તે તારૂંજ છે. હોસનબાનુંએ નમીને બાદશાહને એલતેમાસ કીધી કે હું એવું ઇચ્છુછું કે આ જગયાએ એક શેહેર વસાવું, અને આ સઘલી માલ મતા ખોદાની રાહમાં યાને સખાવતમાં ખરચું. બાદશાહે કહયું કે જયાંબી હો ત્યાં તું મારૂંજ ફરજંદ છે; અને હું એક વખત કહી ચુકયો છુ કે આ ભંડારો તારા છે. માટે તને જેમ ગમે તેમ ખરચવાને તું મુખત્યાર છે. પછી બાદશાહ પોતાના શેહેરમાં જવાને તૈયાર થયો, ત્યારે હોસનબાનુએ રહેવાને માટે તેને ઘણીજ એહેસાસ કીધી. પણ તેને ઘણુંજ અગત્યનું કામ હોવાથી તે તેની અરજ મંજુર કરી શકયો નહીં. શેહેરમાં જવા પછી તેણે પોતાના વીસવાસુ માણસોને હોસનબાનુના મેહેલની ચોકસીને માટે મોકલ્યાં. હોસનબાનુએ પોતાના શેહેરમાં એક ઘણુંજ મોટું મુસાફરખાનું બંધાવ્યુ, અને પોતાના માણસોને એવો હોકમ કીધો કે જેબી મુસાફર આવે તેને પ્રથમ ખાનું ખવડાવી પછી રાહનો ખરચ આપી વીદાય કરતી વખતે મારી પાસ લાવવો. દરએક મુસાફર સંગાત એ મુજબ કરવામાં આવતું. થોડા દીવસમાં મુસાફરોએ હોસનબાનુનું નેક

નામ ગામે ગામ, શેહેરે શેહેર, અને મુલકે મુલક ફેલાવી નાખ્યું તે સાથે તેણીના રાખેલાં માણુસોની પાક દીઆનત અને મેહેનતની એટલી તો તારીફ થઇ કે કંઇ બોલ્યાની વાત નહીં. તેઓ પોતાની નોકરી એવી નીમકહલાલીથી બજાવતા કે સઘલા મુસાફરો–ગરીબ યા તવંગર, સોદાગર યા ફકીર–તેમની અતી સારી વરતણુકથી ખુશી થઇ જતા, અને આવી હોસનબાનુની કીરતી એટલી તો વધતી ગઇ કે પુર્વથી પશ્ચીમ સુધી અને ઉતરથી દક્ષિણ સુધી તેણીનું નામ મહશુર થઇ ગયું.

શાહજાદા મુનીરસામીનો એહેવાલ.

જમાને પીશીનમાં ખારાઝમ શેહેરનો એક બાદશાહ ખુરરોદ રૂપનો એક બેટો ધરાવતો હતો તેનું નામ મુનીરસામી હતું. તે એટલો તો ખુબસુરત હતો કે લોકો તેને જોઇ અંજાઇ જતાં હતાં. જ્યારે હોસનબાનુના ખુબી દીલ તથા ખુબસુરતીના શરોદ તેણે સાંભળ્યા, ત્યારે તેણીને જોવાની તેને ઘણી ઉમેદ પેદા થઇ. ત્યારપછી તેણે એક ચીતારાને બોલાવી હોસનબાનુની તસવીર ચીતરાવવાનો વીચાર કીધો. પણ શી રીતે? કારણકે તેણે સાંભળ્યું હતું કે હોસનબાનુ કોઇને પોતાનું મોહ દેખાડતી નથી તેણે એક ચીતારાને હોકમ કીધો કે કોઇપણ પ્રકારે હોસનબાનુના શેહેરમાં જઇ તેણીની તસવીર ચીતારી લાવવી. ચીતારાએ કબુલ કીધું, ને તરતજ તે હોસનબાનુના શેહેરમાં ગયો. તેવાંજ તેણીના માણુસો રસમ પ્રમાણે તેને નવડાવી ખવડાવી તેણીની પાસ લાવયાં. હોસનબાનુએ ખબર અંતર પુછી રસતાનો ખરચ આપી વીદાય કરવા ચાહયું. ત્યારે પેલા ચીતારાએ ના કહી, અને પોતે નોકરીનો ઘણો ઉમેદવાર છે એમ જાહેર કીધું. તયારે હોસનબાનુએ પુછ્યું કે તું શું હુનર જાણે છે' તેણે જવાબ દીધો કે હુ વાદલાંમાંથી ચાંદ તથા સુરજની તસવીર લઇ શકુંછું. પછી તેણીએ તેને પોતાની નોકરીમાં રાખ્યો. એક દીવસે પોતાની સબી ચીત્રાવવાનો વીચાર કરી તે ચીતારાને બોલાવી પોતાની ઇચ્છા જણાવી. તેણી બોલીકે તું શી રીતે મને જોયા વગર મારી તસવીર પાડી શકશે. તેણે ઉતર દીધો કે તમો નામદાર ફક્ત અગાસીપર ઉભાં રહો અને છેક નીચે પાણીથી ભરેલું એક મોટું વાસણ મુકાવો. પછી તમો ઉપરથી નીચે જુઓ, એટલે તમારો

તસવીર ૩ જી.

મુનીરશામી હુશનબાનુની તસવીર જોઇ બેહોશ થયો.

ઓજો પાણીમાં પડશે. પછી હું તમારી સબી તરતજ ઉતારી લઇશ. સ- રવે ચીજો તૈયાર કીધા પછી પેલા ચીતારાએ હોસનબાનુની તસવીર ઉતારી લીધી, અને પછી પોતાના રહેવાના મુકામપર જઇ બીજી એક નકલ કર- હોસનબાનુ આગલ લાવ્યો, અને પેહેલી જે અસલ ને સરસ હતી તે શાહ- જાદા મુનીરસામીને માટે રાખી થોડાક દહાડા પછી તે તેણીની આગળ આવી બોલ્યો કે, ઓ નામવર બાનુ! મને મારાં બચ્ચાં પાસ જવાની ઇચ્છા થઇ છે, માટે રજા હોય તો તેમ કરી સેહેજ દહાડામાં પાછો ફરૂં. હોસનબાનુએ રજા આપી એટલે પોતાના શેહેરમાં આવ્યો, અને પેલી તસવીર મુનીર- સામીને આપી. તે જોતાંજ તે બેહોશ થઇ ગયો, અને પાછો શુધીમાં આવતાંજ એવો ઠેરાવ કીધો કે મધરાતને સમે મારા બાપને કહ્યા વગર જતો રહું, અને આ હોસનબાનુ સાથ નેકા કરૂં તોજ મારા શેહેરમાં પાછો ફરૂં, નહીં તો જંગલ ભટકી મારી જીંદગી ખતમ કરૂં. તેને કંઇ પણ જરઝવેર માલ અસબાબ, ચાકર નફર, લીધા વગર શેહેરમાંથી ચાલવા માંડયું, અને હોસનબાનુના શેહેર તરફનો રસ્તો લીધો. આખરે શાહઆ- બાદ તરફ આવી પોંહોંચ્યો. શેહેરમાં જઇ ધરમશાળામાં ઉતારો કીધો. ત્યાંના ચાકરો રેવાજ પ્રમાણે ખાનું લાવ્યા, જે તેણે ઘણુંજ થોડું ખાધું. પછી રસ્તાનો ખરચ આપવા માંડયો, જે તેણે લીધો નહીં; તેઓએ ઘણું બો સમજાવ્યો, પણ તે એકનો બે થયો નહીં. અંતે હોસનબાનુના માણસોએ જઇ તેણીને ખબર કીધી કે એક મુસાફર આવ્યો છે જે ખાનું પણ ખાતો નથી, અને રસ્તાનો ખરચ પણ લેતો નથી. તેણીએ મુનીરસામી શાહજા- દાને બોલાવી મંગાવ્યો, અને તે બોલી કે તું શું કામ જર લેતો નથી. જર દરએકને તંગી અને મુશકેલીની વખતે કામ આવે છે. ત્યારે તે બોલ્યો કે હું ખારાઝમ શેહેરનો શાહજાદો છું, અને મને પૈસાની દરકાર કે ગરજ નથી. ત્યારે હોસનબાનુ બોલીકે કે જો એમજ છે તો તું ફકીરના લેબાસે શું કામ આવ્યો છે? મુનીરસામીએ જવાબ દીધો કે તુજની બેમીશાલ તસવીરે મને દીવાનો કીધો છે, તારો ચેહેરો જોવાને હું ઘણોજ ઉમેદવાર છું. હવે તુંને જે ગમે તે કર. હોસનબાનુએ વિચાર કરી જવાબ દીધો કે ઓ નેકબખત શાહજાદા આ ખ્યાલથી તું દૂર રહે. અગર તું પવન થઇને પણ આવે તોપણ મારો એક બાલબી જોવા પાંમવાનો નથી. મુનીરસામી બોલ્યો કે એક વાર આ મારા જાંનની દરકાર નહીં કરીશ પણ તું પ્યારીનાં દીદાર જોવાથી પાછો નહીં હટીશ. હોસનબાનુ દલગીર ચેહેરે બોલી કે અગરજો તુંએ પક્કો ઠેરાવજ કરયો છે તો એક વાર આ મારી શરતો છે તે તું બજા લાવ પછી મને તારીજ મોહોરદાર તરીકે ગણ. લેકીન જો તે શરતો પાળ-

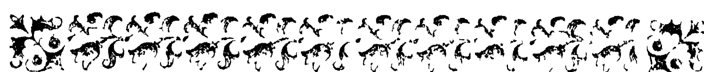
વામાં તું પછાત પડે તો પછી મારો વિચાર તારા મનમાંથી કહાડી નાખી તારાં માત પીતાને ઘર જઇ આનંદમાં દિવસ ગુજાર. શાહજાદાએ જવાબ દીધો કે તેમ કરવા હું કબુલ છું. પછી હોસનબાનુએ કહ્યું કે મારી પાસ સાત સવાલ છે તેના જવાબ તું લાવ. પેહેલો સવાલ એ જે, એક વાર જોયું, ને બીજી વાર જોવાની ઉમેદ છે. આ સવાલનો જવાબ લાવ કે તે કયાં છે, અને કયો શખસ છે, અને તેણે શું જોયું છે, કે તે આ પ્રમાણે બોલ્યા કરે છે. જ્યારે આ સવાલનો જવાબ લાવશે કે બીજા સવાલથી તુને જાણીતો કરીશ.

પછી મુનીરસામીએ ખાનું લીધું તથા રસ્તાની ખરચી લઇ પેહલા સવાલની શોધમાં જવા માગયું. હોસનબાનુ બોલી કે હું તારી રાહ કયાં સુધી જોઉં? મુનીરસામી બોલ્યો કે એક વરસ સુધીમાં આવી પુગું છું. એમ કહી દલગીર ચેહેરે રજા લઇ નીચે ઉતરયો, અને જંગલ તરફ ચાલવા માંડયું. કોઈ જંગલમાં જઇને કદી હસતો અને કદી પાળ સાથે માથું મારીને રડતો પણ પોતાનું કદમ આગલજ ધરતો જતો. એજ પ્રમાણે ઘણાક શાહજાદા તેણી સાથ પરનવાની ઉમેદમાં રખડી રજડી મારયા ગયા. આખર મુનીરસામી તેની તશવીર બગલમાં રાખી જંગલે જંગલ ફરતો હતો પણ કોઇ રીતે તેની ઉમેદ પાર પડી નહીં. એતેફાકે ફરતાં ફરતાં એક દહાડે એમનની પાસેના એક જંગલમાં જઈ પુગો અને એક ઝાડ હેઠે બેસીને આકાશ જોઇ જારએજાર રડવા લાગો; હાતમબી તે દાહાડે તે જંગલમાં શીકાર રમવા આવી પુગો હતો—એટલાંમાં એક અવાજ દરદ ભરેલો તેનાં કાન ઉપર આવ્યો, તેણે પોતાનાં આદમીઓને કહ્યું કે આએ અવાજની ખબર લાવો, અને જોવો કે આએ જંગલમાં એવો શેતમ રશીદા કોણ છે કે આએ રીતે ફોકેફોક રડે છે. કેટલાંક આદમીઓ શોધ માટે દોડયાં અને આવીને અરજ કીધી જે સાહેબ, એક સખશ નોજવાંન ખુબશુરત ફકીર જેવો એક મોહોટાં ઝાહાડ તળે બેશીને રડે છે; નથી આંખ ઉઘાડતો કે નથી કોઇ સાથે કાંઇ બોલતો. એ વાત સાંભળતાંજ હાતમ પોતે એકલો તે તરફ આવીને ચુપકીડો ઉભો, ને દુરથી તમાશો જોવા લાગો. તે બેખબર રડી રડી હાએ મારતો હતો અને પોતાના જીગરનાં કડકા કરતો હતો. એવી હાલત જોતાંજ હાતમ બેતાબ થઇ ગયો અને આંખમાં આંશુ લાવી પોતાના મનમાં કેહવા લાગો જે-ખોદાએ એનાં ઉપર આ શું હાદેશો પાડીયો છે કે એનો આવો એહવાલ થયો! વાંચનાર, હાતમના જેવા ઉદાર દીલનો કોઇ પણ સખશ તને આ દુનીયાંમાં નજર આવ્યો છે? આખરે હાતમ ઘોડાપરથી ઉતરયો ને તેનાં ગાથાં આગળ જઇને ઉભો

રહ્યો અને રેહેમથી પુછવા લાગો કે ઓ, ખુબસુરત જવાન! તારી પર હેવી શું મુશીબત પડીચ જે તારી આએ જબુન હાલત થઇ છે. આ રેહમ ભરેલો આવાજ સાંભળી તેણે માથું ઉચકીને જોયું તો એક નોજુવાંન આફતાબની પેશાંનીનો, સરોવરનાં કદનો, કશતુરીનાં જુલફાનો, પાદશાહી લેબાશ પેહેડેલો સખસ સવાલ પુછેછે. ત્યારે તે બેઅખતીયાર બોલ્યો કે, એ ભાઇ શું કહું મારાં દુઃખની વાત; મારી ઉપર એવી મુસીબત આવી પડી છે, જે કોઇથી ટળે એમ નથી. તારા જેવા હજારો માણસો મારી પાસ આવી ગયા પણ કોઇએ મારાં દુઃખની વાત સાંભળી તેમાંથી મને ઉગાડવાનો રસતો દેખાડયો નથી! સરવે કોઇ આવી ચાલી ગયા છે. હાતમે કહ્યું જે તું ખાતરજમા રાખી મદને કહે, કાંયકે મેં ખોદાની રાહ ઉપર કમર બાંધી છે, તેથી તારૂંબી કામ કરવામાં કશી કશુર નહીં કરશ. અગર દોલત દુનીયાંની તુંને દરકાર હોએ તો હમણાંજ લે—અગર કોઇ દુશમન તુંને સતાવતો હોએતો તું તેને મારી સાંમે બોલાવ, હું તેને મારશ યા હું મરશ. અગર કોઇ માશુકને મલવાની આરજુ રાખતો હોય તો તે વગર કોશેશ કરવે નથી મલનાર તેથી તેની તદબીર કરશ. ખોદાના ફજલથી તેની સાથે તારો મેલાપ કરી આપશ. અગર મારાં માથાંની તુંને તલબ હોએ તો તેબી હાજર છે. મુનીરસામીએ જ્યારે એવી વાતો સાંભળી ત્યારે આફરીન અને શાબાશ કરીને દુવા કીધી અને કહ્યું કે—ઓ નામદાર જવાન! તું સલાંમત રેહેજે કે મજ જેવા નાચારોને દીલાશો ને મદદ આપેછે. એમ કહીને તશવીર પોતાની બગલમાંથી કહાડીને તેને દેખાડીને પુછયું કે "હવે તુંજ કેહે કે એને વગર જોવે હું કેમ જીવું, અને પોતાનો હાલ હેવો કેમ નહીં કરૂં?" હાતમે જ્યારે તશવીર જોઇ ત્યારે અચરત થઇ કહેવા લાગો કે તારી વાત બેશક ખરી છે પણ એટલો બેચેન ના થા, થોડી સબર કર અને તારી ખાતર જમે રાખ અને ખોદા ઉપર ધયાન લગાડ અને નાઉમેદ ના થા. હુંબી તારા કામમાં કશુર નહીં કરશ. જ્યાં શુધી તુંને તારી માશુક સાથે નહીં મેલવું ત્યાં શુધી તારી સંગત નહીં મેલું; એ પ્રમાણે મુનીરસામીને હાતમે ઘણો સમજાવી, ખાતરી કરી પોતાના એમન શેહેરમાં લઇ ગયો; ત્યાં તેને નહવડાવીને પોશાક બદલાવી, જીઆફતો આપી, નાચ રંગ દેખાડી, બે ચાર દહાડા એવીજ તરેહથી મશગુલ રાખ્યો. ફરી એક દહાડે તેને ઉદાશ જોઇને કહ્યું કે ઓ સાચા આશક હમણા હું તારી મતલબની તલાશ કરવાને કોશેશની કંમર બાંધું છું. શાહજાદાએ કહ્યું કે મારાં કામનો છેડો નથી તેથી હું નહીં ચાહાતો કે તું અચરા અશરત મુકે, અને પોતાને મેહેનત તશદીમાં નાંખે. હાતમ બોલ્યો કે

કદાચ તું નહીં ચાહાતો હોય તો ના ચાહ પણ હું પોતાના શુખનને નીભાવી તુંને તાહરી મેહેણુબથી અગર જીવતો રેહવશ તો બેશક મેલવશ. આખર પોતાના અમીરોને એકઠા કરીને ફરમાવ્યું કે જે તરેહથી મુસાફરોને જગો ભુખાને ખાણું, નાંગાને કપડું, મુફલેશોને ખરચ હમણાં મારી સાંમે મલેચ તેમજ મારા આવ્યા તલગ મલતું જાએ. કોઇ એમ નહીં કેહે જે હાતમ આએ શેહેરમાં નથી, એવું તેવોને ફરમાવી પોતે મુનીરસામીની સાથે શાહાઆબાદ શેહેરનો રસતો પકડી કેટલેક દહાડે ત્યાં જઇ પુગો. હોશનબાનુના આદમીઓ જે મેહેમાનદારી પર હતા તેઓ હાતમને મેમાનશરાહમાં લઇ ગયા, ને તરેહ તરેહનું ખાંનું તેઓના સાંમે મુક્યું અને રૂપીઆ મોહોરોબી ઘણી હાજર કીધા, અને ઘણી નમનતાઇથી અરજ કીધી કે, માલ ખજાનાની જેટલી દરકાર હોએ તેટલો લેવો. તેઓને હાતમે કહ્યુ કે આ ખોદાનાં બંદાઓ હું રોટલીનો તથા જરઝવેરનો મોહોતાજ થઇને નથી આવ્યો, હકતાલાએ મનેબી ઘણું જરઝવેર આપ્યું છે અને ઘણાજ મુલકોનો સરદાર કીધો છે, પણ મારી તો ઉમેદ ઘણી મોટી છે. એ વાત સાંભળીને તે આદમીઓએ હોશનબાનુને ખબર આપી કે હાતમ નામનો એક નવો સખશ આવ્યો છે જેના કહેવા પ્રમાણે તે એક મોટો બાદશાહ છે અને જરઝવેરનો કશી રીતે મોહોતાજ નથી, પણ કહે છે કે હું ઘણીજ મોટી ઉમેદે આ શેહેરમાં શાહજાદા મુનીરસામી સાથે આવ્યો છું, અને કઇ ખાનગી સંધેશો લાવ્યો છું જે તમો નામદારને કહેવાને તે ચાહે છે. આ વાત સાંભળી તેણીએ તે બંનને બોલાવી મંગાવ્યા. જ્યારે તેઓ તેની નજદીક આવી પુગા ત્યારે તેણી પરદેનશીન થઇ બેઠી અને પુછવા લાગી જે તમારો શું હેવાલ છે? હાતમે કહ્યું જે ઓ માહાતબને ચેહેરેની બાનું, હુ આ મારા રફીકનો અહેવાલ સાંભળી તારા શેહેરમાં આવ્યો છુ, અને તારા સવાલનો જવાબ આપવા તૈયાર છું, પણ તે પેહેલાં તારો મુબારક ચેહેરો મને દેખાડ, જેથી મને આરામ મલે, અને મારૂં કામ કરવાને મારા દીલમાં શકતી આવે, તેણીએ કહ્યું ઓ ખોદાનાં બંદા હું બેગાંના મરદની સાંમે કેમ આવું, અને શી તરેહથી પોતાનું દીદાર દેખાડું મગર જે કોઇ એ સાતો સવાલ પુરા કરશે તેજ નેકાહ પછી મારા દીદારના બાગમાંથી રાએતનાં ફુલ ચુંટશે. ત્યારે હાતમે કહ્યું કે શું સવાલ છે તે તું પોતાની મીઠી જબાનથી બયાન કર અને આએબી કોલ આપ, જે અગર તે સવાલ પુરા કરૂં તો તુંને જેને ચાહું તેને બખશું. પછી તું ફરી નહીં જાય, અને મકર નહીં કરે. હોસનબાનુએ એ વાત કબુલ કરી મજબુત એકરાર કીધો કે જ્યારે હું તારી તાબેદાર થાઉં, ત્યારે તને ગમે તે કરજે, જો તારી

મરજીમાં આવે તો તું મને તારી ગણજે, અગર નહીં તો કોઇ બીજાને સ્વાધીન કરજે. હાતમે કહયું જે એ વાતમાં કોઇ શાહેદી જોઇએ. પછી પોતાના વડા અકાબરોને બોલાવી તેઓની હજુર હોસનબાનુએ તેમજ હાતમે અરસપરસ કોલકરાર કીધા પછી એક દશતરખાંન સારો બીછાવી તરેહ તરેહનું ખાતું ખવાડી થોડી ઘણી રસ્તા ખરચી આપી રૂખશતની વખતે કહયું કે " ઓ હાતમ **પેહેલો સવાલ એ છે જે એક વાર જોયું ને બીજી વાર જોવાની ઉમેદ છે.** એની ખબર લાવ, જે તે કોણ છે, અને ક્યાં છે, અને તેણે એવું શું જોયું છે, કે ફરી જોવાની તે આરજુ રાખે છે. પેહેલાં એ સવાલ પુરો કરી ફરી બીજાની ફીકર કર. પછી હાતમે કહયું કે આ મારા બેરાદરને તું તારાં શેહેરમાંજ રાખજે, અને જ્યાં સુધી હું પાછો આવું ત્યાં સુધી તું એની ખબર અંતર પુછયા કરજે. તે વાત હોસનબાનુએ કબુલ કીધી, અને બોલી કે કદી આખી ઉમર સુધી જો એ મારા શેહેરમાં રહેશે તો શું થવાનું છે. દરરોજ એને ખાધા સીવાય ચાર સોનાના સીક્કા બીજા ખરચને માટે મલયા જશે. આ સાંભળી ખુશી થઇ હાતમે મુનીરસામીને ધરમશાળામાં મુકી પેહેલા સવાલની તેહેકીક કરવા જંગલનો રસ્તો લીધો.

હાતમ પેહેલો સવાલ બજા લાવ્યો તે વિશે.

:o:

હવે હાતમે જ્યારે જંગલ તરફનો રસ્તો લીધો, ત્યારે પોતાના મનમાં બોલવા લાગ્યો કે હું ક્યાં જાઉં અને એ વીશે કોણને પુછું, પણ કશી ચીંતા નહી. એ કામ મેં મારે માટે ઉઠાવ્યું નથી, પણ ખોદાના બંદાને માટે ઉઠાવ્યું છે, માટે તેજ બારેહકતાલા મને સીધે રાહે લઇ જશે, એમ ધારી ચાલતો ચાલતો એક એવાં જંગલમાં આવી પુગો કે જેમાં એક પણ પરંડાની નીશાની માલમ પડી નહીં. એટલામાં શું જોએચ કે એક વરૂ જે નજદીક હતું તે એક હરણીને પકડી ફારી તોરીને ખાઇ જવાની તૈયારીમાં હતું. એવી બેફશીમાં જ્યારે તેણે તે હરણીને જોઇ ત્યારે જલદી જઇને એક પોકાર મારયો જે " ઓ જાલમ શું કરેચ. ખબરદાર આએ ગરીબ બચરવાલ છે; હેની છાતીમાથી દુધ વેહેચ;" એ વાત સાંભળી વરૂ બીધો ને ઉભો રહીને કેહેવા લાગો જે શું તું હાતમ છે જે એવા વખતમાં તું તેની આરે આવ્યો ? હાતમે તેને કહયું કે તેં કેમ જાણીયું. તેણે કહયું મેં તારી હીંમત તથા મેહેરબાંનીથી

પીછાનીયું, સઉને માલમ છે જે તું હરકોઇનાં હકમાં એહેશાંન કરેચ, પણ તેં મારો શેકાર આજે માહરાં મોંમાંથી કેમ છોડાવ્યો. ત્યારે હાતમે કહયું જે તું શું ચાહેચ. તેણે કહયું જે માહારો ખોરાક ગોશનો છે તેથી જો તે મલે તો ખાઉં. હાતમે કહયું સારૂં, માહારાં બદનમાંથી જ્યાંથી ગોશ ચાહે ત્યાંથી કાપી ખા, અને તાહરૂં પેટ ભરીને ચાલ્યો જો. તેણે કહયું જે કુલાંનું ગોશ વગર હાડકાંનું છે, અગર તમો મને તે આપોતો હું સારી પેઠે ચાખશ, અને તુને દુવા કરશ. હાતમે તેજ ઘડીએ ખંજર કમરથી ખેંચ્યું અને પોતાનાં કુલાંમાંથી એક મોટું બોટું કાપીને તેની આગલ નાંખ્યું. તેણે તે ગોશ ખાઈ આશુદ થઈ કહયું જે ઓ હાતમ એવી શું તારી પર મુશીબત પડીચ જે તેં એમન શેહેરને મુકયું અને હાવી તશદી ઉઠાવીને આ ખુંખાર જંગલમાં આવી પડયો છે? ત્યારે હાતમે જવાબ દીધો જે મુનીરસામી હોસનબાનુપર આશક થયો છે અને હોશનબાનુ સાત સવાલ રાખેછે જે કોઇ તેને પુરા કરશે તેને તે કબુલ કરશે. તેથી મેં ખોદાને વાસતે એ કામ ઉપર કમર બાંધી છે.

પેહેલો સવાલ તેહેનો એ છે જે—**એક સખશ કહેછે કે એકવાર જોયું તે બીજીવાર જોવાની ઉમેદ છે.** હું નહીં જાણતો કે તે મકાન કાંહાંછે, અને તે સખશ કોણ છે, અને તેણે એવું શું જોયુંછે, કે જેને જોવાની ફરી આરઝુ રાખેછ. પણ ખોદા ઉપર ધેઆંન લગાડી જંગલમાં ચાલ્યો જાઉંચ કે તેની શોધ કેઇથીબી મળશે. આ વાત સાંભળીને તે વરૂએ કહ્યું જે—ઓ જવાન હું તે ઠેકાણુ જાણુંછું. અકશર બુજરગોની જુબાંનથી તેનો પટો મલ્યોછે; તેનું નામ દશત હુવેદા કરીને કેહેછે ત્યાં જે જાયછે તે આખો દહાડો ફરેછે. અને એજ અવાજ સાંભળેછે. હાતમે કહ્યું જે તે દશત કાંહાંછે? વરૂ બોલ્યો જે હયાંથી થોડે દુર જતાં બે રસતા મળશે, તેમાંથી તું ડાબા હાથનાં રસતાને છોડીને સીધા રસતાપર ચાલ્યો જજે, એકીન છે જે તાંહાંજ પોંહોંચશે અને પોતાની મુરાદને હાંશલ કરશે. તે હરણી તથા વરૂ બને, હાતમના સખી દીલની તપાસને માટે આવ્યાં હતાં. તેઓ બને તેને દુવા દઈ પોતાને રસતે ચાલયાં ગયાં. હાતમ બે ચાર પગલાં આગલ ચાલ્યો હશે, પણ દરદનાં સબબથી પગ ધ્રુજવા લાગો. નાચારે એક ઝાડની નીચે પડીને તે તડફડવા લાગો. તે એક કોહોલાની રેહેવાની જગો હતી જે પોતાની માદા સાથ ખોરાકીની તલાશને સારૂ ગયળો હતો. બે ચાર ઘડી પછી તે ખાઇને આવ્યાં અને હાતમને પોતાની જગો ઉપર તડફડતો જોયો. માદાએ તેને કહયું જે આએ આદમજાત કાંહાંથી આવ્યોછે. હમણા એ જગાને છોડવી જોઇએ, કાંએજે મશહુર છે જે આદમને હેવાંનથી શું નીશબત. કોહાંએ કહ્યુંજે ઓ માદા કદાચ એ ખુબસુરત

જવાંન હાતમ હશે, અને દશત હુવેદાંની ખબર લેવા જતો હશે. હમણાં કુંલાના દરદથી એ ઝાહાડ તળે પડયોછે અને તફરીને જીવ આપેચ. તેણે કહયું કે હાતમ કોણ છે? તેણે જવાબ દીધો જે એ એમનનો પાદશાહ અને ખોદાનો એક ખાસ બંદો છે અને એને હજી ઘણાક પરમારથના કામો કરવાના છે. મેં માહરા બુજરેગોની જુબાંથી સાંભળ્યુ હતું જે ફલાને દહાડે આએ જગાએ હાતમનું આવવું થશે, અને આએ ઝાહાડ તળે દુઃખ ખેંચશે તે દહાડો એજ છે. તેણે કહયું કે આજે પાસેના જંગલમાં એક હરણી બચરવાલ ચરતી હતી, તે ઉપર એક વરૂએ હુમલો કીધો. તેને પોતાનાં કુલાંનું ગોશ આપીને તે વરૂનાં હાથથી તે હરણીને છોડવીને પોતાની ઉપર આએ મુશીબત લીધી. તે માદા બોલી કે તે પરવરદેગારે ઇનસાનને બધાં જાનવરોમાં સઉથી મોટો દરજજો આપયોછે, પણ હાતમ તે સઘળાં માનવીઓમાં શ્રેષ્ટ છે. નર બોલ્યો કે, એ સખાવતબી એટલી રાખેછે જે પોતાનું ગોશ આપીને બીજાનો જાંન બચાવ્યો. જ્યારે એટલી ખુબી તેની માદાએ સાંભળી ત્યારે કહયું જે હાવા જખમથી કેમ કરીને આટલો દુર જશે. કોલાએ કહયું જે અગર પરીરૂનાં માથાનું ભેજું આએ જખમપર લગાડે તો વાત કરતાં સારૂં થાએ, પણ એ ઘણું મુશકેલ છે. શા સારૂં કે તે એક જાનવર છે, જે દશતે માઝનદરાનમાં છે. તેનું આંગ મોરની માશાલે છે ને માથું આદમીનાં જેવું છે! જે કોઇ તેની પાસે જાએછે ને સરબત પાએછે ત્યારે તે મશત થઇને નાચી તમાશો દેખાડેછે. એ સાંભળીને માદા બોલી કે એવું કોણ આદમી છે કે તેનું માથું કાપી લાવે ને હાતમને સારૂં કરે. તેણે કહયું જે અગર તું સાત દહાડાને દહાડો કરીને નહી સમજે અને રાતને રાત નહીં જાંને—અને નહીં ખાએ, નહીં પીએ અને આઠે પોહોર હાતમની ખબરમાંજ રેહે તો હું જાંઉ ને તે જાનવરનું માથું તોડી લાંઉ. ત્યારે તેણે કહીઉં કે એથી શું બેહેતર છે જે ઇનસાંનપર એહવાંનનું એહશાંન થાએ. આખર નર પોતાની માદાને હાતમની નજદીક મુકી "પરીરૂ" જાનવરનું મસતક લેવા ગયો. તે માઝનદરાંનમાં દાખલ થયો. ત્યાં એક ઝાહાડ નીચે પરીરૂને શુતેલું દીઠું, તેની નજદીક જઇને તેનું માથું હેવા જોરથી તાંણીયું કે તે જુદું પડયું જે લઇને પોતાના મુકામ ઉપર આવી પુગો. માદાબી હાતમની ખબરદારીમાં એવી તઇયાર હતી કે તે આવ્યો ત્યાં સુધી એક ચલીનાં બચાંનેબી તેની આગળ આવવા દીધું નહીં, અને રાત દીન તેની સુવાની જગાની આગલ બેશીને જાગતી રેહી. હાતમબી સુતો સુતો તેહની મેહેનત જોતો હતો, એટલાંમાં કોલાંએ પરીરૂ જાનવરનું માથું લાવીને માદાની આગલ મુકયું. તેણે તે માથું ભાંજયું અને ભેજું

લઈને હાતમના કુલાં પર લગાડીયું, તેથી તે જખમ તુરત ભરાઇ આવ્યો, અને દરદ જતું રહ્યું! પછી હાતમ ઉઠી ઉભો થઇ, તેની તરફ ફરીને કેહવા લાગો કે. ઓ અહેવાન તેં મારી પર મોટું હેશાંન કીધું. પણ તેં સારૂં નહી કીધું, કે મારે સારૂં એક જાનવરનો જાન લીધો, એનો આજાબ માહરી પર થશે. હું ખોદાને શું મોહોડું દેખાડીશ? કારણકે જે માણસ પોતાના સુખને માટે બીજાં પ્રાંણીનો જાન લે, તે માણસ હરગેજ મોટું કહેવાય નહી. મોટો માણસ તો તેજ કહેવાય, જે પોતાના તનને આઝાબ આપી બીજાંને સુખી કરવાની કોશેશ કરે. પૈસાથી કંઇ મોટો માણસ કહેવાય નહીં. જેમકે ફારસીમા કહ્યું છે કે:—

ફારસી—તવંગરી બેદેલસત—**ન** બેમાલ.
બોઝારગી બે અકલસત **ન** બેસાલ.

યાને એક માણસની તવંગરી તેના દિલની અંદર સમાયલી છે, પણ તેના પઇસામાં સમાયલી નથી. કારણકે માણસ ગમે એટલો તવંગર યાને પૈસે ભરપુર હોય, પણ જો સખાવત તરફ તેનું દીલ ન હોય તો, તેનું ધન શા કામનું! તેમજ એક માણસની બુઝરોગી તેની અકલમાં સમાયલી છે, પણ તેના વરસમાં સમાયલી નથી. કારણકે, એક માણસ ન્હાની ઉમરે એટલો તો અકલવાલો હોય છે કે, ડાહ્યા બુઢા પુરૂષોની માફક પોતાના વિચાર જણાવે છે, અને એક માણસ ઉમરે મોટો હોય, પણ અકલનો દુશમન હોય તો તેના વરસ કયે ઠેકાણે અને કેવી રીતે ગુમાવ્યાં, તે એક સાધારણ માણસ પણ તેના બોલો પરથી કહી શકે?

એ વાત સાંભળીને તેણે કહીયું કે એ ગુનાહ માહરી ગરદન પર છે. તું કંઇ અંદેશો ના કર, કાંએકે હમે પણ પોતાના માલેકને જાણીએ છીએ. હેવી વાતચીતમાં હતા, એટલામાં હાતમે કહ્યું અગર તમે મારી પર એહેશાન કીધું છે તો કાંઇ મનેબી ફરમાવો. હુંબી તે બજા લાઊં અને તમારા ઉપકારનો વાજબી બદલે આપું. કોહોલું બોલ્યું કે ઓ દલેર મરદ આએ જંગલની પાસે કફતારા રહે છે તે હમારાં બચ્ચાં વરશો વરશ ખાઇ જાએ છે. હમારો એટલો કાબુ નથી ચાલતો કે તેઓને મારીને પોતાના બચાંઓને બચાવીયે. અગર તું તેઓને મારી હમારે માથેથી એ આફત ટાળે, તો ઘણું એહશાંન કરશે. બલકે વગર પૈસે વેચાતાં લીધાં એમ કહેવાશે. હાતમે કહ્યું કે તમો તેઓની જગા મને દેખાડો હું મારી હીંમત પ્રમાણે કશી કશુર નહીં કરીશ. તે મકાન ત્યાંથી કોશ પર હતું, તે હાતમને લઇને ત્યાં તેને દેખાડી પોતે એક ઝાડમાં સનતાઇ ગયો. હાતમ આગળ

જઇ તે જગો ખાલી જોઇને બેઠો, તેટલાંમાં એક જોડું આવ્યું, તે શું જોએ છે કે એક આદમી તે જગાપર બેઠો છે; એ વાતને સમજીને બેહુ આગલ વધીને કેહવા લાગાં જે ઓ સખશ એ જગો તારી નથી, કે તું લ્યાં અમીર થઇને બેઠો છે. તું અકલવાલો આદમી થઇ પારકી જગાનો ધણી થવા માગે છે, તે તને લાયક છે? જાણતો નથી કે પર પુરૂષના મંદીરમાં તેની આજ્ઞા વિના જવું એ મહા પાપ છે માટે જો પોતાનું ભલું ચાહે તો ઉલટા પગે ફરી જા, નહીં તો હમણાં બોટી બોટી કરી નાંખશું. તેણે કહ્યું કે ઓ નાદાનો શું કામ આવા બોલો બોલી પોતાને ગુનાહમાં નાખો છો તમારી જગયા છે તો તમનેજ મુબારક હોજો. હું કંઇ એ જગયાનો ધણી થવા આવ્યો નથી. પણ તમારાં બલાંને માટેજ આવ્યો છું. મારેથી શું કામ એટલાં બીવો છો? સુખેથી આરામ કરો. કફ્તારોએ કહ્યું કે આદમીને મુરવત સાથે શું ગરજ છે તું તારે રસ્તે ચાલ્યો જા, નહીં તો દુઃખ પામશે, અને મારીયો જશે. હાતમે કહ્યું કે ઓ હેવાનો ખોદાનો વાસ્તે જેવો પોતાનાં જાંનને જાંણો છો, તેમ બીજાંનોબી જાંણો. જેવાં તમને તમારાં બચ્ચાં વહાલાં છે, તેવાંજ સઉનાં છે. જેમ તમારો જાન અમુલય છે, તેમ બીજાંઓનો પણ છે. કફ્તારોએ કહ્યું ઓ જવાંન. શું તું કોલાંના હીમાએતી થઇને હમારી સાથે લડવા આવ્યો છે? હાતમે જવાબ દીધો કે હું તેઓનો હીમાએતી બની નથી આવ્યો, બલકે હું આજેજી કરૂં છું કે, તમે તેનાં બચ્ચાંને ખાવાથી તોબા કરો, અને ખોદાના ગજબથી બીવો. તેઓએ કહ્યું, ઓ ઇનશાંન તું તેનો ગમ ખાએ છે પણ થોડા વખતમાં તેજ હવાલ તાહારોબી થશે એ વાત સાંભળીને હાતમે કહ્યું કે ખોદાને વાસ્તે તેહનાં બચાંઓને બદલે તમે મને ખાવો, પણ તે બચાંને ખાવાથી હાથ ઊંચકો. તેઓ બોલ્યાં કે તેઓને તો ખાશું પણ આજે તુંનેબી નહીં છોડશું. હાતમે કહ્યું કે તમે કોલાંનાં બચ્ચાંથી દૂર રેહેવો, કારણકે તમારો ખોરાક તમને તે જેહાનનો સરદાર આપશે કે જેણે આપણને પેદા કીધાંછે, તેનેજ આપણને રોજી પુરી પાડવાની ફીકર છે. તમો સારી પેઠે જાણો છો કે સરવે કોઇ ભુખયાં ઉઠેછે પણ ભુખયાં સુતાં નથી, માટે ઓ કફ્તારો મારૂં સમજો ને આવાં અહેરેમનનાં કાંમોથી પોતાને જુદાં રાખો. કારણકે જેહાનનો બનાવનાર ઇશ્વર હર તરેહથી તમુને રોજી પુગાડશે તે બોલ્યાં હમે તેને કોરે મુકશું ને તુંને સલામત જવા નહીં દેશું. ત્યારે હાતમ સમજ્યો કે, એ ઘણાંજ સખત દીલનાં છે. ખોદાથીબી દરતાં નથી. એઓને મારવાં જોઇએ હેવું સમજીને ગોશાથી લાલ થઇ ગયો અને તેઓને કહયું કે સાંભળોઃ—

ફારસી. -ને કુઇ બા બદાન કરદન ચનાન અસત,
કે બદ કરદન બેજાયે નીક મરદન.

યાને—ખરાબ માણસો યા જાનવરોની સાથે નેકી કરવી તે ગોયા નેક માણસોના લાભમાં ખરાબ કરવા જેવું છે.

એમ કહી પોતાની જગોથી કુદીને તે બેહુની ગરદન પકડીને જમીન પર પટકીયાં, પણ જીવમાં કહયું કે, હમણા એવોને કેમ કરીને મારૂં કાં. એકે મેં આજ દન તલક નથી કોઇને મારીયું, કે નથી કોઇને દુઃખ દીધું. પણ એ લોકોએ ખોદાનો ઇનકાર કીધોછે, તેથી કાંઇ મજા આપવી જોઇએ. એ વાત મનમાં ઠેરવીને ખંજર કમરથી ખેંચાયું ને મુહથી તેવોનાં દાંત તોડીયા, તથા ખંજરથી તેનાં નખ કાપી નાખીયાં હવે તે કીરતાર પાશે દુવા માંગી કે, એલાહી એ હેવાંનોનું દરદ દુર કર. એ દુવા તેની ખોદાની જનાબમાં કબુલ થઇ તેજ ઘડી તે બેહુનું દરદ જતું રહીયું, પછી તેવોને છોડી દીધાં. તે રડી રડીને કેહવા લાગાં કે, હવે હમુને રોજી કેમ મળશે, અને હમે કેમ કરીને છીવશું? હાતમે કહીયું કે કાંઇ અનંદેશો ના કરો, ખોદા રોજી આપનાર છે, કાંઇ નહી ને કાંઇ પોહોંચાડી દેશે. એટલાંમાં પેલું કોલું સાંમનેથી આવીને કેહવા લાગું કે તમે ખાતરજમે રાખો. આજ દહાડાથી એઓનું ખાંણુંપીણું હમારી પર લાગુ થયું. હમે જ્યાં શુધી છીવશું અને જ્યાંથી જાંણશું ત્યાંથી લાવીને એવોને ખવાડશું. એ વાત સાંભળીને હાતમ તેઓથી રૂખશત થઇને આગલ વધીયો. એટલાંમાં માદાએ નરને કહીયું કે ઓ કોલા, એ મુરવતથી દુર છે કે, હાતમ એખલો દશત હુવેદાની તરફ જાએ, ને તું તેની સાથે નહીં જાએ. એ વાત સાંભળતાજ તે દોડીયો અને પોકારી પોકારીને કેહવા લાગો કે ઓ હાતમ હું બી તાહરી સાથે દશત હુવેદાની તરફ ચાલીસ. હાતમે કહીયું કે ઓ હેવાંન હું તારાં એક એહશાંનથી ગરદન ઉઠાવી શકતો નહીં, તો બીજાનો બોજ કેમ ઉઠાઉં, અને મારે વાસ્તે તુંને તાહારાં વતનથી જુદો શા સારૂં કરૂં? ખોદાને વાસતે એ વાતથી દુર રેહે. એમ મારેથી નહીં થાય. અગર તું મારો સાથી થવાજ માંગે છે તો એજ એહશાંન ઘણું છે કે, મને સીધો રસતો બતાવ. તેણે કહયું કે, જે રસતો નજદીકનો છે તેમાં ઘણી આફતો છે. બીજો રસતો જે છે તે ઘણો લાંમબો છે, પણ તેમાં ઘણી આફત નથી, તે વાસતે હું તારી સાથે આવવાનો ઇરાદો કરૂંછું કે તુંને તે બતાઉં. પછેતો તારી ખુશી. હાતમે કહયું કે, ખોદાતાલા નજીકની રાહાની આફત માહરી પર આશાંન કરશે. ત્યારે કોલાએ કહયું કે, રસતો તારી આગલ આવેછે તેજ નજદીક છે. અગર તું સલાંમત રેહેશે તો દશતે હુવેદાને પુગશે.

તસવીર ૪ થી.

રીંછના પાદશાહ પાસે હાતમને લઇ આવ્યા.

હાતમ તેને રૂખશત કરીને આગલ ચાલ્યો. કાંઇ મુદત પછે ચાર રસ્તાનો એક ચોક નજર આવ્યો. હાતમ ત્યાં ઊભો રહીને વીચાર કરવા લાગો કે, હવે કાંહાં જાઊં. તે જંગલમાં રીંછ પાદશાહી કરતો હતો, ત્યાં સઘળાં રીંછોજ વસતાં હતાં. એતેફાક એવો થયો જે, શો બશો રીંછ તે દહાડે તે જગાપર ફરવા આવ્યા હતાં. તેઓ હાતમને જોતાંજ ખુશ થઇ, તેને પકડીને પોતાનાં પાદશાહ પાસે લઇ ગયા તે તેને જોઇને ખુશ થયો અને કેહેવા લાગા કે તમે મારી પાસે બેસી પોતાનો એહવાલ કેહો કે તમે કોણ છો, તમારૂં નામ શું છે? મને એમ માલમ પડેછે કે, તમે એમનના પાદશાહા હાતમછો. એ વાત સાંભળને તેણે કહયું કે તમો સાચું કહોછો. હું હાતમ બીંન તાઇ છું. ખોદાને વાસ્તે આએ જંગલમાં આવી નીકલ્યોછું. રીંછના પાદશાહે કયું કે તમારા આવ્યાથી હું ઘણો રાજી થયો છું, હવે હું મારી છોકરીને તમારી સાથે પરણાવુ, કાંએકે, આએ જંગલમાં મારો જમાઇ થવાને લાએક કોઇ નહીં હતો. એ વાત સાંભળીને હાતમ પોતાનું સર નીચુ કરી વીચારમાં પડયો. પાદશાહે કહ્યું કે તું જવાબ નથી આપતો, શું હું તારો સસરો થવાને લાએક નથી? ત્યારે હાતમે કહ્યું કે, હું ઇનસાંન ને તું હેવાંન, માહારી તારી બરાબરી કેમ થાએ. રીંછે કહ્યું ઓ હાતમ ઇશકની સોહેજતમાં ઇનસાંન તથા હેવાંન એકજ છે. તું કાંઇ અનદેશો ના કર. મહારી છોકરી તારા જેવીજ છે. એમ કહીને તેણે પોતાના બે ચાર રીંછને કહ્યું કે તમે હમણા જઇને મારી છોકરીને જરઝવેરથી સણગારી, મારા મેહેલના સઉથી દબદબા ભરેલા દીવાનખાનામાં લઇ જાઓ. તેઓ તે છોકરીને સંણગારીને તે ઓરડામાં લઇ ગયા. હાતમે તે રીંછની શાહજાદીને જોઇ ત્યારે અજબ થઇને પાછે. બીજલશમા આવ્યો અને કેહવા લાગો કે, ઓ રીંછ તું પાદશાહા છે, અને હું ફકીર છું. અગર એ પાદશાહજાદીને હું મારી ઓરત કરૂં તો ઘણી બેઅદબી છે. તે રીંછે કહયું કે એ વાત કબુલ કરો, કારણ કે તમેબી એમન શેહરના શાહજાદા છો. તે સાંભળીને ફીકરમાં પડી જીવમાં કેહવા લાગો કે હું શું બલામાં આવી પડયોછું હવે હું શું કરૂં. હું એક કામને વાસ્તે પોતાનાં શેહેરથી નીકલ્યો છું. અગર હીંયાં પોતાનાં લગન કરીને મોજ કરીશ તો, ત્યાં મુનીરસાંમી મારી ઇનતેજારી ખેંચાને મરી જશે તો હું ખોદાને શું જવાબ આપીશ. રીંછના પાદશાહે ફરી તેને અંદેશામાં જોયો ત્યારે પુછયું કે ઓ જવાંન ખુબશુરત અગર એ વાત કબુલ કરશે નહીં, તો કેઆંમત તલગ તુ નહીં છુટશે, બલકે ભારી કેદમાંજ મરી જશે. તેણે એ વાતનોબી જવાબ નહીં આપ્યો ને માથું ઊચકીને જોયુંબી નહીં.

ત્યારે રીંછે ગોસ્સે થઇને પોતાની કોમને કહ્યું કે એને પેલી ગારમાં નાંખી તેનાં મોહોડાં પર એક ભારી પથર મુકી સંભાલ રાખો. એ વાત સાંભલતાંજ કેટલાકે દોડીને હાતમને તે અંધારા ગારમાં બંધ કરીને એક ભારી પથર તેના મોહડાં પર મુકીયો. તે ગારમાં ભુખો પેઆશો હેરાંન હતો. કેટલાક દહાડા પછી રીંછના પાદશાહે પાછો તેને બોલાવીને પોતાની પાસે બેસાડયો, અને સમજાવી કહ્યું કે ઓ હાતમ મારી છોકરીને કબુલ કર. તે ફરી અંદેસામાં પડીયો, અને એ વાતને ખાતરમાં નહીં લાવ્યો. તેણે એક ખુમચો મેવાનો મંગાવી તેની આગલ મુકયો, ભુખોજ હતો તો તે બેઅખતયાર ખાવા લાગયો, અને જ્યારે તેનુ પેટ ભરાયું ત્યારે તેને કહ્યું જે ઓ જવાંન આએ પરીપેકરને પોતાના નેકામાં લાવ અને જીંદગાનીની મોજ લે. હાતમે કહ્યું કે એ મારાથી કદી નહીં બને, ઇનસાનને હેવાનથી શું નીસબત. કારણ કે સાંભળ—એમ કહી તે નીચે પ્રમાણે રીંછના બાદશાહને સમજાવવા લાગો.

ફારસી.—કુનંદ હમ જેનસ બા હમ જેનસ પરવાઝ,
કબુતર બા કબુતર; બાઝ બા બાઝ.

યાને કે દરેક ચીજ પોતાનીજ જાત સાથે ઉડેછે, જેમ કબુતર સાથે કબુતર, અને સકરા સાથે સકરો. કારણ કે એમ તો બનેજ નહી કે કબુતરના તોલામાં કાગડો શોભે, તેથી તું હેવાન અને હું આદમી સાથ શું સંબંધ. આથી તે ઘણોજ ગુસ્સે થઇ ગયો, અને તેણે ફરી પોતાના રીંછોને કહ્યું કે એને તેજ ખાડામાં નાંખો, તેઓએ તેમજ કીધું. કેટલાએક દહાડા વગર ખાવે પીવે હાતમ કેદમાં રહયો. એતેફાક એક રાતના સ્વપનામાં જોએછે કે એક પીર મરદ દુધ જેવાં ઉજલાં વસતર પેહડાને ઉભો રહીને કહેછે કે, ઓ હાતમ તું શું કરવા પોતાનો જાંન આએ અંધારા ગારમાં ગુમાવેછે. નથી જાણતો કે તું શું કામને સારૂં આવ્યો છે, જ્યાં સુધી તે છોકરીને કબુલ નહીં કરશે ત્યાં સુધી આએ કેદથી નહીં છુટશે. એ વાત સાંભળીને તેણે કહ્યું કે ઓ બુજરગ, અગર હું તે છોકરી સાથે પરણીશ તે તે મહને ફુરસદ કયારે આપશે, કે હું પોતાને આએ કામમાં લગાડીશ. તેણે કહ્યું જે ઓ હાતમ તારો છુટકારો એમાંજ છે. હવે તું વગર ઢીલ કરવે આ નેકા કબુલ કરજે, નહીં તો તારૂં કામ દોલા ખાતુંજ રહી જઇ આએ કેદખાનામાં તારી બાકી રહેલી જીંદગી ગુજારવી પડશે. તુંને લાજમ છે કે તેની છોકરીને રાજી કરે કે તેજ તુને રૂખસત અપાવશે. એવો ખોવાબ જોતાંજ ચોંકી ઉઠયો. એટલામાં ફરીથી રીંછના પાદશાહે તેને પોતાની

પાસે બોલાવી કહ્યું કે, તાહરા હકમાં બેહતર એજ છે કે માહરી છોકરીને કબુલ કર, હાતમે આએ સરત પર એ વાત નાચારીથી કબુલ કીધી કે, જ્યારે હું એની સાથે પરણું ત્યારે કોઇ રીંછ મારે ઘર નહીં આવે. બાદશાહે કહ્યું એ હાતમ રીંછની શું તાકાદ છે કે તારે ઘર આવે. આખર તેણે પોતાના વજીરને બોલાવી શેહાદીની મીજલશ જમાવી પાદશાહી મશનદ બીછાવીને હાતમને તે ઉપર બેશાડીયો. પછી પોતાના વડા અકાબરોને બોલાવી પોતાના ધરમના રેવાજ પ્રમાણે નેકાનો ગાંઠો બાંધી, તેનો હાંથ પોતાના હાથમાં લઈ, પોતાની છોકરીના મકાનમાં આવ્યો. હાતમ જોયે શું કે તમામ જગા દીલને આનંદ પમાડનારી, અતર ખુશબોથી રેલ છેલ થયલી છે. દરએક ઠેકાણે તરેહવાર મોટા શેહેનશાહોને લાયકના ગાલીચા બીછાવેલા છે. રોશનીના દીવા તો એવા ચલકી રહ્યા છે કે જેનું વરણુન થઇ શકે નહીં. તે છોકરી માથાંથી તે પગ સુધી જરઝવેરમાં ગરકાવ થયલી તેનાં હાથમાં પકડાવીને પોતાનાં આદમીઓ શમેત ઓરડાથી બહાર નીકળી આવ્યો. હાતમે જાણ્યું કે એઓની લગન કરવાની રીત એવીજ છે. પોતે તે શાહાદીનાં મશનદપર તેની સાથે આરામ કીધો અને એજ પ્રમાણે હરરોજ તે ચાંદની શુરતની સાથે ચેન કરી મેવો તરેહ તરેહનો ખાતો હતો. એટલો મેવો ખાધો કે મન ધરાઈ ગયું. આખર એક દહાડે ગભરાઇને પોતાનાં સસરા પાસે જઇ કેહવા લાગો કે હજરત સલામત, હું મેવો ખાતો ખાતો ધરાઇ ગયો છું. અગર કાંઇ અનાજની તરેહ બખશો તો જીવ ધરાઇ તબીએત દરૂશત રેહે. તેણે તેજ ઘડી રીંછોને બોલાવીને કહ્યું કે, તમો હર તહરેના અનાજ, ખાંડ, ઘી અને તે વગરે વાસણ ગામો તથા શેહેરોમાંથી લાવો. આ વાત સાંભળતાંજ તેઓ દોડયા અને હરએક શેહેરોથી સારાં વાસણ અને તહરે તહરેની જનસો આદમીઓની પસંદની સેતાબીથી લાવ્યા. હાતમ તરેહ તહરેનાં ખાણાં પકાવી પોતાની બીબી સાથે ખુશીથી ખાવા લાગો હરરોજ એ પ્રમાણે જમતાં અને અને એશ અશરત કરતાં ત્રણ મહીના ગુજરીઆ બાદ એક દહાડે તક જોઇ પોતાની ઓરતને કહ્યું કે, એ જાંની હું મારાં એક કામને સારૂં પોતાનાં શેહેરથી નીકળ્યો હતો. તારા બાપની જબરદશતીથી માહારાં લગન તારી સાથે થયાં છે. અગર તું પોતાની ખુશીથી થોડા દહાડા સુધી મને તારા બાપની પાસેથી રૂખશત અપાવશે તો ઘણી મેહરબાંની અને એહશાંન થશે. જ્યારે હું તે કામથી ફુરશદ પામીશ અને જીવતો રેહીશ તો ફરી તારી સાથે મુલાકાત કરીશ. એ વાત સાંભળતાંજ તે પોતાના બાપ પાસે જઇ કેહેવા લાગી. તેને બાપે કહ્યું બીબી અગર તું એ વાતમાં રાજી હોએ તો તે તાહારો ખાવંદ છે અને તું તેની

ઓરત છે, તું જાણે અને તે જાણે. શાહજાદીએ કહ્યું કે તે મરદ ઘણો રાસ્ત બોલનાર છે. તે પોતાનાં વાએદાપર મુકરર આવશે, કશો મુઝાંભો નથી, માટે પરવાગી આપો. રાજાએ હાતમને બોલાવી રૂખશત કરતી વેલાએ પોતાના રીંછોને કહ્યું કે તમે એને ઘણી માવજતથી આપણી સરહદથી બાહેર પોહોંચાડી આવો. શાહજાદીએ એક મોહોરો હાતમની પાઘડીમાં બાંધ્યો કે એ ઘણી જગોપર તુંને કામ આવશે. પછી રૂખસત થઇ આગલ ચાલ્યો. કેટલાએક દહાડા પછે એક એવાં રેગશતાંનમાં જઇ પડયો કે જ્યાં નહીં દાણો નજર આવે કે નહીં પાણી નજર આવે, મગર સાંજની વખતે એક પીર મરદ મોંહ પર બુરખો નાખેલો બે રોટલી ને એક પાણીનો કુંજો આપી જતો તે ખાઇ પી રાત દહાડો મનજલ કાપતો. એક દહાડે સામેથી એક અજદા પાહાડની મીસાલે નજર આવ્યો તેને જોઇને હાતમ ગભરાયો, પણ ચાલવામાં કશુર નહીં કીધી, અને પાછો નહી હટયો. જેવો તેની પાસે પુગો તેવોજ તેણે દમ ખેંચ્યો. હાતમે પોતાને બચાવવા માગ્યો પણ ન બચી શકયો ને તેના મોહડાંમાં ખેંચાઇ ગયો, જ્યારે પોતાને તેહના પેટમાં જોયો ત્યારે શેજહો સોકરાણાનો બજા લાવી એમ કેહવા લાગયો કે સારૂ થયું કે મારૂ ગુનાહ ભરેલુ તન આએ ખોદાના બંદાના મોડાંમાં પડયું, અગર નહીંતો એ મટીનો જામો કાંઇ કામનો નહી હતો. ખરી વાત તો એજ છે કે જે કોઇ ખોદાની રાહમાં પડતાં પોતાનું ગળું બરબાદ કરે અને પોતે તેની યાદમાં મશગુલ રહે તો તે બરબાદ નહીં થાય. મગર ખોદાની અજમાએશને વાસ્તે કાંઇ દુઃખ જોય છે અગર તે દુઃખથી બચ્યો અને સાબેત કદમે રહ્યો તો તશદીના દરીયામાંથી રાએતના ગવાહેર લઇ નીકલે. એ રીતે પોતાના મનને ધીરજ આપતો, અને હજરત હકુમાના મુશીબતોને યાદ કરતો હતો, કે ખોદા કરીમ કારસાજ છે, મારી મુશકેલાબી તેજ મુજબ આશાન કરશે. આખર ત્રણ દહાડા તલક તે તેના પેટમાં ફરી એણીગમ પેલીગમ રસ્તો શોધતો, પણ રસ્તો તો કાંઇ મલયો નહી, મગર પોતેજ તેની ગંદગીમાં ખરડાયો, પણ શાંપના ઝેરે તેને કાંઈ અસર કીધી નહી! તેનો સબબ એ જે આવતી વખતે તેની ઓરતે તેની પાગડીમાં એક મોહરો બાંધી આપયો હતો—તેનો એ ખવાસ હતો કે તે જેની પાસે હોય તે નહીં આગમાં બળે, નહી પાણીમાં ડુબે, કે નહી તેને ઝેર અશર કરે! એજ લીધે તે જીવતો રહયો, અને તેના ઝેરે તેને કાંઇ અસર નહીં કીધી. ત્રણ દહાડા પછી તે અજદાં ગભરાયો, અને પોતાના જીવમાં કેહવા લાગયો કે મેં આએ શી બલા ખાધી છે કે હજમ નહીં થાતી ને પેટમાં દોડતી ફરેછે. આખર તે પેટના દરદથી બેકરાર

તસવીર ૫ મી.

હાતમને ગળેછે.

હતો. સબબ હાતમ તેના પેટમાં આરામ નહી લેતો હતો, બલકે ચોતરફ દોડતો ફરી તેનાં આતરડાને પોતાનાં પગથી ખુંદતો હતો. આખર તેને માલમ થયું કે એ નવાલો તમામ ઉમરના ખાધા પીધાને કાહડશે. એ વાતને જીવમાં ડેડલી ઓકયો! હાતમ બાહેર નીકલી પડયો ને રેતી ઉપર ઉભો થઇ કપડાં શુકાવા લાગયો. જ્યારે તે સુકાયાં ત્યારે ત્યાંથી આગળ ચાલયો. થોડે દુર ગયો કે એક તલાવ નજર આવયો, તે જોતાંજ બેઅખતયાર દોડી તેની પાલ પર જઇ બેરી કપડાં ધોવા લાગયો. એટલામાં એક માછલી પાણીમાંથી નીકલી. તેનું નીચેનું અરધું બદન માછલીનુ હતું અને માથાંથી દુતી તલક આદમીનું હતું. હાતમ તેની અજબ સીકલ જઇને સુકરાના કરી ખોદાની કારીગરી પર અચરત થવા લાગો. આખર હાતમ નાહવા સારૂ લુંગી બાંધતો હતો તેટલામાંજ તે માછલીએ હાતમનો હાથ પકડી તલાવમાં લઇ જઈને પોતાના મકાન ઉપર એક સુતરાં બીછાના પર બેસાડયો. ફરી પોતે માથાંથી તે પગ તલક એક ખુબસુરત ઓરત બની, બેઅખત્યાર પ્યાર કરવા લાગી. તેની એવી વાત હાતમે હરગેજ કબુલ નહીં કીધી અને બોલયો કે હું એક કામને વાસતે પોતાના ઘરને ઉજડ કરી હીયાં આવી પહોંચયો છું, તું ચાહેછે કે મને રાખે. પણ એ વાત મારેથી કેમ થાય કે તારી સાથે આએ જગો ખુશીમાં ગુજારૂં. મગર જે જગાથી મહને લાવી છે ત્યાંજ પોહોંચાડે તો હું થોડા દહાડા તારી સાથે રહી તારા મનની આરજુ મુજબ કરીશ. તેણે એ વાત કબુલ કરીને કહયું કે હું ત્રણ દહાડા પછી તુને જ્યાંથી લાવી છું ત્યાં પોહોંચાડીશ. હાતમ ખુશી થયો અને પોતાની ચાહથી તેની સાથે રહયો. ત્રણ દહાડા પછી હાતમે કહયું કે ઓ માછલી હવે પોતાના વાયદાને તું પુરો કર. તેણે તેનો હાથ પકડી પાણીમાં ડુબાને કીનારે પોંહોંચાડી દીધો. ફરી કેહવા લાગી કે ઓ જવાન તું મારાથી જુદો કેમ થાયછે. હાતમે કહયું મને એક એવાંજ કામની જરૂર છે, નહીં તો હું તારાથી જુદો નહીં પડતે, અને એવો આરામ મુકીને દુ:ખ શું કામ ખેંચતે? એ વાત સાંભળીને તે ચાલી ગઇ. હાતમે પોતાનાં કપડાં ધોઇ સુકવીને રસતો પકડીયો. થોડી મુદત પછી એવા એક પહાડ ઉપર જઇ પોંહોંચ્યો કે જયાં હજારો લીલાં ઝાડ તરેહ તરેહનાં મેવાથી ભરેલાં સેંકડો ગાઉ સુધી લાગેલાં હતાં. કાંઇ સેંકડો ઘર મોટાં મોટાં ચમકતાં હતાં. હરએક તરફ પાણીની નેહરો જારી હતી. જગો જગોએ ફુલનાં બાગ ખીલી રહ્યા હતાં. ટુકમાં, જે જે મુકાંમ હતાં, તે હવાદાર હતા. હાતમ થાકેલો હતો હતો તેથી ત્યાં જતાં વારમાં સુઇ ગયો. એટલાંમાં તે મુકામનો

ક્ષણી આવી જોય છે કે, એક જુવાન ખુબશુરત ગાફેલ થઇને સુતો છે તે તેની પાસે આવી બેસી ગયો. હાતમ પછી જાગી આંખ મશલી મશલીને જોવા લાગો, તો એક સખશ તેની પાસે બેઠેલો નજર આવ્યો. તેને જોતાંજ ઘબરાઇને તે જગોથી ઉઠી વાંકો વળીને સલાંમ કીધી. ત્યારે તેણે પુછીલું કે, તું કોણ છે? કાંહાં જાય છે? અને આએ જંગલમાં શું કામ આવ્યો છે? હાતમે કહ્યું કે, હું દશત હુવેદા જાઉં છું. સારૂં થયું કે તમારાંથી મુલાકાત થઈ, હવે આગળ મરજી ખોદાની! તેણે કહ્યું કે, ઓ જવાન, એ કાચા ખેઆલને મનમાંથી દુર કર. કાંએ જાંન ગુમાવે છે! અફશોશ છે કે, તારા દોસ્તોમાં કોઇ એવો નહીં હતો જે તુંને મના કરતે. હાતમે જવાબ દીધો કે, હું કાંઈ મારી મુરાદને વાસતે નથી જતો, પણ મેં ખોદાને વાસ્તે એક બીજાને સારૂં કમર બાંધી પોતાના કદમને કોશેશની રાહામાં મજબુત રાખ્યું છે હવે આગળ ખોદા જે કરે તે ખરૂં. મુનીરસામી નામનો ખારાજાંમનો શાહજાદો, બરજખ સોદાગરની છોકરી હોસનબાનુપર આશક થયો છે. તે હોસનબાનું સાત સવાલ રાખે છે. જે કોઇ તેના સાત સવાલ પુરા કરે, તેને તે કબુલ કરવા માગે છે. શાહાજાદો તેનાં જવાબ લાવી નહીં શક્યો ત્યારે તેને પોતાના શેહેરમાં રેહેવા નહીં દીધો. નચારે તે જંગલે જંગલ ખરાબ થઇ ફરવા લાગો, તથા પોકારી રડવા લાગો અને બુરા હાલથી મારાં મકાનમાં આવી પુગો. મેં તેનો હેવાલ પુછીયાથી તેણે પોતાની હકીકત અવલથી તે આખર તલક વાજબી રીતે મારી સાંમે જાહેર કીધી. તે વખત મારાં મનમાં એ ખેઆલ આવ્યો કે, તેને મદદ નહીં કરવી એ વાત જવાંમરદીથી દુર છે. તે વાસ્તે મેં કોશેશની કમર બાંધી આટલી મુશીબત મારા પોતાપર લીધીછે. એ વાત સાંભળતાંજ તે સખસે કહ્યું કે, એમ માલમ પડેચ કે તું હાતમ બીન તાઇ છે, કેમકે તેના સીવાએ આએ જમાનામાં એવું બીજુ કોણ છે કે એવું કામ કરી બીજાને વાસતે પોતે આફતમાં પડે. કાંઇ અનદેશો ના કર. ખોદા કરીમ અને રહીમ છે તે મુશકેલ આશાંન કરશે. પણ મારા મનમાં એ ખતરો છે કે આજ તલક કોઇ દશત હુવેદાથી પાછો ફરી નથી આવ્યો. અગર કોઇ પાછોબી આયો પણ તે પોતામાં નહીં રહ્યો યાને તે હાતથી ગયો! આએ મારી નશીહત દીલમાં યાદ રાખ કે, જ્યારે તું તે દશતની નજદીક પોહોંચશે ત્યારે તુંને જુલમાતમાં લેઇ જશે. ત્યાં તું મુગો મુગો ચાલીઓ જજે કોઇ જગામાં જોર કરીને ખડી ના રેહતો, અને કોઇ ખુબશુરત પરી પેકર તારી ખાહેશ કરે તેની તરફ હરગેજ ફરીને ના જોતો; તેઓની પછ

ચાડે એક નાંજની એવી તો ચાંદ જેવી ખુબશુરત આવશે કે જેને જોતાંજ તારૂં દીલ હાથથી જતું રહી તું બેઅખતીયાર થશે. પણ ખોદાને વાસ્તે તું હીંમત છોડી બેકરાર ના થતો. રાસતી તો એ છે કે, તે જ્યારે તારો હાથ પકડશે ત્યારેજ તું દશત હુવેદામાં જઇ પુગશે. અગર એક અહવાડીનાં તલક કાંઇ કાસ તેને કેહેશે તો મુવા તુલીક પશેમાન રેહેશે. તેઓ બેહુ જણ એજ વાતચીતમાં હતા, એટલામાં એક નોજુવાન સખશ બે પ્યાલાં ખીરનાં અને બે કુજત પાણીના હાથમાં લઇને ગેબથી પેદા થઇ તેઓની આગલ આવ્યો. બને જણાઓએ પેટ ભરીને ખાઇ લઇ, શેજદો શુકરાંનાં અદા કરીને તે રાત કાપી. સહવારના હાતમ રૂખશત લઇ જંગલની તરફ ચાલ્યો. થોડા દહાડા પછી એક સારા તલાવપર જઇ પોહોંચ્યો, અને તેનાં કીનારા પર બેસીને પાણી પીવા લાગો. એટલાંમા એક ખુબશુરત ઓરત ચાંદ જેવી, માથાંથી તે પગ તલક માહરજાત પાણીમાંથા નીકલી હાતમનો હાથ પકડી પાછી તેજ તલાવમાં ડુબકી મારી ગઇ. એટલામાં હાતમનો પગ જમીન ઉપર લાગો, તેવીજ આંખ ઉઘાડીને જોયું તો તે નાજનીં સાથે એક ફુલ ફલના ભરેલા મોટા બાગમાં પોતાને જોઇ અચરત થયો તેટલાં તેનો હાથ મુકી તેણી ચાલી ગઇ! તે શેર કરતો આનીગમ પેલીગમનો તમાશો જોતો ફરતો હતો કે, એક તરફથી હજારો પરી પેકરનાં તોલાં માથાંથી તે પગ તલક જરીઆંનમાં ગરક થયલાં આવી પુગી હાતમને જબરદશતીથી પોતાની તરફ ખેંચવા લાગ્યાં. તેણે હરગેજ કોઇની તરફ ઇચ્છા નહીં કરતાં, નહીં કોઇની તરફ માથું ઊંચકી જોયું કે એ કોણ છે, યાને શુ કરેછે. કેમકે તે પેલા મરદનું કહેલું યાદ કરી મનમાં કેહેતો હતો કે ઓ હાતમ એવું નહીં થાય કે તારાં બેકરારીના પગ ઘશા તું જાણી જોઇને તે મકર ફરેબની ગારમાં પડે; ખબરદાર હુશીઆર રેહે, જુલમાત એ છે. આખર તેઓ તેને એક એવાં મકાનમાં લઇ ગયાં જે તમામ ઝવેર અને લાલ યાકુતથી બનેલું હતું. લાખો તશવીરો તેમાં હરએક તરફ લગાડેલી હતી. એક તખત કુનદનુંબી એક સારી વલાણમાં મોટી ચતુરાઇથી મુકીયું હતું. જ્યારે હાતમ તે તખતની પાસે પુગો ત્યારે તે સરવે પીરીરૂઓ તશવીરની તરેહ દેવાલ પર નકશ થઇ ગઇ, અને બીજી હજારો પરી તે મેહેલની દેવાલમાંથી નીકળી. હાતમ હરએકની તરફ અચરતીથી જોઇ પોતાનાં મનમાં કેહતો હતો કે, ઓ ખોદા એ શું હીકમત છે. આએ ક્યાંથી નીકળી અને પેલીઓ કેમ દેવાલપર તસવીર થઇ ગઇ; આખર તે તખતની પાસેજ ઉભો હતો તેથી પોતાનાં જીવમાં કેહવા

લાગો કે ઓ હાતમ અગર તું હીંયાં તલક પોંહોંચ્યો છે, તો આએ તખત-પરબી બેસ. એવા વીચારથી તેણે તે ઉપર પગ મુકીયો તેવાજ તેમાંથી એક અવાજ તરાક કરીને નીકળ્યો તેથી તેણે જાણીયું કે તેનો પગ ભાગી ગયો હશે, તેથી હેઇલ જોવા લાગો. ત્યારે તે તખત જેમનું તેમ હતું. ફરી તે ઉપર બેઠો ત્યારે ફરી તેમાંથી તેમજ અવાજ આવ્યો! તે અવાજની સાથેજ એક નાજનીં જે સઉથી ખુબશુરત હતી, અને દેવાલમાં તશવીર થઇ ગઇ હતી, તે તેમાંથી નીકળીને હાતમની પાસે નાજ નખરાંથી ચાલી આવી! હાતમ એ તરેહથી તેને જોઇને હેરાંન રહી પોતાના જીવમાં કેહવા લાગો કે ઓ ખોદા આએ તો હમણા તશવીરનાં જેવી હતી ને ફરી કેમ કરીને આવાં નાજ નખરાંથી મોહના પર નેકાબ નાખી આએ તખતની આગળ આવી ઉભી છે. તેને જોતાંજ બેકરાર થઇ ચાહતો હતો કે તેનો ઘુંગટ ખોલીને તે નાજનીનાં રૂખશારા જોએ. પણ તેને પેલા મરદની નશીહત યાદ આવી; તેવુંજ સંભાલી જીવમાં કેહવા લાગો કે અગર હું એનો હાથ પકડીશ તો ફરી કેઆંમત તલક આએ જુલમાતથી બાહાર નહીં જઇશ. પણ એક વાર તમાશો જોવા જોઇએ કે, એ મારો હાથ પોતેજ પકડેછે ને હું આએ જુલમાતથી બાહેર જાઉછું, અથવા નહીં? આમ- તે એજ ઉમેદમાં ત્રણ રાત ને દીન તલગ કુનદનનાં તખતપર બેસી રહો જ્યારે રાત થતી ત્યારે હરએક મુકામમાં કપુરની મીનબતીઓ પોતાની મેળે રોશન થઇ. હરએક તરફથી ગાનું વજાડવાનો અવાજ ચાલ્યો આવતો હતો, અને જે તશવીરો દીવાલપર નકશ હતી તે જીવાલ થઇને નાચતી હતી અને કેટલીક નાજનીંનો તખતની આગલ ઉભી થઇને હાતમને જોઇ હસતી હસતી તરેહ તરેહના મેવા તેની આગળ મુકતી હતી. તે ગમે એટલું ખાતો હતો, પણ તેનું પેટ નહીં ભરાતું હતું. ત્યારે હેરાન થઇને કેહતો કે, ઓ ખોદા હું એટલું ખાઉંછું પણ પેટ નથી ભરાતું એનો શું સબબ છે. આખર એજ રીતે ત્રણ દહાડા ગુજરીયા અને ચોથે દહાડે તેનાં મનમાં આવ્યું કે અગર હું પોતાની તમામ ઉમર તલક હીયાં રેહાશ તોબી આએ મેવાથી પેટ નહીં ભરાશે, કે નહીં આએ મીજલસથી બાહાર નીકળાશે, અને મુનીરસામીને જે ઇનતેજારીમાં મુકી આવ્યો છું, તે ઇતેજારીમાં તે મરી જશે તો ખોદાને શું જવાબ આપીશ. આખર તે નાજનીનો હાથ પકડાયો, તેજ વખતે એક બીજી ખુબસુરત નાંજનીનો તખતની નીચેથી નીકલી આવી એક લાત તેને એવી મારી કે, હાતમ કાંહાંનો કાંહાં જાઇ પડયો ને માથું ઉંચકીને જોયું તો નહીં તે નાજનીં નજર

તસવીર ૬ ઠી.

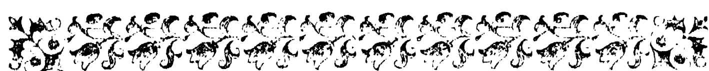
"એક વાર જોયું અને બીજી વાર જોવાની હોંશ છે"
એમ બોલનાર ધણી સાથે હાતમની મુલાકાત.

આવી, કે નહીં તે તખત, કે નહીં તે બાગ જોવામાં આવ્યો. મગર એક જંગલ સમશાંન જેવું નજર આવ્યું. ત્યારે તેને માલમ પડીયું કે, દશત હુવેદા એજ છે. અને તે સખસની હયાંજ હોવો જોઇએ જે કહે છે કે, **એક વખત જોયું ને બીજી વાર જોવાની ઉમેદછે.** તેને શોધવાના ખેઆલમાં. આનીગમ પેલીગમ ફરતો હતો, એટલામાં એ અવાજ તેના કાનમાં કોઇ તરફથી આવ્યો કે, **એક વાર જોયું છે ને બીજી વાર જોવાની ઉમેદ છે.** એજ પ્રમાણે સાત દહાડા સુધી દહાડામાં ત્રણ ત્રણ વખત તેનાં કાનમાં તેવોજ અવાજ આવ્યા કીધો. મગર આઠમે દહાડે સાંજની વખત તે જેવો અવાજ તેનાં કાનમાં પડયો ત્યારે હાતમ તેજ તરફ દોડી જઇ જોએછે તો એક સખશ ફકીર સફેદ દાહાડીનો જમીન ઉપર બેઠોછે. તેની પાસે જઇ સલાંમ કીધી. તે સખશે સલાંમનો જવાબ આપીને કહયું કે ઓ ખુબશુરત જવાંન તું કાંહાંથી આવ્યો અને આએ જંગલમાં શું કામની ઉમેદ રાખે છે. હાતમે કહયું કે હું આએ વાતની તલાશ કરવા સારૂં પોતાનાં શેહેરથી નીકલ્યોછું કે તમે એવું શું જોયું છે કે તેને જોવાની બીજીવાર આરજુ રાખો છો. ખોદાને વાસતે કહો. તેણે કહયું કે તમે બેશો હું કેહીશ. એ વાત સાંભલતાંજ હાતમ બેઠો. જ્યારે રાત પડી ત્યારે બે રોટલી અને બે પાણીનાં કુંજા પોતાની મેલે તેઓની આગલ આવ્યા. એક રોટલી અને એક કુંજો પાણીનો તેણે હાતમને આપ્યો, અને બીજો ભાગ પોતે લીધો. ખાઇ પી ચુકા પછી હાતમે કહયું, ઓ ખોદાના બંદા હવે કેહે તે હેવાલ. તેણે કહયું કે, ઓ મુસાફર હું એક દહાડે શયર કરતો એક સારા તલાવપર જઇ પુગો, ને તેનાં કીનારાપર બેસીને તમાશો જોવા લાગો, એટલામાં એક નાંજની ખુબસુરત માથાંથી તે પગ તલક બરહેને તન તે તલાવમાંથી નીકલીને મારો હાથ પકડીને તેમાં લઇ ગઇ. મેં તલીએ જઇને આંખ ઊઘાડી તો એક બાગ ઘણોજ દીલપશંદ અને અજબ નજર આવ્યો. ઘણી ઓરતો ખુબસુરત હરએક તરફથી નીકલી આવીને મારો હાથ પકડીને એક કુનદનનાં તખત પાસે લેઇ ગઇ. હું તે ઉપર બેસીને તમાસો જોવા લાગો, કે એક નાજનીં ચાંદ શુરતની મોહોપર નેકાબ નાખી તખતની પાસે આવી ઉભી રહી. જેને જોતાંજ હું બેહોશ થયો, અને મારૂં દીલ મારા હાથથી જતું રહયું. આખર બેકરાર થઇને જેવો બુરખો ઊઘાડીને મેં તેનો મુખડો જોયો તો અજબ હોશાંન, ખુદાનું આપેલું જોઇ મેં તેનો હાથ પકડી પોતા તરફ ખેંચી. તેજ વખતે એક બીજી ઓરત ખુબસુરત તે તખતની ની-

ચેથી નીકલીને મને લાત એવી મારી કે હું તે સારાં મકાનથી આએ જંગલ વેરાનમાં આવી પડયો ને તે એશની જગા આંખ આગલથી ગેબ થઇ. તેજ દહાડેથી હમણા સુધી હું આઠો પોહોર રડવા તથા ઝારી કરવા શીવાએ બીજું કામ નથી રાખતો, અને ચાહું છું કે પોતાનાં મનથી તેને વિસરૂં પણ હરગેજ ભુલાતું નહીં. એટલું કહીને તેણે એક સરદ હાએ મારીને બગલાંની પખે મટોરૂં માથાંપર નાંખી જંગલમાં દોડવા લાગો ને એજ કેહતો કે, એક વાર જોયું છે તે બીજી વાર જોવાની ઉમેદ છે. ત્યારે હાતમને માલમ પડયું કે, એ આશક છે તેથી કહ્યું કે ઓ પીર મરદ અગર તે તમાશો બીજી વાર જોશે તો કાંઇ ખુશી થશે ? તેણે કહ્યું કે ઓ મુસાફર એ વાત હરગેજ થવા જેવી નથી, તે મુશકેલ છે. ત્યારે હાતમે કહ્યું કે, ઓ પીર મરદ તું મારી સાથે આવ તે મીજલસ હું તુને દેખાડીશ. એ શખુન સાંભળી તે હાતમની સાથે ગયો. કેટલાએક દહાડા પછી તે બેઉ એક ઝાહાડ, જે તળાવની પાસે હતું ત્યાં જઈ પુગ્યા. હાતમે કહ્યું ઓ બુજરગ, અગર તે નાજનીંને હંમેશ જોવા માંગતો હોય તો કદી તેનો હાથ ના પકડતો, અને તેનો બુરખો ના કહાડતો, તો તે તમામ ઉમર સુધી તારી આગળ હાથ બાંધીને ઉભી રહેશે. અગર તેનો હાથ પકડશે તો પોતાને તું જંગલમાં જોશે; ફરી તે કેઆંમત તલગ જેઈ નહીં શકશે. કારણ હું એ જગા પર આવયો છું તે એક બુજરોગની દસતગીરી છે. અગર નહીં તો મારી શું મગદુર હતી કે હું હીંયાં આવતે; તું જા આગળ તેજ તલાવ છે. એ વાત સાંભળતાં તે આશક જ્યારે તે તળાવ પર પોહોંચયો ત્યારે એક ઓરત આગળ મુજબ પાણીમાંથી નીકળીને તેનો હાથ પકડી ફરી તેમાં લઈ ગઈ ! પછે હાતમ શાહાઆબાદની તરફ રવાને થયો. એક મુદ્દત પછી આફત ખેંચતો ને મુશીબત ઉઠાવતો તે ફકીરની પાસે આવી પુગો તેને મળીને ત્યાંથી રવાના થયો અને થોડા દહાડામાં તે પેલી માંછલીને ઘર પોહોંચયો, જ્યાં એક મહીના સુધી રહ્યો. પછી ત્યાંથી રૂખશત લઈ રીંછોના જંગલમાં ગયો ને રીંછની છોકરી સાથે મળી બે મહીના તેની પાસેબી રહ્યો. ત્યાર પછી તેણીથી જુદો થઇ તે બે કોહોલાં પાસે આવ્યો ત્યાં તેઓને જોઇને કેટલાએક દહાડા પછી શાહાઆબાદ જઈ પુગયો. હોશનબાનુના આદમીઓ તેને તેની હવેલી સુધી લઈ ગયાં ને હોશનબાનુને અરજ કીધી કે હાતમ સલામત આવ્યો છે; તે સાંભળતાંજ તેણે બોલાવી પરદાની પાસે બેસાડી પુછયું કે શું ખબર લાવયો છે ? તેણે કહ્યું કે એક પીર મરદ જુલમાતમાં એક નાજનીં ઓરત પર આશક થઇ જંગ-

લમાં આવી પડયો હતો; જે પોકારતો હતો કે, **એક વાર જોયું પણ બીજી વાર જોવાની ઉમેદ છે.** પછી મેં તેને તેની માશુક તલક પોહોંચાડયો. હવે તે અવાજ તે જંગલથી નથી નીકળતો એ હેવાલ સાંભળીને હોશનબાનુએ અને તેની દાયાએ હાતમની હીંમત ને તેની મેહેનત ઉપર આફ્રીન કીધી ત્યારે હાતમે કહ્યું કે ઓ હોશનબાનુ હવે બીજી શરતનુ બેઆંન કર, કે હું તેનીબી કોશેશ કરી શોધી કહાડું. તેણે ઘણીજ રેહેમથી કહ્યું કે ઓ હાતમ તું ઘણુજ દુઃખ સેવીને આવ્યો છે, તેથી થોડો દમ ખાઇ કેટલાએક દહાડા આરામ કર. હાતમે કહ્યું કે મને આરામ તેજ દહાડે થશે કે જે દહાડે હું ખોદાના ફજલથી તારા સાતો સવાલ પુરા કરીશ. એમ કહીને ઉઠી ઉભો થયો અને કારવાનશરાહમાં આવીને આઠ દહાડા સુધી શાહાજાદા મુનીરસામી પાસે રહી બધી હકીકત તેની આગળ કહી. પછી નવમે દહાડે હોશનબાનુને જઇને કહ્યું કે તારો બીજો સવાલ શું છે, તે ખોદાને વાસ્તે ઉતાવલે કેહે. હોશનબાનુ બોલી કે મેં એવું સમજયું છે કે એક માણસે પોતાના દરવાજા પર એવું લખયું છે કે **નેકી કર અને દરીઆમાં નાંખ.** એ કયો પુરૂપ છે, અને કયાં છે તેની તેહેકીક કરવી જોઇએ. કારણ કે તેણે કેવી નેકી કીધી, અને દરીઆમાં નાખી, અને દરીઆમાંથી તેણે શું હાંસલ કીધું. જયારે આવા સખુનો હાતમે હોસનબાનુના મોંહમાંથી સાંભળ્યા, ત્યારે હોસનબાનુને પુછયું કે એ મરદ કયાં છે? હોસનબાનુએ કહ્યું કે હું શું જાણું? તેણીની દાયા બોલી કે એ ઠેકાણું ઉત્તર દીશામાં છે. હાતમ ઉઠી ઉભો થયો, અને મુનીરસામીને દેલાસો દઈ જંગલ તરફનો રસ્તો લીધો.

હાતમે બીજો સવાલ પુરો કીધો તેનું બયાન.

———:o:———

જયારે હાતમે ઉતર તરફનો રસતો લીધો ત્યારે તે વીચાર કરવા લાગયો કે હવે મારૂં કામ તે પરમેશ્વર પાર પાડશે, માટે તેનીજ ઉપર ભરોસો રાખી કદમ આગળ ધરવા લાગ્યો. ઘણેક દહાડે એક મોટાં બીઆબાનમાં આવ્યો, જયાં ઝાડપાનનો તો કંઇ સુમારજ નહીં હતો. સાંજનો વખત હતો તેથી એક મોટાં ઝાડ નીચે બેસી આરામ લીધો. બાંમદાદ

પડતાંજ હાતમે એક દરદ ભરેલો અવાજ સાંભલયો ! તે એકાએક ચોંકી ઉઠી પોતાના મનમા કહેવા લાગયો કે ઓ હાતમ તારા જેવોજ એક પુરૂષ આવી રીતે અફસોશ કરી રડેછે તેનું તું દુ:ખ નહીં તાલે ? એટલું બોલી ઉભો થઇ જે જગાથી તે અવાજ આવતો હતો તે જગા તરફ ચાલવા લાગયો. અંતે પોતાની મુરાદે પહોંચી હાતમ ત્યાં જઇને જોએ શું કે એક આફતાબની મીસાલે ઝળકતો જુવાન પુ-રૂષ જમીન ઉપર બેશી ગોહેર જેવાં આંસુ પાડી ઝાર ઝાર રડી આ પ્રમાણે બોલેછે:—

ફારસી.—કુજા રવમ બેકે ગુયમ કે હાલે ઝારીવે ખીશ,
કે બોફતાદે બરી હાદસાતહા દરપીશ.

થાને—ક્યાં જાઊં અને આ મારા દરદભરેલા હાલ વીશે કોણને કહું ? કારણકે મારી ઉપર બેહદ આફત વરશી ચુકી છે.

હાતમ આગલ વધી તે જવાનનો હાથ પકડી બોલ્યો કે, ઓ સુર્યના તેજના નવજુવાન પુરૂષ આ રીતે રડી તારો આવો હાલ શા માટે કીધોછે, તારી ઉપર એવી શું મુશીબત આવી પડીછે જેથી તેં તારૂં ઘરબાર' માતાપીતા સરવે છોડીયાંછે, અને આવી રીતે પરેશાન હાલતે મત માગે છે. તારી ઉપરનો સઘળો હેવાલ મને કહે જેથી તે દુર કરવાને હું કોશેશ કરૂં; ખોદાની મેરબાનીથી તારૂં કામ સફળ થશે. તે માણસે હાતમને જવાબ દીધો કે ઓ જુવાન પુરૂષ તારા બોલવા ઉપરથી મને એકીન આવે છેકે તું મારૂ કામ બજાવશે ખરો. જાણ ઓ સાચા માણસ અંહાથી ચઉદ જોજન દુર એક મોટું શેહેર છે. જે શેહેર એટલું તો રળીઆમણું છે, અને તેમાં એટલા મોટા દોલતવાલા માનવીઓ રહે છે કે જેનું બયાન કરવું મુશકેલ છે. ત્યાં હારશ નામે એક તંવગર વેપારી રહે છે, જે એક ચાંદની સુરતની બેટી ધરાવેછે. રૂપ અને ગુણનો તો પારજ નથી. જ્યારે તે છોકરી રાત્રે સુવા જાએછે ત્યારે ચંદર પોતે ફરવા નીકલે છે, કારણ કે તેનુ રૂપ એટલું તેજ છે કે ચંદરને પણ પોતાનું મોહ દેખાડવું શરમ ભરેલું લાગેછે. અરે તેનો ઝલેદાર મુખડો જોઇ હું દેવાનો બની ગયો છુ. હાતમે કહ્યું કે તે છોકરી તારા દીઠામાં શી રીતે આવી. તેણે જવાબ દીધો કે એક વેળા હું થોડોક માલ લઇ તે શેહેરમાં વેચવા ગયો, શેહેરને જોતાંજ મને ઇંદ્રાપુરી યાદ આવી. હું ફરતો ફરતો તેજ હારેશ વેપારીના મેહેલની હેઠલ આવી પુગયો. મેહેલની ઉપર નજર કરતાં એક ઓરત ઇંદ્રની પરી-

ઓ કરતાં સરસ મારી નજરે પડી. જેને જોતાંજ હું બેસુધ થઇ ગયો પાછો હોશમાં આવ્યો ત્યારે તે શેહેરના કેટલાક રેહેવાસીઓને તે ઓરત વીશે પુછ્યું. તેઓએ મને જવાબ દીધો કે એ મેહેલ હારેશ શોદાગરની છોકરીનો છે. તે છોકરી હજુર કુંવારી છે, અને તેના બાપે તેને પોતાને લાયક ધણી શોધી કાઢવાને છુટ આપી છે. તે છોકરી દરેક પુરૂષને ત્રણ સવાલ પુછેછે. જે કોઇ તેના સવાલનો જવાબ આપશે તેની સાથે તે પોતે પરણશે. હજી સુધી કોઇ એવો મલ્યો નથી જેને તેણીના સવાલો પુરા કીધા હોય. ઘણાક રાજાના આફતાબ મીસાલનાં ખીલતાં છોકરાઓ તેની ઉપર દીવાના બની મારીયા ગયાછે. આ સાંભળી હું તે મેહેલની અંદર ગયો. દરબાને જઇને તે છોકરીને ખબર કીધી. તેણીએ મને અંદર બોલાવી રેસમી મશનદ પર બેસાડી કહ્યું કે અગર જો તું મારા ત્રણ સવાલો પુરા કરશે તો હું તારી થઇશ મેં કહ્યું કે તેમ કરવાને હું તઇયાર છું. ત્યારે તેણી બોલી કે અગર જો તું મારા સવાલો બજાવવામાં પછાત પડશે તો હું તને મારા ગુલામ તરીકે રાખીશ. મેં એ શરત કબુલ કરી તે છોકરી પાસેથી **પેહેલો સવાલ** માંગયો. તે બોલી કે આ શેહેરની નજદીક એક ઘણી ઊંડી ગાર છે, તેનો છેડો અતીયાર સુધી કોઇને માલમ નથી માટે તે ગારની ખબર લાવ. **બીજો સવાલ** એકે દર ગુરૂવારની રાત્રે જંગલમાંથી એક એવો અવાજ આવે છે કે અગર જો મેં તે કામ કીધું હતે તો આજ રાત્રે તે મને કામ આવતે. તે કામ શું છે? **ત્રીજો સવાલ** એ કે મહાપરીના હાથમાં એક શાહ મોહોરો છે તે મને લાવી આપ. આ સુખનો સમજી નાચાર થઇ રજા લઇ હું મેહેલમાંથી ઉતરયો. મારો માલ અસબાબ જે કાંઇ હતો તે સરવે લુટી લઇ મને શેહેરમાંથી બહાર કાઢી મુક્યો. જેથી હું આ બીઆબાન જંગલમાં આવ્યોછું. એક તો માલ ગયો અને બીજું તો એશકના તીરે મારા જીગરને વીંધી નાખી, મારા દોસત આશનાઓથી જુદો પાડયો. હાતમે કહયું ફકત તું મને તે શેહેરમાં લઇ જા, અને પછી જો કે તને તારી માશુક સાથે મેલવું છું કે નહીં. તે જવાને જવાબ દીધો કે મને મારા માલની ગરજ નથી. ફકત મારૂં દીલ તે પરીપેકર નાજનીનની મહોબતમાં ગીરફતાર થયું છે, તે નાજનીન મને મલવી જોઇએ. હાતમ તે જવાનની સાથે તે શેહેરમાં આવ્યો. શેહેરને જોતાં તેની અચરતીનો પાર રહ્યો નહી. મોટા મોટા તરેહદાર મેહેલો એટલા બધા દીઠા કે પોતે પોતાની આટલી ઉમરમાં જોયા ન હતા. હાતમ હારેશ સોદાગરની છોકરીના મેહલમાં આવી તે છોકરીને

કહેવા લાગયો કે હું તારી સાથે પરણવા આવ્યો છું. તે છોકરી પરદો નાખી બોલી કે ઓ જુવાન પુરૂષ મારા ત્રણ સવાલનો જવાબ તું લાવી આપ. હાતમે કહ્યું કે પહેલાં તારો બાપ જે હારેશ વેપારી કરી કહેવાય છે તેને બોલાવ, કે તે મને વચન આપે કે અગરજો હું તારા સવાલો પુરા કરૂં તો જે માણસને તુને આપવા ચાહું તેને આપી શકું. શોદાગરની છોકરી બોલી કે જ્યારે તું મારા સવાલ પુરા કરે ત્યારે હું તારીજ છું! તારે ગમે તેને આપજે. હાતમે કહયું કે તારા બાપને બોલાવ કે તેની સાથે હું સરત કરૂં. તે પ્રમાણે તેણીએ પોતાના બાપ હારેશ વેપારીને બોલાવ્યો. તેના સાથે હાતમે કબુલાત કીધી. પછી હાતમે પહેલો સવાલ માગયો. તે છોકરી બોલી કે, "મારા શેહેરની પાશે એક ઉંડા ગાર છે, તે ગારનો છેડો કયાં છે? તે કોઇને ખબર નથી, માટે તેની શોધ કરી લાવ." હાતમ ઉઠીયો, જેની સાથે પેલી છોકરીએ પોતાના માણસો તે ગારની નીશાન દેખાડવાને માકલ્યાં. હાતમ તે ગારની આગળ આવી પેલાં માણસોને કેહવા લાગયો કે, હું આવું ત્યાં સુધી તમો અહીંયાંજ બેશી રહેજો. પછી હાતમે ગારમાં ઉતરી ચાલવા માંડયું. આખો દહાડો ચાલી રાતરે કોઇ ઠેકાણે મુકામ કરતો. એમ ચાલતાં ચાલતાં એક દીવો દેખાયો. હાતમે વીચારયું કે હવે ગારનો છેડો આવ્યો ખરો. પણ પછી વીચારવા લાગયો કે જઇને તપાસવું જોઇએ. ચાલતાં ચાલતાં એક મોટું મેદાન નજર આવ્યું, જેમાંથી નીરમલ પાણી વહેતું જણાયું. હાતમ પોતાની સાથે થોડીક બદામ અને પાણીનો કુજો લાવ્યો હતો જેમાંથી દરરોજ ત્રણ બદામ ખાઇ થોડુંક પાણી પી ખોદાના સુકરાના બજા લાવતો. પોતાનો કુજો પેલા ઝરામાંથી ભરી લીધા પછે આગલ ચાલતાં કેટલેક દહાડે એક મોટી દીવાલ નજર આવી ત્યાં એક દરવાજો હતો, તેમાં દાખલ થયો કે કેટલાએક દેવોનું ટોલું હાતમની પાસે આવી પુગું. તેઓએ વીચાર કીધો કે આએ આમદજાદને ખાઇ જવો. લેકીન તેમાંથી એક બોલ્યો કે, આપણા પાદશાહનો હોકમ નથી કે આપણા દેશમાં આવેલા આદમજાદને હોકમ વગર ખાવો. તમો જાણતા નથી કે આપણો પાદશાહ આજ કેટલાંક વરશ થયાં બદહજમીના રોગથી હેરાન છે. કદાચ તે દરદ એ આદમજાતથી સારૂં થશે તો આપણને ઇનામ મળશે. ત્યારે બીજા દેવોએ જવાબ દીધો કે એમાં આપણનું કાંઇ નહીં વલે. ઘણાક માણસો આવી રીતે આવ્યાં અને આપણા દેશમાં કેદ પડેલાંછે. વધારે સારૂં તો એ છે કે એને આપણા સરદાર પાસે લઇ જવો. જે તેને ગમે તેમ કરે તે પ્રમાણે તેઓ હાતમને પોતાના સરદાર

તસવીર ૭ મી.

પાદશાહ પાસે તેનો સરદાર હાતમને લાવ્યો.

પાસે લઇ ગયા. તેઓના સરદારે તેઓને જવાબ દીધો કે શા માટે તમારા બાપને લાવ્યા છો? એને છુટો મુકો કે જ્યાં ગમે ત્યાં ચાલી જાએ. તે સરદારને દલગીર જોઇને હાતમે પુછયું કે, ઓ નામવર દેવ, શા માટે આટલો ગમગીન દેખાય છે? તેણે જવાબ દીધો કે, ઓ આદમજાદ શું કહુ મારાં દુ:ખની વાત! મારી બાએડી આજ ઘણુંક થયું આંખના દરદથી હેરાન છે. ઘણા ઉપાયો કીધા પણ કશો ફેર જણાતો નથી. હાતમે કહયું કે અગરજો તું મને તારી બાએડી આગલ લઇ જાએ તો ખોદાની ફજલથી હું તે દુ:ખ સારૂં કરી શકીશ. બાખુશી તે સરદારે તેમ કીધું. હાતમે પેલો મોહોરો પાણીમાં ઘસી તેણીના આંખે લગાડયો. એ પ્રમાણે ત્રણ દહાડા સુધી કીધા પછી તેની બાયડીની આંખો બીલકુલ સારી થઇ તેથી પેલો સરદાર એટલો તો ખુશ ગયો કે હાતમને થોડા દહાડા પોતાના ઘેરમાં રાખી ઘણી ખાતરદારીથી મેહેમાનદારી કીધી. પછી તેણે જ્યારે હાતમને ઘણએક ઝર આપવા કહ્યું ત્યારે હાતમે જવાબ દીધો કે મને જરઝવેરની કશી દરકાર નથી ફક્ત તારા પાદશાહ પાસે મને લઇ જા. તે સરદાર હાતમને પોતાના બાદશાહ પાસે લઇ ગયો. બાદશાહે હાતમને ઘણી આબરૂ આપી પોતાની પાસે બેસાડી બોલ્યો કે ઓ આદમ આજ ઘણુંક થયું હું બદહજમીના રોગથી બેજાર છું. હાતમે પુછયું કે જ્યારે તું ખાવા બેસે છે ત્યારે તારી પાસે કેટલા આદમીઓ હાજર રહે છે? તેણે જવાબ દીધો કે કે મારા સઘળા દરબારીઓ મારી આગળ ઉભા રહે છે. હાતમે કહ્યું કે આજે હું પણ ઉભો રહીશ. તે દેવના બાદશાહને ઘણી ખુશીથી કબુલ કીધું. જ્યારે ખાણું લાવવામાં આવ્યું ત્યારે હાતમે સઘળી રકાબીઓ થોડા વખત સુધી ઉગાડી રાખી પછી પાછી ઢાંકી, પાદશાહને કહ્યું કે થોડા વખત સબુર કર. કેટલોએક વખત ગયા પછી હાતમે રકાબી ઉગાડી તો તરેહવાર લેજતદાર પકવાનોને બદલે તેમાં સઘળાં કીડા ચાલતા નજર આવ્યા! દેવનો પાદશાહ જેતું નામ ફરોતાશ હતું તે આ દેખાવ જોઇ અજબ રહ્યો. પછી હાતમને કહેવા લાગ્યો કે ઓ જમાનાના બુજરોગ મરદ આનો અર્થ શું છે. હાતમે કહ્યું કે જ્યારે તું ખાવા છે ત્યારે તારા તમામ દેવોની નજર તારા ખાણા ઉપર પડે છે જેથી તારા પેટમાં તારૂં સઘળું ખાધેલું પાછું જીવતું થાએ છે. આથી તને ખોરાક જરતો નથી. જ્યારેબી હવેથી તું ખાવા બેસે ત્યારે હમેશાં તું એખલો બેસજે. કોઇ ચાકરને તારી પાસે ઉભો રાખતો ના. પછી તે ફરોતાશ પાદશાહે કહ્યું કે મારી એક અરજ છે તે તું કબુલ કરી તેનો એલાજ મને બતાવ. હાતમે કહ્યું કે

જો મારા જાનની પણ તને ગરજ હશે તો તે પણ હું તને આપી દઇશ, માટે જલદી કહે કે તે અરજ શું છે. તેણે કહ્યું કે કે મારી છોકરી આજ ઘણુંક થયું બીમાર છે. મારા શેહેરમાં એવો કોઇ તબીબ નથી જે તેણીને સારૂં કરે. એટલું સાંભળતાંજ હાતમ તેની સાથે તે છોકરીના મેહેલમાં ગયો અને જોયું તો માલમ પડયું તે છોકરીનો ચેહેરો તમામ. ફીકો મારી ગયલો છે. આ જોઇ હાતમે દેવો પાસે થોડુંક શરબત મંગાવી તેમાં પેલા મોહરો ઘસી તે છોકરીને પાયો. એમ કેટલાક દહાડા કીધા પછી તે છોકરી સારી થઇ. આથી પાદશાહ હાતમના પગ પાસે પડી બોલ્યો કે, ઓ હાતમ મારી ગરદન ઉપર તારૂં હેશાન ઘણું છે. જો હું મારી આખી ઉમર સુધી તારી ચાકરી કરૂં, તો પણ એહેશનનો બદલો મેં તને પુરતો આપ્યો એમ કહેવાય નહીં. એટલું કહી ફરોતાશ પાદશાહે સોનાં રૂપાંથી ભરેલા કેટલાક ખુમચા તેમજ યાકુત અને ઝવેર બેશુમાર હાતમના પગ આગળ મુકી બોલ્યો કે તને આપવાને લાયક ચીજો મારી પાસ કંઇજ નથી. માટે આ-ટલું તું કબુલ કર. હાતમે કહ્યું કે હું એખલો એ સઘળું કેમ ઊંચકી શકું. પછી ફરોતાશ પાદશાહે પોતાના દેવોને બોલાવી હોકમ કીધો કે આ સઘળો ખજાનો હાતમની સાથે લઇ જાઓ, અને એ જ્યાં કહે ત્યાં જલદી પહોં-ચાડી આવો. હાતમ ત્યાંથી રૂખસદ લઇ દેવોની સાથે ચાલતો થયો. કેટ-લેક મહીને તે ગારના દરવાજા આગળ આવી પહોંચતાંજ હારેશ સોદાગ-રની છોકરીના માણસોએ જ્યારે દેવોને જોયા ત્યારે બીહીને નાસવા લાગા, પણ હાતમે તેમને સાદ મારી પાછા બોલાવી કહ્યું કે ઓ માણસો તમો શું કામ બીહો છો એ તો હું હાતમ છું. દેવો તે ગારના મોહ આગળ સઘળુ જરઝવેર મુકી પોતાના મકાન ચાલતા થયા.

હાતમ તે સઘળું જરઝવેર ઊંચકાવી કારવાનસરામાં આવી પહોં-ચ્યો. પછી સઘળો ખજાનો પેલા સોદાગરને આપી બોલ્યો કે તારા એક સવાલની તેહેકીક કરી હું પાછો આવ્યો છું. પછી તે છોકરી આગળ જઇ સઘળો અહેવાલ કહી તેણીથી બીજા સવાલની તલપ કીધી. તે બોલી કે દર જુમેરાતે એક એક એવો અવાજ આવે છે કે, **"મેં નહીં કીધું હરગેજ એક લાયક કામ, જે આજની રાતે મને ઉતારતે સરનજામ."** તેનો પત્તો મેળવી લાવ. આ સાંભળી હાતમે તરતજ જંગલ તરફનો રસ્તો ધરયો. આગળ ચાલ્યો એટલે એક બુલંદ ઝાડ નજરે પડયું તેની નીચે બેસીને ખોદાની બંદગી કરવા લાગો. જ્યારે ગુરૂવાર આવ્યો ત્યારે પેલો અવાજ તેને કાને પડયો. હાતમ તરતજ ઉભો થઇ જે તરફથી

અવાજ આવતો હતો તે તરફ જવા લાગયો. જ્યારે દહાડો રોશન થયો ત્યારે હાતમ વીચાર કરવા લાગ્યો કે હવે હું કયાં જાઊં? જંગલમાં આણી-ગમ પેલીગમ ભટવા લાગયો, એટલામાં એક ગાંમડું તેની નજરે પડીયું, ત્યાં જઈને હાતમે થોડો વખત આરામ લીધો. પછી રાતને વખતે તેજ અવાજ ફરીથી સમજ્યો. હાતમ કદમ આગળ ધરતો ચાલ્યો જતો હતો, એટલામાં હાતમને કાને એકાએક રડવાનો અવાજ સંભળાયો. હાતમ તે તરફ થોડો નહીં ગયો એટલામાં શેહેરની અંદર લોકોનું ટોળું એકઠું થયલુ માલમ પડયું ત્યાં લોકોને જઈને પુછવા લાગો કે તમે શા માટે રડો છો. તેઓએ જવાબ દીધો કે હમારા શેહરમાં દરરોજ એક મોટી બલા આવેછે, તે દરરોજ એક આદમીને ખાઇ જાય છે. અગરજો હમે તેને તે પ્રમાણે એક આદમી નહી આપતાં તો આખાં શેહરને તારાજ કરે છે. આજે આ શેહેરના હાકમનો છોકરો તેનો ભોગ થવાનો છે, એટલા માટે હમો રડીએ છીએ. હાતમે કહ્યું કે તમારો હાકમ અને તેનો છોકરો કાંહાં છે? તેમાંથી એક જવાને તે હાકમન અને તેના છોકરાને દેખાડીયો. હાતમને તેની પાસ જઈ કહ્યું કે ઓ નામવર સરદાર, તે બલાની સુરત કેવી છે તે તું મને કહે. તું ખાતરી રાખ કે તારા છોકરાને બદલે હું તે બલા આગળ જઇશ. તે હાકમ તેની હીંમત ઉપર આફ્રીન કરી બોલ્યો કે, તું આ શેહેરનો રહે-વાસી હોય એમ જણાતું નથી. હાતમે જવાબ દીધો કે હા, મેં આ શેહે-રમાંનું પાણી પણ ચાખયું નથી. પણ વધારે ન કરતાં તું મને કહે કે તે બલા કેવી છે. તે સરદારે તે બલાની તસવીર જમીનની ઉપર ચીતારી. હાતમે કહ્યું કે ચીંતા ના રાખો, ખોદાની મદદથી હું એ બલાને તમારા સર ઉપરથી દૂર કરીશ. જાણુ ઓ સરદાર કે એને હલુકે કરીને કહેછે. એની ઉપર ગમે એવી તેજ તરવાલ હશે તોપણ તેનો ઘા નહીં પડશે. માટે હું કહું છું તેમ કરો. તમારા શેહરમાંથી એક આરસીવાલા પાસે બસો ગજ લાંબી અને બસો ગજ પોહોળી એવી મોટી એક આરસી બનાવી લાવો.

તે પ્રમાણે તેઓએ આરસી બનાવી, હાતમના કહેવા પ્રમાણે જે જગાએથી તે બલા આવતી હતી તે જગાએ મુકી તે આરસીને એક મોટી ચાદરથી ઢાંકી. હાતમે સઘળા લોકોને કહ્યું કે જેઓ આ બલાનો તમાસો જોવા માંગતા હોય, તેઓ મારી સાથે ઉભા રહો, બાકીના સઘળા પોત-પોતાને ઘરે જઈ નચીંત રહો. કોઇએ જવાબ નહીં આપ્યો પણ પેલા હાક-મનો છોકરો હાતમની સાથે રહેવાને તૈયાર થયો. તે હાકમે પોતાના છોક રાને સમજાવ્યો કે ઓ મારા જાન આ ખીયાલ તું તારા મનમાંથી કહાડી

નાખ. તું જાંણુતો નથી કે તારે માટે મેં આટલો ખરચ કીધોછેઅને પાછો તું તે બલાના હાથમાં જવા માંગેછે? ત્યારે તે છોકરાએ જવાબ દીધો કે જે મારે માટે મરવાને તૈયાર થયો તેને હું એકલો મેલુ ? ઘણુંએ સમજાવતાં જ્યારે એ ન સમજ્યો, ત્યારે તેના બાપે તેને હાતમની સાથે રહેવા દીધો જ્યારે રાત પડી ત્યારે અગાઉની માફક તેઓના કાને એક ઘણુંજ બીહામણો અવાજ સંભલાયો. તે અવાજ સાંભળતાંજ સઘળા લોકોના ચેહરા ફીકા થયા. એટલામાં તો દુરથી તે બલા એક ગુંબજની માફક દેખાઇ, કે નથી પગ, નથી હાથ કે નથી ગરદન, પણ ફક્ત એક મોહોડુ અને તે પણ તેના શરીરમાં બેસી ગયલું અને તે મહોડાંમાંથી બેસુમાર આતશ નીકળતો હતો. જ્યારે હાતમે જોયું કે તે બલા ઘણી નજદીક આવી પુગી ત્યારે આરસી ઉપરથી ચાદર ઊંચકી નાખી. હલુકે તેજ વખતે એવા જોરથી એક બાંગ મારી કે ગામના કેટલાક માનસો બેહોશ થઇ ગયાં અને જંગલ સઘલું ધુજી રહયું. જ્યારે હલુકે પોતાનું ચીત્ર તે આરશીમાં જોયુ. ત્યારે લાલ પીલો થઈ જઇ એટલા જોરથી દમ ખેંચીઓ કે તેનું પેટ ફાટી ગયું. તે ફાતવાના અવાજથી ગામના બાકી રહેલા સઘળાં આદમીઓ બેહોશ થઇ ગયાં. તેના પેટમાંથી રસી વેહવા લાગી તે એટલીતો વધી ગઇ કે, આસપાસ લોહી અને પરૂનો એક મોટો દરીઓ થઇ ગયો. જ્યારે સઘળા ઓદમીઓ હોશમાં આવ્યાં ત્યારે જોયું કે મુવેલો પડેલો છે. બધા લોકો આવીને હાતમને પગે પડી તેના મોતનું કારણ પુછવા લાગયાં હાતમે જવાબ દીધો કે જ્યારે એ બલાએ પોતાની શુરત આરસીમાં જોઇ ત્યારે તે એમ સમજ્યો કે આ કોઇ મારો હરીફ આવ્યો છે, માટે તેને મારવો જોઇએ. એવા વીચારથી તે ગળી જવાની મતલબથી તે બલાએ પોતાનો દમ એટલાતો જોરથી અંદર ખેંચ્યો, કે તેનું પેટ ફાટી ગયું. આ સાંભલી સઘલાંઓ હાતમની અકલની ઘણીજ તારીફ કરવા લાગાં અને પોતાથી બને તેમ દરએક જણે જરઝવાહેર લાવીને તેનાં પગ આગળ મુકયું હાતમે કહયું ઓ પ્યારા દોસતો મેં એ કામ પૈસાની લાલચથી કીધું નથી. મેં એ કામ ખોદાની રાહ ઉપર કીધુંછે. તેઓએ હાતમને પુછયું કે આ ગામમાં આવવાનો તારો સબબ શું છે. હાતમે કહયું કે દર ભેસપતવારે રાતની વખતે જંગલમાંથી એક એવો અવાજ આવે છે કે "જો મેં તે નેક કામ કીધું હોતે તો મને આજ રાતરે કામ આવતે" એ બાબદની તેહકીક કરવાને વાસતે હું નીકળીયો છું ત્યારે તે હાકમે જવાબ દીધો કે, એ અવાજ હમો ઘણું થયું સાંભળીએ છીયે પણ માલમ નથી પડતું કે તે કીયાંથી આવેછે. જ્યારે રાત પડી ત્યારે હાતમ તે અવાજની તરફ રવાના થયો, અને

ચાલતાં ચાલતાં જ્યારે સવાર પડી ત્યારે એક રેતીનો ટેકડો એની નજરે પડયો, જે લંબાઇ તથા પોહોળાઇમાં પાંચસો ગજ હતો. જ્યારે હાતમ આગળ ચાલ્યો ત્યારે પાંચસો ઘોડેસવાર અને પાંચસો માણસોનું પગે ચાલતુ એક લશકર તેની નજરે પડયું પણ જરા વધારે આગળ ચાલ્યો ત્યારે તે નજરથી ગેબ થઇ ગયું. આ બીના જોઇ હાતમે વીચારયું કે એ કબરસતાન હોવું જોઇએ, હવે પાછો જ્યારે ગુરૂવાર આવે ત્યારે એ સવાલ નીકલવો જોઇએ એમ ધારી હાતમ ત્યાંજ રહયો. જ્યારે ગુરૂવાર આવ્યો ત્યારે રાતનાં શું જોએ છે કે દરએક કબરમાંથી એકેકો પાકીજેહ આદમી નીકલી પાક બીછાના બીછાવીને ઉપર બેઠો. તેમાં એક જન આંખમાં આંસુ લઇને ગમગીન દીલ સાથે ફાટાં તુટાં કપડાં પેહેરીને ઉંધાડે પગે જમીન ઉપર બેઠો હતો. બીજાઓ સરવે સુનેરી રૂપેરી ગાલીચા ઉપર પાકીજેહ મસનદ બીછાવી બેઠા હતા. સરવે જણાઓ બેસીને લેહેજતદાર શરબત પીતા હતા, પણ પેલો માણસ હાએ મારી બોલતો હતો કે "મેં તે કામ નહીં કીધું, નહીંતો આજ રાતરે તે મને કામ આવતે." આ સાંભળતાંજ હાતમે ખોદાના શુકરાના કીધા, અને પોતાની મોરાદે પહોંચ્યો હોય એમ તેને માલમ પડયું એકાએક ગેબથી પેલા સઘળા બુજરોગો આગળ તરેહ તરેહના પકવાનના ખુમચાઓ આવ્યા, તે દરેક ખુમચામાં એકેકું શરબતનું પયાલું અને સવચ્છ પાણીનો કુંજો હતો. પેલા કંગાલ માણસને માટે એક ખુમચો જુદો આવ્યો તે થુવરના દુધમાં ભેલેલો ઝીની ઝીની પથરીથી ભરેલો હતો. કુજામાં પાણીને બદલે લોહી અને પરૂ ભરેલું હતું. પેલા પાકીજેહ માણસોમાંથી એકે ઉઠીને હાતમની આગળ મેવાનો ભરેલો ખુમચો મુકયો. તે ખાઇ ખાનાથી ફારેગ થયા પછી હાતમ પેલા પરેહજગાર આદમીઓ પાસે ગયો, અને તેઓને પુછયું કે ઓ પાક ખસલતનાં નેક પુરૂષો જો તમો પેલા કંગાલ માણસનો હેવાલ મને કહેશો તો તમારી મોટી મેહરબાંની થશે. તેઓએ કહયું કે તમે પોતેજ જઇને તેને પુછો. હાતમ તેઓને નમીને પેલા આદમી પાસે આવ્યો ને પુછયું કે તારો આવો હાલ કેમ થયો છે, અને તું શા માટે એમ બરાડા પાડે છે; ખોદાને ખાતર તું મને તારો હેવાલ કહે. તે જુવાન માણસ બોલ્યો કે હું આ સઘલાં માણસોનો સરદાર છું અને મારૂં નામ યુસફ સોદાગર છે. એક દહાડે હું ખારાજમ શેહેરમાં વેપારને માટે જતો હતો. મારી સાથે મારા સઘળા ચાકરો પણ હતા. હું એટલો બખીલ હતો કે મારી આખી ઉમરમાં મેં ખોદાની રાહ ઉપર એક અરધી પણ ખરચી નથી. અરધી તો શું પણ કોઇ દહાડે રોટલીનો ટુકડો પણ કોઇ ફકીરને મેં આપ્યો નહીં. આ સઘળા મારા

ચાકરો ભુખીઆને ખાણું ખવાડતા, પ્યાસાને પાણી પાતા, ને નાગાને કપડાં પેહેરાવતા હતા. અને હું એઓને નશીએત કરતો હતો કે ઓ પ્યારાઓ તમારો માલ શા માટે ખરચી નાંખોછો. તેઓ મને કહેતા કે હમો ખોદાની રાહ ઉપર ખરચીએ છીએ કે જે હમને છેલે કામ આવે. હું આ સાંભલી તેઓના ઉપર હસતો હતો. તેઓ મારેથી છુપી રીતે ખેરાત કરતા હતા. એક દીવશે હમે આ જગીઆએ આવી પહોંચ્યા, એટલાંમ મારા માલ વિશે ચોરોને ખબર પડી તેઓ મારી ઉપર તુટી પડયા, અને હમારો માલ અસબાબ લુટી લઇને અમને મારી નાંખ્યા, અને આ જગયાએ દાટ્યા. એઓ સઘલા પોતાની ખેરાતથી આવો મોટો મરતબો પામ્યા છે, પણ હું મારી બખીલાઇને માટે આવી ફેજે પહોંચયો છું. જ્યારે ચોરોએ અમને મારી નાંખ્યા પછી ચાલવા માંડયું તેવોજ તેમાંથી એક બોલ્યો કે ઓ દોસતો આપણે આ લોકને નાહક મારી નાંખ્યા છે, અને એઓનો માલ અસબાબ લુટી લીધો છે તેથી એઓની લાસને કાંઇબી રીતે દાટવી જોઇએ નહીં તો કુતરાં, કોહોલાં, વરૂઓ, ને ગીધો, એઓને ખાઇ જશે. તે પછી વીચાર કરી હમને તેઓએ આ ઠેકાણે દાટયા. જાણ ઓ ભલા માણસ કે હું ચીન દેશમાં રહું છું, અને સઘળા મારાં સગાં વહાલાંઓ ફકીરને હાલે ભીખ માગેછે. મારા ઘરની પાસે એક મોટું ઝાડ છે તે ઝાડની નીચે ઘણું ઝરઝવેર દાટેલુંછે અગરજો તે ધનમાંથી કોઇ મારાં સગાં વહાલાંઓને આપે અને થોડું ખોદાની રાહ ઉપર ખરચે તો હું આ મારા ચાકરોની બરાબર બેસી લેહેજતદાર ખાણું ખાઇ શકું. હાતમે કહીયું કે એ ધનવાન પુરૂષ હું તારૂં એ કામ બજાવીશ. પછી જ્યારે સહવાર થઇ ત્યારે પેલા સઘળા માણસો પોતાની કબરમાં ગેબ થઇ ગયા, અને હાતમે ચીન તરફનો રસતો લીધો. થોડેક દુર પહોંચ્યો એટલે સામેથી એક કુવો દેખાયો ત્યાં એક માણસ ઉભો રહી કુવામાંથી પાણી કાઢતો હતો. એટલામાં હાથીની સુંઢવાલો એક કાલો સાંપ પાણીની સપાટી ઉપર આવીને તે મુસાફરને કમરમાંથી ધરીને તરત પાણીમાં જતો રહયો. હાતમ આ તમાશો જોઇ અફસોસ કરવા લાગયો કે આ બીચારો ગરીબ મુસાફર કોણ જાણે કયાં જઇ પડયો હશે! મારે એની મદદે જવું જોઇએ. એમ વીચાર કરી કુવામાં કુદકો મારીયો. જ્યારે જમીનપર તેના પગ લાગયા ત્યારે તે સાંપ નહીં મગર એક મોટું મેદાન તેની નજરે પડીયું. બેશુમાર ઝાડો હરીઆલીથી ભરેલાં તેની નજરે પડયાં, જે ઝાડોની વચમાં એક મોટો મેહેલ દેખાયો. તે મેહેલ તરફ હાતમ ગયો. ત્યાં જઇ જોએછે તો સફાઇદાર જરઝવેરથી સંગારેલાં દીવાનખાનાં તેની નજરે પડયાં. વચ્ચો વચમાં એક

મકાન હતું, જ્યાં હીરામાંનેકથી જડેલું એક તખત મુકેલું હતું, જે તખ-તની ઉપર એક અતી મોટા કદનો દેવરૂપી માણસ સુતેલો હતો. હાતમે વિચાર કીધો કે એ ઉઠે તો હું એને પેલા મુસાફર તથા સાંપ વીશે પુછું. એમ ધારી તે પેલા દેવની નજદીક જઇને બેઠો એટલામાં હાતમે જોયું કે પેલો સાંપ પેલા મુસાફરને કમરમાંથી ધરીને બેઠો છે. સાંપે જેવો હાત-મને જોયો તેવો તે હાતમની તરફ દોડી આવયો. હાતમે તે સાંપને પો-તાના ગુસ્સામાં એટલો તો જોરથી દાબયો કે તે સાંપ મોટેથી બુમ પાડવા લાગયો. તેના અવાજથી પેલો દેવ જાગી ઉઠી બોલવા લાગયો કે ઓ મા-ણસ તું એને શું કામ મારેછે. એ સાંપ નથી એ તો હમારો કાસદ છે, તં એને છોડી દે. હાતમે કહયું કે જ્યાં સુધી એ પેલા માનસને છોડશે નહીં, ત્યાં સુધી હું એને છોડીશ નહીં. પેલા દેવે પેલા સાંપને કહીયું કે ખબર-દાર, આ માણુસ ઘણો જોરાવર માલમ પડેછે. કદાચ એ તારા પેટમાં જશે તો સઘલો તલેસમાત તોડી નાંખશે, માટે હુશીઆર રેહેજે. આ સાં-ભલતાંજ તે સાંપના બે હોઠ જે હાતમના હાથમાં હતા, તે ચીરીને હાતમ તે સાંપના પેટમાં જતો રહયો.

તે દેવે ગમે એટલુંબી કહીંયું પણ તે સાંપ હાતમને ગલી ગયો. હા-તમે એકાએક ગેબીથી એક અવાજ સાંભલ્યો કે ઓ હાતમ તું જે ઘરમાં હાલ છે તેને તારા ખંજરથી ચીરી નાંખ. કે તું આ તલેસમાતથી બહાર આવસે. અગર નહીં તો કેઆમત સુધી આ સાંપના પેટમાંજ રેહેશે. હા-તમ પાસે કંઇ પણ હથીઆર નહીં હતાં. પણ અંદર શોધ કરતાં કંઇ ગા-એના શીંગડાં જેવું હાતમના હાથમાં આવીયું, તે લઇને હાતમે તેનું પેટ ચીરી નાંખ્યું! તરતજ એક મોટો દરીઓ પેદા થયો. પાણી એટલાં વધવા લાગયાં કે હાતમે તેમાં ગોટાં ખાધાં. જ્યારે કલાક એક પછી પાણીનું જોસ નરમ પડયું ત્યારે હાતમનાં પગ જમીન ઉપર લાગા. આંખ ઉઘાડીને જો-એછે તો નહીં તે દેવ કે નહીં તે સાંપ કે નહીં તે કુવો કે નહીં બાગ નજરે પડીયો, પણ એક મોટું મેદાન દીઠામાં આવયું જેમા હજારો આદમીઓ હારબંધ ઉભેલાં દેખાયાં. કેટલાંક મુએલાં અને કેટલાંક મરતાં જણાયાં. તેઓ સઘલાં સુકાં લાકડાં જેવાં થઇ ગયાં હતાં, તેમાં પેલો મુસાફર પણ હતો. હા-તમે જઇને તેને પુછયું ત્યારે તે બોલ્યો કે મને તેમજ આ સઘલા માનસોને એક સાંપ લાવ્યોછે. હાતમે તેઓની આગલ તે તલેશમની સઘળી હકીકત કહી જણાવી ત્યારે તેઓ સઘલા હાતમને પગે પડયા, અને જાણયું કે હવે એ બલા તેઓથી દુર થઇ છે. પછી તેઓ નમીને પોતાને ઘર ગયા. હાતમે ચીન તરફનો રસતો લીધો. થોડાક દહાડા પછી એક

શેહેરની નજદીક આવી પહોંચ્યો. દરવાજાની અંદર દાખલ થતા તેને દરબાનોએ અટકાવી કહ્યું કે તું ક્યાં જાએછે. પેહેલાં તુંને હમારા પાદશાહ પાસે આવવું પડશે. પછી જ્યાં તારૂં મન ચાહે ત્યાં જજે. આ સાંભળી હાતમ બોલ્યો કે ઓ ખોદાના બંદાઓ તમારા જેવું હું પણ એક માણસ છું. શું કામ મને શેહેરમાં જતો અટકાવો છો. જો તમારી ખુશી હોય તો ચાલો હું તમારા રાજા પાસે આવવાને તૈયાર છું. પછી તેઓ તેને પોતાના પાદશાહ આગળ લઇ ગયા. જ્યારે તે પાદશાહ આગળ ગયો ત્યારે પાદશાહે પુછ્યું કે, ઓ મુસાફર તું કોણ છે, ક્યાંથી આવ્યો છે, અને તારૂં નામ શું છે? ત્યારે હાતમે જવાબ દીધો કે ઓ પાદશાહ હું એમનનો શાહજાદો હાતમ બીન તાઇ છું, મારો ઇરાદો ચીન જવાનો છે. પછી હાતમે તે નગરનું નામ પુછ્યું. રાજાએ જવાબ દીધો કે એ નગરીને બીદાદ કરીને કહે છે. મારે ત્યાં મારી છોકરી જે કોઇ મુસાફર ત્યાં આવે છે તેને ત્રણ સવાલ પુછે છે. જે કોઇ તે સવાલોનો જવાબ આપતું નથી તેને તે છોકરી સુલીએ ચઢાવે છે, અને આ સઘળાં ખુનોનો ભાર મારી ગરદન ઉપર રહે છે, પણ આજ દીન સુધી કોઇ પણ બાપે પોતાની છોકરીને મારી નથી નાખી, તેથી મારી છોકરીને મારી નાખવાની હીંમત ચાલતી નથી. હાતમે આ સાંભળી તે પાદશાહને દીલાસો દઇ તેની ખાતરી કીધી કે, તે કરીમે કારસાજની મેહેરબાનીથી તારી ઉપરના દુઃખનું હું નીવારણ કરીશ. આટલી વાતચીત કીધા પછી હાતમ તે છોકરીના મેહેલમાં ગયો. તે છોકરીને હાતમનાં આવ્યાની ખબર થવાથી તે છોકરી સંણગાર પેહરી તૈયાર થઇ, હાતમને અંદર બોલાવ્યો. તેનું રૂપ જોઇ હાતમ ઘણોજ અજબ થયો. તે છોકરીએ હાતમને ઉઠીને માન આપી એક સોનાના તખત ઉપર બેસાડી પોતે ખુરસી ઉપર બેઠી. તે છોકરીએ પોતાની દાયાને બોલાવી હલવેથી કહ્યું કે ઓ મારી મેહરબાન મા, આ ખુબ ચેહેરાના જવાન ઉપર મારૂં દીલ લાગી રહ્યું છે ને એના પ્યારે મારા દીલમાં ઘર કીધું છે, કારણ કે એ કોઇ મોટા ખાનદાનનો નજર આવે છે. પણ અફસોસ સવારે તો એ મારીયો જશે. તેણીની દાયા બોલી કે જ્યારે પરવરદેગારે તારી અને તારા બાપની ઉપર આવીજ રીતનો સીતમ કીધો છે તો તેમાં આપણું કશું ચાલનાર નથી. લેકીન હું એમ ધારૂં છું કે તારી ઉપરનું દુઃખ આ માણસથી જતું રેહેશે. હાતમ બોલ્યો કે, હવે તું મને કહે કે મારી સાથ તને શું કામ છે, અને શા માટે તું મુસાફરોને જાનથી મારી નાંખે છે. ત્યારે તે દાયા બોલી કે ઓ જવાન, જ્યારે રાત પડે છે ત્યારે આ છોકરી દીવાની થઇ જાય છે, અને મોંહમાંથી

ખાલી બકવા કરે છે. ત્યાર પછી તે મુસાફરને ત્રણ સવાલ પુછે છે, અને જ્યારે તે મુસાફરથી તેના જવાબ નથી અપાતા, ત્યારે તે છોકરી તે મુસાફ-રને પોતાની નજદીક ખેંચે છે, અને સુલીએ ચઢાવે છે. પછી હાતમ વિચા-ર કરવા લાગો કે એક વખત જોઊં તો ખરો કે હ્યાં મારી હઇઆતી છે યા મોત છે. એટલામાં હાતમની આગળ લેહેજતદાર ખાણું આવ્યું. હાતમે કહ્યું કે જ્યારે હું તમારૂં કામ પાર પાડીશ, ત્યારેજ ખાણું ખાઇશ. કારણ કે કામને એક કોરે મુકવું અને પેટ ભરી તરેહદાર પકવાન ખાઇ જીવ આ-પવો, એ અકલથી દુર છે. તે દાયા બોલી કે મને માલમ પડે છે કે, હમારૂં કામ તારા હાથેજ પાર પડશે. ખોદાતાલા તુંને હરતરફથી બનતી મદદ પોંહોંચાડશે. જ્યારે રાત થઇ ત્યારે સઘળા ખીદમતગારો અને માણુસો મેહલમાંથી બાહાર ગયાં અને મેહેલના દરવાજા મકમ બંધ કીધા.

જ્યારે એક પહોર ગુજરયો ત્યારે તે છોકરી દેવાની થઇ ગઇ, ને બક બક કરવા લાગી. પછી હાતમ તરફ ફરીને બોલી કે, ઓ મુરખ જવાન તુંને જરા પણ અકલ ન આવી કે ચાલી ચલાવીને તું મોહતના ફાંદામાં આવ્યો છે, તો મારા સવાલોનો જવાબ આપ. હાતમે કહ્યું કે જલદી બોલ તારા સવાલો શું છે. તે બોલી કે દરીઆવનું એવું કયું ટીપું છે કે જેમાંથી જાન પેદા થાય છે. હાતમે વિચાર કરી કહ્યું કે તે ટીપું ઇનશા-નના ભેદનો પરદો ખોલનારૂં છે; એટલેકે તે બુન છે કે જેમાંથી જાન ની-પજે છે. પછી બીજો સવાલ પુછયો કે એક એવો કયો મેવો છે કે જે માણુસને સર્વે મેવાથી મીઠો છે. હાતમે જવાબ દીધો કે તે મેવો ફરઝંદ છે. પછી ત્રીજો સવાલ પુછયો કે જે કોઇ પણ માણુસને નહીં જોઇએ, પણ જે પેહેલે યા છેલે માણુસ આગળ આવે છે. હાતમે જવાબ દીધો કે તે મો-હત છે. આ સાંભળીને તે છોકરી માંથું નીચું કરી ધુંજવા લાગી. પછી ખુરશી ઉપરથી જમીન ઉપર તુટી પડી, કે તેજ વખતે તેની કમરમાંથી એક કાલો સાંપ પેદા થયો. જે હાતમ તરફ એકદમ દોડતો આવ્યો. હાતમે વિચારયું કે એને મારૂંછું તો એક જાનની ઘાત થાય છે, અને નથી મારતો તો મારો જાન જાય છે. પછી સાંપ આવ્યો કે તેવોજ તેને ગરદનમાંથી પકડી પીતલના એક મજબુત વાસણમાં બંધ કરી એક માણુસપુર ઊંડી જમીન ખોડીને તેની અંદર તે વાસણ મુકીને તેને ચુના મટોડાંથી મજબુત પુરીને તે જમીન બંધ કીધી, અને તે છોકરી આગલ આવી તખત ઉપર બેઠો. જ્યારે રાતની એક પહોર બાકી રહી ત્યારે તે છોકરી હોંશમાં આવી અને પોતાના મોંહ ઉપર બુરખો નાંખીને બોલી કે ઓ બેગાના પુરૂષ તું કોણ છે અને તું અહીં શા માટે આવ્યો છે? હાતમે કહ્યું કે તું આટલા વારમ

મને ભુલી ગઇ. તેંજ મને ગઇ કાલે બોલાવ્યો હતો. તે છોકરીએ બાંગ મારી પોતાની દાયા અને ચાકરોને બોલાવી હાતમને ત્યાંથી લઇ જવા કહ્યું. જ્યારે દાયા નજદીક આવી ત્યારે તે છોકરીએ તેને કહ્યું કે આજે આ મુસાફર સલામત કેમ રહયો છે. પછી હાતમે તે છોકરીના બાપને બોલાવી સરવે બીના કહી. તેના બાપે હાતમને કહ્યું કે મારા વચન પ્રમાણે હું તુંને મારી આ છોકરી નેકામાં આપું છું. હાતમે તે કબુલ કીધું અને નેકા કરી તે છોકરી સાથ હાતમ ત્રણ મહીના રહયો. જ્યારે તે છોકરીને હમેલ રહ્યા, ત્યારે હાતમે રૂખસદ થવા ચાહ્યું તેથી શાહજાદીને કહ્યું કે મારૂં વતન યમન છે, અગરજો તને છોકરો થાય તો આ પત્તો આપી તેને યમન મોકલાવજે. અગરજો છોકરી થાય તો તેને સારાં ખાનદાનમાં પરણાવજે. એમ કહી ઘણોએક દીલાસો આપી પોતાને કામે નીકલ્યો. થોડા દહાડા પછી ચીન આવી પુગો. ત્યાંના રેહેવાસીઓને પુછતાં યુસફ વેપારીનું ઘર શોધી કાઢયું, અને તેનાં સગાં વહાલાંને પણ શેહેરમાંથી શોધી કાઢયાં. હાતમે તે યુસફના છોકરાઓને કહ્યું કે હું તમારા બાપ પાસેથી સંધેશો લાવ્યો છું. આ સાંભળી લોકો ખડખડ હસવા લાગ્યા, ને બોલવા લાગયા કે તું તો દીવાનો છે. હમારા બાપને મરી ગયાને આજ કેટલાં વરસ થઇ ગયાં છે. ત્યારે તું મુવેલાંનો પેગામ ક્યાંથી લાવ્યો? તેઓને હાતમે ઘણુંએ સમજાવયું અને બોલ્યો કે અગરજો તમારી ખાતરી નહીં થતી હોય તો તમારા આએ મેહેલની પાસે જે ઝાડ છે તેની પાસે ખાડો ખોદો અને તેમાંથી તમને પુષકળ ખજાનો માલમ પડશે. હાતમે જે સઘળી બીના જોઇ હતી તે તેઓની આગળ કહી સંભળાવી. યુસફ સોદાગરના સઘલાં સગાં વહાલાંઓએ તે દોલત સંપસંપીને વહેંચી લીધી. તેમાંથી ઘણોએક ભાગ ખોદાની રાહ ઉપર ખરચ કીધો, જેથી પેલો યુસફ સોદાગર પણ તેના ચાકરોની માફક રેશમી ગાલીચા ઉપર બેસી ખાણું ખાતો થયો. હાતમ ચીનથી નીકલીને પેલી કબરસતાન આગળ આવ્યો અને યુસફ સોદાગર સાથે મુલાકાત કરી ત્યાંથી પોતાને કામે નીકલ્યો. ચાલતાં ચાલતાં એક જંગલમાં આવ્યો કે એક બુઢો માણસ ઝાડ તલે બેઠો હતો, તેને હાતમની પાસે ખેરાત માંગી તેથી હાતમે પોતાને હાથની વીટી કાઢી તે બુઢા ભીખારીને આપી. તે ભીખારીએ એવી રીતે અવાજ કીધો કે કેટલાએક ચોરો એકદમ નીકલી આવી હાતમની સાથે વાત કરતા કરતા ચાલયા. થોડે રસતે ગયા નહીં એટલામાં એક કુવો આવ્યો, જેમાં તેઓએ હાતમને કેટલાએક જખમો કરી, લુટીને નાખી દીધો અને સઘલા નાશી ગયા. હાતમને જ્યારે પેલા ચોરોએ લુટીને જખમો કીધા, ત્યારે

તેણે તેમને ઘણુંબી સમજાવયું કે તમો શું કામ એમ કરો છો. અગરજો તમુને જરની ગરજ છે તો તમો ચાહો તેટલો આપવાને તૈયાર છું પણ તેઓએ હરગેજ માનયું નહીં, અને હાતમને આવી હાલતમાં નાખી નાહસી ગયા. હાતમની આગલ પેલા રીંછની છોકરીનો આપેલો મોહરો રહયો હતો. જે તેને થુકમાં ઘશીને પોતાના જખમ ઉપર લગાડયો જેથી તે જખમ રૂ-જાયા. હાતમે કુવામાં એક ખાબ જોયો કે જેમાં એક પુરૂષ કહેતો હોએ કે હાતમ તું કાંઇ ફીકર ના કર આ કુવાની અંદર અખુત ખજાનો તે ખોદા તાલાએ તારેજ નામે દાટેલા છે! ઉઠ, અને તે લે. કારણ કે હજી તારાથી ઘણાક નેક કામ આ દુનીયાંમાં થવાનાં છે. જ્યારે તું આવી રીતે તારૂં દીલ તંગ કરી નાંખશે ત્યારે ખોદાના કામો તું શી રીતે બજા લાવશે. હાતમ ઉઠયો અને ખોદાના શુકરાના કીધા. હાતમે બીજી રાત્રે ફરીથી સ્વપને જોયો. જેણે એમ કહ્યું કે આવતી કાલે બે માણસો આ જગયાએ આવી પુગશે. તેઓ તુને કુવામાંથી બહાર કાઢશે. તેની મદદથી તું આ ખજાનો તારા સવાધીનમાં લેજે. હાતમે કહ્યું કે બે માણસો સાથે હું આટલો બધો ખજાનો શી રીતે લઉં. જવાબ એવો સમજાયો કે બે માણસ પુરતાં છે. જ્યારે સવાર પડી ત્યારે ખાબમાં કહયા પ્રમાણે પેલા બે પુરૂષો કુવાની આગલ આવી લાગયા અને હાતમને બહાર કાઢયો. હાતમે તેઓને પેલા ખજાના વીશે વાત કહી, તેઓની મદદથી પેલું સઘલું દાટેલું ઝવેર ખોદી કાઢયું. પછી પેલા પુરૂષોને સઘલું ઝવેર આપી પોતે થોડું લઇ પેલા ચોરોની શોધમાં ચાલ્યો. આખરે તે ચોરોનો પત્તો મેલવ્યો, અને તેઓને આવું મરદુમ આજારીનું કામ કરવા માટે ઘણી નશીએત કીધી, કે ઓ ખોદાના બંદાઓ તમો જો જરઝવેરની ખાહેશ રાખતા હોવો તો આવો મારી સાથે, હું તમને મનપુરતું ધન આપું. કારણકે તમારી પાસ તમારૂં ગુજરાન કરવાને કાંઇ નથી, તેથી આવો ધંધો તમો લઇ બેઠા છે. તમો માણસ જાતને દુઃખ દેવાથી તોબા કરો. હું તમને એટલું ધન આપુંછું કે તમો વંશ પરંપરા વાપડશો. તે સઘલાઓએ કબુલ કીધું કે અગરજો હમારી પાસે ધન હોય તો અમો આવો ધંધો શું કામ કરીએ? અંતે હાતમે તેઓને સઘલું જર આપયું અને પોતાને કામે ચાલયો. રસતે જતાં એક ભુખથી અધમુઓ થએલો કુતરો તેને મલયો. જેની જીભ તદન બહાર નીકલી આવી હતી. હાતમે વીચાર્યું કે કદાચ આ જંગલમાં વનજારાનું ટોલું આવયું હશે જેને લગતો આ કુતરો હોવો જોઈએ. જ્યારે તે કુતરો નજદીક આવ્યો ત્યારે હાતમે તેને બગલમાં ઊંચકી લીધો, અને કોઇ પાણીવાલી જગ્યા શોધવા લાગયો કે જો પાણી મલે તો તે પાઇને કુતરાનો જીવ ઉગારે. ચાલતાં

ચાલતાં દુરથી એક ગામડું નજર આવ્યું, તે ગામડાંમાં આવ્યો, ત્યારે ત્યાંના લોકો તેની આગલ જવની રોટલી અને છાશ લાવયા જે તેને કુતરાને ખવાડી, પછી તેને થોડું પાણી પાયું. કુતરાએ તેમ કીધા પછી પોતે ઘણો ખુશી થઇ ગયો હોય તેમ દેખાવ કીધો. ત્યારપછી તેની આગલ અદબથી બેઠો. હાતમ આ મામલો જોઇ ખોદાની બેહદ તારીફ કરવા લાગો, કે આવા એક કમીના જાનવરને પણ તે પરમકૃપાલુ પરમેશ્વરે આટલી મોટી અકલ બક્ષી છે. એટલામાં તે કુતરાનાં માંથામા કાંઇ ખીલા જેવું હાતમને દેખાયું. હાતમે તપાસી જોયું તો માલમ પડયું કે લોખંડનો એક મોટો ખીલો તેનાં માંથામાં ઠોકેલો છે. તે ખીલો જોરથી હાતમે બહાર ખેંચી કાઢયો, તેવોજ પેલો કુતરો એક ખુબસુરત જવાન થઇ હાતમની આગલ ઉભો રહયો. આ જોઇ હાતમ ઘણો અજબ થયો. પછી પુછયું કે ઓ ખોદાના બંદા તું સાચું કહેકે તું કોણ છે? પેહેલાં તું હેવાનની સુરતમાં હતો, અને જ્યારે આ ખીલો મેં તારાં માથામાંથી ખેંચી કાઢયો ત્યારે તું આદમીની સુરતનો થઇ ગયો. તે જવાંને પોતાનું માંથું હાતમના પગ ઉપર મુકી કહયું કે, ઓ નામવર હું જાતે ઇનસાન છું. મારો હેવાલ તને શું કહું. પણ જ્યારે તેં મારી ઉપર આટલું મોટું હેશાન કીધું છે, ત્યારે મારાથી તને કહયા વગર રહેવાતુ નથી. જાણ ઓ ધરમી પુરૂષ કે હું ચીન દેશનો મોટો વેપારી છું. મારા બાપ પાસ બેહદ ખજાનો હતો. મારો વેપાર ઘણો મોટો હોવાને લીધે મને બહારગામ મુસાફરી કરવી પડતી. થોડોક વખત પછી મેં એક ખુબસુરત જવાંન ઓરત સાથે નેકા કીધા. પણ તે ઓરત બદફેલીના કામોમાં મારા એક હબસી નોકર સાથે મશગુલ હતી. જ્યારે મુસાફરીથી મારે ઘેર આવી રાતના જ્યારે મેં બીછાના ઉપર આરામ કીધો, ત્યારે મારી બેવફા ઓરતે ઊંઘમાં મારાં માથામાં એક મોટો ખીલો ઠોકયો, કે તેવોજ હું એક કુતરાની સુરતે બની ગયો. જ્યારે હું ગામમાં કુતરાની હાલતે ફરવા લાગ્યો ત્યારે મને ગામના કુતરાઓએ હાંકી કહાડયો. હું નાચાર થઇ કુતરાઓની ધાસ્તીથી જંગલ તરફ આવ્યો, જ્યાં ત્રણ દહાડાનો ભુખો પયાસો તને મલ્યો, અને તેં મારી ઉપર ઉપકાર કરી મને જીવતદાંન દીધું. હાતમે તેને કહ્યુંકે એ ખીલો તું તારી પાસે રેહવા દેજે અને અગરજો તારી બઇરી ઉપર તું કીનો લેવા ચાહતો હોય તો બરોબર તક સાંધી તારી બઈરીના માથા ઉપર તું મારજે કે તે કુતરી થઇ જશે. પછી વાત કરતાં કરતાં જે શેહેરમાં હારશ વેપારી રહેતો હતો તે શેહેરમાં આવી લાગ્યો. પેલા જવાન માણસે હાતમને પોતાને ઘર આવવાને ઘણા કાલાવાલા કીધા. જેવો તે જવાંન પોતાના ઘરમાં દાખલ થયો તેવાજ તેના ચાકરો તેને જોઇ ઘણા ખુશી થયા, અને

પોતાની સેહાણીના બદફેલોનું સઘલું બીઆંન કરવા લાગા. તે પોતાન સુવાના ઓરડામાં જઇ જોએછે તો તેની બાઇડી પેલા ગોલામની સાથે છે. તરતજ તેણે તરવાર મયાંનથી ખેંચી, પેલા ગુલાંમનું માથું કાપી નાંખયું, અને પેલો ખીલો પોતાની બાઈડીના માંથાંમાં ઠોકયો કે તેવીજ તે કુતરી થઈ ગઇ. પછી દોરીથી બાંધી તેને હાતમની આગલ લાવયો. હાતમે તેની ઉપર હીંમત ઉપર આફરીન કરી તેને ઘણી શાબાશી આપી. પછી હાતમને તેણે પોતાના ઘરમાં ઘણાક દહાડા રાખી ઘણી ખાતરદારીથી મેહેમાંનદારી કરયા પછી રૂખસત કીધો. હાતમ તે હારશ શોદાગરની છોકરીનાં મહેલ આવ્યો તેવીજ દરબાંનોએ જઇને અંદર ખબર કીધી કે તરતજ તે છોકરીએ હાતમને પોતાની પાસે બોલાવી પોતે પરદેનશીન થઇ તેને એક સોનાની ખુરશી ઉપર બેસાડી ઘણી માયાથી પોતાના સવાલનો જવાબ પુછયો. હાતમે પેહેલેથી છેલલે સુધી જે જોયું હતું તેનું વીગતવાર બયાન કીધું. ત્યારે તે છોકરી બોલી કે ઓ દલેર જવાંન તું સરવે સાચું કહે છે. તારા બોલવામાં લેશ પણ અસત્ય નથી. કારણકે તે અવાજ હમણાં આવતો બંધ થયો છે. હવે મારા ત્રીજા સવાલનો તું જવાબ લાવી આપ. હાતમે તે સવાલ પુછયો, તયારે તે છોકરી બોલી કે મારો **ત્રીજો સવાલ એ છે કે માહાપરી પાસે જે શાહ મોહરો છે તે મને લાવી આપ.** હાતમે કહયું કે તે પણ ખોદાની મેહેરબાંનીથી પાર પડશે. પછી મેહેમાંનસરામાં આવી પેલા જવાનને મલયો. હાતમે તેની આગલ સઘલો ખુલાસો કરી કહ્યું કે ઓ ખુબસુરત જવાંન તારા બે સવાલો મેં તે કરીમે કારસાજની મેહેરથીં પુરા કીધા છે, અને આ ત્રીજાની ખબર લેવા જાઊ છું. એ સવાલ પુરો થયો કે તને તારી માશુક મલી એમજ જાણ. એવો ઘણોએક દીલાસો દઇ હાતમ પોતાને કામે નીકલયો. પછી ચીંતા કરતો કરતો એક ઝાડની નીચે બેઠો. આખરે તેનાં મનમાં આવ્યું કે એનો પત્તો પેલા દેવના પાદશાહ પાસેથી મલશે, માટે તેની ફરી મુલાકાત લેવી જોઇએ. એમ કહી તે ગારમાં પાછો પડયો. આખરે તે દેવના પાદશાહ ફરેતાશનાં શેહેરમાં આવ્યો. ચોકીઆંનોએ અંદર જઇને હાતમના આવ્યાની ખબર કીધી કે તરતજ ફરેતાશ પાદશાહ પોતાના તખત ઉપરથી ઉતરી મેહેલની બહાર હાતમને એસતેકબાલ લેવા આવ્યો. હાતમને જોતાંજ તે તેને ભેટી પડી ઘણી આબરૂ ઇજત આપીને પોતાની કચેરીમાં લાવી પોતાના તખતની ઉપર પોતાની પાસે બેસાડી, તેનાં આવવાનું કારણ પુછયું. હાતમે કહયું કે મને માહાપરીનો શાહમોહરો લેવા જવું છે. ફરેતાશે જવાબ દીધો કે ઓ વાહલા હાતમ, એ ખ્યાલ તું મનમાંથી કહા.

મુકડી, કારણકે માહરા જબરદસત દેવોની પણ તાકાત નથી કે, પરીઓના મુલકમાં પગ મુકી શકે. હાતમે કહયું કે એ કામ મેં મારે માટે ઉઠાવ્યું નથી, પણ મારાં જેવા એક આદમીને માટે ઉઠાવ્યું છે. જે કરદેગાર મને અહીં લાવ્યો છે, તેજ મને સહીસલાંમત પહોંચાડશે. ફકત હું એટલુંજ ચાહુંછું કે તું મારી રાહબરીને માટે તારા એકાદ બે દેવોને મારી સાથે મોકલ. કારણકે મને રસતો ખબર નથી. આખરે ફરોતાશ પાદશાહે હાતમની અરજ કબુલ કીધી, અને પછી પોતાને ત્યાં થોડાક દહાડા રાખી ઘણીજ મેહેરબાંનીથી તેની પરવેશી કીધી. જ્યારે હાતમ પોતાને કામે નીકળવાને તૈયાર થયો ત્યારે ફરોતાશ પાદશાહે પોતાના કેટલાક મોટા દેવોને હાતમની સાથે જવાને ફરમાવ્યું, અને હોકમ કીધો કે હાતમને તમો સહીસલાંમત માહાપરીની હદ સુધી લઇ જાવો. જ્યાં સુધી હાતમ પાછો ફરે નહીં ત્યાં સુધી તમો તેજ ઠેકાણે બેસજો. પછી દેવો હોકમ મુજબ હાતમને લઇ ગયા, અને માહાપરીના મુલક સુધી થોડા દહાડામાં આવી પોહોંચ્યા. તેઓએ હાતમને ત્યાં ઉતારી કહ્યું કે હવે અમારાથી વધારે આગળ જવાય નહીં. કારણકે માહા પરી કોઇબી પારકી જાતને પોતાનાં દેશમાં જીવતી રાખની નથી. ત્યાંથી પછી હાતમે પગે ચાલવા માડયું. થોડા દહાડા પછી એક મોટો પાહાડ દેખાયો કે જેની ટોંચ આસમાન સાથે લાગેલી હતી, અને તે પાહાડની ઉપર એટલાં તો ઝાડો ઉગયાં હતાં કે તે પાહાડની પેલે પાર શું છે તે તદન જણાતું નહી હતું. હાતમે તે પાહાડની ઉપર પરીજાદોનું એક મોટું ટોળું જોયું, અને તેઓને બોલતાં સાભલ્યું કે પેલો આદમીજાત જે આપણી સામે આવે છે તેને જીવતો મુકવો નહીં જોઇએ, કારણકે તે પાહાડ ઉપર ચઢવાનો એરાદો રાખે છે. પછી તે પરીજાદોનું ટોલું નીચે આવ્યું અને હાતમને પકડી પાહાડ ઉપર લેઇ પુછયું કે તું કયાંથી આવ્યો છે? આ જગીઆએ શું કામ રાખે છે અને તુંને હ્યાં કોણ લેઇ આવ્યું. હાતમે કહ્યું કે જે ખોદાએ તમોને અને મને પેદા કરયાં તેજ ખોદા મને આ ઠેકાણે લેઇ આવ્યો, અને હું શુરી શેહેરથી આવ્યો છું. તેમાંથી એક જણ બોલી કે હવે અમને ખબર પડી. તુંને હારેશ વેપારીની છોકરીએ મોકલ્યો છે. કારણકે તેણીને શાહમોહરાની ગરજ છે. હાતમે પોતાના દીલમાં વીચારયું કે અગરજો હમણા હું સાચું કહું છું તો જીવથી મારયો જાઊં છું અને જો જુઠું બોલું છું તો ખોદાનો ગુનેહગાર થાઊંછું, તેથી વધારે સારૂં એજ છે કે ચુપ રહેવું. એમ વીચારી હાતમે તેઓને કંઇ જવાબ દીધો નહીં. પછી તેઓએ પોતામાં મસલેહત કરીને હાતમને આતશમાં નાખવાનો વીચાર કરી મોટ

મોટાં લાંકડાં લાવી સલગાવી તેમાં હાતમને નાખ્યો. હાતમ તેઓનો વીચાર અગાઉથીજ જાણીને પોતાનાં મોંહમાં રીંછની છોકરીએ આપેલો મોહરો રાખ્યો હતો, તેથી તેને કંઇ ઇજા થઇ નહીં. જ્યારે આતસના શોલા આસમાન તરફ ઉડવા લાગ્યા ત્યારે પરીજાદોએ વીચાર કરયો કે એ બળી ગયો હશે. તેથી તેઓ ત્યાંથી જતાં રહ્યાં. જ્યારે સઘળું બળતું ત્રણ કલાકો પછી હોલવાઇ ગયું ત્યારે હાતમ બહાર આવી તે પાક પરવરદેગારના બેહદ સુગ્રાના કરી આગળ ચાલ્યો ત્યારે તેજ પરીજાદાએ તેને ફરીથી જોયો અને તેની પાસે દોડતાં આવી પુછયું કે, ઓ આદમના બચા, તું આ જગીઆએ કેમ આવ્યો છે. તારા જેવાજ એક આદમીને આજ ચાર દીવસ ઉપર આગમાં બાળી મુકયો હતો. બોલ, કે તું તેજ છે, કે બીજો. હાતમે કહ્યું કે તમારા જેવા બેવકુફો આ દુનીયાંમાં બીજા કોઇજ નહી હશે, કારણકે જે કોઇ આગમાં બળે તે પાછો જીવતો થાએ એમ કદી સાંભલ્યું છે? ઓ હેમકો, હું તેજ માણસ છું કે જેને તમોએ આગમાં બાળી મુકયો હતો. એ ગંધડાના પાદશાહો ખોદા મારી ઉપર એટલો તો મેહેરબાન છે કે તમોએ ગંજાવર આગમાં મને નાંખ્યો પણ તમો બદમાસોનું કંઇ વલ્યું નહીં. તેઓ આ સાંભળી એટલા તો ગુસ્સે થઇ ગયા કે હાતમને આગલના કરતાં મોટી આગ સળગાવી તેમાં નાખ્યો. એવી રીતે ત્રણ વખત હાતમને તેઓએ આગમાં નાખ્યો. જ્યારે તેઓએ જોયું કે એ બલા આગમાં પણ બળતી નથી ત્યારે તેઓએ તેને એક ઉંડી ગાર ખોદી તેમાં નાખ્યો અને ખોદાની મેહેરથી તે ગારમાથી પણ હાતમ સલામત બાહાર નીકલ્યો ત્યારે તેઓનાં મુલકમાં એક મોટો ખારો દરીઓ હતો તેમાં હાતમને નાખી દીધો. તેવામાં તેને એક મોટી માછલી ગલીગઇ. જ્યારે હાતમે જોયું કે હું દરીઆમા ગોતાં ખાતો નથી, પણ તેને ગરમી માલમ પડી ત્યારે જાણ્યું કે હું કોઇ એક જાનવરનાં પેટમાં છું. જ્યારે તે માછલીએ જોયું કે આ બલા હજમ થતી નથી ત્યારે દરીઆવ કાંઠે આવી હાતમને ઓકી કાઢી પાછી પાણીમાં દોડી ગઇ. હાતમ થોડો વખત સુધી બેહોશ જેવો પડી રહ્યો કારણકે ઘણી ભુખ અને તરસથી ચાલવાની તાકાત રહી નહીં ત્યારે ખોદાને યાદ કરવા લાગો, અને સઘલી તરફ જોવા લાગો. એટલાંમાં પરીઓનું એક બીજું ટોળું તેને જણાયું. તે ટોળું હાતમની આગળ આવીને પુછવા લાગ્યું કે તુંને આ જગીઆએ કોણ લાવ્યું. હાતમ બોલ્યો કે મને ખોદા લાવ્યો, મને એક માછલી ગલી ગઇ હતી, તે પાછી દરીયાને કીનારે નાંખી ગઈ. અગરજો તમારામાં ખોદાએ રહેમ મુકી હોયતો મને કાંઇ ખાવા પીવાનું આપો, કારણકે હું ઘણોજ ભુખો

નરસો છું. તેઓએ કહયું કે અમે તુંને ખાવાનું કેવી રીતે આપી શકયે. કારણકે હમારા પાદશાહનો એવો હોકમ છે કે જો કોઈબી આદમી દેવ હમારા મુલકમાં આવે તો તેને જાનથી મારી નાખવો. ત્યારે તેમાંથી એકે જવાબ દીધો કે એ પ્યારાંઓ કયાં પાદશાહ અને કયાં આપણે. આ બીચારો પોતાની મેલે કંઇ આવ્યો નથી, પણ ખોદા જાણે કે એને માછલી ક્યાંથી ગળી ગઇ. એની હઇઆતીએ જોર કાધું છે તેથી એ જીવતો રહયો છે એ ઇનસાન છે તેથી આપણા કરતાં પણ મોટો દરજજો ધરાવે છે. એટલા માટે આપણુને લાજમ છે કે એને આપને ઘેર લઇ જઇ ત્યાં એની ચાકરી કરયે. ત્યારે બીજીઓ બોલી કે અગરજો આપણે એને ખાનું આપ્યે અને પાદશાહને ખબર મલે તો તે આપણને જીવતાં મુકવાનો નથી. ત્યારે હાતમે જવાબ દીધો કે અગરજો મને મારી નાંખવાથી તમને ફાએદો થતો હોય તો તમે ચીંતા વગર તેમ કરો, હું મરવાને તૈયાર છું. ત્યારે કેટલાએકે જવાબ આપ્યો કે આપણા પાદશાહનો મુલક આપણા મુલકથી સાત દહાડાને રસતે છે માટે હીયાં કોણ આવે છે અને જાયછે ને કોણ પુછેછે. આખરે તેઓ હાતમને પોતાને ઘર લઇ જઇ તેને ખવાડી પીવાડી ખુબ તાજો કીધો દરરોજ તેઓ હાતમની સાથે વાતમાં મશગુલ થતાં. તેની વાત તેઓને એટલી દીલપસંદ લાગી કે હાતમની સોબત તેઓને ઘણીજ ફાએદાકારક માલમ પડી. એક દહાડે તેઓએ હાતમને કહ્યું કે હવે તું અમને ખરું કહે કે હીયાં આવવાનો તારો સબબ શું છે? હાતમે સઘલી વાત અવલથી આખર સુધી તેઓને એવી રીતે સમજાવી કે, તેઓનાં દીલમાં ઘણીજ અસર થઇ. તેઓએ તેને ઘણી મેહેરબાનીથી પુછયું કે એટલીબધી રંજ અને મુશીબત ખેંચવાનું તને શું કારણ છે? હાતમે કહ્યું કે મને માહાપરી સાથ કામ છે. તેઓ બોલ્યા કે ઓ નાદાન તું માહાપરીનું નામ ના દે. કારણ કે જો તેને માલમ પડશે કે હમે એક આદમીને આસરો આપ્યો છે, તો તે તને અને હમને બધાંને મારી નાંખશે. હાતમે કહ્યું કે જ્યાં સુધી મારી તેમજ તમારી હઇઆતી છે, ત્યાં સુધી સેતાનમાં પણ એટલી શક્તી નથી કે આપણા જાનને હાની પુગાડે, અને અગરજો તમને ધાસતી લાગતી હોય તો તમો મને બાંધીને તમારા પાદશાહ પાસે લેઇ જાવો, અને જે ફરમાવે તે કરો. તેઓએ જવાબ દીધો કે પેહલાં હમે તારી પરવેરી કરી તુંને દોસત તરીકે રાખ્યો અને હવે જો તુંને મારી નાખવાને માટે લઇ જઇએ, તો તે ઘણું શરમ ભરેલું કહેવાય. હાતમે કહ્યું કે આખરે મને જરૂર તમારા પાદશાહ પાસે જવું છે, માટે તમો કંઇ તદબીર કરી મને

તમારા પાદશાહ સાથે મેળવો. પછી તેઓએ વીચાર કરીને પોતામાંની એકને પાદશાહની પાસ મોકલાવી. તે પાદશાહ પાસે જઇ અદબથી ઉભી રહી કહેવા લાગી કે, ઓ હજારો ફરસંગના બાપ હમારા હાથમાં કુલઝં-મના દરીઆ આગળથી એક સુરજના તેજ મીસાલનો આદમજાદ આવ્યો છે તે એવા તો સ્વરૂપવાન છે કે આપણા મુલકમા હજારો માણસો અનયાર સુધી મારયા ગયા પણ તેની બરોબરનું રૂપ હમોએ કદી જોયું નથી. તે સાથે તે એવોતો કાબેલ હકીમ છે કે. કંઈ તારીફ મારી જુબાનથી થઇ સકતી નથી. એવી રીતનાં ઘણાંએક સીફતના સખુનો બોલી પાદશાહ પાસે અરજ ગુજારી. પાદશાહે તેને હોકમ કીધો કે તાકીદથી તેને મારી આગલ લાવી હાજર કરે. તે પરી ઉડતી પંદર દહાડે પોતાને મુકામે આવી પહોંચી અને જે હેવાલ પોતે પાદશાહ પાસે કહ્યો હતો, તે સઘલો કહી સંભળાવ્યો. હાતમે તેની ઘણીએક તારીફ કીધી. પછી તેઓએ હાત-મની સાથે ઉડવાં માંડયું. હવે હાતમના આવ્યાની ખબર મહાપરીના દરેક મુલકમાં ફેલાઇ, જેથી હાતમને લાબો પરીઆનું ટોલું જે રસતે હાતમ જવાનો હતો તે લઇ ઉભું રહ્યું. કારણકે તેઓએ વીચારયું કે પાદશાહનાં શેહરમાં જઇ હાતમને જોઇ શકાશે નહીં. તેઓમાં મનસા પરીની છોકરી હસના પરી જે રૂપમાં તેમજ ગુણમાં પુરી હતી તેને પણ હાતમને જોવાનું મન થયુ. તે વખતે તે પરીએ પોતાની માં પાસે આવી રજા માંગી કે, ઓ મારી મેહરબાન માતા હુ આપણા બાગમાં સેહેલ કરવા ઇચ્છું છું. તેની માતાએ જવાબ દીધો કે તારા બાપ પાસે રજા લઇ સુખે જા. પછી તે પોતાનાં બાપ પાસેથી રજા લઇ પોતાની સાહેલીઓ સાથે પોતાનાં બા-ગમાં ફરવા થઈ. હવે પરીઓનાં મુલકમાં એવો ધારો હતો કે જે કોઇ બહાર ફરવા જાય તે ચાલીસ દીવસ સુધી મુસાફરીની મોજ મારે. હસનાં પરી પોતાની સાહેલીઓ સંગાત ફરવા જતી વખતે પોતાનાં બાગમાં કદી નહીં જોયલો ભપકો કરી પોતે જરઝવેરમાં શીંગારઇ આવી હતી. કુલઝં-મના નેગેહબાનો હાતમને ઊંચકી લઈ ઉડતા ઉડતા મહા પરીનાં મુલક તરફ જતા હતા તેઓ દરરોજ થાક લેવાને માટે કોઇ કોઇ જગાએ આરામ કરતા હતા. હાતમની ખુબીની વાત જ્યારે હસનાં પરીને કાંને પડી તે વખતે તેણીએ નીશચય કીધો કે, મારે એ આદમી સંગાત જરૂરે જરૂર મોહબત કરવી. પછી પોતાની સાહેલીઓનો વીચાર પુછવા લાગી. તેઓ સઘલીઓએ જવાબ દીધો કે ઓ મારી તાજવર શાહજાદી. જો તારો પકો ઠેડાવજ હોય તો હમો હાતમને તારી નજદીક હાજર કરયે, તેણીએ તે ક-બુલ કીધું. પેલી પરીઓ ઉડતી ઉડતી જ્યાં હાતમ કુલઝમના નેગેહબાંનો

સાથે સુતો હતો ત્યાં આવી, અને હાતમને તેમજ પેલા નેગેહબાંનોને ખાબમાં ગોરફતાર થયલા જોઈ, હાતમને બેહોશીની દવા સુંઘારી, ઊંચકી લઇ પોતાની શાહાજાદી હસના પરીનાં મેહેલ તરફ ઉડી આવી. હવે જ્યારે પેલા નેગેહબાંનોએ જોયું કે તે આદમી પોતાનાં હાથથી ગુમ થયો છે ત્યારે તેઓએ દરેક ઠેકાણે તલાસ કરવા માંડી પણ જ્યારે કોઇબી ઠેકાણેથી હાતમનો [illegible] નહીં મલ્યો ત્યારે સઘલાઓએ વીચાર કીધો કે, આપણે પાદશાહ પાસે જવું નહીં, કારણકે પાદશાહને જો હાતમના ગુમ થયાની ખબર પડશે તો બેશક આપણને જમને હવાલે કરશે. પેલી તરફ જ્યારે હસના પરીનાં મેહેલમાં હાતમ મોજ કરતો હતો, ત્યારેં માહાપરી પાદશાહને ઘણીજ ચીંતા પેદા થઇ. તેણે દરેક ઠેકાણે કુલઝમના નેગેહબાંનો માટે જાસુસો મોકલાવ્યા, તેઓને અંતે તેઓએ પકડ્યા. તેઓએ પાદશાહ પાસે અરજ કીધી કે હમો જ્યારે રાતના સુતેલા હતા, એટલે એ આદમીજાત કેઠે ગુમ થઇ ગયો. કદાચ એનું સુર્ય [illegible] તેજ જોઇ પરી એની ઉપર આશક પડી એને ઉઠાવી લઇ ગઇ હશે. માટે તેની તલાસ કરવાને તમો નામવર પાદશાહ અમને થોડા દીવસની મેહેતલ આપો. પાદશાહે તેઓની અરજ કબુલ કીધી. તેઓ સઘળા જુદે જુદે ઠેકાણે હાતમની શોધમાં ગંયા. તેમાંથી એક પરીજાદે હાતમને હસનાં પરીના બાગમાં જોયો. જ્યારે તેણે હસના પરીને હાતમને આપી દેવાને કહ્યું ત્યારે હસના પરીએ પોતાની સાહેલીઓને તેને પકડવા ફરમાવયું. એથી પરીજાદ ઘણો ગુસ્સે થઇ બોલવા લાગ્યો કે, અગરજો ઓ હસના પરી તું તારા જાનની સલામતી ચાહતી હોય તો, હમને આ આદમીજાતને જલદીથી સ્વાધીન કર, નહીં તો તારા ઘણા બુરા હાલ થશે. આ ધમકીને હસના પરીએ કંઇ પણ વજન આપ્યું નહીં. તરતજ તે ઉડી પાદશાહ પાસે આવ્યો, અને હાતમને હસના પરીનાં બાગમાં તેણીની સાથે ઉભેલો જોયો, અને પોતે કેહેવા છતાં તે પરીએ હાતમને નહીં આપ્યો, એ સર્વે બીનાં કહી સંભળાવી, પાદશાહ અતી મોટા ક્રોધમાં આવી પોતાનાં દસ હજાર માણસને મનસાપરી, તેની બાઇડી, અને તેની છોકરી, હસનાપરીને કેદ કરી લાવવા ફરમાવ્યું. તેઓએ તરત જઇ રાજાનો હુકમ બજાવ્યો. હસના પરીનો બાપ મનસા પરી પેલા લસ્કરના સરદારને પુછવા લાગ્યો કે રાજાનાં આ એકાએક ક્રોધમાન થવાના કારણો શું છે? તેણે કહ્યું કે તારી દીકરી આજ કેટલુંક થયું એક આદમીજાતને ચોરી લાવી તેની સાથે રહી છે, માટે પાદશાહે આવો હુકમ મોકલાવ્યો છે. તેઓએ પેહેલાં કબુલ નહીં કીધુ, પણ જ્યારે હસના પરીના બાગમાં તેઓ ગયાં, ત્યારે તેઓએ હસના

તસવીર ૮ મી.

પરીના પાદશાહ સાથે હાતમની મુલાકાત.

પરીને હાતમની સાથે સરાબ પીતાં જોઇ તેઓની પુરી ખાતરી થઇ, અને મનસા પરી, તેની બાઇડી, હસના પરી અને હાતમ એઓ સર્વે પાદશાહના મુલક તરફ ચાલ્યાં. તેઓ તે મુલકમાં આવી પોહોંચતાંજ સઘળાંને રાજાની હજુરમાં તરત લાવવામાં આવ્યાં. રાજાએ મનસા પરીને પેહેલાં બોલવા ફરમાવયું. તેણે તખ્તને બોસો દેઇ ઘણીજ નમનતાઇથી અરજ કીધી કે ઓ પરી જમીનનાં પાળનાર રેહેમના ખાવીંદ આ બાબદ વિશે હજરત સુલેમાંનના કસમ લેઇ કહું છું કે મને બીલકુલ ખબર નથી, હું તદન અજાણો છું. મારી છોકરી હસના પરીનો સઘળો વાંક છે. જ્યારે તમો નામવરે હમારાં ઉપર રોશ ચડાવી આટલું મોટું લશ્કર મોકલાવ્યું, ત્યારે હમો તમો તાજદારની આજ્ઞાને માન આપી તરતજ તમો આદેલના મુલક તરફ તૈયાર થઇ આવ્યાં તેનો સઘળો હેવાલ તમને આ ગુલજાર સરદાર પાસથી મળશે. તે સરદારે સઘળો વીગતવાર હેવાલ પાદશાહ આગળ રજુ કરયો. પાદશાહે કહ્યું કે હવે મને માલમ પડે છે કે એમાં તારો કે તારી બાઇડીના કે તારાં સગાવાહલાંનો કશો અપરાધ નથી. તમો સર્વેને તેમજ તારી વહાલી બેટીને પણ હું ક્ષમા કરૂં છું, તે આ સરતથી કે તારી પુત્રી આ આદમીજાતને વગર અડચણે મારા સ્વાધીનમાં આપે. હસના પરીએ તે કબુલ કીધું, અને તેઓ સઘળાં પાદશાહને હજારો હજાર દુવા દેઇ, તેની ઉપર આફરીન કરી પોતાનાં શેહેરમાં જવાને તૈયાર થયાં. માહા પરીએ હાતમનું રૂપ જોઇ અચરતીનાં આંગળાં મોહમાં ઘસ્યાં, અને પોતાની પાસે બેસાડી હાતમનાં આવવાનું કારણ પુછયું. હાતમે કહ્યું કે દેવોના પાદશાહ ફરેતાશનાં મુખમાંથી તમો નેક નામવરની તારીફનાં બેહદ સખુનો સાંભળી, આ મુલક જોવાનો મેં પકો ઇરાદો કીધો, અને બેહદ સંકટ સોસી અત્રે આવ્યો. પાદશાહે પુછયું કે ઓ બુજોરગી ભરેલા નુરમંદ આદમી મારા છોકરાની આંખો આજ કેટલાં વર્ષ થયાં બંધ થઇ રહી છે, તે કેમ કરી ઉઘડતી નથી? મારા મુલકમાં કોઇ એવો ચાલાક તબીબ નથી જે મારા છોકરાની આંખો સફા કરે. મને એજ એકલો પુત્ર છે, અને મારી સઘળી ઉમેદો એના ઉપર છે. પણ તે કીરતારે મારાં અતી વહાલાં ફરજંદને તેનાં જનમ પછી સુખનો એકબી કટરો બખશયો નથી. હાતમે ઘણોક દીલાસો દઇ જવાબ દીધો કે તમો નામદારે એ વાતની કશી ફીકર ચીંતા કરવી નહીં. ઘણી સોચના કરવે આપણું કામ દુરૂસત થતું નથી. કરમમાં લખેલા લેખ કદી મીટતા નથી. સરવેને સુખ દુઃખ અપાયુંજ જાયછે, માટે ખોદાની મેહેરથી તારા એકપુરા છોકરાની આંખો હું સાજી કરી શકીશ. પાદશાહે હાતમને વચન

આપ્યું કે તેના બદલામાં તું જે માંગશે તે હું તારા પગ આગલ લાવી હાજ-ર કરીશ. હાતમે પછી પોતાનાં બોલ પ્રમાણે તે છોકરાની આંખો પેલા મોહરાથી થોડી થોડી સાજી કીધી. હવે તે છોકરાની આંખોમાં જરા જર તેજ આવયું. પછી હાતમે કહયું કે જુલમાતનાં જંગલમાં એક ઝાડ છે જેને નુરરેઝ કહે છે. તે ઝાડનાં બે ત્રણ ટીપાં અગરજો મારે હાથ આવે તો એની આંખો તદન સાજી થઇ જાય. માહા પરીએ પોતાનાં સઘલા પ-રીજાદોને બોલાવી જુલમાતનાં જંગલમાં જવાને ફરમાવ્યું. પણ કોઇની હીંમત ચાલી નહીં. આખરે હસના પરી પાદશાહ પાસે હાજર થઇ જુલમા-તનાં જવાને તૈયાર થઇ, તે એવી સરતે કે હાતમને તેણીને સવાધીન કરવે. પાદશાહે કહયું કે એ વાત મારાથી કદી બને નહી, પણ જો એ આદમી પોતાની મેલે તારી સોબતમાં રેહવા ચાહતો તેમાં હું કશી રીતે વાંધો લેતો નથી. હાતમે કહયું કે હું હસના પરી સાથ થોડા દહાડા રેહેવાને કબુલ થાઉં છું. હસના પરીએ તે કબુલ કીધું અને પછી જુલમાતનાં જંગલ તરફ ઉડવા લાગી. આખરે ચાલીશ દહાડા પછી તે જંગલમાં જઇ લાગી. જયાં એક એવું મોટું ઝાડ જોયું કે જેનાં ડાલાં આભમાં ફલક સાથે લાગેલાંછે હસનાં પરી તે જોતાંજ દંગ થઇ ઉભી રહી. પછી પોતાની સાથે લાવેલી બાટલીમાં પેલાં ઝાડમાંથી જે ટીપાં ઝરતાં હતાં તે લીધાં. અને ત્યાંથી વીજલી પેરે ઉડવા માંડયું. જે દેવો ઝાડની ચોકીને માટે ત્યાં નીંદમાં પડેલા હતા, તેઓ આ જોઇ હસનાં પરીની પુઠે મંડયા. હસના પરી દેવોને પોતાની પાછળ આવતા જોઇ નહીં કલપી શકાય એટલી તાકીદથી જુલમાતનાં જંગલની બહાર નીકળી અને દશ દીવસમાં પાદશાહની હજુર આવી પોંહોચી. હાતમે તે પાણીને રીંછની છોકરીનાં આપેલા મોહરામાં ઘ-સીને તે છોકરાની ચશમોને લગાડયું કે તે તદન દેખતો થઇ હાતમને પગે પડયો. હાતમે તેને પોતાની બગલમાં લઇ ઘણા પ્યારથી કોટી કરી, પોતાની પાસે બેસાડયો. પાદશાહે બેસુમાર જરઝવેર હાતમનાં પગ આગળ લાવી મુકયું. હાતમે કહયું કે ઓ ગરીબ પરવર, મેં આ કામ જરને માટે નથી કીધું, પણ જશને માટે કીધું છે. આટલું બધું જર મને એખલાને શા ખપનુ છે? પણ જે વચન તેં મને આપ્યું છે, તે વચનને તું આબેત રહે. માહાપરીએ ઉતર દીધો કે તે વચન પ્રમાણે હું ચાલવાને તતપર છું. હ-જરત સુલેમાનના કસમ લઇ કહું છું કે, તું મારી પાસે જે માંગશે તે હું તને આપીશ. હાતમે કહયું કે તમો નામવર પાસે જે શાહામોહરો છે તે મને આપો. માહાપરીએ તરતજ નીચું જોઇ હાતમને તે માગવાનું કારણ પુ-છયું. પછી પોતેજ બોલ્યો કે એ મોહરો હારેસ વેપારીની છોકરીએ તારી

તસવીર ૯ મી.

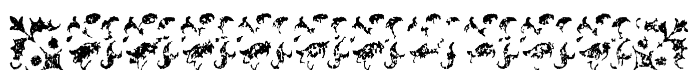
"નેકી કર ને દરીઆમાં નાખ" એમ બોલનાર સાથ હાતમની મુલાકાત.

પાસે મંગાવ્યો હશે. પછી તે મોહરો હાતમને આપીને બોલ્યો કે એની પાસથી એ હું પાછો લઇશ. હાતમે કહ્યું કે પેલા જવાનનાં એ છોકરી સાથ નેકા થયા પછી દશમે દહાડે તું તે લઇ લેજે. જેવો હાતમે તે મોહરો પોતાના હાથમાં લીધો કે જમીનની અંદરનું દાટેલું સઘલું ધન તેની નજરે પડયુ. હાતમ એ મોહરાની ખુબીથી ઘણો અચરત પામ્યો. પછી ત્યાંથી નીકળી ફરેતાશ પાદશાહના શેહેરમાં પેલા દેવોની સાથે આવી પહોંચી ત્યાંથી પેલા ગારમાં થઇને પેલી છોકરીનાં મેહેલ તરફ આવી. તે મોહરો તેણીને આપ્યો. પછી તેણીના બાપને બોલાવી પેલા જવાનની સાથે નેકા કીધા. તે પછી દશમે દહાડે તે છોકરીની પાસેથી પેલો મોહરો ગેપ થઇ ગયો, જેથી તે ઘણી રડવા લાગી. હાતમે તેણીને દીલાસો દીધો કે. મેં તારા ધણીને એટલુંતો ધન આપલું છે કે તે ધનનો છેડો કદી આવવાનો નથી. ત્યાંથી પછી હોસનબાનુના સવાલની શોધમાં હાતમ નીકલ્યો. ચાલતાં ચાલતાં એક દરીઆને કીનારે જઈ પુગો જ્યાં એક મોટો મેહેલ હતો. તે તરફ કદમ ધર્યાં. આવીને જુએ છે તો તેના દરવાજાપર "નેકી કર અને દરીઆમાં નાંખ" એમ લખેલું છે. આ જોઇ હાતમે પોતાના મનમાં ખુશી થઇ ધાર્યું કે, હવે મારી મોરાદ પાર પડી જશે. અંદર દાખલ થતાં થોડાક ચાકરો આવી હાતમને પોતાના ધણી પાસે લઇ ગયા. જ્યારે હાતમ પેલા બુઘા માણુસ પાસે ગયો ત્યારે તે પોતાના તખત ઉપરથી નીચે ઉતરી હાતમને ઘણી મહોબતથી ભેટયો, અને ઘણુંએક માન આપી પોતાની પાસે બેસાડી પોતાના માણસોને તરેહ તરેહનું ખાણું લાવવા ફરમાવયું. જ્યારે તેઓ ખાવાથી ફારેગ થયા ત્યારે હાતમે કહ્યું કે ઓ પાક પીરમરદ તમારા દરવાજાપર જે લખ્યું છે તેનો અર્થ શુ છે? ત્યારે તે ઘરડા માણસે જવાબ દીધો કે હું અગાઉ એક લુટારો હતો, અને જે મુસાફરો પોતાનો માલ લઇ જંગલને રસતે જતા હતા, તેઓનો માલ લુટી લેતો હતો. કોઇ કોઇ વખત હું મજુરી કરતો હતો, પણ દરરોજ રાતના બે રોટલી, ઘી અને શાકર, સાથે પકાવીને દરીઆમાં નાંખતો હતો, અને એવું કહેતો કે એ કામ ખોદાની રાહ ઉપર કરૂં છું. એવી રીતે થોડાક દીન ગયા પછી એક દીવશે હું આજારી પડયો અને મોતની અણી ઉપર આવ્યો. એવામાં બેસુધીની હાલતમાં એક માણુસ આવી મને હાથ પકડી દોજખની તરફ લઇ ગયો અને કહ્યું કે તારે માટે આજ મકાન છે. પછી મને દોજખના ઉપરીને સવાધીન કીધો. તે મને દોજખમાં નાંખતો હતો એટલામાં બે જવાન ફરેસતા આવીને મને હાથ પકડીને પોતાની તરફ ખેંચવા લાગયા, અને બોલ્યા કે હમો એને નહીં છોડશું. કારણકે આ મા-

ણુસની જગ્યા તો બેહેસ્તમાં કીધેલી છે, માટે તું એને છોડી દે. હમે એને બેહેસ્તમાં લઇ જઇએ. પછી મને તે જગયા તરફ લાવ્યા, એટલે એક બુઢો આદમી ઉઠીને બોલ્યો કે એને તમો શા માટે લાવ્યા છો કારણકે હજુર એની ઉમર બાકી છે, અને તે માણસ બીજો છે જેનું નામ પણ એવુંજ છે. પછી તેઓ મને મારી જગ્યાએ પહોંચાડી પોતાને કામે ગયા. જતી વખતે તેઓ બોલ્યા કે હમે તેજ બે રોટલી છીએ, જે તું ખોદાની રાહ ઉપર દરીઆમાં નાંખતો હતો. એ મુજબ તો સ્વપનો જોઇ હું જાગી ઉઠયો અને ખોદાના શુકરાના કીધા કે ઓ ખોદા આ દુનિયામાં એકલો તુંજ ગુહનાની માફી બખશનારો છે. હમો તારા બંદા છીએ. તું મને ગેબીથી મારાં ગુજરાન માટે ધન મોકલ જેથી હું આ પાપી ધંધો છોડી દઉં. એક દહાડે હું દરીઆમાં બે રોટલી નાખવા ગયો. ત્યારે મને દરીઆમાંથી એકસો દીનાર મલ્યા જે દીનાર લઇ આવી મેં ઘેર આવી ધંઘેરો પીટાવીઓ કે અગરજો કોઇના દીનાર ગયા હોય તો તે મારી પાસથી આવીને લે. એ રીતે મને દશ દીવસ સુધી દીનાર મલ્યા કીધા. તેને મેં દશ દહાડા સુધી રાખ્યા, પણ કોઇ ધણી તેની ઉપર પોતાનો હક સાબેત કરવા આવ્યો નહીં. અગીયારમી રાત્રે મેં સ્વપનામાં સમજ્યું કે ઓ પીર મરદ આ દીનાર સઘળા તારે માટે તે મોટો દયાળુ ઇશવર મોકલે છે એ તારી બે રોટલીનું ફળ તુંને મલે છે. તે માટે તે દીનાર તુંજ લે, અને તેનો સારો ઉપયોગ કર. જ્યારે હું જાગી ઉઠયો ત્યારે ખોદાની ભક્તી કરી તે પૈસામાંથી મેં આ મેહેલ બંધાવ્યો, અને દરવાજા પર લખયું છે કે **નેકી કર અને દરીઆમાં નાંખ.** આવી વાત સમજી હાતમ ઘણો ખુશી થયો અને ત્રણ દહાડા તે ઘરડા પુરૂષના મેહેલમાં રહી હોસનબાનુંના શેહેર શાહઆબાદ તરફ નીકલ્યો. રસતે આવતાં એક કાળા સાંપને એક સફેદ સાંપ સાથે મારામારી કરતાં જોયો. હાતમને માલમ પડયું કે પેલો કાલો સાંપ સફેદ સાંપને પકડી મારી નાખશે. એવામાં દોડી તે કાળા સાપને પકડવા ગયો પણ તે દોડી નાસી ગયો અને પેલો સફેદ સાંપ કેટલોક વખત સુધી એક ઝાડ હેઠલ બેહોશીમાં પડી રહયો. તે સાંપને કહેવા લાગ્યો કે તું ખાતરી રાખજે કે હું તને એક ક્ષણ પણ વીલો મુકનાર નથી. તે સાંપે હોંશમાં આવી કહયું કે ઓ હીંમતવાન પુરૂષ હું એક જીન છું અને આ શેહેરનાં પાદશાહનો છોકરો છું. પેલો કાલો સાંપ મારા બાપનો એક ગુલામ છે તે મારી સાથે અદાવત રાખે છે. આજે તક જોઇ મને મારવા આવ્યો હતો. નજદીક હતું કે એ મને મારે એટલામાં તેં મારી ઉપર મેરબાની કરી મને

એ હરામજાદાના હાથમાંથી છોડવ્યો. મારૂં ઘર અહયાંથી ઘણું નજદીક છે. માટે તું ત્યાં આવી થોડો વખત આરામ લે. હાતમે તેને ના કહ્યું પણ તે ઘણી બહોંસ કરી તેને લઇ ગયો, જ્યારે તેઓ એક જંગલમાં આવ્યા ત્યારે તે ગોલામ સાંપના રૂપમાં પેલા જીનના પાદશાહની પુઠે લાગો. જ્યારે હાતમ અને પેલો જીન બંને જણા એક લશકરમાં દાખલ થયા ત્યારે હાતમે પુછયું કે આ લશકર કોણનું છે? તેણે જવાબ દીધો કે એ લશકર આ તારા બંદાનું છે. પછી તે જીને હાતમને પોતાના તખત ઉપર બેસાડયો અને તેની કદમબુસી કરી પુષ્કલ ઝવાહેર તેના પગ આગળ મુકયું. એટલામાં પેલા ગુલામને તે જીનના માણસો પકડી લાવયાં. પછી તેને ગરદન મારવાનો હોકમ કીધો. હાતમે પેલા ઝવાહેરમાંથી થોડાંક લીધાં અને ત્યાંથી નીકલી હોસનબાનુના શેહેર તરફ ચાલ્યો. બે વરસ અને છ મહીના પછી તે ત્યાં આવી પોહોંચ્યો. જતાં વારજ તે કારવાનસરામાં મુનીરસામી પાસે ગયો. મુનીરસામી જોતાંજ તેને પગે પડયો. હાતમે તેને ઉઠાડી ઘણા હેતથી બલગીરી કીધી. એટલામાં હોસનબાનુના માણસો આવી હાતમને તેણીની પાસે તેડી લઇ ગયા, હાતમે જે સઘળું જોયું અને સાંભળયું હતું તેનું વીગતવાર વરણન કીધું. પછી હાતમ ત્યાં થોડા દીવસ રહી ત્રીજા સવાલની શોધમાં નીકલ્યો.

હાતમે ત્રીજો સવાલ પુરો કીધો તે વીષે.

——:o:——

કોઇ માણસ સાથે બદી કરતો ના, જો કરશે તો તેવુંજ પામશે. એ સવાલની જોસતેજો કરવા માટે હાતમ નીકલ્યો. કેટલાક દીવસ પછી તેને આસમાનેસે લાગે એવી ઉંચાઇનો એક અતી મોટો પાહાડ દીઠો જ્યારે તે પાહાડની હેઠળ પુગયો તયારે રડવાનો અવાજ હાતમને કાને પડયો કે "ઓ પરીપેકર તારી જુદાઇથી મને ના માર." હાતમ પાહાડ ઉપર ચડયો ત્યારે એક મોટું છાયાવલું ઝાડ તેની નજરે પડયું, જેની નીચે સંગેમરમર પથરની લાદીઓ જડેલી હતી. હાતમ જોય છે કે એક ખુબસુરત ચેહેરેનો જવાન પણ તદન દુબલો થઇ ગયલો આંખ

બંધ કરી હાથમાં ઝાડની એક ડાલી પકડી ઉભેલો છે. પછી તે માણુસની આગળ હાતમ ગયો અને ઘણાએક કાલાવાલા કરી તેનોં હેવાલ પુછવા લાગયો. હાતમે તેને ઘણીવાર પુછયું પણ જ્યારે કંઇ ઉતર નહીં મલ્યો ત્યારે વીચારયું કે કદાચ એ બેહરો હશે. તે જવાંને થોડો વાર પછી હાતમની સાંમે આંખ ઊંઘાડી જવાબ દીધો કે ઓ પ્યારા તું ક્યાંથી આવ્યો છે? તારૂં મુબારક નામ શું છે? અને મારી સાથે તને શું કામ છે? હાતમે કહ્યું કે જ્યારે તું ને હું એકજ જાતના છીએ ત્યારે હું તારૂં દુઃખ દુર કરૂં, અને તું મારૂં દુઃખ દુર કરે. આદમ જાતનો એક આદમ દુઃખમાં જોય અને જ્યારે તે દુઃખ દુર કરવાનો ઉપાય ન કરે, ત્યારે આદમ શા કામનો? તે જવાને કહ્યું કે તારા જેવા ઘણાએ! શખસો મારી પાસે આવી મારો હાલ પુછી ચાલયા ગયા, પણ કોઇએ એલાજ કરવાને માટે હમણાં સુધી કમર બાંધી નથી તેથી તું પણ તારે મારગે ચાલયો જા. શા માટે મારી ઉપર ખાલી આફત વરસાવે છે. હાતમે કહ્યું કે જ્યારે તું સઘળા માણુસો આગળ બોલ્યો છે તો ખોદાને ખાતર એક વાર મારી આગળ તો બોલ. પછી હાતમ તેની આગળ બેઠો ત્યારે તે જવાંને જવાબ દીધો કે હું એક સોદાગર છું. મારૂં નામ તમીમ છે. હું ખોરાજમનો રહેવારી છું. એક દહાડો હું મારા કાફલા સાથે રૂમમાં જતાં આ જગાએ આવી પોંહોંચ્યો તારે હું હાજતને માટે મારા કાફલાથી દુર થઇ આ ઝાડ તળે આવ્યો અને એક ચાંદની ખુબસુરતીની પરી પેકરને જોઇ હું બેહોશ થઇ જમીન ઉપર પડી ગયો, તેવીજ તે પરીએ મારૂં માથું પોતાની જાંગ ઉપર મુકીને ઘણોએક ગુલાબ છાંટી મને હુશીયાર કીધો. જ્યારે તે દીલબરના હાથમાં મને જોયો ત્યારે હું તેના ઉપર હજારો જાનથી આશક થઇ પુછવા લાગયો કે, ઓ નાજનીન આ જંગલમાં તું કોણ છે, અને હયાં શા માટે રહીછે તે દીલબરે જવાબ આપ્યો કે હું એક પરી છું, આ કીલ્લો મારો છે, અને હું એક આદમીને મારો ખાવીંદ કરવા માંગતી હતી, તે મારી માગની ખોદાએ આજે પાર પાડી છે. એટલામાટે મેં તને મારા ખાવીંદ તરીકે કબુલ્યો છે. આવી મોહોબતની વાતો સાંભળી મેં મારા કાફલાની અને મારાં ધન દોલતની કશી પરવા કીધી નહીં તે મારી સોબતમાં ત્રણ મહીના સુધી રહી એક દહાડે મેં તેને કહ્યું કે ઓ પ્યારી આએ જંગલમાં રેહેવાથી આપણને શું ફાયદો થવાનો છે? આપણે શેહેરમાં જઇ એશઆરામમાં આપણો વખત ગુજારીએ ત્યારે તેણીએ જવાબ દીધો કે જો તારી નજરમાં એમ વધારે સારૂં આવે છે તો મારાં કુટુંબથી રજા લઇ આપણે હાંથી

જઇએ. હું હમણા મારા માતપીતાને મળી આવું છું મારૂં ઘર ઘણું નજદીક છે, માટે જ્યાંસુધી હું આવું ત્યાં સુધી તું હયાંજ બેસજે. મેં કહ્યું ઠીક છે, પણ તું પાછી ક્યારે આવશે. તેણીએ કહ્યું કે આ અઠવાડીઆમાં પાછી ફરીશ, પણ તું આએજ જગાએ બેસજે. નેગાહ રાખજે કે હ્યાંથી જરા ખીસતો ના. અગરજો જશે તો તું ઘણો પસેમાન થશે. એમ કહી તે નાજનીન ચાલી ગઇ. તેણીને જ્યાને આજ સાત વર્ષ થયાં છે, પણ હજી પાછી ફરી નથી, અને હું તેના કોલ પ્રમાણે બીજી કોઇ જગાએ જઇ નહીં શકયો. કારણકે જ્યારે હું જાઊં અને તે માશુક આ જગાએ આવી મને ન જોય તો પાછી જાય. હવે મારામાં તાકાદ રહી નથી, કે હું જઇને તેની તલાસ કરૂં. આએ ઝાડનાં પાતરાં ખાઇ મારૂં ગુજરાંન કરૂં છું અને આએ ચશમાનું પાણી પી તરસ છીપાઊં છું. જમીન એટલી પોચી નથી કે તે ખોડી તેની અંદર ભરઇ જાઊં. આસમાન એટલું નજદીક નથી કે તેની ઉપર ચઢી તે માશુકનો પટો મેળવું. નથી ચાલવાના પગ કે નથી રહેવાને જગ. આ સાંભળી હાતમ બોલ્યો કે તે પરી પોતાનું નામ થાંમ તને જણાવી ગઇ છે. નહીં તો તને કશુંબી મા-લમ છે કે તે કયે ઠેકાણે ગઇ છે. તે જવાને કહ્યું કે તેનું કુટુંબ અલકા નામના પાહાડમાં રહે છે. પણ હું જાણતો નથી કે તે અલકા પાહાડ કયાં છે. તે પરીનું નામ અલકુન છે. હાતમે પુછયું જ્યારે તે પરી તારી આગળથી રૂખસત લઇ ગઇ ત્યારે તે કઇ બાજુએ રવાનાં થઇ હતી? તમીમે જવાબ આપ્યો કે તે જમનાં હાથ તરફ ગઇ હતી, પણ પછી કઇ તરફ ગઇ તે મને તદન ખબર નથી. હાતમે કહ્યું, અગરજો તને તારી માશુક સાથે મળવું હોય તો મારી સાથે અલકા પાહાડ તરફ ચાલ, આપણે તે પરીની ખબર કહાડીયે. તે જવાને કહ્યું કે હમણાં જો હું તારી સાથે આવું અને તે પરી પેકર આ જગાએ આવી મને ન જોય તો પાછી જતી રહે. પછી નહીં મને તે જગા મળે કે નહીં તે દીલબર. અગરજો મારા નસીબમાં તે દીલબરની સાથ મારી મુલાકત લખેલીજ હશે તો તે આજ જગાએ થશે, અગર નહીં થશે તો આજ જગાએ મારો જાંન પટકી નાંખીશ. આવા અતી દરદભરેલા સખુનો સાંભળી હાતમની આંખોમાં પાણી ભરાઇ આવ્યું અને તે બેહદ રડવા લાગ્યો. પછી ધીરજનાં વચન આપી બોલ્યો કે ઓ જવાન તારી દીલદાર અ-લકુનને માટે હું તે પાહાડ તરફ જઇ તેની ખોળ કાઢી જલદી તારી તરફ પાછો ફરીશ, અને જ્યાં સુધી તને તારી માસુક સાથે મેળવીશ નહીં ત્યાં સુધી આ જગતમાં જીવવું મારે ફોકટ છે. તમીમ સોદાગરે

જવાબ આપ્યો કે, અત્યાર સુધી મેં એવો કોઇ જોયો નથી જે પોતાની મતલબ છોડી દઇ બીજાના કામને માટે કોશેશ કરે. હાતમે કહ્યું કે હું જે કરૂં છું તે મારા જાતભાઇઓ માટેજ કરૂં છું. તું આએજ જગાએ બેસજે, અને હું આવું ત્યાં સુધી ત્યાંથી ખસતો ના. એમ કહી હાતમ ત્યાંથી તે પરી ગઇ હતી તે તરફ ચાલવા લાગ્યો. ચાલતાં ચાલતાં તે પાહાડ ઉપર ચઢીને જોએ છે કે તરેહ તરેહના મેવાદાર ઝાડો ફળેલી ઝુમી રહ્યાં છે, અને રંગ બેરંગી ફુલોના રોપાઓથી તે જગાને એવીતો રમણીક કીધેલી કે કંઇ કહેવાની મના નહીં. આગળ ચાલતાં ચાર મોટાં ઝાડ નજર આવ્યાં તે ઝાડોની હેઠલ એક બેહસ્તના બાગ જેવા મકાન આરાસતે કીધેલો હતો. હાતમ અંદર જઇ ઝાડોની હવા ખુશ લાગવાથી ત્યાં સુઇ ગયો જ્યારે આફતાબ પોતાની છ ઘોડાની ગાડીમાં બેસી નીચલી દુનયાંને રોશની આપવાને માટે ગયો ત્યારે ચાર પરીજાદો ત્યાં આવી, અને પાકીજેહ મસનદ બીછાવી તેને રેસમી તકીઆઓથી સણગારીને તે ઉપર બેઠી. જ્યારે તેઓની નજર હાતમ ઉપર પડી, ત્યારે પોતપોતામાં કહેવા લાગી કે આદમીજાદે આ જગીઆએ કેમ ગમન કર્યું હશે? તેમાની એકે ઉઠીને હાતમને પોકાર કીધો કે ઓ આદમ તું ત્યાં કેમ આવ્યો છે? હાતમે ઉઠીને જવાબ દીધો કે આ જગીઆએ મને ખોદા લાવ્યો છે. હું અલકુન પરીને માટે અલકા પાહાડ તરફ જાઊં છું. કારણકે તે પરીજાદે કોઇ તમીમ નામના સોદાગરને સાત દહાડાનો વાએદો કીધો હતો તેને આજ સાત વરસ થયાં છે તોપણ તે આવી નથી. તે બીચારો તેજ ઝાડ હેઠળ બેસી હાય મારેઆ કરે છે, તેથી તે દગલબાજ પરીની સોધમાં હું જાઊં છું. પરીઓએ જવાબ દીધો કે, અલકા પાહાડના પાદશાહાની અલકુન છોકરી થાય છે. તે પરીને એટલી શું ગરજ કે આદમી સાથ કામ પાડી તેને વાયદો આપી આવે. અમને લાગે છે કે તું દીવાનો છે. તારા જાનની સલામતી ચાહતો હોય તો આ જગીઆએથી નીકળી જા. હાતમે કહ્યું કે જે થવાનું હોય તે થાઓ, મને મારા જાનની કશી પરવા નથી. પરીઓએ કહ્યું કે જો તું અમારી સાથ થોડા દહાડા એશઅસરતમાં ગુજારે તો હમે તુંને અલકા પહાડનો રસ્તો દેખાડીએ. હાતમે તે કબુલ કરી થોડા દહાડા તેઓની સાથ મજા કીધી. પછી પરીઓ પોતાના વાએદા પ્રમાણે હાતમને રસતો દેખાડવા ચાલી. સાત દહાડાને રાત સુધી તેઓએ પોતાની હદ સુધી હાતમને પોંહોંચાડીયો. ત્યાર પછી તેઓએ કહયું કે હવે અમારી હદ પુરી થઇ. હમારાથી વધારે આગળ જવાય નહીં. હવે તું જમને રસ્તે જજે, ત્યાં તુંને એક પહાડ દે-

ખાશે. તે પહાડ ઉપર બે રસ્તા છે. જ્યારે તું જમના હાથને રસ્તે જશે, ત્યારે તું અલકા પહાડની તરફ આવી પોંહોંચશે. હાતમ તેઓથી વીદા થયો, ને એક મહીનાં પછી તે રસ્તા તરફ આવી પોંહોચ્યો. રાત થવાના સબબથી ત્યાં આરામ કીધો જ્યારે મધરાત થઇ ત્યારે હાતમનાં કાન ઉપર કોઇનો કલાપીત કરવાનો અવાજ સંભળાયો. હાતમે પોતાનાં મનમાં વીચારયું કે હું ખોદાના કામને માટે જાન આપું છું. અને આ માણસના અવાજનો ઉપાય મારાથી નહીં થાયતો આ દુન્યામાં મારૂં જીવેલું શા કામનું? પછી હાતમ તે અવાજની ઉપર કાન ધરી તે તરફ આખી રાત ચાલ્યો. પણ કોઇ પુરૂષ તેને દેખાયો નહીં. દીવશનાં ત્યાંજ આરામ કીધો. જ્યારે રાત થઇ ત્યારે તે અવાજ ફરીથી હાતમને કાણે પડયો. હાતમ તે તરફ ચાલતો થયો અને ત્રીજે દહાડે તે જગ્યાએ પોંહોચ્યો. તેણે જોયું તો એક સુંદર ચેહરાનો ખુબશુરત જવાન માથાથી પગ સુધી નાગો રડતો બેઠો છે. હાતમે કહયું કે, ઓ જવાન આવા દરામણા જંગલમાં તને કોણે દુખવ્યો છે. હાતમને જોઇને તે માણુસ વધારે રડવા લાગો, ત્યારે હાતમ બોલ્યો કે એક વખત મને માલમ તો પડે કે તારી ઉપર એવું તે શું દુઃખ આવી પડેલું છે કે તું આવી હાલતે પુગયો છે? તેણે કહયું કે હું એક સીપાઇ બચો છું. હું રોજગારને માટે મારાં શેહરથી બહાર આવ્યો ને રસ્તો ખોઈ આ જગ્યાએથી એક નજદીકના શેહેરમાં આવી પુગો. શેહેરના રેહવાશીઓને પુછતાં મને માલમ પડયું કે, તેનો વાલી મુસખખર જાદુગર છે. આ સાંભળી હું બીધો, અને ત્યાંથી મેં નાસવા માંડયું. હું થોડેક દુર ગયો, એટલે એક બાગ મારી નજરે પડયો. ઘોડા ઉપરથી ઉતરી હું ખાનગી અંદર ચાલ્યો, એવામાં એક ઓરત મને ત્યાંથી દેખાઇ. મેં જાણ્યું કે એ બાગમાં ઓરતો રહેતી હશે, તેથી ત્યાંથી પાછલે પગે ફરવા માંડયું તે ઓરતે જઇને મારા આવ્યાની ખબર અંદર કીધી. તેવીજ તે બાગની ધણીઆણીએ મને બોલાવા માટે માણસો મોકલાવ્યાં. હું પાછો ફરી તે બાગમાં ગયો, તો અંદર જોઊં શું કે એક સરોવરના ઝાડ જેવી સીધી હોસનથી ભરેલી નાજનીન આવી મને પોતાના બેહેસ્તનાં મકાનમાં હાથ ધરી લઇ ગઇ. તરેહવાર નાંજ નખરાથી તે મને ગલે લાગી, અને થોડાક દહાડા મને પોતાની પાસે રાખ્યો. એક દહાડે તેણીનો બાપ આવ્યો અને મારો ઘોડો જોઇ પોતાનાં માણસોને પુછયું કે આ ઘોડો કોણનો છે? તેઓ જવાબ આપે તે અગાઉ તે મુસખર જાદુગર બાગની અંદર ધસારા બંધ ચાલી આવ્યો અને મને પોતાની છોકરીની સાથે બેઠેલો જોયો, એટલે ગુસ્સાથી રાતો પીલો થઇ ગયો અને તરતજ મને

ગરદનમાંથી પકડી જમીન ઉપર નાંખવા જતો હતો એટલામાં તે છોકરી વચ્ચે આવી બોલી કે ઓ શેહેરબાનબાપ પ્રથમ તું કોણનો વાંક છે તેની તજવીજ કર, અને પછી બરોબર તપાસ કરી ગુનેહગારોને શીક્ષાએ પુગાડ. એટલામાં તેની દાયા બોલી કે ઓ પાદશાહા હવે તારી છોકરી પુર જવાનીમાં આવી છે. તારા શેહેરમાં તારો જમાઇ થવા લાયક કોઇ નથી, અને આ મુસાફર મોટા ખાનદાનનો છે, માટે તને ઘટે છે કે, આ છોકરીને આ માણસ સાથ પરણાવી આપ. તે બાપે એ વીશે પોતાની છોકરીને પુછયું, ત્યારે બોલી કે મેં હજુર સુધી કોઇ પર પુરૂષનો સાહયો જોયો નથી, અને પેહેલો એજ માણસ છે, અને મારૂં દીલ એની ઉપર ઘણું લાગું છે, માટે મારા એની સાથે નેકા કરી આપો. મુસખરજાદુગરે તે કબુલ કીધું પણ બોલ્યો કે નેકા થયા અગાઊ મારા ત્રણ સવાલના જવાબ તને આપવા પડશે. ત્યારે મેં તેને કહ્યું કે હું તારા સવાલોના જવાબ આપવાને તૈયાર છું. ત્યારે તે જાદુગર બોલ્યો કે પેહેલા પરીરૂ જાનવરનો એક જોડો લાવ. પછી બીજું લાલ સાંપનો મોહરો લાવ, અને ત્રીજું તું પોતાને ઊકળતાં તેલની કડામાં નાંખ અને પાછો તેમાંથી જીવતો બહાર નીકળ. હું આ ત્રણે સરતો કબુલ કરી શેહેરમાંથી બહાર આવ્યો, અને ભુખો પ્યાસો આ હાલ કરી બેઠો છું. આવી રીતે આજ બે વરસ થવા આવ્યાં છે. પછી હાતમે તેને ઘણી ધીરજ આપી અને પરીરૂ જાનવરનું જોડું લાવવા માટે ત્યાંથી ચાલ્યો. તેણે વીચાર કીધો કે જ્યારે હું જંગ પરના દરદથી હેરાન હતો ત્યારે કોલાંએ મારે માટે પરીરૂં જાનવરનું માથું માજનદરામમાંથી લાવી મુક્યું હતું. માટે મારે પણ માજનદરાન જવું જોઇએ. એમ વીચારી ચાલતો થયો. થોડેક દુર ગયો તો ઘણાંક આદમીઓને એકઠાં થયલાં દીઠાં. તેઓએ એક કોટની આસપાસ લાકડાં ગોઠવી ઘણો મોટો ઢગ કીધો હતો, અને એવો વીચાર રાખતા હતા કે એ લાકડાંને સળગાવી આસમાન સુધી બળતાં ચઢાવવાં. હાતમે તેઓને પુછયું તો તેઓએ કહયું કે હાં એક મોટી બલા છે, તે શેહેરમાંના આદમીઓને ખાઇ જાયછે. તેથી આ આગ સલગાવીએ છીએ કે, તે આગલ નહીં આવી શકે. હાતમે તેઓને કહયું કે તે શું કરે છે. તેઓએ જવાબ દીધો કે, પેહેલાં તે આવી મોટી બાંગ મારી ત્રણ ચાર પુરૂષોને ખાઇ જાયછે. હાતમે નકી કીધું કે આ બલાને એ લોકો પરથી દફે કરવી જોઇએ. પછી હાતમ ત્યાંથી કારવાનસરામાં આવ્યો અને તેની આસપાસ એક મોટો ખાડો ખોડાવયો અને તેમાં ઘણાએક કાંટાવાલાં ઝાડો નાંખ્યાં. પછી તેની અંદર જઇ

બેઠો, અને હાથમાં તીર અને કમાંન રાખયાં. જ્યારે એક પોહોર રાત ગુજરી ત્યારે તે જાંનવરનો આવવાનો વખત થયો. જ્યારે તે આવ્યું ત્યારે એક મોટા પાહાડ જેટલું જણાયું. હાતમે ધારયું કે એ આઠ પગવાલું સમનાંન નામનું જાનવર છે. એને સાત માંથાં છે. તેમાં એક હાથીના જેવું, અને છ વાઘનાં જેવાં છે. હાથીનાં જેવું માથું બરોબર વચમાં છે, જેને નવ આંખો છે. આ જાનવરને માટે હાતમે એવું સાંભલ્યું હતું કે જે કોઇ આ જાનવરને મારવા ઇચ્છેછે તે જો હાથીનાં માથાંમાંની આંખ તરફ પોતાનું તીર ફેંકે તો તે જાનવર ઠાર થાય. જ્યારે તે જાંનવર નજદીક આવ્યું ત્યારે હાતમે તેજ આંખમાં બરોબર નેમ ટાંકી એવું તો જોરથી તીર ફેંક્યું કે, તે ખાકમાં આલોટવા લાગ્યું. અને એવી તો એક બાંગ મારી કે જેથી આસપાસના તમામ જંગલો ધ્રુજી રહ્યાં. પછી દોડીને એવા તો જોરથી જંગલ તરફ ઉડ્યું કે તે જાનવરે પોતાની પાછલ જોયું પણ નહીં સવારના જ્યારે હાતમ શેહેરમાં આવ્યો ત્યારે સઘલા લોકો તેને પુછવા લાગ્યા કે તે જાનવરને તમે જોયું. હાતમે કહ્યું કે તે જાનવરને જોયું પણ ખરૂં અને મારયું પણ ખરૂં. તેઓએ હાતમની વાત નહીં માની, ત્યારે તેણે કહ્યું કે આજ રાતરે તમે તમારા ઘરની અગાશી ઉપર ઉભા રહી જોજો, અને જો તે જાનવર આવે તો મને જુઠો ગણજો. તેઓએ હાતમના કહેવા પરમાણે કીધું અને જ્યારે તેને ન જોયું ત્યારે તેઓની પુરી ખાતરી થઇ કે એ જાનવર ખચીત હાતમથી હારી ગયું હશે. તેઓ સઘળા આવી હાતમને પગે પડયા, અને હજારો હજાર દુવા કરી હાતમને પોતાનાં પાદશાહ પાસે લઇ ગયા. તે પાદશાહે હાતમને ઘણી આબરૂ ઇજ્જત આપી. પછી ત્યાં થોડા દીવસ તે મેમાંન રહ્યો. તે શેહેરનાં સઘલાં અમીર ઉમરાવો તેમજ સઘળા રેહેવાસીઓ પોતાની ગુંજાસ પ્રમાણે હાતમની પાસે ધન લાવ્યા. હાતમે તે સઘલું ધન લઇ શેહેરના ભીખારી માણસોને વેંહેંચી આપી માહનદરાંન તરફ જલદીથી રવાંને થયો. રસતે જતાં એક કાલા સાંપને એક નોળીઆ સાથે લડતાં દીઠા. હાતમે બાંગ મારી કહ્યું કે ઓ હેવાંનો તમારી વચ્ચે એવી તો શી દુશમનાઇ છે કે એમ લડો છો. સાંપે કહ્યું કે એને મારા બાપને મારી નાખયો છે. નોળીઆએ જવાબ દીધો કે, મારો ખોરાક હતો ને મેં ખાધો અને હવે એને પણ ખાઇશ. હાતમે કહ્યું કે જો તને ગોસતની દરકાર હોય તો મને કહે કે હું તને તે આપું, અને સાંપને કહ્યું કે જો તારા બાપનો કીનો તું એની ઉપર લેતો હોય તો તે મારી ઉપર લે. આ સાંભળીને બંને જણા

લડતા છુટા પડયા. પછી નોળીઆએ કહયું કે તેં મને ગોસત આપવાનું વચન આપ્યું છે માટે તે હવે આપ. હાતમે કહયું કે મારા દીલપરથી જે ગમનું ગોસત ચાહે તે માંગી લે. નોલીઆએ કહયું કે તારા ગાલ પરથી મને કાપી આપ. જેવો હાતમ ખંજર કાઢીને પોતાનાં ગાલ-પરથી ગોસત કાપવા જાય છે, તેવોજ તે નોલીઆએ તેને અટકાવયો, અને તેની હીંમત ઉપર આફરીન કીધી, અને બંને જણા આદમીની સુરતમાં બદલાઇ ગયા. હાતમ બોલયો કે ઓ પ્યારાઓ આ શું બીના છે. નોલીઆએ કહયું કે હમે બેઉ જીનની જાતના છીએ. મેં એના બાપને એટલા માટે મારી નાખયો છે કે તેણે પોતાની છોકરી મારી સાથે પરણાવી નહીં. અને આએ તેનો ભાઇ છે, તે પણ મારી સાથે એમ-જ હુજત કરે છે. એને પણ હું મારી નાખીશ. હાતમે પેલા સાંપને પોતાની બેનને નહીં પરણવવાનું કારણ પુછયું. ત્યારે તેણે કહ્યું કે જો એ એની બેનને મારી સાથે પરણાવે તો હું મારી બેનને એની સાથે પર-ણાવું. હાતમે નોલીઆને કહ્યું કે જ્યારે આ સાંપ એમ કહે છે, ત્યારે તું શા માટે એમ કરતો નથી? નોલીઆએ કહ્યું કે મારો બાપ હઇઆત છે અને એમ કરવાને રાજી નથી. હાતમે કહ્યું કે મને તારા બાપ પાસે લઇ જાય તો હું તેને સમજાવું. પછી હાતમ અને તે બંને સાથે ચાલયા. જ્યારે થોડેક દુર ગયા. ત્યારે એક શેહેર હાતમને દેખાયું. નોલીઆએ કહ્યું કે હવે હું મારા મેહેલમાં જાઉં છું. તું શેહેરમાં દાખલ થજે અને તુને જીનો પકડીને મારા બાપ પાસે લાવશે. જ્યારે હાતમ શેહેરમાં દાખલ થયો ત્યારે કેટલાક જીનો આવી હાતમને પકડી પોતાના પાદશાહ પાસે લઇ ગયા. જીનનાં પાદશાહે તેને પુછયું કે ઓ માનવી, મારા શેહેરમાં તું કેમ દાખલ થયો. હાતમે કહ્યું કે તારા ભલાને અરથે હું અત્રે આવ્યો છું. જાણ ઓ પાદશાહ, કે તારો છોકરો કોઇ દીવસ પણ હાણીએ પુગશે. એટલું કહી જે સઘળુ હાતમે જોયું હતું તેનું ખોલા-સાથી બયાન કીધા પછી બોલ્યો કે, જ્યારે એ બંને જણા એક એકની બેહેનો ઉપર આશક થયા છે, ત્યારે તુંને લાજમ છે કે તારી છોકરીનાં નેકા પેલા જીનની સાથે કરે, અને તેની બેન સાથે તું તારા છોકરાને પરણાવે. જીનનો પાદશાહ આ હેવાલ ઘણી ખુશીથી સાંભળી બોલ્યો કે ઓ આદમીજાદ તેં મારી ઉપર મોટું હેસાન કીધું છે. મારો આ એકજ પુરો છોકરો છે. અને એના જાનની સલામતીને માટે જો કદાપી મારા જાનની ગરજ પડે તો તે પણ આપવાને હું તૈયાર છું. તારો આ ઉપકાર મારી ઉપર આખી ઉમર તલક રહેશે. એ ઉપકારન

બદલામાં તું મારી પાસેથી કાંઇ પણ ચીજ માંગી લે. હાતમે કહ્યું કે મેં ઉપકારના બદલામાં કોઇ પાસેથી કાંઇ ચીજ લીધી નથી અને લેવાનો પણ નથી, કારણકે કોઇની ઉપર ઉપકાર કરી તેની આપણે કાંઇ ચીજ માંગીએ તો તે ઉપકાર કરેલો કહેવાતો નથી. પછી જીનના બાદશાહે પોતાની ઈધાની તરીકે તેને એક લાકડી આપી કે આએ લાકડી તને ઘણી ઉપયોગની થઇ પડશે. એમાં ઘણાએક ગુણ છે. જો સાંપ કરડે અને એ લાકડી પાસે હોય તો સાંપનું ઝેર આપણને અસર કરી શકે નહીં. જો એ લાકડીને આપણી આગળ ઉભી કરી રાખ્યે તો ગમે એવી મોટી આગ હોય તો આપણી આગળ આવી શકે નહીં, અગર જો કોઇ આપણને જાદુ કરે ત્યારે એ લાકડી જો આપણા માંથાંપર ફેરવીએ તો તે જાદુ પોતાનું કામ કરવામાં સફળ થાએ નહીં, પણ સામું તે જાદુ કરનારના શરીર ઉપર જઇ પડે. ઘણું કરીને જો આપણને એક દરીઓ ઓલંગવો પડે અને આપણી પાસે વહાણ અથવા મછવો કાંઇ નહીં હોય ને એ લાકડી દરીઆમાં નાંખીએ તો તરતજ મછવો બની જાય છે. બીજી ચીજ હું તને આ એક મોહરો આપું છું. તેનો ગુણ એ છે કે જો રાતો, કાલો, લીલો અથવા સફેદ સાંપ આપણની નજરે પડે, અને જો કદાચ કરડે તો આ મોહરો આપણાં મોહમાં રાખ્યાથી કાંઇ નુકસાન આપણને થતું નથી. પછી હાતમે તે એ ચીજો લીધી અને માઝનદરાન તરફ કુચ કીધી. ચાલતાં ચાલતાં એક મોટા દરીઆવને કીનારે આવી પોંહોંચ્યો. જેનાં મોજા આસમાન સુધી ઉડતા હતા. એ મોજાનો અવાજ કેટલાક ગાઉ સુધી સંભળાતો હતો. હાતમે જોયું કે આ તરફ કોઇનો આવજાવ પણ નથી, અને મછવા વગર દરીઆને પાર જવાશે નહીં, તેથી ખોદાને યાદ કરવા લાગો, એટલામાં જીનના બાદશાહની આપેલી લાકડી યાદ આવી. તેજ વખતે ખોદાનું નામ જબાન ઉપર લઇ તે લાકડી દરીઆમાં ફેંકી. તરતજ તે મછવાની સુરતે બની ગઇ. હાતમ તે કીસતીમાં સવાર થઇ ચાલવા માંડયું. દરીઆવની અધવચમાં આવી પુગયો, એટલે એક માછલી પાણીની સપાટી ઉપર આવી હાતમને મછવા સુધાં અંદર ખેંચી ગઇ. જ્યારે સાત કોશ અંદર ગઇ ત્યારે જમીન આવી હાતમ મછવામાંથી બહાર નીકળ્યો. તે માછલી બોલી કે એ દયાળુ હાતમ હું તને હીયા કાંઇ કામને માટે લાવી છું. મારૂં હીયાં એક મકાન છે, તે મકાંન ખેખરા નામની એક માછલીએ મારી પાસેથી જોર જુલમથી ખુંચી લીધું છે. માટે મેહરબાની કરી તે મને તું પાછું અપાવ.

હાતમે જાયું કે આ પહાડ જેવી મોટી માછલી મને કાલાવાલા કરે છે, ત્યારે એનો દુશમન કેટલો જોરાવર હશે? હાતમે કહ્યું કે શું તું તેનાથી કમજોર છે? તે માછલી બોલી કે તેને જોવાથી તારી ખાતરી થશે. અગરજો તે ચાહે તો મને પોતાના મોહમાં પકડી બે કટકા કરી નાંખે. જ્યારે તે પોતાની ખોરાકીની શોધમાં ગઈ છે ત્યારે હું તને હીયાં તેડી લાવી છું. હાતમે પોતાના દીલમાં કહ્યું કે ઓ ખોદા હું મારાં કામને માટે આવ્યો નથી, પણ બીજાના કામને માટે મેં કમર બાંધી છે, માટે તું આ બલાથી મને છોડવજે. પછી જ્યારે તે ખખરા માછલી આવી, ત્યારે હાતમે જોયું તો એક મોટા પહાડ જેટલી ઉંચી છે અને તેના બે હોઠ આસમાન સાથે વાતો કરી રહ્યા છે. પછી તે આવીને એટલા તો મોટા જોરથી પોકારવા લાગી કે હાતમ તે જગયાએ ધ્રુજવા લાગો. પછી પેલી લાકડી પકડી ઉભો થયો. ખખરા પણ આ જોઈ પોતાની જગયાએ ચાલી. હાતમે કહ્યું કે ઓ ખોદાના બંદા કોઈને દુ:ખ આપવું, એ ખોદાની નજરમાં ઘણુંજ ખોટું લાગે છે. ત્યારે ખખરાએ જવાબ આપ્યો કે ઓ હાતમ હું અને એ એકજ જાતના છીએ. ઈનસાનને શું છે કે હમારે માટે કજીઓ કરે, હાતમ બોલ્યો કે ખરી વાત છે. સરવને પેદા કરનાર, ઈશ્વર તો એકજ છે કે નહીં. કોઈને જમીનપર ઘર આપ્યું છે, તો કોઈનું મકાન પાણીમાં કીધું છે. આ બીચારી ગરીબ માછલીનું ઘેર એને સ્વાધીન કર. પણ તે ખખરાએ ઘણાં ગુસ્સાથી કહ્યું કે તું કહાં! હમણા એનું ઘેર એને સ્વાધીન કરશે પણ હમે બને જણા પાણીમાં રહેનાર છઈએ, તેથી હું એની સાંમે વેર રાખીઆ વીના રહેવાની નથી. હાતમને ઉચકીને તે ખખરાએ એવું ધાર્યું કે, હમણા અફાડી નાંખું એટલામાં હાતમે જીનની આપેલી લાકડી ઉંચકીને તે ખખરાનાં મોંહોપર એવી તો જોરથી મારી કે તેનાં બંને આગલા દાંત તુટી પડીયા. આથી ખખરા નાસી ગયો અને પેલી માછલી તેની પછવાડે લાગી. હાતમે તેને અટકાવી કહ્યું કે, અગરજો તું એની પછવાડે લાગશે તો હું તને જાણુથી મારી નાંખીશ. આ સમજી તે માછલી ઉભી રહી ગઈ. પછી પોતાનાં ઘેરનો કબજો લઈ હાતમને રવાનાં કીધો. હાતમ માજંદરાન તરફ પાછો ચાલ્યો. ચાલતાં ચાલતાં તે જગાએ આવી પહોંચ્યો. આવીને એક ઝાડ તલે બેસી ફકર કરવા લાગ્યો કે, હવે મારા હાથમાં પરીરૂ જાનવર શી રીતે આવશે. એ વીચારમાં હતો, એટલામાં તે જાનવરો ત્યાં આવી લાગ્યાં, અને હાતમ વીષે બોલવા લાગ્યાં કે આ હાતમ, તાઈ પાદશાહાનો છોકરો છે. એ ઘણો પરદુ:ખભનજન છે. એ પોતાના કામને માટે નથી આવ્યો પણ પા-

રકાના કામને માટે આટલી બધી મુશીબત ખેંચી પરીરૂ જાનવરનું જોડું લેવા આવ્યોછે. એટલામાં બીજાં બધાં જાનવરો હાતમની આગળ આવ્યાં. તેઓ હાતમને ઘણું એક ખાવાનું આપી બોલવા લાગ્યાં કે આપણામાં કોઇ એવો શખ્શ છે, જે એને એક પરીરૂ જાનવરનું જોડું આપી એની ઉપર ઉપકાર કરે. એક જણે ઉઠી, પોતાનાં છોકરાંમાંથી એક જોડો હાતમને આપ્યો. હાતમ તે લઇ મુસખર જાદુગરના શેહેર તરફ ચાલ્યો. અને તેની છોકરીના આશક પેલા જવાન સીપાઇને આપી રસ્તાનું વીગતવાર બયાન કીધું. આ સાંભળી તે હાતમને પગે પડીયો અને તેને પોતાની સાથે શેહેરમાં લઇ ગયો. મુસખર જાદુગરે પરીરૂ જાનવરનો જોડો લીધો, અને રસ્તાની અંદર તેને શી શી અડચણો નડી તેનું બયાન પુછ્યું. તે જવાને હાતમના કહેવા પ્રમાણે સઘલું વૃતાંત કહ્યું. પછી બીજો સવાલ લાવવા કહ્યું કે તું લાલ સાપનો મોહરો લાવ. તે સીપાઇએ મુસખર જાદુગરને કહ્યું કે તારો પેહેલો સવાલ બજા લાવ્યો છું. માટે મને તારી છોકરીનો ચેહેરો દેખાડ કે તે જોઇ મને ધીરજ આવે. મુસખરજાદુએ પોતાની છોકરીને બારીએથી જોવા માટે ફરમાવ્યું. તે પ્રમાણે તે છોકરીએ પોતાના આશકને આખો દીવસ સુધી જોયા કીધો. પછી જતી વખતે કહ્યું કે હવે હું લાલ સાપનો મોહરો લેવા જાઊં છું, માટે તે કઇ જગાએ મલશે તે તું મને કહે. તે છોકરી બોલી કે કુહેકાફમાં રાતાં જંગલમાં એ મોહરો તને મલશે. રજા લઇ તે હાતમની પાસે આવ્યો, અને તેનું બયાન કર્યું.

હાતમ ત્યાંથી ખોદા ઉપર હીંમત રાખી ચાલતો થયો. ચાલતાં ચાલતાં રસ્તામાં તેને સાત રંગનો વીછી જોયો, કે જે એક મોટા મરઘાની બરોબરનો હતો. હાતમ આ દેખાવ જોઇ હેરાન રહ્યો. કારણ કે હજારો જંગલ ફરીઓ હતો પણ આનો દેખાવ કદી તેની નજરે પડયો હતો નહીં. પોતાના મનમાં તેની પછવાડે જવાનો ઠેરાવ કીધો આખો દહાડો તેની પછવાડે ચાલ્યા કીધો. સાંજને વખતે તે વીછી એક મોટા પથર તલે ભરાયો. હાતમ ત્યાંજ બેઠો. તે જંગલની પાસે એક ગામડું હતું. જે ઘણું ફલદ્રુપ હતું. ત્યાંના લોકો હાતમને જોઇ તેને માટે ખાવાનું લઇ આવ્યાં. હાતમે તે ખાધું અને એક ઝાડની નીચે સુતો. એવામાં તે મેદાનમાં ઘણાએક ઘોડાઓ તથા ગાએ એકઠાં થયાં. જેઓની સાથે તેના રખેવાલ પણ આવ્યા, અને રાતના ત્યાંજ આરામ કીધો. જ્યારે થોડીએક રાત ગઈ ત્યારે તે વીંછી પથર

તળેથી નીકળી જે ઠેકાણે ગાય તથા ઘોડા હતા ત્યાં ચાલ્યો. જ્યારે તે તેઓની નજદીક આવ્યો. ત્યારે દરેક ગાએ તથા ઘોડા ઉપર કુદીને તેઓને એવો તો દંખ મારયો કે, સઘળાઓ તરતજ જમીન ઉપર બેજાન થઇને પડયા. આ પ્રમાણે સઘલા ઘોડા અને સઘલી ગાયોનો નાશ કરીને ત્રણ ચાર રખેવાલોને પણ ડંખ મારી બેજાન કરી પાછો આવી પેલા પથર તલે ભરાયો હાતમ આ બીના જોઇ અફસોસ કરવા લાગયો કે એકાએક આ બલાએ સંખ્યાબંધ પ્રાંણીનો નાશ કીધો જેથી આખું જંગલ મુડદાંથી ભરાઇ ગયું. જ્યારે સવાર થઇ ત્યારે તે ગામડાના લોકો ત્યાં આવ્યાં, અને હાતમને જીવતો જોઇ તેને પુછવા લાગયાં કે ઓ જુવાન તું કેમ જીવતો રહયો છે. હાતમે સઘલો હેવાલ તેઓની આગલ કહયો. પછી તે વીછીએ જંગલનો રસતો લીધો હાતમ પણ તેની પછયાડે ગયો. આખો દહાડો ચાલ્યા ત્યારે એક શેહેરની પાસે આવી પુગ્યા. સાંજની વખત થઇ ત્યારે વીછી જમીન ઉપર આલોટી એક કાલો સાંપ થઇ એક દરમા ભરાઇ ગયો. જ્યારે એક પોહોર ગુજરી ત્યારે દરમાંથી બહાર આવી શેહેરમાં દાખલ થઇ રાજાની મેહેલની નજદીક આવી આવી પોહોંચ્યો શોડા વખત પછી તે શેહેરના બાદશાહને તે સાંપે ડખ્યો, અને ત્યાંથી તેના વજીરનાં ઘરનો રસતો લીધો વજીરના ઘરમાં જઇ વજીરના છોકરાને ડખ્યો તે પણ મરી ગયો. પછી પાછો જંગલમા આવી પલાજ દરમા ભરાઇ ગયો, જ્યારે સવાર થઇ ત્યારે શેહેરમાં પોકાર ફિરયો કે શેહેરનો રાજા તથા વજીરનો છોકરો એકાએક સાપના કરડવાથી મરણ પામ્યા છે. દરમાંથી નીકળી સાંપે આગલ ચાલવા માંડયુ, અને જ્યારે દરીઆવ આગલ આવ્યો ત્યારે એક વાઘ બની ગયો, અને એક ઝાડીમાં ભરાઇ ગયો. એટલામાં ત્યાં બાયડીઓનું એક ટોલું આવ્યું જેઓએ પોતાના વાસણો પાણીથી ભરી માથે મુકી ચાલવા માંડયું એવામા તે વાઘ ઝાડીમાથી નીકળી આવી પેલાં ટોળામાંથી ચઉદ વરસની એક સઉથી સરસ ચાંદના રૂપ જેવીને ઉંચકી દુર નાસી ગયો, અને તે બાયડીને ફાડી નાંખી. પછી એક ખુબસુરત સ્ત્રીના રૂપમાં બદલાઇ ગયો, અને પેલી સ્ત્રીના દાગીના સઘળાં પોતે પેહેરી લઇ એક ઝાડ હેઠલ બેસી રડવા માંડયું. એવામાં બે ભાઈઓ તે તરફ પોતાના ઘોડા ઉપર બેસી આવ્યા. તેઓ વેપારને અર્થે નીકળ્યા હતા, અને નજદીક સાત વરસે બેહદ ખજાનો એકઠો કરી પોતાના માબાપ તથા બાયડી છોકરાંને મલવા માટે જતાં હતાં. જ્યારે પેલી સ્ત્રીએ પેલા બંને ભાઇઓને આવતા દીઠાં ત્યારે વધારે મોટે

રડવા માંડયું. આવાં અઘોર અરણ્યમાં આવી ખુબસુરત સ્ત્રીને રડતાં જોઇ, તેઓ ૭ ને તેની પાસે આવી તેને પુછવા લાગ્યા કે, ઓ જવાંન ખુબસુરત નાર આ જંગલમાં તું શા માટે રડે છે, અને તું હીયાં એ-કલી કેમ બેઠી છે. તે બોલી કે હું એક દેહેકાણીની બાયડી છું. તે મને પોતાને ઘર લઇ જવાને મારે ઘર તેડવા આવ્યો હતો. અમો આ જંગલમાંથી અમારે ઘર જતાં હતાં એવામાં એક વાઘે આવી મારા ભરથાર પર તરાપ મારી તેને ફાડી ખાધો. હવે હું એકલી પડી છું. નથી મારા ઘરનો રસતો જાણુતી, કે નથી મારા ધણીનું ઘર જાણુતી. હવે મારો બાકીનો ભવ હું શી રીતે ગુમાવીશ. તેમાંથી એક જણે કહ્યું કે અગરજો તેને કોઇ માણસ પોતાના ઘરમાં રાખે તો તેમ રેહવાને તું ખુશી છે કે નહીં. તે બાયડીએ જવાબ દીધો કે જ્યારે કોઇ મારી પરવેશી કરે ત્યારે હું તેને શા માટે કબુલ નહીં કરૂં ? પછી તે બોલ્યો કે તું મને તારા ભરથાર તરીકે કબુલ રાખ. તે બાયડીએ સઘળું કબુલ કીધું અને તેઓ ત્રણે જણે ચાલવા માંડયું. થોડેક રસતે ગયાં એટલે તે બાયડી બોલી કે હું ઘણી ભુખી છું. પાણીની તરસે મારો જીવ જાય છે તેથી જો થોડું પાણી લાવીને પાઓ તો મોટી મેહેરબાની થશે.

ત્યારપછી એક ભાઇએ પોતાના ઘોડા ઉપરથી ઉતરી પાણીને માટે ચાલવા માંડયું. તે ગયો ત્યારે પોતાના ન્હાના ભાઇને કહ્યું કે જ્યા સુધી હું આવુ ત્યાં સુધી આ મારી બાયડીની સંભાળ રાખજે. અને આ જગ્યાએથી ઉઠતો ના. મોટો ભાઇ થોડેક દુર ગયો એટલે તે બાયડીએ પેલા ન્હાના ભાઇને કહ્યું કે, હું તારી ઉપર ઘણીજ ફીદા થઇછું. જ્યારે મેં તુંને પેહેલાં જોયો ત્યારેજ મારૂં દીલ તારી તરફ લલચાયું. પણ મેં જાણુયું કે તારો મોટો ભાઇ આ વાત કબુલ નહીં કરે તેથી તેની સાથે હું જુઠું બોલી મેં તેને કબુલ કીધો છે, માટે તું મને તારા આસરા તળે લે. આ સાંભળી તે ન્હાનો ભાઇ બોલ્યો કે, તું મારી માની બરોબર છે. આવા સખુન બોલવા તુંને ઘટતા નથી. જે વાત તું કહેછે તે હરગેજ બનનાર નથી. ત્યારે તે બાયડીએ જવાબ દીધો કે થીક છે. હું તેની સાથે પરણુ પણ તું મારી સાથે મોહોબત રાખજે. ત્યારે તે ન્હાના ભાઇએ તેણીને ઘણી સમજાવી, પણ તેણી બોલી કે, જ્યાં તું મારી આટલી ન્હાની અરજ કબુલ રાખતો નથી તો હું તારી ઉપર ખોટું તહોમત મુકી તુંને મારી નખાવીશ. જ્યારે તારો ભાઇ આવશે ત્યારે તેને કહીશ. કે એ મારી પાક દામાન લુટવા માટે તલપી રહયો હતો. આ સાંભળી તેણે જવાબ દીધો કે જો મારો જાન પણ જશે તોબી હું આવું કામ કદી પણ કરનાર નથી.

એટલામાં પેલા મોટા ભાઇને દુરથી આવતાં જોઇને તે સ્ત્રીએ પોતાના સઘળાં કપડાં ફાડી નાંખ્યાં અને સઘળાં ઘરેણાં ધુળમાં નાંખી દીધાં, અને મોટે મોટે રડવા માંડયું. જ્યારે મોટો ભાઇ પાસે આવ્યો ત્યારે તે બાયડીને આવી રીતે કલપાંત કરવાનું કારણ પુછયું. તેણીએ જવાબ દીધો કે તારો ન્હાનો ભાઇ મારા ઉપર તરાપ મારવા આવ્યો અને મને કહ્યું કે જો તું મારી સાથે પરણે તો હું મારા મોટા ભાઇને મારી નાંખું અને પછી આ સઘળું ધન સાથે ભોગવે. મારી લાજ લુટવાની તૈયારીમાં હતો. એવામાં તું આવી પુગો અને ખોદાએ મારી શરમ રાખી. આ સાંભળી તે મોટા ભાઇને એટલો તો ગુસ્સો ચઢયો કે પોતાની તલવાર મ્યાનમાંથી ખેંચી પોતાના ન્હાના ભાઇ પેટમાં ભોંકી દીધી. તરતજ ન્હાના ભાઇએ પોતાનું ખંજર કમરથી ખેંચી મોટા ભાઇનું ઉદર ચીરી નાંખ્યું અને બંને જણ લોહીમાં ગરકાવ થઇ જમીન ઉપર પડયા. પછી તે સ્ત્રી એક ભેંસના આકારમાં બદલાઇ ગઇ. હાતમ અફસોસ કરવા લાગ્યો. પણ બાજુ આગળ તે નાપકાર ભેંસ શું કરે છે. તે જોવા માટે તેની પછવાડે ગયો. એક ગામડાં આગળ આવી પુગી, અને ગામડાના લોકો તેને પકડવા માટે તેની પુઠે દોડયાં. થોડાકોનો લાત મારી જાન લીધો. થોડાકને શીંગડાં ભોકી બેજાન કીધા. અને થોડાકને ચીરી નાંખ્યા. પછી જંગલની તરફ ચાલવા માંડયું. જ્યાં ખાકમાં લેટી એક બુઢા આદમીની સુરતમાં તે ભેંસ બદલાઇ ગઇ. હવે હાતમથી વધારે વાર ખામોશ રહી શકાયું નહીં. તે તેની પછવાડે દોડતો દોડતો ગયો અને તે બુઢા આદમીને ઉભો રાખીને સઘળો અહવાલ પુછયો કે ઓ બુઝરગ આદમી તું મને કહેકે તેં હજારો પરાણીઓનો નાશ શા માટે કીધો? તે બોલ્યો કે ઓ હાતમ આ પુછવાનું તને શું કામ છે? તું તારે રસતે ચાલ્યો જા. કોઇ દહાડે તુંને કહીશ. હાતમે કહ્યું કે જ્યાં સુધી તું મને નહીં કહેશે ત્યાં સુધી હું તારો પાછો છોડવાનો નથી. તે બુઢા માણસે જવાબ દીધો કે, મારૂં નામ જમ છે. જ્યારે તેં પેહેલે દહાડે મને સાત રંગના વીંછીના આકારમાં જોયો ત્યારે ખોદાતાલાનો એવો હોકમ હતો કે પેલાં જાનવરોને તથા માણસોને વીંછીના રૂપમાં કરડી મારી નાંખુ. જ્યારે પાદશાહનું તથા વઝીરના છોકરાનું મોત સાંપના દંખથી નીપજવાનું હતું. ત્યારે મેં તેઓને મારી નાંખ્યા. પેલી ખુબસુરત બાયડીનું મોત વાઘથી હતું, ત્યારે મેં તેને તે રૂપે મારી નાંખી. પેલા બે ભાઇઓનું મોત કજીઆથી હતું તેથી તેઓ તે રીતે મરણ પાંમ્યા અને પેલાં આદમીઓનું મોત ભેંસથી હતું તેથી મેં ભેંસનો આકાર લીધો.

જાણ્ય ઓ હાતમ કે કોઇ કોઇને મારી શકતું નથી, પણ જેના નસીબમાં જેવી રીતે મરવાનું હોય છે તેવીજ રીતે અને તેજ મોહોતે તે મરે છે. ત્યારે હાતમ બોલ્યો કે તું મને કહેકે મારૂં મોત કેવી રીતે છે, અને ફરીથી તું મારી સાથે મુલાકાત ક્યારે કરશે? તે પીર માણસે જવાબ દીધો કે જ્યારે તું હડીશો વરસનો થશે ત્યારે તું ઊંચાનથી પડી જશે, અને તારા નાકમાંથી લોહી નીકળશે. થોડો વખત પછી તું સાજો થશે, અને પાછો લોકો ઉપર ઉપકાર કરવામાં મશગુલ થશે, અને જ્યારે તારાં નાકમાંથી લોહી પાછું નીકળશે ત્યારે તું મરણ પામશે. હજુ તારી ઉમર ઘણી બાકી છે. દુનિઆના લોકો માટે કંઇ પણ કામ કરવામાં ગુંટાએલો રેહેજે. આ સાંભળી હાતમે માથું નીચું નમાવી ખોદાના બેહદ સુગરાના કીધા. પછી માથું ઊંચું કરીને જોયછે તો પેલા પીર માણસ ગેબ થઇ ગયો. હાતમ રાતાં જંગલ તરફ રવાના થયો. થોડા મહીના પછી જંગલ અને પહાડો તરફ આવી લાગ્યો. ભુખો પ્યાસો ચાલતો જાયછે, એટલામાં એક કાળું જંગલ તેની નજરે પડયું. થોડેક દૂર ગયો ત્યારે કાળા સાંપોને આદમીનો વાસ આવ્યાથી તેઓએ તરતજ જમીનમાંથી બહાર નીકળી આવી હાતમને ચારે બાજુએથી ઘેરી લીધો. હાતમે જીનની આપેલી પેલી લાકડી પોતાના માથા ઉપર રાખી, જેથી પેલાં સાંપો તેની આગળ આવી શક્યા નહીં. સવાર પડી એટલે તેઓ જમીનમાં પાછા જતા રહયા. એજ પ્રમાણે સફેદ જંગલ અને લીલાં જંગલ પસાર કીધાં. જ્યારે રાતાં જંગલમાં આવ્યો ત્યારે ભુખ અને તરસે હાતમ ઉપર ગલબો કીધો. તે જંગલની ગરમી એ-ટલી તો લાગી કે ચાર પાંચ દગલાં ચાલ્યો નહીં એટલામાં ચાલવાની તાકાત જતી રહી તેથી બોલવા લાગ્યો કે આ ખોદા હું આગળ શી રીતે જઇ શકીશ. ફરી પોતાના મનમાં વીચારયું કે હાતમ તું પારકાના કામ માટે આવ્યો છે માટે તારૂં કામ પરવરદેગાર પાર પાડશે. એવી રીતે પોતાના દીલને ધીરજ રાખી બે માઇલ ચાલ્યો નહીં એટલામાં તેને પગે છાગરા ઉઠયા અને તરસથી કરી જમીન ઉપર પડયો. હાતમને આખે દીલે છાગરા ઉઠયા. એવામાં એક પીર મરદે આવી તેનો હાથ પ-કડી તેને ઉઠાડયો, અને કહ્યું કે ઓ હાતમ આ જગ્યાએ તારે હીંમત છોડવી ન જોઇએ. ઉઠ, રીંછની છોકરીએ જે મોહરો તને આપ્યો છે. તે તારા મોંમાં નાંખ, જેથી રાતાં સાંપની ગરમી જતી રહેશે અને તારી તરશ મટી જશે. હાતમે તરતજ તેમ કીધું તો બેશક તેને ઘણોજ ફાયદો માલમ પડયો. તે બુઢા માણસના પગ પર પડયો અને કહ્યું કે

એ પરહેજગાર પુરૂષ મને કહે કે આટલીબધી ગરમીનું શું કારણ છે. તે બોલયો કે રાતા સાંપનું એ ઝેર છે. કારણ કે તે સાંપો પોતાનો દમ જમીનની નીચેથી લેછે, જેથી જમીન ગરમ આતશ જેવી થઇ જાએ છે. એ ગરમી તેઓના મોહમાં જે મોહરો છે તેને લીધે છે. તે મોહરાનો ફાયદો એટલો છે કે જ્યારે કોઇએ મોહરો તે સાંપ પાસેથી છીનવી લે છે ત્યારે તેનું ઝેર ઉતની જાયછે, તે ત્રીસ વરસ પછી સાંપનાં મોંહમાંજ ફરીથી પેદા થાય છે. જ્યારે તે પીર મરદથી આવા સખુન સાંભળીયા ત્યારે ઘણો ખુશી થઇ પેલો મોહરો પોતાના મોહમાં રાખી આગળ ચાલયો. બરોબર અધવચમાં આવી લાગયો એટલે રાતા સાંપને હાતમનો સવાશ આવ્યો, એટલે તે સાંપે ઉપર આવવા માંડયું. ગરમી એટલી તો વધી કે કાંઇ કહેવાઇ શકાએ નહી, અને જ્યારે તે સાંપ જમીનમાંથી બહાર આવ્યો ત્યારે તેના મોંહમાંથી આતસના ભડકા આસમાન સુધી જવા લાગયાં. હાતમ આ બીના જોઇ ઘણોજ હેરાન રહયો. આસપાસ દોડવા લાગયો, એટલામાં તે સાંપે આવી હાતમને ઘેરી લીધો. હાતમે જોયું કે પહાડ જેટલો મોટો સાંપ જમીનમાંથી નીકળીઓ એટલે તરતજ પેલી લાકડી પોતાના માથાં ઉપર ધરી, જેથી હાતમને તે સાંપની ગરમી ઘણીજ થોડી પડી માલમ. તે સાંપે પોતાનો દમ એવા તો જોરથી ખેંચયો કે આતશનાં ભડકાંથી હાતમનાં હાડકાં પણ હવે બળતાં હોય એવું લાગયું. ખોદાની મેહેરબાની આ વખતે હાતમ ઉપર ઘણી વધી જેથી તે જીવતો રહયો. જ્યારે સાંપે જોયું કે તેનું કંઇ વલતું નથી ત્યારે ઘણાજ ઝનુનમાં આવી ગયો. જેથી પેલો મોહરો ઝટ દઇને તેનાં મોહમાંથી બહાર નીકલી પડયો. જ્યારે સવાર પડી ત્યારે તે સાંપ પોતાના દરમાં જતો રહયો. હાતમે પેહેલાં પોતાના રૂમાલનો એક કડકો તે મોહરા ઉપર નાંખયો. એવી મતલબથી કે તે ગરમ છે કે નહીં તે માલમ પડે. તે રૂમાલ બલયો નહીં, એટલે હાતમે જાણયું કે તે મોહરો ઠંડો છે. પછી તે ઉંચકી લઇ હાતમે ચાલવા માંડયું. હવે પેલા પીર મરદે હાતમને એ મોહરાની ખાશીઅત જણાવી હતી, કે એથી દરીઆમાં ડુબી નહીં જાએ, કોઇભી જાનવરનું ઝેર અસર કરી નહીં શકે, આતશમાં બલી નહીં શકે, આંધળાં માણસોની આંખ સારી થઇ શકે, કોઇને પણ કાંઇ દરદ થાએ નહીં, લડાઈમાં સરવે ઉપર ફતેહ મેલવે, અને પોતાના દુશમન આગળ ઘણોજ વહાલો થઇ પડે. સરવે જન તેના તાબામાં રહે. વલી તે માણસમાં દહાપણ પણ વધારે આવે. દુનીયાનું ધન તેની નજરે પડે. એ વગેરે બીજા ઘણાએક ગુણોનું બયાન કીધું હતું. હાતમે તે

લઇ પેલા જુવાન સીપાઇ બચા આગળ આવ્યો, અને તે મોહરો તેને આપ્યો, કે મુસખર જાદુગરને એ મોહરો આપી આવ. પછી સઘળી વાતોનું વીગતવાર બયાન કીધું. એ પ્રમાણે તે મોહરો લઇ તે જાદુગર પાસે આવી તે માહરો તેને હવાલે કરયો. પછી તે જાદુગરે તે મોહરાને અજમાવી જોયો, અને જ્યારે માલમ પડયું કે જે તેને જોઇતો હતો તેજ છે, ત્યારે બેહદ ખુશી થયો. પછી પોતાનો ત્રીજો સવાલ બજા લાવવાને કહયું કે, ઉકળતાં તેલની કહરામાં તું પોતાને નખાવી દે. તેમાંથી તું પોતે જીવતો બચે તો, હું મારી છોકરી સાથે તારા નેકા કરી આપું. પછી તે જવાંને હા કહી, હાતમ આગલ આવી હાતમને ઉકળતાં તેલ માટે પુછયું. હાતમે કહયું કે તું કશી ચીંતા ના કર, તેનો ઇલાજ પણ મારી પાસે છે. જ્યારે તે મુસખખર જાદુએ એક મોટી કહડામાં આઠ દહાડા સુધી તેલ ઉકલાવ્યું, ત્યારે તેણે પેલા જવાંનને બોલાવી કહયું કે, તું હવે આ કહડામાં પડી જા. હાતમે તે જવાનને પોતાનો મોહરો આપી, કહયું કે એ મોહરો તું મોહમાં રાખી વગર ધાસતીએ બળતાં તેલમાં નખાવી દે. તને જરા પણ ગરમ લાગશે નહીં. પછી તે જવાન હાતમનો આપેલો મોહરો પોતાના મોંહમાં મુકી તેલની કહડા આગલ આવ્યો. જ્યારે આગલ ગયો ત્યારે તેલના ફડાફડ ફુટવાથી અંદર પડવાની તેની હીંમત ચાલી નહીં. હાતમે પોકારીને કહયું કે, ઓ શુરા મરદ, શા માટે એમ ધાસતી ખાયછે?. જલદીથી અંદર પડ. ત્યારે તે જવાન હીંમત રાખી તરત કુદી પડયો. જ્યારે તે અંદર પડયો ત્યારે તેલ તેને પાણીના જેવું ઠુંડું લાગયું. તે અંદર એમથી તેમ ફરવા લાગયો અને મુસખર જાદુને કેહવા લાગ્યો કે બોલ હવે તુ શું કહેછે? હજી કે લો વાર હું અંદર પડી રહું? જ્યારે મુસખર જાદુએ જોયું કે તે જવાન જીવતોજ રહયો છે ત્યારે તે બોલ્યો કે બસ, હવે તું બહાર નીકલ. તેથી તે જવાન બહાર નીકલ્યો અને હાતમનો મોહરો તેને સવાધીન કીધો, પછી હાતમે તે જાદુગરને પોતાના વચન પ્રમાણે પોતાની છોકરીને તે જવાન સાથે પરણાવી આપવા કહયું. તે જાદુગરે પોતાના બોલ પ્રમાણે પોતાની છોકરીના નેકા પેલા જવાન સાથે કીધા, અને તે જવાનને કહયું કે, હવે મારા મેહેલમાં જે કંઇ જરઝવેર છે, તે સઘલું તારૂંજ ગણજે, અને આખા શેહેરનો માલેક પણ તુંજ છે. જાણ કે મારે એક પણ છોકરો નથી, માટે હવેથી મારો છોકરો તુંજ છે. પછી હાતમ ત્યાં થોડા દીવસ રહી અલકા પહાડ તરફ ચાલ્યો. અંતે તે પહાડ તરફ આવી પોંહોંચ્યો. તે પહાડ એટલો મોટો હતો કે, કોઇ પણ પંખીમાં તાકાત નહીં હતી કે તેટલે ઉંચે ઉડી શકે. હાતમ વીચારમાં હતો કે, અમ-

રખે આ જગયાનો કોઇ રેહેવાસી મલે તો આ પહાડના રસતા માટે તેને પુછું. એટલામાં પરીઓનાં એક ટોળાંને તેણે દીઠું; તેઓની પછવાડે પછવાડે હાતમ ચાલ્યો, અને તેઓ જ્યાં સુધી ઉપર ગયાં ત્યાં સુધી તેઓની સાથેજ રહયો. પણ છેક મથાલે આવ્યો એટલે એકાએક તે પરીઓ ગુમ થઇ ગઇ. હાતમે જ્યારે શોધ કીધી, ત્યારે તેણે તે પાહાડને મથાલે એક ઉંડી ગાર દીઠી. ત્યાંથી ચાલતો ચાલતો પગ ટેકાને નીચે ઉતરયો. પછી જ્યારે પગ હેટ પુગા ત્યારે હાતમે આંખ ઉઘાડીને-જોયું તો લીલાતરીથી ભરપુર એક મેદાન તેને જણાયું. ખુશી થઇને તે આગળ ચાલવા લાગ્યો. જ્યારે રાત પડી ત્યારે એક ઝાડ હેઠલ સુતો. સવારના ઉઠતાંજ ચીંતા કરવા લાગયો કે. પેલી પરીઓ કેઇ તરફ ગઇ હશે. એ વીચારમાં ચાલતાં ચાલતાં હાતમે એક ઇમારત જોઇ. જે ઇમારતમાં પેલી પરીઓ વસતી હતી. તેઓ બાગના દરવાજ્ન આગલ બેઠી હતી, તેવામાં હાતમ ત્યાં જઇ પુગો. હાતમને જોતાંજ તેમાંની એકે સવાલ કીધો કે, અએ આદમજ્નત પરીઓનાં મુલકમાં આવવાનું તારૂં શું કામ છે? હાતમે કહયું કે, મને અલકુન પરી સાથ કામ છે, માટે આવ્યો છું. તેઓએ કહયું કે ઓ નાદાન તું એક આદમજ્નત ને વળી મુફલેસને હમારી શાહાજ્નદી સાથ શું કામ છે. અગરજો તું ફકત તેનું નામ લેશે તો તારો જાણ પણ સલામત રહેવો કઠણ છે. હાતમે કહયું કે, ઓ નાદાનો તમને ખબર કયાં છે કે, તમારી શાહજાદી અલકુન પરી એક માણસ ઉપર આશક થઇ છે, તે માણસને સાત દહાડાનો વાયદો કરી, એક જગયાએ બેસાડી તે આવી છે. આજ સાત વરસ થયાં પણ તે પાછી ફરી નથી. આ સાંભળી તે પરીઓએ કહયું કે હમને માલમ પડે છે કે, તું ઘેલો છે, જેથી આવી બકવા કરે છે. માટે હમે તુંને ભલાઇથી કહીએ છીએ કે, તું હીયાંથી ચાલી જા. અગર નહીં તો તારો જાન જોખમમાં આવી પડશે. હાતમે કહયું કે, જે માણસ ખોદાની રાહે ચાલી પારકાના કામમાં યત્ન કરેછે તેને ખોદા છુપી મદદ કરેછે. આ સાંભલી તેઓ હાતમ પર ઘણી મેહેરબાન થઇ, અને પોતાના બાગમાં લાવીને રાખી, કહયું કે અલકુન પરીને આવવાને હજુર થોડા દીવસની વાર છે, માટે તું આ બાગમાં આરામ કર, અને જ્યારે તે આવશે ત્યારે હમે તુંને તે અલકુન પરી બતાવશું. હાતમ તે કબુલ કરી, ત્યાં રહયો. થોડા દીવસ પછી તે અલકુન પરી પોતાની સઘળી સાહેલીઓ સાથે તે બાગમાં શેહેલ કરવા માટે આવી, પોતાનાં સોનેરી તખત ઉપર બેઠી. સઘલી સાહેલીઓ પોતાનાં દરજ્જા પ્રમાણે પોતાની જગયાએ બેઠી. પછી એક પરીએ આવી હાતમને અલકુન પરી દેખાડી. હાતમ

તેને જોતાંજ બેહોશ થઇ ગયો, જ્યારે હોશમાં આવ્યો ત્યારે તેથી હાતમ દેવાનો થઇ હજાર જાનથી તેની ઉપર આશક થયો. ત્રણ ચાર દહાડા હાતમે ખોરાક પણ ખાધો નહીં, તેને ઊંઘ પણ આવી નહીં. એક રાતે જ્યારે હાતમ સુતો ત્યારે તેને એક અવાજ સંભલાયો કે, ખબરદાર હાતમ હુશીઆર રેહેજે. તું આ કામ બીજાને માટે કરવા આવ્યો છે, માટે આથી તું પાપ કરેછે! ખોદાને શું જવાબ આપશે? હાતમ ઉંઘમાંથી જાગરૂત થયો અને પોતાના આ વીચાર માટે ઘણો પસતાઇ, ખોદાથી માફી ચાહી કે, ઓ દાવરે દાદગર, આ મારા ગુહનાને તું રેહેમ નજરથી માફી બખશી, મને તારા બંદાઓમાંનો એક ગણજે. પછી તે પરીઓએ આવી હાતમને કહયું કે, હમે તને શી રીતે લઇ જઇએ. અગરજો તુંને છુટો લઇ જઇએ છીએ તો હમારી શાહજાદી અલકુન પરી હમારી ઉપર ઘણીજ ખફા થશે, અને જો તને બાંધીને લઇ જઇએ છીએ તો હમારાથી એક મોટો ગુનાહ થાય છે. હાતમે કહયું કે, તમારે જોઇએ તે રીતે લઇ જાઓ, પણ મને અલકુન પરી સાથે મેલવો. પછી તેઓ હાતમને આગલ ઉભો કરી, તેમાંની એક બોલી કે, સદા સરફરાજ બાઇ, હમોએ આ આદમી જાતને આપણા બાગ પાસે પકડયો છે. તેને આપની પાસ લાવી ઉભો કીધો છે. અલકુન પરીને હાતમને જોતાંજ પેલો માણસ યાદ આવ્યો, તેથી તેની ઉપર ઘણી મેહેરબાની દેખાડી એક સોનાની ખુરશી ઉપર બેસાડી પુછયું કે, ઓ જવાંન તું ક્યાંથી આવ્યો છે? શું નામ ધરાવે છે? અને અહીયાં આવવાની તારી મતલબ શું છે? હાતમ તે પરી ઉપર એટલો તો આશક થઇ ગયો હતો કે. તેનાથી કંઇબી જવાબ આપી શકાયો નહીં. તે પરી પણ હાતમ ઉપર આશક થઇ, નરમાશથી પુછવા લાગી કે, મને તું જવાબ દે. તે બોલ્યો કે, હું યમન શેહરનો શાહાજાદો છું. મારૂં નામ હાતમ બીન તાઇ છે. જ્યારે તે પરીએ હાતમનું નામ સમજ્યું ત્યારે તરતજ તખ્ત ઉપરથી હેઠે ઉતરી કહયું કે, મેં હાતમનું નામ સાંભળ્યું છે. પછી હાતમનો હાથ પકડી પોતાનાં તખ્ત ઉપર બેસાડી, કહયું કે, ઓ યમનના નામવર શાહ તેં આજ મારી ઉપર મોટી મેહેરબાની કરી મારા મોહોલને તારાં પગલાંથી પાક કીધો છે, માટે હું તારો બેહદ ઉપકાર માનુંછું. મને કહેકે, આટલી રંજ અને મુશીબત ખેંચી હીયા સુધી આવવાનું તારૂં શું કારણ છે? કશી ફીકર ના રાખ અને જે મકસદ તને હીંયાં લાવી હોય, તે મકસદને જાહેર કર. હાતમે કહયું કે, તારી આટલી બધી માયાનો બદલો હું કેવી રીતે વાલી શકીશ, તે મારાથી કહી શકાતું નથી મારાં મોહમાં એક હજાર જબાંન હોય, ને તેટલી બધી જબાંનોથી જો હું તારી ખુબીનું બયાન

કરૂં તો પણ તે પુરતું કહેવાય નહી. હું જે કામને માટે આવ્યો છું, તે કામ એ છે કે, જે જવાંન માણસને તેં એક જંગલમાં મોહોબત દેખાડી હતી, તે જવાન આજ સાત વરસ થયાં પરેસાંન હાલતે જે જગયાએ તેં બેસાડ્યો હતો તેજ જગયાએ બેઠો છે. માટે તારૂં આપેલું વચન તું બજા લાવી, તેને અજાબમાંથી છુટો કર. તરતજ અલકુન પરીને પેલા જવાનની ભાન આવી તેથી હાતમને કેહેવા લાગી કે, જો તે મારો ખરોજ આશક હતે તો આ જગયાએ ન આવતે ? હાતમ બોલ્યો કે, તેં તેને કહયું હતું કે, હું સાત દહાડા પછી આવીશ, માટે તું આ ઠેકાણે બેસજે. અગરજો આ જગયાએથી જરા પણ ખસશે તો ઘણો પસતાશે, તેથી તે જવાન આજ સાત વરસ થયા તેજ જગયાએજ રડી કલપાંત કરે છે. માટે તુંને લાજમ છે કે, તેને તું હીયાં બોલાવી તેની ઉપર મેહેરબાન થઇ તેને તારા આશક તરીકે કબુલ રાખે. અલકુન પરી બોલી કે, જ્યારે મેં તને જોયો ત્યારેજ મને તે જવાન યાદ આવ્યો. અને હું એમ સમજી કે તે તુંજ હશે. મને તે સાચો આશક દેખાતો નથી, માટે હું તેને હરગેજ કબુલ કરવાની નથી. હાતમે કહ્યું કે ખોદાને માટે તું મારી મેહેનત ફોકટમાં ના ગુમાવ. ત્યારે તે પરીએ કહ્યું કે, હું તેને હીંયાં બોલાવી મારી પાસે રાખીશ, પણ તેને હું આશક તરીકે કબુલ કરવાની નથી. હાતમે કહ્યું કે, ત્યારે તેનું આ જગ્યાએ આવેલું શા કામનું ? ઘણુંએ સમજાવ્યું પણ તે પરીએ પોતાનો બોલ ફેરવ્યો નહીં, ત્યારે હાતમ ત્યાંથી ઉઠી બોલ્યો કે, જ્યારે તું મારૂં કહ્યું કરતી નથી ત્યારે હું આજ ઠેકાણે ખાધા પીધા વગર મરી જઇશ, અને મારાં મોતનો ગુનાહ તારે સર રેહેશે. એમ કહીને એક ઝાડ હેઠળ જઇને બેઠો, અને સાત દહાડા સુધી ખાધા પીધા વગર પડી રહ્યો.

પછી એક દીવસે એક માણસે તેને ખાબમાં કહ્યું કે, ઓ હાતમ આ અલકુન પરીએ ઘણાંએક માણસોને આમજ મારી નાંખ્યાં છે. માટે જો તારી મોરાદ તને બજા લાવવી હોય તો, રીંછની છોકરીએ આપેલો પેલો મોહરો સરબતમાં ઘસીને એને પાજે. તેટલા માટે પેહેલાં તું તે જવાનને બોલાવી મંગાવ. જ્યારે સહવાર થઇ ત્યારે હાતમ ઉઠ્યો તેટલાં તે પરી તેની આગલ આવી બોલવા લાગી કે, ઓ હાતમ શા માટે તું ખાતો પીતો નથી ? આમ મરી જઇ મારે સર તારો ગુનાહ શા માટે લાગુ પાડે છે ? હાતમે કહ્યું કે, તું તારા આશકને તારી પાસે બોલાવ, કારણ કે તે તારાં દીદાર જોવાને આતુર છે. પરીએ કહ્યું અલબત તે હું દેખાડીશ. પછી અલકુનપરીએ પોતાની પરીઓને બરોબર નીશાંણી આપી, તે જવાનને લાવવા કહ્યું. અંતે તે પરીઓએ તે જવાનને લાવી પોતાની શાહાજાદી

આગલ હાજર કીધો. જોતાંવારજ તે જવાન બેશુધ થઇ ગયો ને કલાક એક પછી જ્યારે તે પરીએ તેની ઉપર ગોલાબ છાંટ છાંટ કીધો, ત્યારે તે હુશીઆર થયો. પરીએ તેને ધીરા સાદે જવાબ દીધો કે, ઓ જવાન, હવે તું મારાં દીદાર જોઇને ખુશાલ રેહેજે. પછી જ્યારે રાત થઇ ત્યારે નાચ રંગ કરવાને ફરમાવ્યું. આમ કેટલાક દહાડા ગયા પછી હાતમે તે જવાનને કહ્યું કે, તું કશી ચીંતા ના કર. આ મોહરો લઈ સરબતમાં ઘસી તક જોઇ તું એને પાજે, ત્યારે એ તારી ઉપર હજાર જાનથી આશક થશે. એક વખત હાતમે અલનકુનપરીને સરબતને માટે કહ્યું, કે આજ મને તારા દેશનું સરબત પીવા ગમે છે માટે મારી એ ઇચ્છા તું પુરી કર. તરતજ તે પરીએ સરબત મંગાવી હાતમની આગલ હાજર કીધું. હાતમે તક જોઇ થોડાંક સરબતમાં પેલો મોહરો ઘસ્યો, અને પેલા જવાનને કહ્યું કે હવે કંઇ તાલ કરી આ સરબતની જામ અલકુન પરીને તું તારે હાથે પા. તે જવાને તેમ કીધું, એટલે તે પરી તેની ઉપર ઘણીજ રીઝ થઇ ગઇ, અને પેલાં સરબતની અસર તેને એવી તો લાગી કે, એક પલભર પણ પેલા જવાનની જુદાઇ તેનાથી ખમી શકાઇ નહીં. પલે પલ તે પરીનો પ્યાર પેલા જવાન પર વધતો ગયો. પણ શરમને લીધે તેનાથી કંઇ બોલી શકાયું નહીં. જ્યારે હાતમે તે પરીનો હેવાલ આ રીતનો જોયો ત્યારે તે તેને કેહેવા લાગ્યો, કે. ઓ મેહેરબાન બાનું. હવે તું આ બીચારા ગરીબ આશકને તારી પનાહ હેઠળ લે. તે બોલી કે ઓ હાતમ આ સઘળાં તારાં કામ છે; તારે ખાતર હું એને કબુલ રાખું છું, તોપણ મારો અખત્યાર હજી મારાં માબાપનાં હાથમાં છે. માટે તેઓની પરવાનગી વગર હું એ જવાનને મારા ખાવીંદ તરીકે કબુલ રાખી શકતી નથી. હાતમે ઉતર દીધો, કે ઠીક છે. જો તેમ છે, તો હું તારા માત પીતા પાસે આવું છું. પછી તો કશી ચીંતા નથી? જ્યારે તે પરીએ હા કહ્યું, ત્યારે તેઓ સઘળાંએ અલકુન પરીનાં માબાપનાં શેહેર તરફનો રસ્તો લીધો. તેઓ ત્યાં આવી પુગ્યાં ત્યારે અલકુન પરીની માએ સઘલી પરીઓને પુછયું કે, આટલાં જલદી તમો શા માટે પાછાં ફર્યાં? તેઓએ ઇશારતથી જણાવ્યું કે તમારી છોકરી એક આદમી ઉપર આશક થઇ હતી, અને તે કેટલેક વરશે હજારો દુઃખો વેઠી અતરે આવ્યો છે, માટે અલકુન પરી કહે છે કે, મારાં માબાપની રજા વીના મારાથી તેમ થાએ નહીં. તેની માએ જવાબ આપ્યો કે એનાં બાપને પુછી ખુશી થાય તેમ કામ કરો. જ્યારે બાપની મરજી પુછી ત્યારે તે બોલ્યો કે, જો અલકુનની મરજી તેમ કહેશે, તો મને કશી અડચણ નથી. પછી અલકુન પરીએ પેલા જવાનને તથા હાતમને પોતાના બાપ પાસ બો-

લાવ્યા. જ્યારે તેઓ આવ્યા ત્યારે તે તેઓને જોઇ ઘણો ખુશી થયો, અને સઘળી વાત સમજી પોતાની છોકરીના તે જવાન સાથ બાખુશી નેકા કરી આપ્યા. જ્યારે હાતમે જોયું કે, તે આશક માશુક એક બીજાને મલ્યાં ત્યારે બેહદ ખુશી થયો, અને તેઓએ હાતમ ઉપર હજારો હજાર આફરીન કીધા. થોડા દહાડા રહી, હાતમે ત્યાંથી રૂખશત થવા ચાહ્યું; તે પરીએ પુછયું કે, તું કાં જવાનો ઇરાદો રાખે છે? હાતમે કહ્યું કે હું અહમર શેહેર તરફ જવાનો ઇરાદો રાખું છું. કારણકે ત્યાં મને અહમીર નામના માણસ સાથ કામ છે. પછી તે પરી બોલી કે તું કંઇ ફીકર ના કર. હું તને મારી પરીઓ સાથ મોકલું છું. એમ કહી પોતાની પરીઓ સાથ હાતમને તખત ઉપર બેસાડી મોકલાવ્યો. જ્યારે પરીઓ હાતમને લઇ ઉડી કેટલાક દહાડા સુધી ચાલી, ત્યારે હાતમે એવો અવાજ સમજ્યો કે. કોઇ સાથ તું બદી ન કરતો, જે કરશે તો તેવુંજ પામશે. હાતમે આ સાંભળી પરીઓને ઉભા રેહેવા કહ્યું. તેઓએ હાતમને નીચે ઉતારયો કે તરતજ હાતમ ત્યાંથી ચાલતો થયો, અને પેલી પરીઓ પણ પોતાના મુલક તરફ રવાના થઈ. પછી હાતમ જે તરફથી સાદ આવતો હતો તે તરફ ચાલતો થયો. જોય છે તો એક ઝાડની નીચે એક પીંજરૂં ટાંગેલું છે, તેમાં એક બુઢો માણસ બેઠેલો છે. ત્યાં થોડો વખત ઉભો રહી, પેલા બુઢા માણસને પુછયું કે, ઓ બુજરોગ માણસ આવી રીતે તું શા માટે બોલે છે, અને તને પીંજરામાં કોણે બંધ કીધો છે? તે પીર માણસે જવાબ આપ્યો કે, ઓ જવાન માણસ મારો હેવાલ તું ના પુછ. જો પુછવા ચાહતો હોય તો મને વચન આપ, કે તે હેવાલ સમજી મારૂં દુઃખ દુર કરવાની તું કોશેશ કરે. હાતમે કહ્યું કે હું તને તારૂં દુઃખ નીવારન કરવાનું વચન આપું છું. પછી તે પીર મરદે પોતાનો હેવાલ કહયો, કે હું એક સોદાગરનો છોકરો હતો. મારા બાપનો વેપાર ઘણો બો-હોળો હતો. મારૂં નામ અહમીર પાડયું, અને મારા નામ ઉપરથી પોતાના શેહેરને અહમર આબાદ નામ આપ્યું. જ્યારે હું મોટો થયો ત્યારે મને મારા બાપનો વારસો મળ્યો. પણ હું ઘણો ઉડાઉ હતો, તેથી મેં થોડા વખતમાં સઘળો ખજાનો ખરચી નાખયો. જે ખજાનો મારા બાપે મુશકેલીના વખ-તને માટે સંતાડયો હતો, તે ખજાનાની મેં શોધ કીધી, પણ મને કોઇ ઠેકાણેથી મળી શકયો નહીં. અંતે મને બજારમાં એક માણસ મળ્યો, જેણે મને કહ્યું કે, હું સંતાડેલો ખજાનો શોધી આપું છું. તેની સાથે મેં કબુલ કીધું કે જો તું મને મારો ખજાનો શોધી આપે તો હું તને મારા ખજાનામાંથી થોડો હીસ્સો આપું. તેણે કબુલ કરી મારો ખજાનો શોધી આપ્યો પણ હું મારાં વચન પ્રમાણે ચાલયો નહીં. મેં તેને થોડુંએક આપી

તસવીર ૧૦ મી.

જે પીંજરામાં બેસી બોલેછે કે "કોઇ માણસ સાથ બદી કરતો ના જે કરશે તો તેવુંજ પામશે" તેની સાથ હાતમની મુલાકાત.

વીદાએ કીધો. તે માણસે મારી સાથે ઘણી દોસતી રાખી થોડાક મહીના પછી મને આવીને કહ્યું કે મારી પાસે એક એવી જાતનો શુરમો છે જે આંખમાં આંજે તો જમીનમાં દાટેલું સઘળું ધન નજરે પડે. આ સાંભળી મેં ઘણી ખુશીથી પેલા માણસ પાસે મારી આંખમાં સુરમો અંજાવ્યો, તેવાજ હું આંધળો થઈ ગયો. પછી તે મને આએ જંગલમાં પીંજરામાં બંધ કરી, જતી વેળાએ કહી ગયો કે એક દહાડે આ જગ્યાએ એક જુવાન માણસ આવશે તેની આગળ તું તારો હેવાલ કેહેજે, તે કીઆનુર નામની એક ચીજ લાવી તારી આંખમાં રેડશે એટલે તારી આંખ પાછી જેવી હતી તેવી થશે. હજારો માણસો મારી આગળ આવી ગયાં છે, પણ કોઇએ મારી આંખ સાજી કરવાનો ઉપાય કીધો નથી. જ્યારે હું આ પીંજરામાં કંટાળી જાઉં છું ત્યારે બહાર નીકળી જંગલમાં ફરૂં છું. પણ તે વખતે મારા દીલના દરેક સાંધામા એવીતો કળતર ચાલે છે, જે જ્યારે હું પીંજરામાં પાછો આવું છું ત્યારેજ નરમ પડે છે. આ હેવાલ સાંભળી હાતમે તેનો ઘણો દીલાસો દઇ કહ્યું કે, તે ચીજ ક્યાં મળે તે તું જાણે છે? તેણે એટલું કહ્યું કે તે હમીરા નામના જંગલમાં મળે છે એ સાંભળી હાતમ તે કીઆનુર લેવા માટે ચાલતો થયો. હવે જે પરીઓ હાતમને આ જંગલમાં બેસાડી અલકા પહાડ તરફ રવાના થઇ હતી, તે પરીઓ ઉપર અલકુન પરીએ ઘણોજ ગુસ્સો કરી તેઓને પાછી મોકલાવી, કે જ્યાં સુધી હાતમ શાહાબાદ તરફ રવાના થાય ત્યાંસુધી તમારે હાતમની સાથે રેહેવું. તે હોકમ મુજબ પરીઓ પાછી આવી હાતમને મળી. હાતમે કહ્યું કે હવે મને હમીરાના જંગલમાં કીઆનુર લેવા માટે જવું છે. પછી તેઓ હાતમને લઇ હવામાં ઉડી, તે હમીરાના જંગલ તરફ લાવી હાતમને નીચે ઉતારી કહ્યું કે હવે હમારાથી આગળ જઈ શકાએ નહીં. જ્યારે તું ત્યાં સલામત પાછો ફરશે ત્યારે હમો તારા શેહેરમાં પહોંચાડી હમારા મુલકમાં રવાના થશું. પછી તેઓએ હાતમને કહ્યું કે જ્યારે તે કીઆનુર જમીનમાંથી લીલું થઈ આવે છે ત્યારે તે ઉપર ચરાગની માફક બળતાં હોય એવાં ફુલ દેખાય છે. હજારો સાંપો, વીંછીંઓ અને ફાડીખાનારાં જાનવરો તેની આસપાસ આવી બેસે છે, કે કોઇથી તે લેવાઇ શકાએ નહીં. એટલા માટે હમોને જવાને ધાસ્તી લાગે છે. ત્યારે હાતમે કહ્યું કે મારી પાસે તેના પુરતા ઉપાયો છે. પછી પરીઓએ હાતમને તખત ઉપર બેસાડી સાત દહાડા સુધી ઉડતી ચાલી. જ્યારે તે જંગલ પસાર કીધું ત્યારે એક મોટું મેદાન દેખાયું. પરીઓએ હાતમને મેદાનમાં લાવી નીચે ઉતારી

કહ્યું કે જ્યાંજ કીઆનુર પેદા થાયછે, પણ હજી તેની મોસમ આવી નથી. તે મોસમને થોડા વખત છે. પરીઓ હાતમને તે જંગલમાં તરેહ તરેહનાં મેવા લાવી ખવાડી. નીરમળ ઝરાનું પાણી પાઈ તેને ઘણો ખુશી રાખતી. થોડા દહાડા પછી જ્યારે તે કીઆનુર જમીનમાંથી ઉપર આવયું ને તેની ઉપર ચરાગ જેવાં ચલકતાં ફુલો કલીબંધ ખીલી નીકલ્યાં ત્યારે આખું જંગલ ખુશબોથી ભરાઇ ગયું અને હઝારો ઝેરી અને ફાડી ખાનારાં જાનવરો તેની આસપાસ આવી એકઠાં થયાં. હાતમે તે પરીઓને કહ્યું કે હવે તમો જ્યાંજ રહેજો. હું ખોદા ઉપર આધાર રાખી મારૂં કામ બજાવવાને જાઊંછું. પછી રીંછની છોકરીએ આપેલો મોહરો પોતાના મોંહમાં મુંકી આગલ ચાલયો. જ્યારે તે જનાવરોની નજદીક આવી પોંહચ્યો ત્યારે હરતરફથી તેઓ આવી તેને ડંખ મારવા લાગ્યાં. પણ પેલા મોહરાની ખુબીથી તેને કાંઇ પણ ઇજા થઇ નહીં. પછી હાતમ પાંદડાં સુધાં બે ત્રણ ફુલો તે ઝાડ ઉપરથી તોડી પરીઓને આવી મલ્યો, જે જોઇ તેઓ ઘણાજ અજાએબ થયાં, કે આ પણ એક જબરો હીંમતવાલો પુરૂષ છે. પછી ત્યાંથી તે પરીઓ સાથે પેલા અહમીર નામના આંધલા શખસ આગલ આવ્યો, અને પેલું ઝાડ આગળથી પીંજરૂં નીચે લાવી તેમાંથી પેલા બુઢા આંધળા માણસને બહાર કાઢી તેની આંખમાં કીઆનુરનાં થોડાંક ટીપાં નામી તેના દીલ ઉપર તેનું પાણી મસળ્યું એટલે પેલા માણસની આંખમાંથી લીલું પાણી ઝરવા લાગ્યુ. જ્યારે તે ખરાબ પાણી ઝરી રહયું એટલે પેલા માણસે પોતાની આંખ ઉઘાડીને હાતમને જોયો. તે માણસ હાતમ ઉપર ઘણીએક દુવા વરસાવી બોલ્યો કે. એ ભાઇ મારા ઘરમાં ઘણો ખજાનો છે તેમાંથી અરધો ભાગ તું લે. હાતમે કહ્યું કે જે ભાગ તું મને આપવાનો હોએ તે ભાગ તું ફકીરોને વેંહેંચી આપજે, એટલે મને મલ્યા બરાબર થયું.

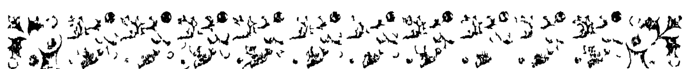
ત્યાં હાતમ શાહઆબાદ તરફ ચાલ્યો. પેલી પરીઓએ કહ્યું કે તું હમને એક કાગલ લખી આપ, જે કાગલ હમો હમારી શાહજાદીને દેખાડીએ. પછી હાતમે એક કાગલ લખી પેલી પરીઓને આપ્યો, જે લેઇ તેઓ પોતાના મકાન અલકા પહાડ તરફ રવાના થઇ. પછી હાતમ હોસનબાનું આગલ આવ્યો, અને તેણીની આગલ સઘળો હેવાલ જાહેર કીધો. તે સાંભળી હોસનબાનુંને ઘણો આનંદ થયો. પછી હાતમને તરેહ તરેહનું ખાણું ખવાડયું. તે બાદ હાતમે ચોથા સવાલની તલપ કીધી, એટલે તે બોલી કે એક માણસ એમ કહે છે કે, **સાચું બોલનારને હમેશાં આરામ મલે છે.** હાતમે કહ્યું કે તે શખસ ક્યાં છે, ત્યારે તે બોલી કે

તસવીર ૧૧ મી.

ઝાડ ઉપર પરીઓના માથાં લટકતાં દેખાયછે.

તે વાત મને ખબર નથી. પણ મેં મારી દાયા તરફથી સમજ્યું હતું કે તે શેહેરનું નામ કોરમ છે. પણ હું જાણુતી નથી કે તે ક્યાં છે. હાતમ તેજ વખતે ત્યાંથી ઉઠીઓ અને મેહેમાનસરામાં આવી મુનીરસામીને મલી ઉપલા સવાલની જોસનેજો કરવા ચાલ્યો.

હાતમ ચોઠા સવાલનો જવાબ લાવ્યો તે વિષે.

:o:

એવું કહેવાયલું છે કે, જ્યારે હાતમ શાહાઆબાદ છોડી ચાલતો થયે ત્યારે થોડા દીવસના એક પાહાડ આગળ આવી પુગ્યો. તે પાહાડની હેઠલથી સ્વચ્છ પાણીનો એક ચશમો વેહેતો હતો. હાતમ જ્યારે તે ચસમાના કીનારાં આગલ આવ્યો ત્યારે જોયું તો, લોહી જેવું રાતું પાણી વેહે છે. હાતમ આ જોઇ અચરતીમાં ગરકાવ થઇ ગયો, અને જે ઠેકાણેથી પેલું પાણી વેહેતું હતું તે ઠેકાણે આવ્યો. થોડાંએક કદમ ચાલ્યો એટલે એક બુલંદ ઝાડ પાસે આવી જોયછે તો તે ઝાડ ઉપર મનુષ્યનાં માથાં લટકતાં હતાં. ને તેની નીચે એક મોટો તળાવ હતો, જે તલાવમાંથી પાણી જંગલ તરફ વેહેતું હતું જ્યારે હાતમ ઝાડની બરોબર પાસે આવ્યો ત્યારે તે સઘળાં માથાં હસવા લાગ્યાં. આ ગુપ્ત બીના જોઇ હાતમની છાતી ફાતી ગઇ. તે માથાંમાંથી લોહીનાં ટીપાં તે તલાવ અંદર ટીપકતાં હતાં. જ્યારે હાતમે ઉંચે નજરે કીધી, ત્યારે એક અતી ખુબસુરત માથું તેની નજરે પડયું. તેની ખુબસુરતી જોઇ હાતમ બેશુધ થઇ જમીન ઉપર પડયો! કલાક એક પછી જ્યારે હોશમાં આવ્યો ત્યારે ચીંતા કરવા લાગ્યો કે આવાં ખુબસુરત માથાં કાપી ઝાડ ઉપર લટકાવ્યાં છે ત્યારે એણે કેવો મોટો ગુનાહ કરયો હશે! આમ વિચારી પોતાના દીલમાં કહેવા લાગ્યો કે, ઓ હાતમ, જ્યાં સુધી આ છુપી વાતથી વાકેફ થાય નહીં ત્યાં સુધી તુંને પાછું ફરવું સજાવર નથી. સાંજની વખતે તે માથાં તલાવની અંદર પડ્યાં તે હાતમે બરોબર જોયાં. સઘળાં માથાંઓ પરીઓની સુરતે બની ગયા, અને જે માથું સઉથી ખુબસુરત હતું, તે માથાવાળી પરી એક હીરા મોતીથી જડેલાં તખત ઉપર આવી બેઠી. બાકીની સઘળીઓ પોતપોતાની ખુરસી ઉપર ઘેરાવો કરીને બેઠી. બીજી થોડીઓ અદબથી તે મોટી પરી આગળ ઉભી રહી. હવે વાજીંત્ર શરૂ થયું, અને સઘળી પરીઓ નાચ રંગમાં મશગુલ

૫૭. હાતમ આ સઘળું જોતો હતો એવામાં મધરાતનો વખત થવા આવ્યો, પછી થોડીક પરીઓએ ખાણાનો બાસતરો તૈયાર કીધો. સોના રૂપાંની રકાબીઓમાં તરેહ તરેહનું લેઝતદાર ખાણું લાવી એક હીરા મોતીથી સણગારેલા ગાલીચા પર એવીતો સફાઇથી મુક્યું કે, તે જોઇ હાતમની અકલ તેનો ભેદ જાણવામાં બીલકુલ કામ કરી શકી નહીં. એક પરીએ આવી પોતાની શાહાજાદીને ખાણાની તૈયારી માટે કહ્યું, તે પરી તખત ઉપરથી નીચે ઉતરી, પોતાના એક ખાસ ખીદમતગારને કહ્યું કે, એક મોટા ખુમચામાં દરેક જાતનું પકવાન મુકીને પેલા મુસાફરને આપી આવ. તે પરીના ફરમાવ્યા મુજબ પેલી પરી હાતમની આગળ તે ખુમચો લાવી, આંખના ઇશારાથી કહ્યું કે હમારા સરદારે તારે માટે આ ખુમચો મોકલાવ્યો છે. હાતમે પુછ્યું કે તમારા સરદારનું નામ શું છે તે પરીએ જવાબ દીધો કે, આ સવાલ તું મને ના પુછ, કેહવાનો મને હોકમ નથી તુંને નામ સાથ શું કામ છે? આ ખાણું છે, તે તું ખા. હાતમે કહ્યું કે, જ્યાં સુધી તું મને આ છુપા ભેદથી વાકેફ નહીં કરશે ત્યાં સુધી હું ખાવાનો નથી. તે પરીએ જઇને પોતાના સરદારને આ વાત જાહેર કીધી. તે સરદારે જવાબ મોકલાવ્યો, કે પરથમ તું ખાણું ખા, પછી તુંને આ વાતથી વાકેફ કરીશ જ્યારે હાતમ ખાણું ખાઇ રહ્યો ત્યારે પેલી પરીને કહ્યું કે, હવે તું મને આ સઘળા હેવાલથી વાકેફ કર. તે પરીએ જવાબ દીધો કે, આવતી કાલે સઘળું તારી આગળ જાહેર કરીશ. હાતમે ઇછ્યું કે તે પરીને પકડે, પણ તેવામાં તે પરી પોતાના માથા ઉપર ખુમચો મુકી તળાવમાં જતી રહી, અને પોતાની શાહાજાદી આગળ હાથ જોડી ઉભી રહી તખત ઉપર બેઠેલી શાહાજાદીએ બાકીની રાત નાચ રંગ જોવામાં ગુજારી. જ્યારે સવાર થઇ ત્યારે સઘળી પરીઓ તળાવમાં પડી પોતાને હાથે પોતાનાં માથાં કાપયાં. તે માથાં ઉડીને ઝાડ ઉપર લટકી ગયાં. હાતમ જે ખુણાંમાં ઉભો હતો તે ખુણાંમાંથી બાહાર આવીને ઝાડની નીચે બેઠો, ત્યારે સઘળાં માથા હસવા લાગ્યાં. હાતમે પોતાની નજર સઉથી ઊંચેનાં માથાં ઉપર કીધી, કારણ તે શાહાજાદીની મોહબતે તેનાં દીલમાં એવું તો મજબુત ઘર કીધું હતું કે, હાતમનું જીગર બલીને ખાક થતું હતું. પોતાનાં મનમાં વિચાર કરવા લાગ્યો કે, જો આ ભેદથી હું વાકેફ થાઉં તો ખસુસ કરીને આ પરીઓની શાહાજાદી સાથ હું પરણીને જીંદગીની મોજ મેળવી બેહેશતનું સુખ મેળવું. આ કોઇ જાદુથી અથવા તલેસમાતથી થતું જોઇએ. કારણકે, દીવસના આ સઘળાં માથાં ઝાડ ઉપર લટકી જાય છે, અને રાતનાં પાછાં પરીઓની સુરતમાં બદ-

લાઈ જાય છે. એ વિચારમાં દહાડો આખર થઇ રાત પડી ત્યારે આગળની માફકજ સઘળાં માથાં તળાવમાં પડી પરીઓની સુરતમાં બદલાઇ ગયાં. હાતમ તરતજ ત્યાંથી ઉઠી પોતાનાં ખુણાં તરફ આવીને બેસી રાહ જોવા લાગો કે આજ રાતે મને એઓ વિશે ખબર પડશે. જ્યારે મધરાતને સુમારે હાતમની આગળ પેલી પરી ખાણાનો ખુમચો લાવી, ત્યારે હાતમે કહ્યું કે, જ્યાં સુધી આ વાતથી હું વાકેફ નહીં થાઉં ત્યાં સુધી આ ખુમચાને હું હાથ પણ લગાડીશ નહીં. તે પરીએ પોતાની શાહાજાદીને હાતમની ધારણ જાહેર કીધી. ત્યારે તે શાહજાદીએ તેની ઉપર કહેવડાવયું કે તું જઈને કહે કે જ્યારે તું હમારી શાહજાદી પાસે આવશે ત્યારે તને આ છુપી વાતના ભેદ ખુલ્લો કરી કહેશે. માટે તું ખાણું ખાઇ મારી સાથે ચાલજે. ઉપલો પેગામ જ્યારે તે પરીએ હાતમને કહયો, ત્યારે હાતમે ખુશીથી ખાણું ખાધું. ખાઇ રહ્યા પછી હાતમ તે પરી સાથ ચાલ્યો. તે પરી તળાવમાં પડી ગઈ, અને હાતમે પણ તેના પછવાડે પેલા તલાવમાં કુડકો મારયો. જ્યારે હાતમનાં પગ જમીનને લાગ્યા ત્યારે આંખ ઉઘાડી જોયું. તો નહીં મલે તે તલાવ, કે નહીં મલે તે પરી. પણ એક મોટાં જંગલમાં આવી પડયો. હાતમ રડવા અને પોકારવા લાગ્યો, અને માથાંનાં બાલ બાલ પીખ્યો, હાય મારી ખાકમાં આલોટવા લાગી દેવાના જેવા બની ગયા. આવી પરેશાંની ભરેલી હાલતમાં સાત દહાડા અને રાત સુધી રહ્યો, એટલે તે અપાર ખુબીના સાહેબે તેની ઉપર રેહમ કરી ખાજા ખીઝર સાહેબને હોકમ કીધો કે, જે માણસ પેલા જંગલમાં રડતો, હાય નાખતો, બાલ પીખતો, દીવાનાની માફક ફરેછે, તેને મદદ કરી આવ. કારણકે એ હાતમ દુનીઆન લોકો માટે હજુર ઘણા નેકનામી ભરેલાં કામો કરવાનોછે, તેને કોઇ પણ રીતે મદદ કરવી જોઇએ. હાતમ જંગલમાં ફરતો હતો ત્યારે એકાએક એક માણસ લીલો પોશાક પેહેડી હાતમા લાકડી લઇ જમની બાજુએથી આવતો તેને દેખાયો. હાતમ તેને જોઇ જાર બેજાર રડવા લાગ્યો. ખેઝર સાહેબે આવી હાતમના બરદાપર પોતાનો હાથ ફેરવ્યો, ત્યારે હાતમ હોશમા આવી પુછવા લાગ્યા કે, ઓ ખુજેરગ માણસ, આ કયું મકાન છે? અને આ જગ્યાનું નામ શું છે? તેને કહયું કે આ જંગલને જરવેશ કરી કહેછે. પછી હાતમ પોતે ત્યાં કેમ આવ્યો તે પુછયું. ખીઝર સાહેબે જવાબ દીધો કે તું પોતે તલાવમાં પડયો, જે તલાવ તલેસમાતથી ભરેલું છે, તે હયાંથી બારસો માઇલ દુર છે. પછી આ સાંભળી હાતમને પેલી પરી પાછી યાદ આવ્યાથી રડવા અને કલપાંત કરવા લાગ્યો. તે ખુજેરગ માણસે તેને

પુછયું કે તું શા માટે રડે છે? ત્યારે હાતમ બોલ્યો કે, હું જે જગ્યાએ હતો ત્યાં પાછો જવા માગું છું. તે પીર માણુસે કહયું કે, ઠીક છે, તું મારી લાકડી પકડી તારી આંખો બંધ કર. હાતમે તેમ કીધું, તો થોડા વખતમાં પોતાને તેજ તલાવ પાસે જોયો. કેટલોક વખત ગયા પછી હાતમે ધારયું કે હું તળાવમાં પડયો તો મારી ઉપર આવો સીતમ ગુજરયો. વાસતે બેહેતર એ છે કે ઝાડ પર ચઢી કોઇબી રીતે પેલાં માથાંને હું નીચે ઉતારૂં. આ ધારણા કરી તે ઝાડ ઉપર ચડવા લાગ્યો. એકાએક તે ઝાડ હીલવા લાગ્યુ અને તેનું થડ એકાએક ફાટી ગયું, અને હાતમ અરધો અરધ ઝાડનાં થડ વચે સીકડઇ ગયો. જેમ જેમ ઉપર જવાનો ઇરાદો, કીધો તેમ તેમ તેનું આખું શરીર અંદર જતું રહયું. હાતમ આ જોઇ ઘણોજ બીધો, અને આ મુશીબતમાંથી બચવું તેને ઘણુંજ મુશકેલ લાગ્યું. હાતમનો દમ સઘલો બંધઇ ગયો. એટલામાં ખીઝર સાહેબ ત્યાં આવી પોંહોંચ્યા હાતમને કેહવા લાગ્યા કે ઓ જવાન શા માટે આવી બલામાં ગીરફતાર થાયછે? શું તારી હૈયાતીની આખર લાવવા માંગેછે? હાતમથી કશો જવાબ દેવાયો નીં. પછી તે પીર સાહેબે પોતાની લાકડી ઝાડ ઉપર મારી કે ત ઝાડ મીનની માફક થઇ ગયું, અને હાતમ જમીન ઉપર પછડાઇ પડયો તે ઘણોજ શુસત થઇ ગયો હતો. ઘણે વારે હોશમાં આવ્યો ત્યારે ખઝર સાહેબે તેને પુછયું કે ઓ જવાન તુંને આ માથાંઓ સાથ શું કામ છે? હાતમે કહયું કે, હું એનો ભેદ જાણુવા માંગું છું કારણકે મારૂં દીલ મારા હાથથી જતું રહયું છે. પછી ખીઝર સાહેબ બોલ્યા કે, આ તલેસમનો બનાવનાર જાદુગર અહમર નામના પાહાડ ઉપર રહેછે, તેનું નામ જાદુ શામ અહમર છે. સૌથી ઉપરનું માથું તેની છોકરાનું છે, જેણે એક દિવસે પરણ્વા માટે પોતાના બાપ સાથે વાત કીધી, તેથી તેના જાદુગર બાપે ઘણોજ ગુસ્સામાં આવી પોતાની છોકરીના અને તેની સઘળી સાહેલીઓના આ હાલ કીના છે. તે છોકરીનું નામ મેલેકે ઝરરીન પુશ છે. જાદુ શામ અહમરનો પાહાડ હાંયાંથી બસો કોશ દુર છે. જ્યા સુધી તે જીવતો રહેશે ત્યાં સુધી તેની છોકરી કેઇના હાથમાં જવાની નથી. ત્યારે હાતમે કહયું કે મને એમજ માલમ પડે છે કે મારૂં મોત તે જાદુગરને હાથેજ છે. ખીઝર સાહેબે કહયું કે જો આ નાજનીન ઉપર તું તારૂં દીલ લગાડશે તો તારા જાન થોડા વખતમાં ખતમ થશે, માટે આ બલામાં પડવાથી તું હાથ ઉઠાવ. હાતમે કહયું કે હું મારી જીંદગીથી બીહીતો નથી. જે થવાનું હોય તે થાઓ, પણ મારેનો એ ભેદથી વાકેફ થવુંજ જોઇએ. જ્યાં સુધી એ નાજનીનને હું હાથમાં નહીં લઇશ ત્યાં સુધી મને ચેન

પડવાનું નથી. ખીઝર સાહેબ બોલ્યા કે ત્યારે હવે તું શું કહેવા માંગે છે? હાતમે જવાબ દીધો, કે હું એ ઝાડોની અંદર મારૂં માથું લટકાવા માગુંછું. હજુર પણ તે પીર સાહેબે હાતમને ઘણો સમજાવ્યો પણ તે સમજ્યો નહીં, ત્યારે ખીઝર સાહેબે પોતાની લાકડી તે ઝાડને મારી એસમે આઝીમ ભણી હાતમને હોકમ કીધો કે હવે તું ઝાડ ઉપર ચઢ. જેવો હાતમ ચઢયો કે ખીઝર સાહેબ અલોપ થઇ ગયા. એવામાં હાતમનું માંથુ સઉથી ઉપરની પરીનાં માથાંની સાથેજ લટકી રહયું, અને હાતમનું શરીર તે તલાવમાં પડયું. જ્યારે રાત પડી ત્યારે અગાઉની માફક સઘળાં માથાં હાતમનાં માથાં સાથે કુવામાં પડયાં. સઘલી પરીઓ પોતપોતાની જગાએ આવીને બેઠી અને હાતમ તખતની પાસેનાં ખુણામાં હાથ જોડી ઉભો રહયો. પોતાને કંઇ ખબર હતી નહીં કે હું કયાં છું અને શું કરૂંછું, એટલે શાહાજાદી મલેકા ઝરરીનપુશ બોલી કે ઓ જવાન, તું કયાંથી આવ્યો છે, તું કોણ છે, અને તારૂં નામ શું છે? હાતમે કહયું કે હું તારા ખીદમતગારોમાંનો એક છું, અને હું તારાજ તલાવમાંથી આવ્યોછું. મલેકાએ જોયું કે એ પણ જાદુથી થયો છે, એટલે પોતે ચુપ રહી અને નાચ રંગમાં મસગુલ થઇ. ખાણું ખાધા પછી હાતમનો હાથ પકડી મલેકાએ તેને પોતાની પાસે બેસાડયો. હાતમે ખબર નહી રાખી, કે પોતે શું કામને માટે આવ્યોછે. સહવાર થઇ એટલે સઘલાં માથાં ઝાડ ઉપર લટકાઇ ગયાં. આવી રીતે ચાલ્યા પછી થોડે દીવસે ખીઝર પીર પાછા આવ્યા અને હાતમના માથાંને નીચે ઉતારી તેના શરીરની સાથે વલગાવીને એસમે આઝીમ ભણયા એટલે હાતમ પોતાની હુશીઆરીમાં આવ્યો. હાતમે તેજ પીરમરદને દીઠો, એટલે તેનાં પગ પર પડયો, પછી બોલ્યો કે ઓ બુઝોરગ તું મને આ હાલતે જોયછે, અને તેનો ઉપાય મને દેખાડતો નથી, માટે એજ ફીકરમાં હું મારી જીંદગીનો અંત લાવીશ. ખીઝર પીર બોલ્યા કે જ્યાં સુધી તે છોકરીનો બાપ મરશે નહીં ત્યાં સુધી તે છોકરી તારા હાતમાં આવવી કઠણ છે. તેટલા માટે હું જે તને એસમે આઝીમ ભણવા શીખવું છું તે ધ્યાંનથી સાંભળ. પછી તે ભણવા શીખવી કહયું કે તું હમેશાં પાક રેહેજે, જુઠું બોલનો ના, દરરોજ નાહજે, આખો દહાડો અપવાસ પાળજે, ફકત સાંજની વખતે ખાજે, અને જ્યારે તારી પર કાંઇ પણ મુશીબત આવી પડે ત્યારે આ એસમે આઝીમ ભણજે કે જેથી તારૂં કામ પડશે, અને જાદુગર ઉપર તું ફતેહ પામશે. ત્યારે હાતમે કહયું કે મને અહમર પાહાડ ઉપડ મોકલી આપો. પીરે કહયું આ મારી લાકડી પકડી તું આંખ બંધ કરી પાછી ઊઘાડ. એમ કીધું કે હાતમે અહમર પહાડ ઉપર પગ મુકેલો જોયો! તે પાહાડ

તમામ ગુલલલા ફુલોથી ભરેલો હતો. હાતમ અજબ થયો કે આ પહાડ ઉપર રૂત વના પણ ફુલો આવેછે. પછી ઉપર ચાલ્યો, એટલે પાહાડના પથરાઓ ઉપર હાતમના પગ વલગી ગયા, અને હાતમથી મુદલ પગ ઊંચકી શકાયા નહીં. હાતમને એસમે આઝીમ ભણવાનું યાદ આવ્યું તે ભણતાંવારજ હાતમના પગ ઉપડ્યા. હાતમે જાણ્યું કે, અહમર જાદુગરનું રેહેઠાણ આએજ ઠેકાણે છે. પછી ભણતો ભણતો જ્યારે છેક ઉપર આવ્યો એટલે હાતમે પાણીનો એક ચસમો વેહેતો જોયો જેની આસપાસ મેવાથી ભરેલાં ઝાડો ઉગી નીકલેલાં હતાં. હાતમે કપડાં કહાડી તે ચસમમાં નહાઈ લીધું, અને પછી એસમે આઝીમ ભણવા માંડયું; જેની બરખતથી સઘલાં ફાડી ખાનારાં જાનવરો હાતમથી દુર નાશી ગયાં. સામ અહમર જાદુગરને માલમ પડયું કે મારૂં જાદુ આ માણસપર કાંઈ ચાલતું નથી. પછી તેને પોતાની જાદુની ચોપડી ઊંઘાડી તો તેને માલમ પડયું કે, યમનનો શાહજાદો હાતમ બીન તાઈ એક દહાડો આ પાહાડ ઉપર આવી સઘલાં જાદુને બાતલ કરશે. ચોપડીમાં ઘણીજ નેઘાહ પોંહોંચાડી જોયું તો તેણે જાણ્યું કે હાતમનો આવવાનો વખત એજ છે માટે એજ હાતમ હશે. હયાં આવવાનું કારણ તેને એ માલમ પડયું કે, મારી છોકરી મલેકા ઝરરીનપુશ ઉપર એ આશક થયોછે, અને જ્યાં સુધી એને એસમે આઝીમ યાદ છે, ત્યાં સુધી મારૂં જાદુ એની ઉપર કામ કરી શકવાનું નથી, માટે કોઈપણ એવી તદબીર કરવી જોઈએ, કે તે ભણવાનું એ ભુલી જાએ કટલાએક વીચાર કીધા પછી પોતાનું જાદુ ચલાવા માંડયું. હાતમની પાસે થોડીક પરીઓ મોકલાવી. તેમાં એકને પોતાની છોકરી મલેકા ઝરરીનપુશની સુરત આપી. જ્યારે હાતમે તે પરીઓને પોતાની આગલ આવતી જોઈ ત્યારે બેહદ ખુશી થઈ વીચાર કરવા લાગયો કે મલેકે ઝરરીનપુશ મને મલવા માટે આવી હશે. પેલી પરી આવી હાતમને શરબતનું પ્યાલું પાવા લાગી. હાતમે જોયું કે આ ઠેકાણે મારી માશુક આવેલી છે, માટે મારી જુદાઈ તેનાથી ખમી શકાઈ નહીં હશે. જેવું હાતમે તે પ્યાલું પીધું કે તેણીની સુરત એક કાલો દેવ બની ગઈ. પછી તે દેવે હાતમને બાંધી શામ અહમર જાદુગરને સ્વાધીન કીધો. શામ અહમર હાતમને જોઈ પોતાના મનમાં કહેવા લાગ્યો કે, આવા ખુબશુરત જવાનને હું શી રીતે મારૂં? પણ જ્યારે એ મારો દુશમન થયો છે ત્યારે એને કંઈ પણ સજા કરવી જોઈએ. તેથી તેણે હોકમ કીધો કે એને આતશના કુવામાં નાખી દેવો. તે પ્રમાણે તેઓએ કીધું. હાતમે મોહરો પોતાના મોહમાં રાખ્યો જેથી કસી ઈજા થઈ નહીં. સઘલા દેવોએ આતશનાં ભડકાં એટલાં તો જોરથી સલ-

આવ્યાં કે, અગરજો એક હજાર મન લોખંડ તેમાં નાખે તો તે તરતજ પાણી થઈ જાય. જ્યારે અહમર જાદુગરે પોતાની ચોપડીમાં જોયું કે હાતમ જીવતો છે, ત્યારે ચીંતા કરવા લાગ્યો કે, આવી સખત આતશની ચેહમાંથી એ નથી બલતો. પછી ચોપડીમાં વધારે ધ્યાન આપીને જોયું, તો તેને માલમ પડયું કે જ્યાં સુધી રીંછની છોકરીએ આપેલો મોહરો એની પાસે રેહશે ત્યાં સુધી કસી રીતનું જાદું હાતમ ઉપર કારગત લાગશે નહીં, પણ એની ઉપર જુલમ ગુજારી એ મોહોરો લેવો, એ મરદાઇથી ઉલટું છે. તેથી પોતાના માણસોને ફરમાવ્યું કે એને આતશની ચહેમાંથી કહાડી, પેલા પાણીના ચસમાં આગલ લઈ જાઓ. તેઓ હાતમને પાણીના ચસમાં આગલ લઇ ગયા. હવે શામ અહમરે પોતાનું જાદુ ભણવા માંડયું, એટલે ચસમાની સામેના બાગમાંથી અગાઉની માફક પરીઓ નીકલી. તેમાં તેની છોકરી મલેકા ઝરરીનપુશ પણ હતી તે હાતમની આગલ આવી અને બોલવા લાગી કે, ઓ મારા જાન, હું તુંને દુર ઉભી રહી જોઇશ. કારણકે એક વખત જ્યારે હું તારી પાસે આવી હતી ત્યારે મારા બાપે એક કાલા દેવને મોકલી તુંને બાંધી એક કુવામાં નાંખ્યો, પણ ખોદાતાલા તારી ઉપર રેહેમવંત છે, એટલે તુંને કસી અડચણ પુગવાની નથી. હવે હાતમે તેના સખુનો સાંભલી વીચાર કીધો કે આ મારી માશુકના બોલવામા કાંઇ ખોટું નથી, તેથી તેણીને, હાથ પકડી પોતાની પાસે બેસાડી. તે બોલી, ઓ મારા પ્યારા હાતમ તું મને સાચું કહે કે તારો પ્યાર મારી ઉપર ખરેખરોજ છે કે નહીં. હાતમે કહયું કે ઓ મારાં દીલની મનમોહન નાર હું તારી ઉપર સરોચશમથી ફીદા છું. ત્યારે તે બોલી કે જો તેમજ છે તો હું જે એક ચીજ માગું તે તું મને આપ. હાતમે કહયું કે ઓ પરી, તું જાણતી નથી કે હું એક મુફલેશ માણુસ છું; મારી પાસ ધન દોલત કંઇજ નથી. એવી ચીજ તેં મારી પાસ શું જોઇછે કે જેની તુંને ગરજ છે? તે પરી બોલી કે, ઓ મારા જાન કરતાં અધિક વાહાલા હાતમ, જો તું મને તારી પાસનો મોહોરો આપે, તો હું આ દુખમાંથી છુટું. હાતમે વીચાર કીધો કે, એ મોહોરો એને આપવોજ જોઇએ. એટલામાં તેના જમણા હાથ તરફથી પેલા પીરમરદે બુમ પાડી કે, ઓ હાતમ તું શું કરેછે? ખબરદાર મોહોરો હરગેજ આપતો ના. જો આપશે તો પશેમાન થશે, અને જાન પણ ખોશે. હાતમે પુછયું કે, ઓ પીર માણુસ તું કોણ છે, કે આ વખતે મને મના કરેછે? તે પીરમરદે જવાબ આપ્યો કે હું તેજ માણુસ છું, જેણે તુને એસમે આઝીમ

ભણવા શીખવીછે. હાતમે તરતજ ઉઠી, દોડતો જઇ પેલા પીર માણ-સને પગે પડી કહયું કે, ઓ પરહેજગાર પુરૂષ હું તારેથીજ આ માશુકને મલ્યો છું. તે પીરમરદે જવાબ દીધો કે, ઓ નાદાન, જે પરી તારા આગલ બેઠીછે, તે મલેકે ઝરરીનપુશ નથી, પણ અહમર જાદુના જોરથી દેવોએ આવી શુરત લીધી છે. અગરજો તે શુરત મલેકે ઝરરીનપુશજ હશે તો એસમે હાઝીમ ભણવાથી તે બલી નહીં જશે, નહીં તો તમામ બલીને રાખ થઇ જશે. હાતમ ત્યાંથી ઉઠી પાણીના ચસમા આગલ આવ્યો અને હાથ મોં ધોઇ એસમે હાઝીમ ભણવા માંડયું. જેવું ભણવાનું સરૂ થયું કે, પેલી સઘલી પરીઓનાં બદન ઉપર ધુંજરી ચહડવા માંડી, અને તેઓ એટલે મોટે બુમ પાડવા લાગી, કે તેઓનો અવાજ આકાશ સુધી ઉપર ગયો. હાતમ તો ભણવામાં મશગુલ રહયો, કે એકાએક સઘળી પરી-ઓનાં માથાં જાણે મીનબતી બલતી હોય તેમ બલવા લાગ્યાં! એક કલાકના અરસામાં તો તેઓનું આખું બદન સલગી ઉઠયું, અને જાણે સુકાં લાકડાં બળતાં હોય, તેમ સઘલાં બળી ખાક થઇ ગયાં. હાતમ અ-ફશોશ કરવા લાગયો કે, આ ખ્યાલી શુરતને જોઇ મારા દીલને કેટ-લીક ધીરજ આવી હતી. તેજ વીચારમાં હાતમ બેહોશ થઇ ગયો, અને ઠાકી ગયાથી ઊંઘઇ ગયો. શામ અહમર જાદુગરને માલમ પડયું કે તેની સઘલી સુરતો બળીને ખાક થઇ ગઇ, ત્યારે તેણે પોતાથી વડા દેવ એબલીસને યાદ કરી પોતાનો હેવાલ તેની આગલ જાહેર કીધો. એબલીસે કહ્યું કે, ઓ શામ અહમર હજુર હાતમની ઉમર ઘણી બાકી છે, તેથી એ મરવાનો નથી માટે તું તારી છોકરી એની સાથે પરણાવ. શામ અહમરે કહ્યું કે, ઓ ગુરૂ, હું એટલુંજ ચાહું છું કે હાતમ એસમે હાઝીમ ભણવાનું ભુલી જાય. એબલીસે જવાબ દીધો કે, ખોદાની ખેદ-રતમાં મારો કંઇ ચારો નથી. ખોદાએ એવુંજ ચાહયું છે કે, હાત-મને નામવર કરવો. ખીઝર પીરને તેની મદદ માટે ખોદાએ મોકલ્યો છે, તેથી તેનાં દીલમાં હું પેવશ થઇ શકતો નથી અને તેને ભણવાનું પણ હું ભુલાવી શકતો નથી. ફકત હું એટલું કરી શકું કે તેને ઊંઘમાં ગાફેલ કરૂં. અહમર, એબલીસના પગ પર પડયો. એબલીસે તેને ઘણો દીલાસો દઇ કહ્યું કે, તારૂં કામ પાર પાડવામાં મારાથી બનતી મેહેનત કરીશ. હાતમ ઊંઘમાં ગીરફતાર થયો અને ઉઠયા પછી ચાહયું કે, પાણીથી પોતાનું તન પાક કરે. જ્યારે અહમર જાદુગરને માલમ પડયું કે હાતમ ભણતો બંધ થયો છે, એટલે પોતાનાં જાદુનાં જોરે, એક મોટા સીહાદેવને પેદા કીધો, જે હાતમની આગલ આવી ઉભો

રહયો. હાતમે વીચાર કીધો કે, મેં મારૂં તન પાક કીધું નથી અને હું હમણા એ દેવની સાંમે થઇશ તો મારયો જઇશ. એટલામાં તો તે દેવ હાતમનો હાથ ધરી શામ અહમર જાદુગર આગલ લઇ ગયો. અહમર જાદુગરે વીચારયું કે એને મારાને મોહોરો લેવો જોઇએ નહીં. કારણ કે જો એ પોતાની ખુશીથી આપે તોજ તે મોહોરો કામમાં આવે. પછી પોતાનાં દેવોને હોકમ કીધો કે હાતમનાં શરીર ઉપર એક મોટો પાહાડ જેવો પથર મુકો. એ પરમાણે કે ફકત એની આંખોજ બાહાર દેખાય. તે પ્રમાણે એનું આખું તન પથર તલે ચગડી નાંખી એની આસપાસ ઘેરો નાખી એને ખુબ તપાસજો. દેવોએ પોતાના બાદશાહન હોકમ પ્રમાણે કીધું. હવે હાતમ ઉપર ભુખ અને તરસે એવો તો જોરમાં હુમલો કીધો કે, તેણે જાણયું કે હવે મારૂં મોત નજદીક આવ્યું તેને દેવોએ પુછયું, ઓ હાતમ, જો તું હમુને પેલો મોહોરો આપે તો આ બલામાંથી તને ખલાશ કરીએ. હમને ફકત મોહોરાની સાથ કામ છે. તારો જીવ લેવાની સાથ કામ નથી. હાતમે કહયું કે, તમે તમારા પાદશાહાને જઇને કહો કે જો તું તારી છોકરીને મારી સાથ પરણાવે તો એ મોહોરો હું ખુશી સાથ આપી દઊં. તેઓ હાતમની અરજ પોતાના પાદશાહની પાસે લઇ ગયા. આ સાંભલતાંજ પાદશાહ એટલો તો ગુસ્સે થઇ ગયો કે પોતાનાં તખત ઉપરથી ઉતરી જોશભર હાતમ આગલ આવ્યો, અને પોતાના દેવોને હોકમ કીધો કે, હાતમની ઉપર પાહાડ જેવા મોટા પથરાઓનો વરસાદ વરસાવો. તેઓએ તે પ્રમાણે કીધું પણ ખોદાની ખુદરત તદન નયારીજ છે. જ્યાં સુધી હૈયાતી છે ત્યાં સુધી તલવારના ઘાથી પણ માણસ યા દેવ કોઇ પણ પ્રાણીને મારી શકતું નથી. પથરાનો ઢગ ઘણો મોટો થયો, પણ હાતમને જરા પણ હાણી પુગી નહીં. સઘલા પથરા તેનાં માંથાથી દુર પડયા. એવો જબરો માર હાતમે કોઈ દીવસ જોયો હતો નહીં. પોતાનાં મનમાં કેહતો હતો કે, આવા પથરાથી એક કીલ્લો તોડી પાડવો હોય તો તે પણ તુટી પડે. પણ જ્યાંસુધી હું પાક રહીશ ત્યાં સુધી ખોદા જે એક છે તેનેજ ભજીશ, અને તેનીજ યાદમાં મશગુલ રહીશ, તો સેહેતાન પોતાના લાખ દેવના જોરે મને એક તલભાર પણ ઇજા કરી શકવાનો નથી. હવે સઘલા દેવોએ પોતાના પાદશાહને કહયું કે, હાતમ મરી ગયો હશે. અહમર બોલ્યો કે તે હજી જીવતો છે. જો તમારી ખાતરી કરવી હોય તો આ પથરાનો ઢગ ખસાડો, એટલે તમને જણાશે. તેઓએ તેમ કીધું તો હાતમને તદન સહી સલામત જોયો. પછી શામ અહ-

મરે હોકમ કીધો કે, હવે તમારે એની ખુબ ચોકસી કરવી. એટલું કહી તે પોતાનાં મેહેલ તરફ ગયો, અને પોતાનું જાદુ ચાલુજ રાખ્યું. થોડો વાર પછી હાતમે પેલા દેવોને કહ્યું કે, ઓ પ્યારાઓ તમે એ મોહોરાની ખાશીએત નથી જાણતા? તમારી નજરેજ તમે જોયું કે, આતશની ચેહમાં પણ એ મોહોરાની ખુબીથી હું નહીં બલી ગયો, અને આ જે ભારી પથરા મુક્યા છે તે જો જમીન પર મુકે તો જમીન પણ નીચે બેસી જાય, તે તળે પણ હું સલામત છું. ત્યારે હવે એ મોહોરો હું કેમ આપી શકું? પછી તેઓને ઘણા કાલાવાલા કીધા કે મને થોડુંક પાણી પાઓ. તેઓ સઘલાએ ના કહ્યું, પણ એકે ઇશારતથી જણાવ્યું કે જો તું મને મોહોરો આપે તો આ સઘળા દેવોના સુઇ જવા પછી હું તને પાણીના ચસમા આગળ લઇ જાઊં. હાતમે પોતે ઇશારતથી તે કબુલ કીધુ. જ્યારે મધરાતને સુમારે સઘળા દેવો ભર ઊંઘમાં પડ્યા ત્યારે પેલા દેવે આવીને પથર ઊંચકીં હાતમને ચશમા આગળ લઇ જઇ મુકયો. હાતમે પોતાનુ તન તે ઝરામાં પાક કીધું, અને તરસ ઘણી લાગી હતી માટે જોઇએ તેટલું પાણી પણ પીધું. પછી પેલા દેવને કહ્યું કે તેં મારી સાથે નેકી કીધીછે માટે તેનો બદલો હું તુંને તેવીજ રીતે વાળી આપીશ. તેણે કહ્યું કે તું મારો બદલો કેવી રીતે વાળી આપશે? હાતમે કહ્યું કે, જ્યારે હું આ પાદશાહને મારીશ ત્યારે તેની પાદશાહી તનેજ આપીશ. તે દેવે જવાબ દીધો કે, મને પાદશાહી સાથ કામ નથી, મને પેલો મોહોરો આપ. હાતમ બોલ્યો કે, મારા એક દોસ્ત તરફથી પ્યારની ઇધાણી તરીકે, એ એક ચીજ મને એનાએત થયેલી છે, માટે તે ચીજ મારાથી અપાય નહીં. તેણે કહ્યું કે હું આ જગ્યાનો પાદશાહ તનેજ બનાવીશ. તે દેવ બોલ્યો કે, અમારો ખોદા જે કમલાક જાદુગર છે તેના સોગંદ ખાઇ કહુંછું કે, હું તને આ ઠેકાણે મારી નાખીશ. હાતમે કહ્યું કે, ઓ નાપાખ સેતાનને તું ખોદા કરી કહેછે? માટે તારો જાન લેવોજ જોઇએ પણ તેં મારી સાથ ખુબી કીધી છે, માટે જવા દેઊં છું. આ સાંભળી તે દેવે જાદુ ભણવા માડયું. હાતમે પણ એસમે હાઝીમ ભણવાનું ચાલુંજ રાખયું, જેથી તેનું જાદુ સઘળું રદ ગયું, તેનાં દીલમાં ધ્રુજરી આવવા લાગી, તેવોજ તે દેવ નાસીને પોતાનાં ટોળાંમાં આવીને સુઇ ગયો. જ્યારે સહવાર પડી ત્યારે સઘળા દેવો ઊઠયા, અને હાતમને ન જોયાથી ઘણા ઘભરાઇ ગયા, કે હવે આપણા બાદશાહ શામ અહમરને શુ જવાબ આપશું? તે આપણુને હવે જીવતા રહેવા દેશે નહીં. પછી સઘળાઓ ઘણું કલપાંત કરતા અમહર જાદુગર પાસ ગયા, અને

કહ્યું કે પેલો જવાન તો ગુમ થઇ ગયો છે. અહમર પાદશાહે પોતાની જાદુની ચોપડીમાં જોયું તો માલમ પડયું કે તે પાણીના ચસમા આગળ બેઠો છે, અને તેઓમાંના એક દેવે તેને છુટો કીધો છે, જેનું નામ સરતગ છે. શામ જાદુગરે સરતગ દેવને બોલાવીને પુછયું એટલે તે ગભરાટો ગભરાટો પોતાના પાદશાહ પાસેથી નાશી જઇને હાતમની આગળ આવી કહવા લાગ્યો કે ઓ જવાન, તારી જીંદગી બચાવવામાં મારી જીંદગી જોખમમાં આવી પડી છે; મેં તારા હકમાં ઘણું સારૂં કીધું છે, માટે આ વખતે મારી જીંદગી બચાવ, હવેથી હું તારોજ થઇ રહીશ. હાતમે દેવને કહ્યું કે કંઇ ફીકર નહીં. જ્યારે તું મને કોલ આપે છે તો હું તને મારી પનાહ તળે લેઉં છું. જ્યારે શામ અહમરને માલમ પડયું કે સરતગ નાશીને હાતમ સોડે ભરાયો છે, એટલે તેની ઉપર પોતાનું જાદુ ફુકવા માંડયું. સરતગ દેવ બુમો પાડવા લાગયો કે, ઓ હાતમ હવે હું બલી જઇશ. હાતમે તરતજ ઝરામાંથી પાણી લઇ એસમે હાઝીમ ભની તે પાણી સરતગ ઉપર નાંખ્યું એટલે આતશનાં ભડકાં હોલવાઇ ગયા, અને હાતમે સરતગને પોતાની પાછળ ઉભો રાખ્યો પછી અહમર પાદશાહ પોતાના સઘળા દેવોને લઇ શેહેરની બાહાર ગયો, અને એવાં તો જોરથી જાદુ કુડયું કે, એક જબરૂં તોફાન ઉઠયું. ગગડાટ ને વીજલીથી સઘળું જંગલ ગાજી રહ્યું, આસપાસની જમીનમાંથી આતશનાં ભડકાં ઉડવા માંડ્યાં. સરતગ બોલ્યો કે ઓ હાતમ જાણ કે હવે અહમરનું જાદુ નજદીક આવ્યું છે. હાતમે એસમે આઝીમ ભણી તે જાદુને દુર કીધું, એટલે અહમરનું જાદુ તેનાંજ લશકર ઉપર આવી પડયું, જે પથરનો વરસાદ તે હાતમ ઉપર વરસાવનો હતો તેજ પથરનો વરસાદ તેના પોતાનાંજ લશકર ઉપર પડયો. આથી અહમર જાદુગરના હજારો દેવો મારયા ગયા. અહમરે જાણયું કે હાતમ પણ જાદુ કેમ રદ કરવું તે ઘણી સારી રીતે જાણે છે. પછી તેણે બીજું જાદુ ફુકવા માંડયું કે જમીનમાંથી એક બુલંદ પાહડ નીકળી આવી હાતમ ઉપર પડતો હતો. એવામાં એસમે હાઝીમ ભણવાથી તે પાહાડ અહમર જાદુગરનાં લશકર ઉપર જઇ પડયો, તેથી ફરીથી તેના ઘણાએક દેવો મારયા ગયા, અને તે પાહાડમાંનો એક પથરો શામ અહમર ઉપરજ પડતો હતો પણ પોતાના જાદુને જોરે તે પથરને તેણે દુર કીધો, નહીં તો તે મારયો ગયો હોત. હવે હાતમ આગળ ચાલવા લાગ્યો. શામ અહમરને તેને આવી પુગવાની ખબર પોંહોંચી કે પોતાનાં જાદુથી ચાર ગમથી ચાર મોટા અજદહા પેદા કીધા, પણ હાતમના એસમે હાઝી-

મના પાક કલામ પઢવાથી તે અજદાઓ તેનાજ લશ્કર ઉપર જઇ પડ્યા, અને તેનાં લશ્કરમાંથી ચાર પાંચ હજાર દેવોને ખાઇ ગયા. જો અહ-મર જાદુગર તે અજદાઓને દફે કરવાનું જાદુ નહીં ભણુતે તો તેનાં આખાં લશ્કરનો નાશ થઇ જતે. ઉપલા ગજબના બનાવથી અહમર જાદુગરના ત્રીશ હજાર દેવો મારયા ગયા. બાકી ફક્ત ત્રણુ હજાર દેવો રહ્યા હતા. તે દેવોએ જોયું કે, હાતમ ઘણો જબરદશત છે, અને અહમર જાદુગરનું કંઇ વલતું નથી, એટલે તેઓ તેને અરજ કરવા લાગ્યા કે, ઓ નામવર પાદશાહ, આ માણસ ઘણો જોરાવર દીશે છે, માટે એની માગણી તમે કબુલ કરો. આ સાંભળી ઘણો ગુસ્સે થઇ તેણે પોતાના માણસોને કહ્યું કે એમ કદી બનનાર નથી. ત્યારે તેનાં લશ્કરે નાશવા માંડયું. પણ તેણે પોતાનાં જાદુનાં જોરે સઘલાઓને ઝાડ બનાવી મુક્યા. પછી પોતે હાત-મની મુકાએલ આવી જાદુ ભણુવા માંડયું. હાતમ પણ એસમે હાઝીમ ભણુવામાં પછાત પડયો નહીં. અંતે તે દેવ હવામાં ઉડીને નાશી ગયો. જ્યારે તે નજરથી ગેબ થયો ત્યારે હાતમે સરતગ દવને પુછયું કે શામ અરમર ક્યાં ગયો? તેણે જવાબ દીધો કે, તારી ધાસ્તીથી દુર જઇ પોતાનાં ઉસતાદ કમલાક જાદુગર પાસ ગગો છે, અને તે કમલાક પાહાડ ઉપર રહે છે. તેને સઘલા દેવો ખોદા તરીકે માને છે, કારણકે પોતાનાં જાદુના જોરે આસમાન પણ બનાવ્યું છે, અને તે ઉપર તારા ચાંદ પ્રકાશીત મુક્યા છે, જે રાતે પુરતી રોશની આપે છે. અને પાહાડની હેઠે એક શેહેર વસાવ્યું છે ત્યાં ચાલીસ હજાર દેવો રહે છે, અને તે કમલાક જાદુગર એમ કહે છે કે, તે સઘળાને મેં બનાંવ્યા છે. હાતમે કહ્યું કે જ્યાં કમલાકનો પાહાડ હોય ત્યાં તું મને લઇ જા. સરગતે કહ્યું કે હ્યાંથી તે ચોરસો કોશ દુર છે, માટે જો તું ત્યાં જવા માગતો હોય તો જે આ ઝાડો પડેલાં છે તે સઘલા દેવો છે માટે તુ તેઓને અસલી સુરતમાં લાવ, કારણકે એ દેવો આપણુને ઘણા કામ લાગશે. હાતમે કહયું, ઠીક છે, તું જા, અને પેલા ચસમામાંથી પાણી લાવ. સરતગ પાણી લાવ્યો કે હાતમે એસમે હાઝીમ ભણીને તે પાણી તેઓ ઉપર ત્રણ ભરતએ નાખ્યું, એટલે તેઓ પોતાની સુરતે આવી લાગી સરતગને પુછવા લાગ્યા કે, આપણો પાદશાહ શામ અહમર ક્યાં છે? સરતગે કહ્યું કે શામ અહમરે તમો સઘલાને પોતાન જાદુનાં જોરે ઝાડ બનાવી દીધાં હતાં, પણ આ હાતમે તમો સઘલાને પો-તાના ઇલમને જોરે નવો જનમ આપ્યો છે. તેઓ સઘલાએ હાતમને પગે પડી કહ્યું કે, હવે અમે તારી સાથેજ રહીશું. હાતમે તે કબુલ કરી કહ્યું કે ઓ પ્યારાઓ મને શામ અહમર સાથે કામ છે, માટે તેની આગળ

આપણે સઘલાઓએ જવું જોઇએ, કારણને જો એ પોતાની છોકરી મને આપશે તો એને જીવતો મુકીશ, નહીં તો એનો જાન સેતાનને સ્વાધીન કરીશ. તેઓએ હાતમને પુછ્યું કે, એની છોકરી તને ક્યાં નજર પડી? હાતમે કહ્યું કે જરવશ નામના જંગલમાં એક ઝાડ ઉપર થોડીક પરીઓનાં માથાં લટકતાં મેં જોયાં. સૌથી ઉપર મલેકા ઝરરીનપુશનું માથું હતું. તે માથાંને જોતાંજ હું દીલથી બેતાબ થયો, અને તેની ઉપર તનોજાનથી ફીદા થયો. તે માથાંમાંથી લોહીનાં ટીપાં ત્યાં એક તલાવ હતો તેમાં ટીપકતાં હતાં. જ્યારે સાંજ પડી ત્યારે તે સઘલાં માથાં તલાવમાં પડી પરીઓ થઇ બાહાર નિકલ્યાં. સઘલીઓ નાચ રંગમાં મશગુલ થઇ, અને જ્યારે સહવાર થઇ ત્યારે તે નાજનીનો કુવાની અંદર પડી ગઇ ને તે માથાં ઝાડ ઉપર લટકઇ ગયાં. આ જોઇને હું એટલો તો મોહોબતમાં ગીરફતાર થયો કે, કાંઇ બોલ્યાની વાત નહીં. પછી તેઓએ હાતમને કહ્યું કે, અમારા તારનાર કમલાક જાદુગરના જેવો આ દુનીયામાં મોટો કોઇ નથી. તેનાં જાદુથી પાહાડ એક પલમાં મોમની માફક નરમ થઇ જાય છે. હાતમે કહ્યું કે ઓ પ્યારાઓ જો તમારી તમાશો જોવાની મરજી હોય તો મારી સાથ ચાલો, નહીં તો આ ઠેકાણે બેશી રહો. તેઓ સઘલાઓએ એકે અવાજે કહ્યું કે, ઓ હાતમ તે હમારો જીવ બખશયો છે, અમને નવેશરથી જનમ આપ્યો છે અને હવે તુંને એકલો મુકયે તો તે જવાંમરદીથી દુર છે, માટે તારી સાથ સુખ દુઃખ વેહવામાં હમો સઘલા તતપર છઇએ. હાતમે કહયું કે, શામ અહમર જાદુગર પોતાના જાદુના જોરે આટલે દુર એક દીવશમાં જઇ શકયો. તેઓએ કહયું કે, શામ અહમર કરતાં જાદુમાં તું વધારે ઉતમ છે. હાતમે કહયું કે, આ તમારૂ બોલવું ખોટું છે, કારણકે હું કંઇ જાદુગર નથી. હું તો ખોદાનો એક બંદો છું, જો કોઇ ખોદાનો બંદો એસમે હાઝીમના પાક કલામ ભણત જાણે તેને જાદુની કશી અસર થતી નથી, એ ભણવાની અસરથી પાહાડ પણ ખાખ થઇ જાય છે. પછી સઘળાઓ ચાલતા ચાલતા એક તલાવ આગળ આવી પોંહોંચ્યા. ત્યાં સઘલાઓએ પાણી પીધું. તે પાણી ઉપર પણ શામ અહમર જાદુ ફુકી ગયો હતો. પાણી પીતાં વારજ તેઓની દુતીમાંથી પાણીનાં ફુવારા નીકલવા માંડયા. હાતમ આ જોઇને ફીકર કરવા લાગ્યો કે, વલી રસ્તામાં આ બીજી અડચણ નડી. હાતમને તરસ લાગી હતી પણ આ બીના જોઈને પાણી પીધું નહીં, અને તેઓને પુછ્યું કે તમને શું થયું છે? તેઓથી જાદુના જોરે જવાબ આપી શકાયો નહીં. હાતમ નાચાર થઇ તેઓની પાસે બેઠો, તેને શું

કરવું તે કંઇ સુઝયું નહીં. પછી જ્યારે સહવાર થઇ ત્યારે સઘલા દેવોનાં પેટ પાણીની પખાલની માફક સુજી આવી તેઓના ચેહેરા એવાતો કદરૂપા થઈ ગયા કે તેઓની આંખ કયાંછે તે પણ દેખાઇ નહીં. પછી વીચાર કીધો કે એક વાર એસમે હાઝીમ ભણી એની તપાસ લેઊ. તે પ્રમાણે ભણીને તેઓની ઉપર ત્રણ મરતબે હાથ ફેરવ્યો, એટલે તેઓએ તદન સાજા થઇ હાતમ ઉપર ઘણી ખુશી સાથ દુવા વરસાવી. હાતમે પુછયું કે, ઓ પ્યારાઓ તમને શું દરદ થયું હતું? તેઓ બોલ્યા કે, શામ અહમર આ રસ્તેથી જતાં જતાં પાણી ઉપર જાદુ ફુકી ગયો છે. હાતમે આ સમજી પાણી ઉપર એસમે હાઝીમ ભણવા માંડયું, એટલે તલાવનું પાણી પેહેલાં તો જોશથી ઉકળવા માંડયું, પછી રાતું થઈને એકદમ લીલું થઈ ગયું, પણ જ્યારે ભણી રહયો કે, નીરમળ કાચની માફક રંગ પકડયો. હાતમે જોયું કે હવે પાણીમાંથી જાદુ જતું રહયું છે, એટલે સઘળાઓને પાણી પીવાને ફરમાવ્યું. તેઓ પી રહ્યા પછી તેઓને હોકમ કીધો કે, સઘળાઓએ આ તલાવમાં પોતાનાં તન પાક કરવાં. તેઓ સઘળાઓએ હાતમના હોકમને માન આપી તેમ કીધું. હાતમે પણ તે પાણીથી પોતાનું શરીર સાફ કરી ખોદાના પાક કલામ ભણવાનું શરૂ કીધું. પછી તેઓ સઘલાઓએ કહ્યું કે હવે અમે તારી સાથ શામ અરમર અને કમલાક જાદુગરની સામે બાહાદુરીથી જંગ કરશું. કારણ કે તું તેઓ કરતાં ઘણોજ સરસ અને દેલાવર છે એમાં કશો શક નથી. હવે જ્યારે અહમર કમલાક દેવ પાસે ગયો, ત્યારે કમલાકને અહમરનાં આવ્યાની ખબર પોંહોંચતાંજ ઉઠયો અને તેને અતી માન સાથ દરબારમાં લાવી ભેટયો, અને આ મુલાકાતનું કારણ પુછયું, કે ઓ મારાં ફરઝંદ તારી ઉપર શું મુસીબત આવી પડી છે? શામે કહ્યું કે હાતમ નામનો એક જવાન આવ્યો છે જેણે મારાં સઘલાં જાદુનો ભંગ કરી મારાં લશકરનો પરાજય કીધો છે. મારી છોકરી ઉપર તે આશક થયો છે, પણ મારા કરાર મુજબ હું તે છોકરીને તેને આપી શકતો નથી. કારણ કે જ્યારે હું આ દુનીઆમાંથી જઇશ ત્યારેજ તે છોકરી પણ મારા હાથમાંથી જશે. એના જેવો જોરાવર અને શુરવીર માણસ આ ઠેકાણે કોઇ આવ્યો પણ નથી, અને આવશે પણ નહીં. શું કહું મારાં દુઃખની વાત, ઓ મેહેરબાન બાપ, કે હવે મારૂં મોત નજદીક આવ્યું હોય એમ લાગેછે, કારણકે મારૂં લશકર પણ ફરી ગયુંછે. આ વાત કાને ધરતાંજ કમલાક દેવે ખીજવાઇ જઇ એક બાંગ એવી તો મારી કે જેથી સઘળો પાહાડ ધ્રુજવા

લાગયો. પછી બોલ્યો કે તું ખાતરજમા રાખજે કે એને હું એક લેહે-જામાં પાર કરી નાખીશ. પછી કમલાકે પોતાનું જાદુ ફુંકવા માંડયું, કે તે પાહાડની આસપાસ સઘલે ઠેકાણે આતશ થઇ ગયો. ચોમેર ભડકાં ઉઠવા માંડયાં. હાતમે દેવોને પુછયું કે આ પાહાડ ઉપર આતશ કેમ થઇ રહયો છે? તેઓએ કહયું કે, ઓ ખોદાવંદ એજ કમલાક પાહાડ છે. એની ઉપર આતશ તો કોઇ દહાડે અમે જોયો નથી, પણ આજે શી રીતે થયોછે તે કહી શકાતું નથી. કદાચ આપણને અટ-કાવવા માટે એમ કીધું હશે. હાતમે એસમે હાઝીમ ભણીને તે ભડકાં દુર કીધાં. કમલાકને ખબર થઇ કે હાતમે તેનું જાદુ રદ કીધું. પછી બીજુ ભણવા માંડયું, એટલે તેઓ સઘળાઓની આસપાસ એક મોટો દરીઓ થઇ ગયો, ને પાણી ધસારાબંધ તેઓની આગલ ચાલવા માડયું. દેવોએ કહ્યું કે, ઓ હાતમ હવે સંભાળ રાખજે, નહીં તો આપણ સઘળા ડુબી જઇશું. હાતમ બોલ્યો કે હવે તમો સઘળા ખોદાની બંદગી કરો જેની ફજલથી આપણા સર પરથી આ બલા દુર થાએ. પછા હાતમે શીખવેલા પાક પાક કલમો સરવેએ ભણવા માંડ્યા, એટલે એક કલાકમાં તો પાણી ઓછું થવા માડયું તેવીજ કમલાકને તે વીશેની ખબર પુગી. તેથી કમલાકે પોતાના જાદુથી પાંચ પાંચ મણના પથરાઓનો વરસાદ વરસાવ્યો, જે વરસાદ ત્રણ દીવસ સુધી ચાલુ રહયો, તેથી તેઓની આ-સપાસ એક મોટો પાહાડ હોય તેમ દેખાગો. પણ હાતમને તથા દેવોને કંઇબી ઇજા થઇ નહીં. પછી કમલાકે પોતાનો પહાડ ગેબ કીધો, તેથી હાત-મથી ત્યાં જઇ શકાયું નહીં. આખરે ત્રણ દહાડા પછી તે પાછો હાતમને દેખાયો એટલે હાતમે તે ઉપર ચઢવા માંડયું. જ્યારે કમલાકે જોયું કે હાતમ પોતાના લશકરની સાથે આવે છે, એટલે પોતે પોતાના બુલંદ આસમાનપર જઇ બેઠો, અને તકેદારીને માટે પોતાના સઘળા દેવોને સંગતમાં લઇ ગયો. હાતમ ચાલતો ચાલતો એક શેહેરમાં આવી પુગયો, અને જોયું તો તે શેહેરમાં કોઇબી આદમી યા દેવ દેખાયો નહીં, તેથી તેણે પોતાના માણસોને પુછયું કે આ શેહેર ખાલી છે તેનું કારણ શું છે? તેઓએ કહ્યું કે કમલાક તથા શામ અહમર પોતાના બુલંદ આસમાનપર લશકર સહીત જઇ બેઠા છે તેથી એ ખાલી છે. જ્યારે તેઓ અંદર ગયા, ત્યારે સઘળાં દુકાનોમાં તરેહવાર મેવા દીઠા, જે તેઓ ખાવા મંડી ગયા. ખાતાંવારજ સઘળાઓના નાકમાંથી લોહી વેહવા લાગયું. હાતમે જાણયું કે તે ઉપર પણ પેલા નાપાક અહરેમનની ખસલતના દેવે જાદુ કીધું છે, તેથી એસમે હાઝીમ ભણીને તેને પાક કીધાં અને પછી ખાવાને

માટે સઘળા દેવોને તે ફળો આપ્યાં. તેઓએ ખાઇ લીધું. ખાધા પછી તેઓને હાથમે પુછ્યું કે કમલાક જાદુગરનું આસમાન ક્યાંછે. તેઓએ તેને નીશાની કરી દેખાડયું, કે પેલું હવામાં ગુંબજના જેવું છે તેજ આસમાન એ જાદુગરનું છે. પછી હાતમ પેલા ખીઝર પીરના પાક બોલો ભણુવા લાગયો કે તેવુંજ આસમાન પાહાડ ઉપર તુટી પડયું, અને સઘળા દેવોના જાન દોઝખના સરદારને હવાલે થયા. કમલાક તથા અહમર બંને જણા પાહાડ ઉપરથી નાસી ગયા. હાતમ તેઓની પુઠે દોડયો અને એસમે હાઝીમની બરકતથી તે દેવો એક મોટી ગારમાં ઊંધે મસતક પછડાઇ ગયા, તથા પોતાના વહાલા જાન દોઝખની ગારમાં તેના મુખીને સ્વાધીન કીધા. હવે હાતમનો દુશમન કોઇ રહયો નહીં. તેણે સરતગ દેવને કહ્યું કે મારા કરાર મુજબ શામ અહમર તથા કમલાકના મુલકની બાદશાહી હુ તને સ્વાધીન કરૂ છું. પછી સઘળા દેવોને નસીએતના કેટલાક સખુના કહ્યા કે હવે તમો સરવે જણાઓ સરતગને તમારા બાદશાહ તરીકે કબુલ રાખજો ખોદા એકજ એવુ સત કરી માનજો. કોઇ પર જુલમ હરગીઝ કરતા ના. ખોદાની બંદગી નીત્ય કરતા રહેજો. તમારી જાતમાં સરવે એક સંપ રહી સંપનું સુખ હાંસલ કરજો. તમારા પાદશાહ સરતગતના દરએક હાકમને માન આપી ચાલજો. એ વગેરે ઘણાક નેકીના અને શીખામણુના બોલો કહ્યા. તેઓ સઘળાઓએ એકે અવાજે જાહેર કીધું કે, ઓ નામવર અને સરફરાજ હાતમ, તારા એકેએક મોતી જેવા સખુનો અમો સઘળાઓ માન્ય કરીશું. પછી હાતમ મલેકા ઝરરીન પુશ પાસ જવા નીકળ્યો. તેઓએ હાતમની સાથે જવા કહ્યું, પણ હાતમે તેમને મના કીધી. તે એકલો ચાલતો ચાલતો જરવસ જંગલમાં પેલા તળાવ પાસે આવી પુગ્યો, અને જોયું તો નહી તે તળાવ, કે નહીં તે ઝાડ, પણ તે પાસે એક મોટી સુંદર બીલોરની ઇમારત હતી. હાતમ તેના દરવાજા પર ગયો, તો થોડીક પરીએ તેણે દીઠી. તેઓએ હાતમને જોઇ પુછ્યું કે તું કોણ છે અને ક્યાથી આવયો છે? હાતમે જવાબ દીધો કે, હું તેજ છું, જે તમારી સાથે ઝાડપર લટકેલો હતો. તમે અંદર જઇ તમારી શાહાજાદીને કહો કે તમને કોઇ મળવા માગે છે. તેઓએ અંદર જઈ ખબર કીધી, એટલે હાતમને મળેકા ઝરરીનપુશે અંદર બોલાવ્યો, અને પોતાના બાપની ખબર પુછી. હાતમે કહ્યુ કે ઓ નાઝનીન તેને તો મે જમને હવાલે કીધો છે. આ ખબર સાંભળી તે ઘણી દીલગીર થઇ આંખોમાંથી આંસુ નાખવા લાગી પણ પરીઓએ તેને સમજાવી કે, ઓ નેક બાનુ, એવા પાપી બાપને માટે ગમગીન થવું જોઇએ નહીં.

તસવીર ૧૨ મી.

હાતમ મલેકા ઝરરીનપુશ સાથ બેઠા છે.

આપણી ઉપર જુલમ શું થોડો હતો? રાત દીવસ આપણે મહા સખતીમાં ગુજારતાં, તે શખતીમાંથી આ દેલાવર જવાને આપણને છોડવ્યાં છે. તારા પીતાનું મોત એજ માણસને હાથે થવાનુ હશે, તે થયું. હવે એ માટે તારો કુમલો જાન શા માટે હલાક કરે છે? હાતમે તેણીને ઘણોજ દીલાસો દીધો, જેથી તે પરીનુ દુઃખ જરા ઓછું થયું. હાતમે પોતાપરના દુઃખોનું બ્યાન કીધું, જેથી તે પરી હાતમની હીંમતના ઘણા વખાણ કરવા લાગી. પછી હાતમે કહ્યું કે, ઓ નાગવર બાનું મેં તારે માટે આટલી રંજ અને મેહેનત ખેંચીછે, માટે તું હવે મને કબુલ કર, કારણકે મારી રંજનો બદલો એજ છે. સઘલી પરીઓ હાતમની સાથે બોલવામાં સામેલ થઈ, કે ઓ પરી જાદ, અમો નહીં ધારતાં કે તને આ હાતમ કરતાં બીજો કોઇ લાયક માણસ તારો ભરથાર થવાને મલે. માટે જો તું અમારૂં કહેલું કબુલ કરેતો ઘણું સારૂં. મલેક ઝરરીનપુશે હાતમ સાથે નેકા કરવાને પોતાની પુર ખુશી બતાવી. હાતમની ખુશાલીનું વરણન આ વખતે કોઇ કવીથી પણ થઇ શકે નહીં. એવી ખુશાલીમાં હાતમે મલેક ઝરરીનપુશ સાથે નેકા કીધા.

જ્યારે સુખ ભોગવવાનો વખત આવ્યો, એટલે હાતમને મુનીરશામી યાદ આવ્યો કે તેના દીલમાં ધુજરાં છુટી આવ્યાં. તેજ વખતે મોજ મેલવવાથી પોતે દુર રહયો. મલેક ઝરરીનપુશ આ જોઇ ઘણીજ બીધી, અને વીચાર કરવા લાગી કે, મારી શું એબ હાતમની નજર પડી હશે કે, સંસાર સુખ મેળવવાની વખતે મારીથી તે જુદો ઉભો રહયો છે; હવે હું એને શી રીતે પુછું? હાતમે જોયું કે તેની મોહોરદાર ઘણીજ ગમગીન થઇ ઉભીછે, તેટલા માટે ખરેખરેજ ઇલાજ તેની આગલ કહી દેવો જોઇએ જેથી તેને દીલાશો આવે. પછી તેને કહયું કે, ઓ મારા જાન, તું શા માટે ફીકરમાં ઉભીછે. ચાંદ અને શુરજમાં શું એબ છે કે તારાગાં હોય? જાણ ઓ મારી વહાલી, કે ખોદા ખાતર મારા જેવા એક બંદાનું કામ મેં માથે ઉઠાવ્યું છે. શાહાબાદની શાહાજાદી હોશનબાનું ઉપર ખોરાઝમ મુલકનો શાહાજાદો મુનીરશામી આશક પડયો છે. તે હોશનબાનું સાત સવાલ રાખેછે. જે કોઇ તેના સવાલના જવાબ આપે તેની સાથ પરણવાને તે કબુલ થયલી છે. મુનીર શામીમાં સવાલોનો જવાબ આપવાને તાકાત નથી. તેનું કામ મેં માથે ઉઠાવ્યુંછે. તેના ત્રણ સવાલો મેં પુરા કીધાછે અને હમણા ચોથા સવાલની ખોલમાં હું જાઊંછું, માટે હું તને મારે શેહેર મોકલવા ઇચ્છુંછુ. મારો બાપ ત્યાં તારી ઘણી જતન કરશે અને તને પોતાની છોકરી પેરે રાખશે. પછી એક કાગલ લખી મલેક ઝરરીનપુશને આપી

કહ્યું કે એ કાગલ લઇ તું મારા પીતાને શેહેર જજે. મલેકે ઝરરીનપુશે કહ્યું કે હવે જેમ તું કહેશે તેમ હું કરવાને રાજી છું. પછી હાતમે તેને ઘણો દીલાશો દીધો કે, તું કંઇ ચીંતા કરતી નાં. જ્યારે હું સાત સવાલ પુરા કરીશ ત્યારે તરતજ તારી પાસે આવીશ. પછી મલેકે ઝરરીનપુશ પોતાની સઘલી પરીઓ સહીત એમન શેહેરમાં ગઇ, અને હાતમ પોતાને કામે કુરમ શેહેર તરફ જવાને નીકલ્યો. હવે જે માણસ બોલેછે કે સાચું બોલનારને હમેશાં આરામ મલેછે, તે માણસની શોધમાં ચાલ્યો. અંતે કુરમ શેહેર તરફ આવી પોહોંચી, શેહેરનાં માણસોને પુછયું કે, ફલાનો માણસ કયાંછે? તેઓએ જવાબ દીધો કે, હાં એવો કોઇ પણ માણસ નથી જે તું કહેછે તેમ બોલેછે. પણ એવો એક શખસ છે, કે જેના દરવાજા પર તું કહેછે તેમ લખેલું છે. હાતમ ચાલતો ચાલતો તે માણસના મુકામ તરફ ગયો. અને દરવાજા આગલ જઈને એક નગારૂં પડેલું હતું તે વજાડયુ તે વજાડતાંજ એક બુલંદ કદનો માણસ બાહાર આવ્યો. અને હાતમને તેમ કરવાનું કારણ પુછ્યું. હાતમે કહ્યું કે મને તમારા શેઠ સાથ કામછે. તેણે અંદર જઇ ખબર કીધી, એટલે હાતમને અંદર બોલાવ્યો. હાતમ ત્યાં ગયો, અને અદબથી એક પીર માણસને સલામ કીધી. તે માણસે હાતમને જોતાંજ તેની સલામનો જવાબ વાલીને પોતાની પાસે એક રેશમી મસનદ ઉપર આદર ઇજતથી બેસાડયો, અને પોતાની સાથે ખાણુ ખવાડયા પછી હાતમને આવવાનું કારણ પુછયું. હાતમે જવાબ દીધો કે હું એમનનો રેહેવાશી છું, અને મુનીરસામી નામના એક શાહાજાદાના કામને માટે નીકલ્યોછું. પછી જ્યારે તેણે સઘલી વાતથી તેને વાકેફ કીધો ત્યારે તે માણસે હાતમની હીમત ઉપર આફરીન કીધી, અને હજારો દુવા દઇ બોલ્યો કે, ઓ જવાન મરદ, આ કામ માથે ઉઠાવી લેવાની તેં અજબ હીંમત કીધીછે. હાતમે કહયું કે ઓ પરહેજગાર પુરૂષ હવે દરવાજાપર જે લેખ લખ્યોછે, તે મને બરોબર સમજાવ તે બોલ્યો કે ઓ યમનના માણુસ તું કોઇ મોટા કુટુંબનો હોય એમ માલમ પડેછે, અને ખોદાનો ખરેખરોજ ભગત છે. તું આ દુનીઆનાં દરેક ખુણામાં મશહુર થશે, કારણ કે બીજાઓના કામને માટે આટલી મોટી રંજ અને જેહમત દેખે એવો કોઇપણ પુરૂષ આજ સુધી મેં દીઠો નથી. તેનું કારણ એકે આટલે દુરથી મારી આગળ અત્યાર સુધી કોઇ પણ પુરૂષ આવ્યો નથી. હવે મારો હેવાલ હું, તારી આગલ જાહેર કરૂંછું તે સાંભળ. હાતમે કહ્યું કે, પેહેલાં હું એ જાણવા માગું છું કે, તને કોરમના સઘળા લોકો પરહેજગાર પીર કરીને કહે છે, પણ

તસવીર ૧૩ મી.

જે માણસે પોતાના મેહેલના દરવાજા ઉપર લખયું છે
કે "સત્ય બોલનારને હમેશાં આરામ મલેછે"
તેની સાથ હાતમની મુલાકાત.

તું તો એક નવ જુવાન પુરૂશ માફક દેખાયછે, અને તારો એક બાલ પણ સફેદ દેખાતો નથી. તે માણસે જવાબ દીધો કે આ કુરમ શેહેરને વસાવ્યાને આજ સાતશો વરશ થયાં છે, પણ મારી ઉમર તો આહસો વરસ છે. જેવો તું મને હમણા જોયછે તેવોજ હું તે વખતે પણ હતો. બીજું સાંભળ કે હું એક મોટો જુગારી હતો, અને દરરોજ જુગાર રમતો હતો. હું પઇસા ઘણા કમાતો હતો પણ મારા હાથમાં કંઇ રહેતું હતું નહીં. રાત્રે હું ચોરનો ધંધો કરતો હતો. એક દહાડે મારા મનમાં આવ્યું કે, હું રાજાને ત્યાં ચોરી કરવા જાઊં, કારણ કે જ્યાં સુધી કંઇ મોટી ચોરી કરૂં નહીં ત્યાંસુધી મારો દહાડો ફરવાનો નથી. આ વીચાર કરી હું રાજાના મેહેલમાં ગયો. અને રાજાની છોકરીનાં દીવાનખાનામાં દાખલ થયો તે છોકરી હીરાનો એક હાર પેહેરી ભર ઊંઘમાં પડેલી હતી. હું હળવેથી તે હાર તેનાં ગળાંમાંથી કહાડીને જંગલ તરફ નાશી ગયો. જ્યારે સહવાર થઇ ત્યારે મને તે જંગલમાં કંઇ ગડબડ જેવું સંભલાયું. હું તે અવાજ તરફ ગયો, અને જોઊં છું તો કેટલાએક ચોરો પુશકળ માલમતા ઝરઝવેર વેંહેંચી લેવામાં રોકયલા હતા. તેઓ મને પુછવા લાગ્યા કે તું કોણ છે? અને આ ઠેકાણે કેમ આવ્યોછે? મેં તેઓને સઘલી સાચી વાત કહી દીધી, એટલે તે લોકોએ મને કહ્યું કે આ હિરાનો હાર પણ તું સઘળી માલમતા સાથે મેલ, અને પછી આપણે સરવે જણા સરખે ભાગે વેંહેંચી લઇએ. આ બોલતાંવારમાં તો તે જંગલમાં એકાએક એક આદમી પેદા થયો, અને એટલે મોટેથી બુમ પાડી કે સઘલું જંગલ ધરતીકંપની માફક હીલવા લાગ્યું, અને હજારો વરશનાં પુરાતમ ઝાડો જડમુલમાંથી ઉખડી ગયાં. આ જોઇ સઘલા ચોરો નાશી ગયા, અને હું ત્યાં એકલો ઉભો રહયો. પછી તે માણુસ બાંગ મારતો મારતો મારી પાશે આવ્યો, અને પોકાર કરી મને પુછવા લાગયો કે, તું કોણ છે તે ખરેખરૂં મને કહે? નહીં તો આજ ઠેકાણે હું તને જાનથી મારી નાખીશ. મેં કહયું કે હું જુગારીનો ધંધો કરૂં છું, જ્યારે મારા હાથમાં કંઇ પઇસા રહેતા નથી ત્યારે રાતનાં હું ચોરી કરૂંછું. ગઇ રાતરે હું પાદશાહાના મેહેલમાં દાખલ થયો અને તેની છોકરીનાં ગલાંમાંથી હીરાનો હાર ચોરી કરી લાવ્યો. જ્યારે હું આ જંગલમાં આવ્યો, ત્યારે મેં ચોરોને આ ધનના ઢગલા આગલ ઉભેલા જોયા. તેઓને મેં મારો હેવાલ જાહેર કીધો, ત્યારે તેઓએ મારી પાસે આ હીરાનો હાર માંગ્યો. એટલામાં તારો ભયંકર અવાજ સાંભળી તેઓ સઘળા નાશી ગયા.

ત્યારે તેણે જવાબ દીધો કે, તેં મને સઘળું ખરેખરૂં કહ્યું છે તેથી આ તારી ચોરીનો ગુનાહ હું તને માફ કરૂં છું. આ સઘળું ધન હું તને આપું છું પણ તું હવેથી જુગાર રમતો ના. જો હવેથી આ શેતાંનીઅત ભરેલો ધંધો તું નહી કરશે તો તુંને કશી કમી અથવા ગમી થવાની નથી. આ દુનીઆમાં તારી ઉમર નવશો વરસની થશે. આ શાંભલી હું તે સઘળું ધન મારા ઘેરમાં લાવ્યો, અને એક મોટી ઇમારત બાંધી તેમાં રહ્યો. પણ મારાં શેહેરનાં લોકોએ મને જંપીને બેસવા દીધો નહીં. તેઓ મને શેહેરના સુબાની પાસે લઇ ગયા. તેને મને પુછયું કે, ઓ માણસ, તું ઘણોજ ગરીબ અવસ્થામાં હતો અને હમણા આ સઘળું ધન ક્યાંથી ચોરી લાવ્યો છે? મેં સઘળી વાત ખરેખરી જેવી હતી તેવીજ કહી દીધી. પછી તે મને પાદશાહા પાસે લઇ ગયો. પાદશાહાને પણ મેં સાચાં શીવાય બીજું કંઇબી કહ્યું નહીં, તે શાંભલી પાદશાહે સઘલા દરબારીઓને કહ્યું કે મારી ઉમરમાં મેં જો કદીબી કોઇ સાચો માણસ જોયો હોય, તો તે આજ માણસ છે, કારણકે કોઇ માણસ આવી રીતે પોતાની એબ ઊઘાડે નહીં. પાદશાહા મારી ઉપર ઘણોજ મેહેરબાન થયો, અને મને પુશકળ ખજાનો ભેટ આપ્યો. જેમાંનો ખજાનો હજુ મારી અગળ ઘણો બાકી છે, અને આજ ઘણાંક વરસ થયાં હું ખરચુંછું, પણ તેનો છેડો આવતો નથી. જેથી મેં દરવાજાપર લખ્યું છે કે, સાચું બોલનારને હમેશાં આરામ મલેછે. હવે તું કોણનો છોકરો છે તે મને જણાવ? હાતમે કહ્યું કે હું હાતમ, તાઇ પાદશાહાનો છોકરો છું, અને યમનનો શાહાજાદો છું. આ શાંભલતાંજ તે પીર માણસ ઉઠયો, અને હાતમના હાથને બુશા દઇ ઘણીજ તાજીમ તવાજા બજા લાવીને બોલ્યો કે, હાતમ શીવાએ આએ દુનીઆંમાં બીજો કોણ છે જે આવાં કામ કરવાને હીંમત ધરે. પછી થોડાક દહાડા સુધી પોતાના મેહેલમાં હાતમને મેહેમાન તરીકે રાખ્યો, અને ઘણી ખાતરદારીથી તેની મેહેમાનદારી કીધી. હાતમે કહ્યું કે, ઓ પ્યારા, હવે મને જવાની રજા આપ, કારણકે હજી મને બીજું કામ ઘણું કરવાનું છે. તે માણસે હાતમને ખુશીથી વીદાએ કીધો. હાતમે પેહેલાં યમન જઇ મલેકે ઝરરીનપુશને જોઈ શાહાબાદ તરફ જવાનો વીચાર કીધો અને યમન તરફ પોતાનાં કદમ ધરયાં. થોડાક દીવશ પછી પોતાના શેહેરની હદમાં આવી પોંહોંચ્યો, અને ઘણો ખુશી થવા લાગ્યો. ચાલતાં ચાલતાં પાણીના એક ચસમા આગળ આવી પોંહોંચ્યો, અને તે ચસમાનું પાણી પી, રાતનું રેહેઠાણ એક ઝાડ હેઠલ કીધું. તે સમે તે

ઝાડ ઉપર પક્ષીનું એક જોડું બેઠું હતું, અને વાતમાં મશગુલ થયું હતું. નર બાહેર જવા માગતો હતો, પણ માદા તેને અટકાવતી હતી, અને કેહતી હતી કે, તું મને એકલી મુકી ક્યાં જાય છે? અને બીજાનાં કામને માટે મને બલાપામાં નાંખે છે? આ ખ્યાલ તારા મનમાંથી દુર કર. ત્યારે નરે જવાબ દીધો કે ઓ નાદાન તું મને ખોદાઇ કામમાં અટકાવતી ના. કારણકે કેઆમતને દહાડે તું મને શું કામ લાગશે? અને દુનીઆમાં તું મને શું ફાએદો કરવાની છે કે હું તારી સાથેજ દીલ લગાડી રહું. અને સવાબના કામથી દુર રહું. બાયડીઓ કોણની થઇ છે કે તું મારી થવાની છે? હું તારૂં કહેલું કબુલ કરૂં છું પણ તેં એ વીશેની એક વાત નથી સાંભળી? માદાએ પુછ્યું કે તે શું વાત છે તે મને કહે? ત્યારે નરે કહ્યું કે સાંભલ. એક પાદશાહ હતો તે શીકાર કરવાને માટે પોતાના અમીર ઉમરાવો સાથે જંગલમાં ગયો. અને એક ખુબસુરત હરણી ઉપર તેની નજર પડી તેની પછવાડે લાગ્યો. શીકારની ઉલટમાં રજા પોતાનાં લશકરથી જુદો થઇ રસતો ભુલી ગયો અને કોઇ એક દરાગણા જંગલમાં નીકલી ચાલ્યો. તે જંગલમાં એક બાગ તેના દીઠામાં આવ્યો. ત્યાં પાણીની એક મોટી હોઝ તેની નજરે પડી, જેનું પાણી કાચ જેવું સ્વચ્છ અને મીઠું હતું. પાદશાહ તે જોઇ ઘણો ખુશી થયો અને હવાની થંડી લેહરીઓ લાગવાથી તે હોઝને કાંઠે બેઠો. પોતાના હાથથી હોઝનું પાણી હલાવવા લાગ્યો, અને હલાવતાં હલાવતાં તેના હાથમાં એક સોનાની સાંકળ જેવું તેને લાગ્યું. જોર કરીને શાંકલ ઊંચકી તો તેને કંઇ પેટી જેવું માલમ પડ્યું. તે પેટી તે પાદશાહે હોજમાંથી બાહાર કાહાડી અને જ્યારે તેને ઊઘાડી ત્યારે એક ખુબશુરત નાર અંદર જોઇ. તે નારને તે પાદશાહે બાહાર કાહાડી અને આવી રીતે બંધ થવાનું તેને કારણ પુછ્યું. તે બોલી કે ઓ બાદશાહ તું કશી ફીકર કરતો ના. જેમ તું આદમીજાત છે તેમજ હું પણ આદમીજાત છું. મારા ધણીએ મને આ જંગલમાં એકાંત પેટીમાં બંધ કરી રાખીછે, જેથી હું કોઇ બીજા પુરૂશ ઉપર નજર નહી કરૂં. ઘણેક દીવશે તુ હીયાં આવ્યોછે તેથી થોડો વખત સુધી આરામ લે. પછી તે નારની સાથે પાદશાહે શરાબ પીધો, અને ખાણું ખાધું. એશ આરામમાંથી જ્યારે પાદશાહ ફારેગ થયો ત્યારે તેને પોતાનું લશકર યાદ આવ્યું તેવોજ પોતે ઉઠયો અને પોતાનો સઘલો હેવાલ તે ઓરત આગલ જાહેર કીધો. પછી પોતાને આંગલેથી વીંટી કહાડી તે નારને આપી અને બોલ્યો કે તું મને ભુલી

નહીં જાય માટે આ નીશાની તારી પાસે રાખજે. તે નારે કહયું કે, એવી વીંટીઓ મારી પાસ છે, કારણ કે તારા જેવા પાદશાહો અને સોદાગરો મારી પાસે ઘણાએક આવી ગયા છે, તેઓની સાથ પણ મેં એજ પ્રમાણે મોજ કીધી છે. આ સાંભળી પાદશાહ ઘણો અચરત થયો, અને તે ઓરતને પેટીમાં પાછી બંધ કરીને પોતાના લશકરને આવી મલ્યો. લશકર સાથે તે પોતાંના શેહેરમાં ગયો, અને સઘલી બનેલી વાત પોતાના વજીરને કહી સંભળાવી. વજીરે કહ્યું કે ઓ નામવર પાદશાહ તું જે કહેછે તે ખરૂં છે, પણ ભલા માબાપના ફરજંદ ભલાંજ હોય છે, અને બુરાં માંબાપનાં ફરજંદ બુરાંજ હોય છે, આટલું કહી તે નર બોલ્યો કે, ઓ બાદા નારીઓ સઘળી એવીજ હોય છે. તું મને શામાટે ખોદાઇ રાહ ઉપર જવાને અટકાવે છે? કે જેમ હાતમ શાહજાદો મુનીરશામીનું કામ પડતું નાખી હમણા પોતાને શેહેર પોતાની ઓરત મલેકે ઝરરીનપુશ પાસ જાયછે. આ સાંભળતાંને વાર હાતમ તરતજ ઉઠયો, અને પોતાના વીચારને માટે ઘણોજ પશેમાન થઇ શાહાબાદ તરફ રવાને થયો. જયારે તે ત્યાં પુગ્યો ત્યારે હોશ-નબાનુંના માણસોએ તેને ઓળખ્યો અને તેને પોતાની શેહાણી આગળ લઇ ગયા. હોશનબાનુએ ચક નાખી હાતમને પુછયું કે, ઓ જવાન, આટલો મોડો કયાંથી આવ્યો? અને મારા સવાલની શું ખબર લાવ્યો! હાતમે સઘળો હેવાલ હોશનબાનુને કહયો. પછી તે બોલી કે તું સાચુંજ કહેછે. હાતમે કહ્યું કે તે માણસને એટલો તો પઇસો મલ્યોછે, અને ખોદા તરફથી મલેછે કે હું ધારતો નથી કે તેનો કોઇબી દહાડે છેડો આવે. પછી હોશનબાનુએ હાતમને માટે ખાણું મંગાવ્યું, અને હાતમને એક ઘણોજ કીંમતી સરપાવ ભેટ આપ્યો. હાતમે તે લીધો, અને કહ્યું કે ઓ નેક બાનું હું કારવાનસરામાં જઇ મુનીરશામી સાથ ખાણું ખાઇશ. હોશનબાનુએ તેમ કરવાની ઘણી ખુશીથી રજા આપી ત્યાંથી પછી હાતમ મુનીરશામી પાસે આવ્યો, અને બંને જણે સાથે ખાણું ખાધું પછી પોતાપરની વીતેલી સઘળી બીના તેને કહી. તેણે હજારો હજાર દુવા કીધી, અને પછી તે બોલ્યો કે, ઓ પ્યારા હાતમ, ધન છે તારાં માત પીતાને કે બીજાંને માટે તું આટલી વેદના ભોગવેછે, અને પોતાનું એશ આરામ, ઊંઘ અને ભુખ એ સઘળું ખોઇ દીધુંછે. હાતમ ત્યાં આખી રાત રહ્યો, અને સવારના પોહોરમાં પોતાનું તન પાક કરી પાકીજેહ પોશાક પેહેરી હોશનબાનું આગલ પાંચમાં સવાલને માટે આવ્યો. તેણીએ કહ્યું કે, ઓ દેલાવર હાતમ તું

ધણો થાકી ગયોછે માટે થોડા દીવસ આરામ લે, હાતમે કહ્યું કે તારા સવાલોનો જવાબ આપવામાંજ મને પુરતો આરમ મલેછે. હવે તું મને કહે કે તારો પાંચમો સવાલ શું છે. તે બોલી કે અવાજ આપતા પાહાડની ખબર લાવ, કે તે પાહાડ શું અવાજ આપેછે. અને તેને તે નામ.આપવાનું શું કારણ છે, અને તે વીશેનો છુપો ભેદ શું છે. હાતમ આ સાંભળતાંજ ખુરશી ઉપરથી ઉઠયો, અને હોશનબાનુથી રૂખશત થઇ મુનીરસામી આગળ આવ્યો અને બોલ્યો કે ઓ પ્યારા, હવે હું પાંચમા સવાલની તેહકીક કરવાનો માટે જાઉંછું. જો મારી હઇઆતી વફાદારી કરશે તો આપણે બંને જણ પાછા સાથે મલશું. પછી તેઓ બંને જણા એક બીજાથી જુદા પડ્યા.

હાતમે પાંચમો સવાલ તમામ કીધો તેનું બયાન.

———:o:———

જ્યારે હાતમ શાહાબાદથી પાંચમા સવાલની તેહકીક કરવા નીકળ્યો ત્યારે પોતે જંગલ તરફનો રસ્તો લીધો, અને ત્યાં એક પાણીના મોટા ઝરામાં પોતાનું તન પાક કરી ખોદાની બંદગી કીધી, અને આગળ ચાલવા માડયું. જતાં જતાં તે એક શેહેર આગળ આવ્યો અને ત્યાંના કેટલાએક રહેવાશીઓને પુછ્યું કે, ઓ પ્યારાઓ, અવાજ આપતા પાહાડ વીશે તમુને કંઇ ખબર છે? તેઓએ કહ્યું કે, ઓ મુસાફર, અમોએ અમારી આખી ઉમરમાં એવા કોઇ પણ પાહાડ વીશે સાંભલ્યું નથી ત્યાંથી પણ હાતમ નાઉમેદ થઇને આગળ ચાલ્યો અને એક મહીના પછી એક શેહેરની પાશે આવી પુગ્યો, જેની. નજદીકમાં લોકોનાં તોળેતોળાં એકઠાં થયાં હતાં. હાતમ પોતાના દીલમાં વીચાર કરવા લાગ્યો કે આ લોકોનું આ ઠેકાણે સાથે મળવાનું શું કારણ હશે? પછી તે લોકો તરફ ગયો. લોકોએ હાતમને પોતાની તરફ આવતો દેખીને પોકાર કીધો કે, શાબાશ ઓ જુવાન મરદ, તું ભલે આવ્યો અમો તારી રાહા જોતા હતા. હાતમ તે લોકોને વધારે આગળ ગયો તો તરેહ તરેહનું પકવાન પકાવેલું દીઠું. તેની પાસે એક મુરદું કફનમાં વીટાળેલું મુકેલું હતું. હાતમે તેઓને પુછ્યું કે, મુરદાંને દાટવાનું મુકી દઇ આવી રીતે તરેહ તરેહનું પકવાન કરી શા-

માટે તમો બેઠાછો? એ તમારી કેવી રીતની રસમ છે? તેમાનાં એકે જવાબ આપ્યો કે હમારામાં એવી રસમ છે, કે કોઇ પણ તવંગર યા ફકીર મરી ગયો હોય તો તેને લઇ હમો સઘળા જંગલમાં આવ્યે છીએ, અને તરેહ તરેહનું ખાણું પકાવી સાદરીપર પાંથરી કોઇ મુસાફરની રાહ દેખીએ છીએ. જ્યારે તે આવેછે, ત્યારે હમે મુરદાંને દાટીએ છીએ અને તેની આગળ સઘળું ખાણું મુકીએ છીએ. જ્યારે પેહેલો તે ખાએછે ત્યાર પછી હમો સઘળા તે ખાણું ખાઇએ છીએ. આજ સાતમો દહાડો થયોછે તોપણ કોઇબી મુસાફર હમારી આગળ આવ્યો નથી. હરરોજ હમે ખાણું પકાવીએ છીએ, અને જ્યારે કોઇ મુસાફર આવતો નથી ત્યારે તે ખાણું હમે સઘળા સહાંજના શેહેરમાં હમારાં બાયડી છોકરાંઓ માટે મોકલ્યે છીએ, અને આજ સાત દહાડા થયા અમે અપવાસ પાળ્યે છીએ. અનનો દાણો કે પાણીનું ટીપું બીલકુલ હમોએ મોંપર મુક્યું નથી. તને જોઇ અમો ઘણા ખુશી થયા. હાતમે પુછ્યું કે જો કદાચ કોઇ પણ માણસ એક માસ સુધી ત્યાં ન આવે તો આ મુરદાંના તેમજ તમારા શા હાલ થાય? તેઓએ કહ્યું કે, એમ તો કદી બનેજ નહીં, અને અગરજો કોઇ મુસાફર એક અઠવાડીઆં પછી ન આવે તો હમો પાણી પી અપવાસ પાળીએ છીએ, અને કંઇ પણ અન મોંપર મુકતા નથી. હાતમે સવાલ કીધો, કે જો તે કરતાં વધારે દીવસ લાગે તો મુરદાંથી દુરગંધ નીકળ્યા વગર રેહે નહીં. તેઓએ કહ્યું કે જ્યારે એમ થાય ત્યારે તે મુરદાને જમીનમાં દફનાવી હમો સઘળા તથા હમારાં બાયડી છોકરાં પણ છ મહીના સુધી અપવાસ પાળ્યે. હાતમે કહ્યું કે, અગરજો તેટલા વખતમાં બીજો કોઇ મરણ પામે તો પછી તમે શું કરો? તેઓએ કહ્યું કે, એજ પ્રમાણે જંગલમાં મુસાફરની રાહ જોઇએ અને પછી પાછો અપવાસ પાળ્યે, અને છ મહીના ગુજરવા બાદ શેહેરનાં માણસોમાં પકવાન વેહેંચીએ, અને પાડોશીઓને બોલાવી સાથે ખાણું ખાઇ ખુશ થઇએ, ઘણી ખેરાત કરીએ, અને તે મુએલાંનાં કબર આગળ જઇને ફકીરોને ઝરઝવેર આપીએ. હાતમ આ સાંભળી ઘણો અજબ થયો. પછી તેઓએ એક મોટી ઘોરમાં તે મુરદાંને મુક્યું, અને પાકીજેહગાલીચા બીછાવીને પછી સઘળી ખુશબોઇ સળગાવી, અને પેલા મુએલા માણસના બદનને પણ થોડી ખુશબોઇ લગાડી. પછી સઘળું પકવાન લઇ જઇ તે મુએલાંની લાશ આગળ મુક્યું, અને તેની આસપાસ સાત ફેરા ખાધા. જે પછી તેઓ સઘળાઓએ હાતમને કહ્યું કે, ઓ મુસાફર

પરથમ તું હાથ મોંહ ધોઈ આ ખાણું ખા, અને ત્યાર પછી હમો સઘળા ખાઇશું. હાતમે પેટ ભરતુ ખાઇ લીધું, જે પછી બાકીનું ખાણું પોતાના બાયડી છોકરાંઓ માટે શેહેરમાં મોકલાવી, પોતાના તન પાક કરી, બાકીજેહ લેબાશ પેહેરી હાતમને કહ્યું કે, ઓ પ્યારા, અગરજો હમારા શેહેરમાં થોડા દીવસ તારો રેહેવાનો વીચાર હોય તો સુખેથી ચાલ, હમે તુંને એક મકાન તારે માટે જુદું આપીશું. હાતમે તે શેહેરમાં રેહેવાને પોતાની ખુશી દેખાડી, જેથી તેઓએ તને એક મુકામ જુદું આપ્યું, અને દરેક ચીજ હાતમની આગળ હાજર કીધી. તે સાથે વળી ખુશ ચેહેરાની જુવાન સ્ત્રીઓ હાતમની ખીદમતમાં મુકી અને બોલ્યા કે, ઓ મુસાફર આ સઘળાઓનો ધણી તુંજ છે એશ તારે જોઇએ તેની સાથે અશરત કરજે. આ સઘળું જોઇ હાતમ પોતાના મનમાં કેહવા લાગ્યો કે આ અજબ રીતની રસમ છે. જ્યારે હું મારા શેહેરમાં જઇશ ત્યારે એજ પ્રમાણે મેહેમાનોની સેવા બજાવીશ? દરરોજ તરેહ તરેહનું ખાણું તેઓ હાતમની આગળ લાવી મુકતા, અને પેલી ખુબસુરત નાજનીનો દીન અને રાત સણગાર પેહેરી પોતાના તનને તરેહ તરેહનાં કપડાંથી સણગારી પોતાના તન અને મનથી હાતમની ખીદમતમાં ઉભી રહેતી. પણ હાતમ કોઈ ઉપરબી બદ નજરથી જોતો નહીં હતો, અને પેટ ભરતું ખાણું ખાઇ રાત દહાડો ખોદાની બંદગીમાં ગુજારતો. એ પ્રમાણે હાતમ એક અઠવાડયું સુધી રહયો. પછી તે નાજનીનોએ પોતાના સરદાર પાસે જઇ ખબર કીધી કે, આ મુસાફર ઘણીજ નેક નઇઅતનો અને પાક દીઆનતનો છે, અને કીરતારનો ખરેખરોજ પીછાણનાર છે. તે શેહેરના હાકેમે હાતમને બોલાવ્યો, અને ઘણાજ માન અકરામ સાથે હાતમને પોતાની પાસે બેસાડયો અને કહ્યું કે, ઓ નેક પુરૂષ, તું હમારા શેહેરમાં થોડા વધારે દીવસ સુધી રેહે કે મારી છોકરીને તારી ચાકરી બજાવા મોકલું. હાતમે કહ્યું કે મને ઘણું જરૂરનું કામ છે, અને તેને માટે જવા વગર ચાલે નહીં. તે હાકેમ બોલ્યો કે જો તારૂં કામ તું મને જાહેર કરે તો હું તે કામ પાર પાડવામાં તુંને મદદ કરૂં. હાતમે જવાબ દીધો કે, હું કોઇ બીજાને મારાં કામ માટે તસદી આપવા ચાહાતો નથી. હાકેમે જવાબ દીધો કે, એક વાર તે કામ સાંભળવું તો જોઇએ. પછી હાતમે હોશનબાનું અને મુનીરશામીની સઘળી હકીકતનું તેની આગળ બયાન કીધું, અને કહ્યું કે તે અવાજ આપતા પાહાડની મને કંઇ ખબર મળશે તો જાણે ઘણી મદદ કીધી એમજ કેહેવાશે. હાકેમે પોતાના વડવાઓથી સમજ્યું હતું કે તે

પાહાડ ઘણો મોટો છે, અને ઝુલમાત જંગલની દક્ષીણ બાજુએ છે. ત્યાંથી દાહાબા હાથ તરફ એક મોટું શેહેર છે, જ્યાં કોઇ પણ માણસે કોઇનેબી મરતું જોયું નથી, અને કોઇ માણસનું ત્યાં જવું પણ થતું નથી. તે શેહેરની બીજા કોઇ માણસને ખબર પણ પડતી નથી. આ સઘલો હેવાલ તેણે હાતમની આગળ કહયો તે સમજી હાતમ ત્યાંથી તે પાહાડ તરફ રવાના થયો. જતી વખતે હાકેમે હાતમને ઘણું એક નજરાનું ભેટ કીધું. પણ તેણે રસતા ખરચ જેટલું લઇ બાકીનું ફકીરોને વેહેંચી આપ્યુ. ત્રણ મહીના પછી હાતમ એક શેહેર આગળ આવી લાગ્યો, જ્યાં કબરોની કંઇપણ નીશાન માલમ નહીં પડવાથી, હાતમે જાનયું કે તે શેહેર એજ હશે. હાતમ તે શેહેરમાં દાખલ થયો. શેહેરના માણસોએ તેને પુછયું કે ઓ મુસાફર તુ કયાંથી આવ્યો છે? હાતમે જવાબ દીધો કે હું શાહાબા બાદથી આવ્યો છું અને અવાજ આપતા પાહાડ આગલ જાઉંછું. એક જણે કહ્યું કે તે પાહાડ ત્યાંથી ઘણો દુર છે અને રસતે ઘણી મુશીબત પડેછે. હાતમે કહ્યું કે, જે કરીમ કીરતાર મને આ જગયાએ લાવ્યોછે તેજ મને ત્યાં લઇ જશે. પછી તે માણસે હાતમને તે શેહેરમાં રેહેવાને કહ્યું. હાતમ ત્યાં ખુશીથી રહયો. હવે એવું બન્યું કે તે દહાડે તે શેહેરમાં કોઇ માણસ માંદો પડયો હશે, તેનાં સગાંવહાલાંઓએ તે માણસને કાપીને પોતપોતામાં તેના કકડા વેહેંચ્યા. જે માણસે હાતમની સાથે વાત કીધી હતી તે માણસ પણ પેલાનો સગો હતો. તેને ભાગે આવેલો કકડો ઘણી સારી રીતે પકાવીને સહાંજનાં બે ત્રણ નાન અને પાણીના કુજા સાથે હાતમની આગલ લાવી, બોલવા લાગ્યો કે, ઓ મુસાફર આ લે, ખા. આવું સ્વાદીષ્ટ ભોજન તેં તારી આખી ઉમરમાં કોઇ દીવસ ખાધુ નહીં હશે. હાતમે કહ્યું કે મેં હવામો ઉડતાં સઘળાં પરંદાં અને જમીનપર ચરતાં સઘળાં ચરંદાંનો સવાદ ચાખ્યોછે. આ કયાં જાનવરનું ગોશત છે, જે મેં નહીં ખાધું હોય? તે બોલ્યો કે તું ખરૂં કહેછે, પણ તે આદમીનું ગોશત કોઇ દહાડે ખાધું, નહીં હોય, કારણકે હું જે લાવ્યો છું તે આદમીનું ગોશત છે. હાતમે વીચાર કીધો કે, ઓ હાતમ તુંને પણ કદાચ એ લોકો મારીને ખાઇ જશે, તેથી નરમાશથી પુછયું કે, ઓ પ્યારા દોસ્ત, તમારા શેહેરમાં કેવી ખરાબ રસમ છે, કે મુસાફરને પણ તમો કાપી ખાઓછો? તે બોલ્યો કે, ઓ બેગાના પુરૂષ તું એમ શું બોલે છે. હમો મુસાફરને કદી ખાતા નથી. ત્યારે હાતમે કહ્યું કે તું હમણા પોતાના મોહડે બોલ્યો કે આ આદમીનું ગોશત છે. તું

પણ આદમી છે. અને હું પણ આદમી છું. સઘલાં આદમીઓ આ દુનીઆમાં એકજ છે. ત્યારે તે માણસે ઉતર દીધો કે હમારાં શેહરમાં એવી રસમ છે કે, અમારાં કુટુંબમાં કોઇ પણ આદમી બીમારા થાય તો તેને જબે કરી તેનું ગોશત હમારા કબીલામાં વેંહેંચીએ છીએ. કોઇપણ માણસને હમારાં શેહેરમાં મરવા દેતા નથી, પણ આ પ્રમાણે તેને હમો તેનાં બીમાર પણામાં કાપી ખાઇ જઇએ છીએ. હાતમે કહ્યું કે, તમારી આવી બદરસમ ઉપર સદહજાર લેઆનત પડજો. તમો જાણતા નથી કે આજારી માણસો ઘણી વખતે સારાં પણ થાય છે. તમો ખોદાના મોટા ગુનેહગાર થયાછો, કારણકે કોઇનું નાહક ખુન કરવું એના જેવા બીજા અજીમ ગુનાહ આ દુનીયામાં કંઇ નથી. એટલું કહી હાતમ ત્યાંથી ચાલતો થયો. ચાલતાં ચાલતાં એક જંગલ તરફ ગયો. ઘણો ભુખ્યો હોવાથી એક હરણનો શેકાર કીધો, અને ચમકથી બળતું સળગાવી તેના કબાબ બનાવ્યા. એટલામાં એક વાઘ તેની નજરે પડયો, ત્યારે હાતમ બોલ્યો કે. આ વાઘ હું ઘણો ભુખ્યા હતો તેથી હરણનો શેકાર મેં કીધોછે, માટે જો તું ભુખ્યો હોય તો તું પણ ખા. વાઘે તેમાથી ખાધું, અને હાતમે પણ પેલા બનાવેલા કબાબ પેટ ભરાયું ત્યાં સુધી ખાધા. જ્યારે સહવાર થઇ ત્યારે આગલ ચાલવા માંડયું. વચમાં એક તલાવ આગલ આગલ આવી પોહોંચ્યો, તે તલાવમાંથી પાણી પી ખોદાના શુકરાના બજા લાવ્યો. જ્યારે તેને ભુખ લાગતી, ત્યારે તે જંગલમાંના ઝાડોપરથી ફળ તોડી ખાતો, અને જે જંગલમાં ફળો નહીં મલતાં તે જંગલમાં શેકાર કરી પેટ ભરતો. એક દીવસે તેને પાણી મળી શક્યું નહીં, જેથી તેનું ગળું બંધઇ ગયું. દુરથી રેતીની ટેકડી તેની નજરે પડી. પાણી સમજીને તે તરફ ચાલ્યો, અને જ્યારે તે મેળવવામાં નીશફળ થયો ત્યારે નાસીપાસ થઇને એક ઝાડ હેઠલ બેઠો. એકાએક એક પક્ષી તેણે જોયું, જેનાં સઘળાં પીછાં પાણીથી ભીનાએલાં હતાં. તે પક્ષી હાતમને જોઇને ઉડી ગયું. પછી હાતમે એક દેડકો જોયો, જે વરસાદના પાણીથી તદન ભીનાએલો હતો. શોધ કરતાં હાતમને પાણી મલ્યું તેપી થોડેક દુર ગયા પછી હાતમને એક આબાદાની ભરેલું શેહેર નજર આવ્યું. જ્યારે આગળ ચાલ્યો, ત્યારે આતશનાં મોટાં ભડકાં તેને દેખ્યા, અને તેની આસપાસ પુષ્કળ લોકો એકઠાં થયાં હતાં. હાતમે વીચારયું કે આ જગોએ કાંઇ શાહાદી રામશની હશે. અને લોકો પકવાન તૈયાર કરતાં હશે. લોકોએ લાકડાં અને વાંસ સળગવ્યા હતા,

અને થોડાક લોકો રડતા હતા. હાતમે પુછયું કે, આ મુલકનું નામ શું છે? અને આ લાકડાં શું કામ સળગાવ્યાં છે? લોકોએ તેને કહ્યું કે ભાઈ હમે કાંઇ પકવાન રાંધતા નથી કે તને આપીએ. હમારા શેહેરમાં એક માણસ મરણ પામ્યો છે, અને તેની બાયડીને પણ જીવતીજ તેના ધણીની સાથ બાળવાની છે. હાતમે પુછયું કે, તમે આ બીચારી ગરીબ બાયડીને શા માટે જીવતી બાળી નાખો છો? અને તેનો ગુનાહ શા માટે તમારે સર લેઓ છો? અને તેઓએ કહ્યું કે, ઓ જવાન, તું હમારા શેહેરનો હોય એમ લાગતો નથી. જાણ કે એ મુલકને હીંદુસ્થાન કહેછે, અને હીંદુસ્થાનની રસમ એવીજ છે, કે બાયડી પોતાનાં ધણી સાથ પોતાની રાજી ખુશીથી બળી મરે છે. હમો કાંઈ એને જબરદસ્તીથી બાળી નાખતા નથી. હાતમે કહયું કે જીવતાંને મુવાં સાથ બાળી નાંખવું એ ઘણી ખરાબ રસમ છે. પછી હાતમનું દીલ ઘણું કમકમવાથી ત્યાંથી ચાલતો થયો, અને એક ગામડાં તરફ આવી લાગ્યો. ગામડાંમાં જઇ કોઇ માણસ પાસ પાણી માગયું. તે માણસે હાતમને દુધથી ભરેલું એક પ્યાલું લાવી આપયું. હાતમ તે પીને ઘણોજ ખુશ થયો. તે માણસે હાતમને કહયું કે ઓ મુસાફર મારા ઘરમાં રાંધેલું તૈયાર છે, અગરજો ગરજ હોય તો થોડુક લાવું. હાતમે પેટ પુરતું ખાઇ તે માણસની મેહેમાનદારીને માટે તેના ઘણા વખાણ કીધાં. રાત ત્યાંજ ગુજારી. સવાર પડતાંજ પેલા માણસે હાતમને અરજ કીધી કે, ઓ મુસાફર મારાથી તારી ચાકરી કંઇ થઇ નથી, અગરજો તું મારાં ગરીબ મકાનમાં બે ત્રણ દીવસ રહે તો મેહેમાનદારીની સરતો હું અદા કરૂં. હાતમ તે કબુલ કરી ત્યાં રહયો. પછી એવુંતો મસાલેદાર ખાણું હાતમની આગળ લાવી મુકયું કે, હાતમથી તે પકવાનનું બયાન પુરતું થઇ શકયું નહીં. હાતમ પણ પોતાનાં મનમાં વીચાર કરવા લાગ્યો કે, હીંદુસ્થાન એ અજબ ગુલસ્તાન છે. માત્ર જીવતાં માણસોને બાળી નાંખવાનીજ એક ખરાબ રસમ છે. આ વાત પેલા માણસે સાંભળી એટલે તે બોલ્યો કે તું જાણતો નથી કે, ભરથાર અને સ્ત્રી વચે કેટલો મજબુત સંબંધ રહેલો છે. તે આશક માશુકો પરણતી વખતે એકબીજાંને એવી કબુલાત આપે છે કે, તારે જીવે મારો જીવ અને મારા જીવે તારો જીવ. એટલે એમ કે જયાં તું ત્યાં હું. અગરજો આ બીના તારે બરોબર તપાસવી હોય તો આ જગ્યાએ થોડા દીવસ રહે, પછી તને બરોબર નજરે આવશે. ત્રણએક દીવસ પછી તે ગામડાનો હાકેમ મરી ગયો તેની ચાર બાયડીઓ હતી. પહેલી બાયડી પેટે બે છોકરા હતા.

બીજી બાયડીને ત્રણ છોકરી હતી. ત્રીજી બાયડીને એક છોકરો અને બે છોકરી હતી. અને ચોથી બાયડીને કંઈ સંતાન ન હોતું. હવે જ્યારે તે હાકેમના મુરદાંને શેહેરમાંથી બાહેર લઇ ગયા ત્યારે તેની ચારે બાયડીઓ તેની પછવાડે તમામ ઝરઝવેરનાં કપડાં પેહેડી અંગ ઉપર તરેહવાર ઘરેણાં પેહેડી બાલ છુટાં મુકી ચાલી. તે બાયડીઓનાં સગાંવાહાલાં તેઓને પાછાં ફરવાને ઘણુંબી સમજાવતાં પણ તેઓ સમજતી નહીં હતી, અને કોઇનું કહયું કબુલ કરતી નહીં. હાતમ પણ ગયો, અને તેઓને ઘણુંબી સમજાવયું કે, ઓ પરીપેકર નાજનીનો, શામાટે તમારી દેહને આમ બાલો છો? આથી પરમેશ્વરની દ્રસતીમાં મોટા અપરાધ કરોછો. પોતાની દેહેનો તમો અકાલે નાશ કરશો તો તમો નરકે જશો, અને તમારાં શરીરને દોજખનાં કીડાઓ આવીને ખાઇ જશે. તેઓએ કહયું કે, ઓ મુસાફર, તું જાણતો નથી કે એશઅશરત રંગરાગમાં હમો એની સાથે હતી અને હવે જ્યારે એની અજલ આવી ત્યારે એને છોડી દઇએ? એ સઘળું ઇનસાનની મરવતથી દુર છે. અમારો આખો ભવ એની જુદાઇમાં ગુજારચે તે કરતાં એની સંગાતમાં બળી મરચે તે કેવું સારૂં, કે આખો ભવ જુદાઇમાં ન કાઢવો પડે? આ અગની દેવતાથી અમારો છુટકો થશે, નહીં તો કોણ જાણે શેતાનનાં ફરેબથી કદાચ હમો એને ભુલી જઇએ, અને બીજા પુરૂશો ઉપર બદ નજર કરચે. હાતમે કહયું કે જે સ્ત્રીઓ પોતાના ધણીના મરણ પછી પોતે એકલી રહી પાક દામન રીતે પોતાની જીંદગી ગુજારે, અને જેઓ પોતાનાજ ધણીની યાદમાં મશગુલ રહી બીજા પુરૂશ સંગાથે પરણે નહીં, તે સ્ત્રીઓ આ દુનીઆંમાં ખરીજ વફાદાર કહેવાય, કારણકે સ્ત્રીઓની કીરતી એમાજ જલવઇ રહેછે. તેઓએ હાતમના કહયા ઉપર કશી રીતનું ધ્યાન આપ્યું નહીં, અને પોતાના મુએલા ધણીના મુરદાંની આસપાસ ચારે જણીઓ ફરીને બેઠી, એટલે પેલા બેઠેલા માણસોએ બળતું સળગાવ્યું. હાતમે એવું વીચારયું કે એઓ બળતાંની ધાસતીથી નાહાશી જશે, પણ તેવું તો કંઇ થયું નહીં, અને સઘળીઓ બળીને રાખ થઇ ગઈ. હાતમનું દીલ આ બીના જોઇ ઘણુંજ કાંપવા લાગું અને જ્યારે સઘળા જણાઓ પોતાને ઘર ગયા, ત્યારે તેઓએ હાતમને કહયું કે, ઓ મુસાફર, હવે તને બરોબર જણાયું હશે કે હમારા દેશની સ્ત્રીઓમાં કેવી રીતની વફાદારી રહેલીછે? હાતમે કહયું કે, ભાઇ તમો સઘળાં કહોછો તે ખરૂંછે, પણ જુદાઇનો આતશ તે લાકડાંના આતશથી ઘણોજ તીક્ષણ છે, કારણકે

પોતાને પાક રીતે ચલાવવામાં આ દુનીયામાં ઘણીજ મુશકેલીઓ ખમવી પડેછે. પછી હાતમે કહયું કે, ઓ વાહાલાઓ હવે મને અવાજ આપતા પાહાડની ખબર લાવવા જવું છે માટે મને રજા આપો. તેઓએ કહયું. કે, ઓ હાતમ, તે પાહાડ ઘણો દુર છે, અને તને ઘણી મુશકેલીઓ ભોગવવી પડશે. હાતમે કહયું કે પારકાના કામને માટે મારી ઉપર જે મુશીબતો પડશે તે રહીમ પરવરદેગાર આશાન કરશે. પછી હાતમ ત્યાંથી ઉતર દીશા તરફ ચાલવા લાગ્યો, જતાં જતાં એક શેહેરમાં તેનાં કદમ આવી લાગ્યાં, ત્યાં પણ ઘણાક લોકો એકઠાં મલ્યાં હતાં. હાતમે ત્યાં જઇ પુછયું તો માલમ પડયું કે, ત્યાંના સરદારની છોકરી મરી ગઇ હતી, અને તે છોકરીનાં ધણીને તે છોકરીની સાથેજ કબરમાં જીવતોજ દાટવા માંગતા હતા, પણ તે તેવી રીતે દટાવાને કબુલ થતો નહીં હતો. હાતમ તેઓનાં સરદાર પાસે ગયો, અને કહયું કે, ઓ બુજોરગ માણસ, તમારામાં આ કેવી ઊંધી રસમછે કે, જીવતાં માણસોને મુએલાં સાથ દાટો છો? આ બીચારા માણસને તમારા શેહેરના રેવાજ વીસે કંઇજ ખબર નહીં હશે. તે હાકેમે કહયું કે, ઓ જુવાન માણસ એ પણ તારીજ માફક હમારા શેહરમાં આવેલો હતો. થોડા દહાડા રહયા પછી મારી છોકરી ઉપર એ આશક થયો, તેથી હમારા દેશના રેવાજ માફક સઘળી સરતો એને કહી, મારી છોકરી સાથ મેં એને પરણાવ્યો. હવે એ છોકરી મરણ પામીછે, તો એના કોલકરાર માફક એને હવે તે છોકરી સાથ દટાવું જોઈએ. હવે તું એને સમજાવ કે એ પોતાના કોલકરાર મુજબ વરતે. હાતમ તે જુવાન માણસ પાસે જઇ કેહવા લાગ્યો કે, ઓ દેલાવર પુરૂશ, તું હવે શા માટે તારા વચન ઉપર વફાદાર રેહેતો નથી? આખરે તને મરવું તો છેજ, માટે હવે તું એ લોકોની રસમને આધીન થા. તે માણસે કહ્યું કે, મારાથી હરગેજ એ બનવાનું નથી. પછી તે માણસને હાતમે સમજાવ્યું કે હમણા તો તું કબરમાં જા, પછી થોડોવાર રહી હું તુંને બહાર કહાડીશ, કારણકે આ લોકો તને કોઇબી રીતે છોડે એમ લાગતું નથી. તે માણસ બોલ્યો. કે જ્યારે આ લોકો ગોરની ઉપર તમામ માટી નાંખશે ત્યારે એની અંદર હું જીવતો કેમ રહી શકીશ? હાતમે તેઓને કહ્યું કે, આ માણસ મને એમ કહેછે કે, અમારા શેહેરમાં ઘર જેવી મોટી કબર બનાવેછે, માટે જો તેવી કબર એ લોકો બનાવે તો ખુશીથી હું તેમાં જાવું. તેઓએ કહયું કે અમારા સરદારને એ વીશે પુછવું જોઇએ. પછી તેઓ પુછી આવી બોલ્યા કે ઓ જવાન, જ્યારે તું એમ કહેછે ત્યારે હમારો સરદાર તે પણ કબુલ

કરેછે. પછી તે લોકોએ તે રીતની કબર બનાવી. હાતમે પેલા જવાનને કહયું કે, હમણા તો તું કબરની અંદર જા, પછી રાતની વખતે હું તુંને બહાર કહાડીશ. હાતમના કહયા પ્રમાણે તે માણુસ કબરની અંદર ગયો. પછી તે લોકો હાતમને પોતાના શેહેરમાં લઇ આવ્યા. તે રાતની રાહ જોતો બેઠો કે જો રાત પડે તો હું પેલા જવાનને કબરમાંથી બહાર કહાડું. હવે તે શેહેરમાં એવો રેવાજ હતો કે, જે લોકોનું સગું-વહાલું મરણ પામ્યું હોય, તે લોકોમાંથી ફકત પુરૂશોજ ત્રણ રાત સુધી જાગી બાયડીઓનું મોંહ જોય નહીં. ત્રણ રાત સુધી હાતમને જવાની કંઇ પણ તક મળી નહીં. જ્યારે ચોથી રાતે સઘળા લોકો પોતાને ઘર આવ્યા, અને ઊંઘે તે લોકો ઉપર સખત હુમલો કીધો, ત્યારે હાતમ ઉઠી કબર આગળ ગયો. તેણે તે જવાનને સાદ મારયો પણ કંઇ જવાબ સંભળાયો નહી. પેહેલીજ રાત્રે પેલા માણુસે જોયું કે તેને બાહાર કાઢવાને હાતમ આવ્યો નહીં, ત્યારે તે પોતે પશેમાન થવા લાગ્યો કે, પેલા જુઠા આદમીના કહેવા ઉપરથી હું પોતાની રાજી ખુશીથી જીવતો દટાયો. હવે મોત શીવાએ મારો કોઇ છુટકો કરશે નહીં. ત્રણ રાત સુધી ભુખ અને તરસને લીધે તે અધમુવો થઇ ગયો. જ્યારે હાતમે તેને હાંક મારયો ત્યારે તે બેભાનપણામાં કંઇ પણ ઉતર દઈ શકયો નહીં. હાતમે વીચાર્યું કે, એ મરી ગયો હશે, એટલે પોતે પાછો ફરવાનો મનશુબો કીધો, કારણ કે, તે નકી સમજ્યો કે જો તે જવાન જીવતો હોય તો મને જવાબ આપ્યા વગર રહે નહી, પણ તેની જવાની હામ ચાલી નહીં. એક વાર ફરીથી તેણે પોકાર મારયો કે, ઓ માણુસ હું તેજ મુસાફર છું જેણે તને બાહાર કહાડવાને વચન આપ્યું હતું, માટે અગરજો તું જીવતો હોય તો હું તને દુઃખમાંથી છોડવું, નહીં તો કયામત સુધી આ કબરમાંજ વાસો કરવો પડશે. પેલા માણુસે અંદર કોઇનો પોકાર સમજ્યો પછી કબરના મુખ આગળ આવીને બોલ્યો કે તું કોણ છે? જે મુસાફરે મને વચન આપ્યું હતું તેજ મુસાફર છે કે બીજો છે? હાતમે જ્યારે તેને જીવતો દીઠો ત્યારે ખોદાના શુક-રાના કરી જવાબ દીધો કે હા હું તેજ છું. પછી મીઆનથી ખંજર કહાડીને સઘલી માટી ખોદી પેલા માણુસને બહાર કહાડયો, અને પો-તાની સાથે લાવેલો ખોરાક તથા પાણી તેને આપ્યું. કલાક એક ત્યાં વીશામો લીધો, ને પેલા માણુસને કહ્યું કે, ઓ જવાન, હવે જે જ-ગ્યાએ તું જવા ઇચ્છતો હોય તે જગ્યાએ તું ચાલી જા. તેણે કહ્યું કે, મારી પાસ રસ્તા ખરચ માટે કંઈ પણ પૈસા નથી. હાતમ તેને

થોડાએક પૈસા આપી પાછો શેહેરમાં જઈ મુગો મુગો તેજ ઠેકાણે સુઈ ગયો. જયારે સહવારના પોહોરમાં સઘળાઓ ઉઠયા ત્યારે હાતમે ત્યાંથી ખાણું ખાઇ, રવાના થવા માટે રજા માંગી કે, ઓ ભાઇઓ, હવે મને અવાજ આપતા પાહાડ તરફ જવું છે. ઘણાક મહીના થયા હું તેની ખોલને માટે નીકલ્યોછું, પણ હજી મને કંઇ પત્તો મલ્યો નથી. તેઓએ કહ્યું કે, ઓ માણસ, હીંયાંથી તે પાહાડ ઘણો નજદીક છે. એક મહીના પછી તું એક શેહરમાં જઈ પુગશે, તે શેહેરમાં એ પાહાડ છે. પછી તેઓ તેની સઘળી હકીકતનું હાતમની આગળ બ્યાન કરી બોલ્યા કે આગળ જતાં તને બે રસ્તા મળશે. ડાબા હાથ તરફનો રસ્તો છોડી તું, જમણા હાથને રસ્તે જજે. હાતમ ત્યાંથી રૂખશત થયો. જતાં જતાં પેલા બે રસ્તા આગળ આવી લાગ્યો, અને જમણી તરફને રસ્તે જવાને બદલે ભુલથી ડાબી તરફ ચાલ્યો. ચાર દહાડા પછી તે એક મોટાં જંગલમાં આવી પુગ્યો, જ્યાં જતાંજ સઘળાં ફાડીખાનારાં જાનવરો, હાથ્થી, વાઘ, વરૂ, સીંહ, ઇત્યાદીને પોતાની તરફ દોડતાં દીઠાં. હાતમ ઘણોજ ગભરાઇ એક બુલંદ ઝાડના ઉપર ચઢી ગયો. નજર કરીને બરોબર જોયછે તો એક મોટી દરામણી બલા દોડતી દીઠી. તેણે વીચાર્યું કે આએ ભયંકર બલાની ધાસ્તીથીજ આવાં દેહેશતનાં ભરેલાં જાનવરો પણ નહાસી જાયછે. પોતાનાં મનમાં વીચાર કરવા લાગ્યો કે ઓ હાતમ જ્યારે આવાં બીહામણા અને ધાટકી જાણવરો આ બલાને જોઇ નહાસી જાયછે ત્યારે તું કેમ બચશે? પછી પોતાના હાથમાં ખંજર રાખીને બેઠો. હવે તે જાનવર પણ પોતાના મોંહમાંથી આતશના ભડકા કહાડતું તે ઝાડ તળે આવીને ઉભું, ને એક બાજુએથી બીજી બાજુએ કુદવા લાગ્યું. એટલામાં હાતમ તેની નજરે પડ્યો. તરતજ તેણે હાતમ તરફ કુડકો માર્યો. જો તે ખબરદાર નહીં રહ્યો હતે તો તે જાનવર તેના ચુરેચુરા કરી નાખતે પણ તેણે ખબરદારીથી ખંજરે તેના બંને હાથ કાપી નાખ્યા. આથી તે જાનવર એટલું તો ચીરડાઇ ગયું કે, હાતમ ઉપર ફરીથી તડાપ મારી, તેવુંજ ખંજરથી તે જાનવરનું પેટ તેણે ચીરી નાખ્યું. તે જાનવર જમીનપર પડ્યું કે, સઘળું જંગલ સલગી ગયું. હાતમ જે ઝાડ ઉપર બેઠો હતો તે ઘણુંજ શુંકુ હોવાથી તે પણ સલગી ગયું. હાતમે તરતજ કુડકો માર્યો અને પેલો મોહોરો પોતાના મોંહમાં મુકયો જ્યારે આગ નરમ પડી ત્યારે હાતમ પોતાના ખંજરથી તેના ચારે દાંત જે ખંજર જેટલા મોટા હતા તે, તેમજ તેનાં નખ જે નજદીક

નવ ઇંચ જેટલાં લાંબાં હતાં તે કાપી લઇ ત્યાંથી ચાલતો થયો. જ્યારે એક શેહેર આગળ આવ્યો ત્યારે જોયું તો તે ઘણુંજ આબાદી ભરેલું દીઠું. મોટી મોટી ઇમારતો તે સાથે વળી બાગબગીચા પણ પુશકળ હતા. જ્યારે અંદર ગયો ત્યારે કોઇ પણ આદમીને તેણે દીઠું નહીં. બજારમાં સઘળી દુકાણો દરેક જોઇતી ચીજોથી ભરેલી હતી. તે પોતાના મનમાં વીચાર કરવા લાગ્યો કે, કોઇ પણ બલા આ શેહેરને ખરાબ કરતી હશે જ્યારે હાતમ વધારે આગળ ચાલ્યો ત્યારે એક કીલાની અંદર તે શેહેરના પાદશાહને પોતાનાં કુંટુંબ સહીત દીઠો. તે પાદશાહ કીલાની બારીમાંથી હાતમને જોઇ, તેને પોકારીને કહેવા લાગ્યો કે, એ મુસાફર, જલદી તું અંદર આવ, નહીં તો તારો પ્યારો જાન ખોહી દેશે. હાતમે તેને પુછ્યું કે, તમો સઘળા કોણુની ધાસતીથી અંદર ભરાઇ રહ્યા છો? તેણે કહ્યું કે, એ જવાન, પેહેલાં તું અંદર આવ, પછી મને જે સવાલ પુછવો હોય તે પુછજે. પણ હાતમ ઘણો બજીદ થયો એટલે તે કેહેવા લાગ્યો કે, આ ઠેકાણે એક અતી ઘણી મોટી બલા આવેછે, જે શેહેરના તમામ માણુસોનો નાશ કરેછે. તેનું શરીર મોટા સુસવાતના જેવુંછે, અને ખંજર જેવા તીણા ચાર દાંત તેના મોહમાંથી બહાર નીકળી આવેલા છે. અગરજો ફકત તેનાં નખની અણી કોઇ માણુસને લાગે તો તે માણુસ પાણી પણ પીવા ઉભો રહે નહીં. તે પોતાનાં મોંહમાંથી આતશ કહાડે છે, જે નીકળતાંજ તેની સામેની સઘળી ચીજો પથર યા લોખન પણ બળીને ખાખ થઇ જાયછે. દોડવામાં તે બલાની બરોબર આ દુનિઆમાં કોઇપણ જાનવર હશે નહીં. વીજલી કરતાં પણ સરસ ચાલનું છે. હાતમે કહ્યું કે તમો સઘળા ધીરજ ધરો, તે જાનવરને મેં મારયુંછે. હીયાંથી થોડેક દુરનાં જંગલમાં મેં તેને જોયું અને ખોદાની મદદથી મેં તેને જાઇતે ફેજે પુગાડયુંછે. જુઓ આ તેનાં દાંત અને નખ હું મારી સાથ એક નવઇ જેવી ચીજ તરીકે લાવ્યોછું, એમ કહી તે દેખાડયાં. તેઓ સઘળા હેઠે આવી હાતમને પગે પડયાં. તે પાહાદશાંહે હાતમ સાથ ઘણીજ માયાથી બગળગીરી કરી કહ્યું કે, એ હીંમતવાન ખુબસુરત જવાન, તું હવેથી મારાજ શેહેરમાં રેહે. હું તને મારી છોકરી સાથે પરણાવા ઇચ્છુંછું. તું હીંયાં રહી હમેશાં તેની સાથ એશઆરામમાં મશગુલ રેહે. પણ હાતમે તે કબુલ કીધું નહીં, અને ત્યાંથી જવાની પોતાની ખુશી દેખાડી. પછી પેલા પાહાદશાહે પોતાનાં સઘળાં માણુસોને બોલાવ્યાં, અને હાતમ ત્યાં થોડા દીવસ મેહમાંન રહી પેલા

પાહાડ તરફ જવા નીકળ્યો, તે પાદશાહે હાતમને સીધો રસ્તો દેખાડવા માટે પોતાના માણસોને તેની સાથ મોકલાવ્યા. હાતમ તેઓની મદદથી સીધે રસ્તે નીકળી ચાલ્યો. દશ દહાડા પછી એક મોટાં શેહેરમાં જઇ લાગ્યો. શેહેરના લોકો તેને પોતાના હાકેમ પાસ લઇ ગયા. હાકેમે બાઆબરૂ સાથ હાતમને પોતાની પાસે બેસાડયો, પછી પોતાના શેહેરમાં ગમન કરવાનું કારણ પુછયું, કારણ કે તે શેહેરમાં તે વખત સુધી કોઇ દહાડે પણ કોઇ પારકો માણસ મુસાફર તરીકે આવ્યો હતો નહીં. તેણે મુનીરશામી અને હોશનબાનુનો આખો કીસ્સો તેની આગળ વીગતવાર કહયો. પછી હાકેમે તેને કહ્યું કે, ઓ શુરા પુરૂશ, હકીકતથી તે અવાજ આપતા પાહાડનું બયાન ખરેખરૂં માલમ પડતું નથી, જો તું આ શેહેરમાં થોડો વખત સુધી રહે તો તેની કેફીએતથી થોડો ઘણો તું વાકેફ થશે. પછી તેણે હાથમને તે પાહાડ દેખડાવ્યો કે, જે પાહાડ પોતાની ટોંચ આસમાન સાથે લગાડી રહયો હતો. પછી તે ત્યાં રહયો, અને એક દીવશે કેટલાંક માણસો સંગાથે બેસી વાત કરતો હતો, એટલાંમાં તે પાહાડમાંથી એક અવાજ આવ્યો કે, ઓ હમીર બીન હારેસ. એકાએક તે નામનો એક ખુબસુરત જવાન તેઓની સાથે બેઠેલો હતો તે બોલતો બંધ પડી ગયો. અને યાહી યાહી કરતો ઉઠીને પાહાડ તરફનો રસ્તો ધરયો. તેનાં કબીલાનાં માણસને ખબર કીધી કે, હમીરને બોલાવવામાં આવ્યોછે. તેનાં સગાંવહાલાંઓ સઘળાં તે પાહાડ તરફ દોડયાં, અને જોયું તો તેનો ચેહેરો હીંગલા જેવો રાતો થઇ ગયોછે. સઘળાઓ તેની આસપાસ ફરી વાલ્યા પણ તે તો પાહાડની તરફજ દોડયા કીધો. હાતમે પુછયું કે, ઓ વાહાલાઓ આ માણસને શું થયું છે, કંઇ દેવાનો તો નથી બની ગયો? શામાટે કોઇ સાથ એક હરફ પણ બોલતો નથી! તે માણસોએ કહ્યું કે એ વીશે હમને કંઇ ખબર પડતી નથી, હમો કંઇ જાણતા પણ નથી. પેલો હમીર જાય છે તેને જઇને પુછ. હાતમે દોડતાં દોડતાં હાથ ધરીને તેને ઉભો રાખ્યો ને પુછયું કે, તું કયાં જાયછે? દોસ્તીનો એ તરીકો નથી કે તું હમારી સાથ કંઇ વાતચીત પણ નહીં કરે. એક વખત માલમ તો પડે કે તુંને કોણ બોલાવે છે? અને તું હમને છોડી કયાં જાય છે? જો તું મને કેહે તો હું પણ તારો શોબતી થાઉં. હાતમે ઘણું પણ કીધું પણ તેણે કંઇ જવાબ આપ્યો નહીં, અને પોતાનો હાથ જોરથી છુટો કરી પવનની માફક દોડી પાહાડ નજદીક આવી પુગ્યો. જ્યારે

તે અરબો ઉપર ગયો, ત્યારે નજરથી અલોપ થઇ ગયો. હાતમે જોવાની ઘણી પણ તજવીજ કીધી, પણ તેને કંઇ દેખાયો નહીં. પછી સઘળા લોકોને તે પાછો આવી મલ્યો. તેઓએ ત્રણ વખત પોતાનું માથું પાહાડ ઉપર મુકી પોતાનાં શેહેરમાં આવી કશી રીતનો ગમ તેને માટે કીધો નહીં, પણ ઘણોએક ખોરાક પકાવીને ફકીરોને વેંહેંચી હશી ખુશીમાં દીન ગુજારવા લાગ્યા. હાતમે કહ્યું કે, ઓ ભાઇઓ, તમને કંઇ માલમ પડયું કે એને શું થયું? તેઓએ કહ્યું કે, તું પણ હમારી સાથ આવેલો હતો. જેટલું તેં જોયું તેટલું હમોએ પણ જોયું. તે જુવાન માણસને માટે હાતમની આંખમાં પાણી આવ્યાં, પણ પેલા માણસોએ તેને કહ્યું કે, ઓ વાહાલા દોસ્ત, હમારા મુલકમાં એવો રેવાજ છે કે કોઇને માટે પણ કશી રીતનો ગમ કરવો નહીં, અને આંખમાંથી એક પણ આંશું પાડવું નહીં. અગરજો તું હમારા શેહેરમાં રેહેવા ઇચ્છતો હોય તો હમારી માફકજ ચાલજે નહીં તો કે તને શેહેરમાંથી બહાર જવું પડશે. હાતમે પોતાનાં આંશું નુછી નાખ્યાં, પણ તે જવાનને માટે ઘણો અંદેશો કરવા લાગ્યો. એક જણે તેને કહ્યું કે, ભાઇ તું શું કરવા ગમગીન થાય છે? અવાજ આપતા પાહાડ વીશે તું જે ખબર મેલવવા આવ્યોછે તે એજ છે. તે બોલ્યો કે એ તો ફકત બહારની ખબર છે, પણ અંદર શું છે તે મારે જાણવું છે, કારણ કે જો હોશનબાનું તે વાશેની બરોબર ખબર પુછે તો હું તેણીને શું જવાબ દેઉં? હવે હાતમે છ મહીનામાં અગીઆર જણાને એજ પ્રમાણે બોલાવેલા જોયા. એવું બન્યું કે, હાતમને હામ નામના એક માણસની સાથે દોસતી પડી, તે એટલે સુધી કે, રાત અને દહાડો તે તેની સોબતમાંજ ગુજારતો. એક દીવસે તેઓ બેસી કંઇ ખુશ વાતચીત કરતા હતા કે, એકાએક અવાજ આવ્યો કે, ઓ હામ બીન સુરીમ, આ અવાજ સાંભલતાંજ હામ ઉઠયો, અન "યા હક" એ શબ્દો બોલી પાહડની તરફ દોડતો ચાલ્યો. તેના બેસાવંદને ખબર પડી કે, હામને માટે તલપ થઇછે. હાતમે જાણ્યું કે, એ પણ એજ રીતે જશે તેથી એવો વીચાર કીધો કે, કોઇપણ પ્રકારે આ માણસ સાથ જવું. કારણકે એકવાર એ પાહાડ ઉપર જઇ એ તલેશમાત જોઈ આવવો જોઇએ. પછી તરતજ હાતમે દોડતાં જઇ હામનો હાથ પકડયો અને બોલ્યો કે, ઓ ભાઇ, ક્યાં જવાનો ઇરાદો રાખેછે? અને તને કોણ બોલાવેછે? તેણે આ સવાલનો જવાબ કંઇજ આપ્યો નહીં. હાતમે કહ્યું કે, ઓ પ્યારા, દોસ્તની એ રીત નથી. આટલા દીવસ સુધી તુ

મારી સોબતમાં ઘણોજ મગન રહ્યો, અને જ્યારે તારી અને મા-હારી વચ્ચે મોહબત વધી ત્યારે તું મને એકલો છોડી ચાલી જાયછે? કેહે કે તને આ પ્રમાણે કોણ ખેંચી લેએછે? પણ તેને કંઇજ જ-વાબ આપ્યા વગર પોતાનો હાથ હાતમના હાથમાંથી છોડાવા માટે એટલા જોરથી તાન્યો કે તે છુટો પડી ગયો, અને હાતમ જમીનપર પડયો, પણ તે તો પાહાડ તરફ ચાલ્યાજ કીધો. હાતમ તરતજ ઉઠી લાગલોજ તેની પુઠે મંડયો. જેવો તે પાહાડ ઉપર ચહડવા જાય છે કે, તરતજ કુદીને પોતાના બંને હાથ તેની કમરની આસપાસ એટલા તો જોરથી વીટાલી લીધા કે, તેનાથી બીલકુલ છોડી શકાયા નહી, અને હાતમ અ-ફડાતો જીકાતો તેની સાથે પાહાડને મથાલે પોંહોંચ્યો, પણ પોતાના હાથ તેની કમરમાંથી છોડયા નહીં. જ્યારે તેઓ મથાલેથી ચાલવા લા-ગયા ત્યારે તેઓને એક બારી દેખાઇ તેમાંથી તે જવાન તેમજ હાતમ પસાર થયા. જ્યારે હેઠલ ઉભેલા માણસોની નજરથી તેઓ દુર થયા ત્યારે તેઓ પોતાનાં શેહેરમાં પાછા આવી, હાતમને માટે ઘણો અફ-સોસ કરવા લાગ્યા. પછી તેઓએ પોતાના હાકેમને ખબર કીધી કે, તે મુસાફર પણ હામની સાથે ગયોછે. તેણે પોતાના માણસોને ઘણા ગુસ્સામાં આવી કહયું કે ઓ નાદાનો અત્યાર સુધી આ પાહાડ ઉપર વગર બોલાવે કોઇ પણ આદમી ગયો નથી, અને હવે એ નાહક મારયો જશે ત્યારે એનાં મોતનો ગુનાહ કોણને સર રેહેશે? તેઓએ તેને ઘ-ણીજ નમનતાઇથી કહયું કે, ઓ સરફરાજ હાકેમ, અમોએ તેને ઘણો પણ સમજાવ્યો, પણ તે સમજ્યો નહીં, અને બોલ્યો કે, એ મારો જાની દોસત છે, હું એને છોડી કેવી રીતે આવું. જેવા તેના હાલ છે તેવાજ મારા પણ હાલ થશે. તે હાકેમે જવાબ દીધો કે, તમો સઘળાને હું ભારે દંડ કરૂંછું, તે તમો નહીં આપો ત્યાં સુધી તમારે બંદીખાને રહેવું. તેઓએ દંડ આપી પોતાનો છુટકારો કીધો. પછી પોતાની ચાલ પ્રમાણે જમન પકાવીને ફકીરોને વેંહેંચી, હાતમને માટે ઘણાજ દલગીર થયા, પણ જ્યારે તેઓને દંડની વાત યાદ આવતી ત્યારે તેની ઉપર ઘણાજ ગુસ્સે થતા. હવે હાતમ તો પેલી બારીમાંથી તે જવા-નની પુઠે ગયો અને એકાએક ઘણા બોહોળાં મેદાનમાં આવી પોંહોંચ્યો. તે મેદાન જ્યાં સુધી નજર જાય ત્યાં સુધી લીલોતરીથી ભરપુર દેખાયું, કે ગોયા આખું મેદાન બીલીઆનના લીલાં પાણાથી ભરેલું હોય. તે જવાન ત્યાં ગયો, અને થોડીએક જગા જે લીલોતરીથી ખાલી હતી તે જગાપર ચતોપાત પડયો, તેના હાથ પગ બંધઇ ગયા, અને તેનો ચેહેરો

ફીકો પડી ગયો. તેનું તન જીવથી ખાલી થઇ ગયું. હાતમે જાણ્યુ કે, હવે એ મરી ગયો, તેથી તેને ઘણું રડવું આવ્યુ. એટલામાં જમીન તડાક દઇને ફાટી અને પેલો માણસ તેની અંદર ગરક થઇ ગયો, અને તરતજ પેલો જમીનનો કકડો ઉપર નીકળી આવી તેની ઉપર લીલોતરી ઉગી નીકળી. હાતમે જાણ્યું કે અવાજ આપતા પાહાડની ખબર એજ હશે. પછી પેલાં શેહેર તરફ જવા નીકલ્યો. આખો દહાડો ચાલ્યો, પણ પેલો પાહાડ ક્યાં છે, અને પેલી બારી ક્યાં છે તે કંઇ તેને માલમ પડયું નહીં. એજ પ્રમાણે સાત દહાડા અને રાત સુધી ભુખો અને તરસો ચાલ્યા કીધો, અને થાકથી અધમુવો જેવો થઇ ગયો. પોતાના મનમાં વીચારવા લાગ્યો કે, હું હીંયાં વગર મોતે મરૂંછું. એકાએક એક દરીઓ તેણે દીઠો. જેના મોજા એટલા તો જોરથી વેહેતા હતા કે, પાણીના છાંટા આસમાન સુધી ઊંચે ઉડતા હતા. તે દરીઆનો છેડો તો કંઇ દેખાતોજ નહીં હતો. જ્યારે તેને કીનારે આવી પોંહોંચ્યો ત્યારે તે દરીઓ તરી પાર કેમ જવાશે તેનો વીચાર કરવા ઉભો તેટલાં એકાએક મછવો તેની નજરે પડયો. તેણે જાણ્યું કે, કોઇ મછવાવાલો મને જોઇ મારી તરફ લાવતો હશે. જ્યારે તે મછવો તેની નજદીક આવ્યો ત્યારે તો કોઇ મછવાવાલાને અંદર નહીં જોઇને ઘણો તાજુબ થયો, અને ખોદા તરફ મોંહ ફેરવી કુરનેશ બજા લાવીને મછવામાં ચહડી બેઠો. બે નાન અને ભુજેલી માછલી ગરમાગરમ મછવામાં દીઠી. હાતમ ઘણો ભુખ્યો હતો એટલે તે ખાવાનો વીચાર કીધો, પણ પારકા ઘણીનો માલ તેની રજા વગર લેવો, એ હાતમને દુરૂશત નહીં લાગ્યાથી પાછો હાથ ખેંચ્યો. એવામાં એક મોટી માછલી દરીઆમાંથી બહાર આવી, હાતમને તે ખાવા કહી, પાછી અંદર જતી રહી. હાતમે ખોદાને યાદ કરી તે ખાણું ખાધું. પછી પવન જોરમાં નીકલ્યાથી ત્રણ દહાડામાં હાતમને કીનારો દેખાયો. હાતમ કીનારે ઉતરી શેહેર તરફ રસ્તો ધુંડવા લાગ્યો. કેટલાએક દહાડા સુધી એમજ ફરયો પણ તે જંગલમાં ઝાડનું ઠુઠું સરખું પણ હાતમની નજરે પડયું નહીં. આખરે એક મોટો પાહાડ દેખાયો, જેના પથરામાંથી લોહી વેહેતું જણાયું. હાતમે આ જોઇ ઘણો હેરાન રહી, આ બીનાથી વાકેફ થવાનો ઇરાદો કીધો. પછી ઉપર ચહડયો. જ્યારે છેક મથાલે આવ્યો ત્યારે એક મોટું મેદાન દેખાયું, જેની જમીન તદન રાતી હતી. પક્ષીઓ પણ સઘળાં રાતાં પીછાંનાં ઉડતાં હતાં. આ જોઇ હાતમ પોતાની ભુખ અને તરસ ભુલી ગયો, અને કેટલાએક માઇલ

ચાલ્યો ત્યારે તમામ લોહીથી ભરેલો એક જબ્બરદસત દરીઆવ તેણે જોયો. જેના મોજાના અવાજ કાનને બેહરા કરી નાખતા હતા. દરીઆની અંદર માથાંના બાલ કરતાં પણ વધારે કાલા રંગના મગરમછો તરતા જણાતા હતા. રસતો મેલવવાના ઈરાદાથી આખો દીવસ સુધી તે દરીઆને કીનારે કીનારે ચાલ્યા કીધો પણ રસતાનો પત્તો કંઠેથી લાગ્યો નહીં. એ પ્રમાણે એક મહીના સુધી ચાલ્યા કીધો, પણ માછલીનો શેકાર કરી ખાવા શીવાએ હાતમને બીજો કોઇ પણ રીતનો ફાયદો થયો નહીં. પોતાનાં દીલમાં ઘણોજ અંદેશો કરવા લાગયો કે, અગરજો આ ઠેકાણે એજ રીતે હું દશ વરસ સુધી ચાલ્યા કરીશ તોપણ મારી માંગેલી મોરાદ હાંસેલ થવાની નથી. ઘણું અજાએબ જેવું છે કે, બરઝખ સોદાગરની છોકરી હોશનબાનુએ આવી માહાભારત વાતો ક્યાંથી સાંભલી હશે? આવી ફીકરમાં હતો એટલામાં એક મછવો આવતો જણાયો. હાતમ જ્યારે તે પાસે આવ્યો ત્યારે તે ઉપર ચહડી બેઠો, તેમાં મુકેલી વસ્તુઓ ખાઇ રહયો ત્યારે વીજલીની માફક મછવાની ચાલ શરૂ થઇ. જ્યારે અધવચ દરીએ આવી પુગયો ત્યારે દરીઆના મોજા આતશના સોલાની માફક ઉડવા લાગયા. આખરે દરીઆની ઘણીએક મુશીબતો ખમ્યા પછી તે કીનારે પુગો, તોપણ લોહીનો દરીઓ તદન ચાલુજ રહયો. પછી મછવો અને ખોરાક કોણે મોકલાવ્યો તેના વીચારમાં કદમ આગળ ધરયાં. દુરથી કંઇ સફેદ જેવું તેની નજરે પડયું, તે દરીઆના મોજા ઊંચે ઉછળતા હતા. જાણે ખોદાએ રૂપાંનો પાહાડ બનાવયો હોય એવું હાતમને લાગયું. અંતે તે દરીઆની નજદીક આવી પોંહોંચ્યો. તેના પાણી રૂપાંની માફક ચલ ચલ થતાં હતાં. તરસ ઘણી લાગયાથી હાતમે પાણી પીવાનો વીચાર કીધો. પોતાનો ડાબો હાથ પાણીની અંદર બોલી થોડુંક પાણી હાથમાં લઇ જોયું, તો તે પાણી હોય એમ જણાયું નહીં, પણ પીગલેલું રૂપું હોય એમ ખુલ્લું માલમ પડયું. પાછું તે પાણી દરીઆમાં નાખી દીધું, તો પોતાનો હાથ રૂપાં જેવો થઇ ગયળો જોયો, તેનું વજન પણ ઘણુંજ વધી ગયું. હાતમે ખોદાના શુકરાના બજાવ્યા, અને બોલ્યો કે, આજ મને તે પરવરદેગારે ઘણી સારી બુદ્ધી શીખાડી, કારણકે જો હું આ દરીઆમાં નાહાવાને માટે ઉતરયો હોત, તો મારૂં આખું બદન રૂપાનું થઇ જાત. એકાએક આગલની માફક તેની નજરે એક મછવો પડયો, જે ઉપર સવાર થઇ તેણે સફર કરવા માંડી. અગીઆર દહાડા પછી કીનારે પોંહોંચ્યો. પછી ચાલતાં ચાલતાં એક બુલદ

પાહાડ જોયો. તે ફીકર કરવા લાગ્યો કે, આ પ્રમાણે દરીઆને પાહાડો આવ્યા કરશે તો મારી આખી ઉમર અટવઇ જશે પણ હું શાહાબાદ તરફ પોંહોંચવાનો નથી. હવે તે પાહાડ એક મહીને પુરો કીધો. જેમ જેમ નજદીક આવતો ગયો તેમ તેમ રાતા, સફેદ અને લીલા જુના જુના પથરા હાતમની નજરે પડતા ગયા. પછી જ્યારે ઘણો આગળ પોંહોંચ્યો ત્યારે માણેક અને બીલીઆનના કટકા જોયા. હાતમે દરેક જાતના પથરા ઉંચકી પોતાના ખીશામાં નાખ્યા. આગળ ચાલતાં વધારે કીંમતી પથરા જણાયા. હાતમે પેલા લીધેલા પથરા નાખી દીધા, અને તે કરતાં મોટા લેઇ પોતાની કંમરે બાંધી વીચારયું કે, જો આ પથરાને હું મારા શેહેરમાં લઈ જઇશ તો કોઇ પણ ઝવેરી એની કીંમત કરી શકશે નહીં, કારણકે તે શેહેરમાં કોઇએ આવા હીરા, માણેક, કદી જોયા પણ હશે નહીં. ચાલતાં ચાલતાં તેનાં ભારથી ઘણો થાકી ગયાથી એક ઠેકાણે બેસી કેટલાએક લાલ, ઝમરૂદ તથા માણેક જે બધાંથી મોટાં હતાં તે રાખી બાકીનાં નાખી દીધાં. પછી પાછું ચાલતાં એક પાણીના ચશમા આગળ આવી પોંહોંચ્યા. ત્યાં હાથ મોંઢુ ધોયું. ડાબા હાથને તે ચસમાનું પાણી લાગ્યું ત્યારે તે અસલ હતો તેવો થઇ ગયો. ફકત તેનાં નખજ રૂપાંના રહયા. પછી ખોદાની બંદગી કરી, રાતના તેનાજ કીનારાપર સુતો. એકાએક પાણીમાંથી બે આદમી પેદા થયાં, જેઓનું માથું આદમીના જેવું, પગ હાથીના જેવા, નખ વાઘનાં જેવાં, અને રંગ કાલો હતો. હાતમ બીહને ઉઠયો, અને વીચારવા લાગ્યો કે, અગરજો હું નાહાશી જાઉછું તો મને ઘણી હીનપસતી લાગશે, માટે મારાં તકદીરમાં જે કંઇ હોય તે ધીરજથી ખમવું જોઇએ. તીરકમાન લઇ એક તીર તેઓની તરફ ફેંકયો. તે બંને આદમીઓએ તે તીર પોતાના હાથમાં ધરી બુમ પાડી કે, ઓ હાતમ, પોતાના જાનની બીકથી તું તીર શું કામ મારેછે? હમો પણ જે ખોદાએ તુંને બનાવયો છે તેનાજ પેદા કીધેલાં પ્રાણી છઇએ. હમે તુંને દુઃખ દેવા માટે આવ્યાં નથી. હાતમ કમાન પોતાના હાથમાંથી ફેંકી દઇ, માથું નીચું કરી બેસી જઇ મનમાં કહેવા લાગ્યો કે, એ લોકોને મારી સાથ શું કામ હશે? મારો એક તીર તો એ લોકોએ ધરી લીધો, હવે બીજો તીર એ લોકોને કેમ કરી લાગશે? તેઓ બંને હાતમની નજદીક આવી કહેવા લાગ્યા કે, ઓ હાતમ, તને ઘટારત નથી કે, આ ઝવેર ઉપર તું લોભ કરે. અગરજો એ ઝવેર તું પાસે રાખશે તો તારૂં કામ સફળ થશે

નહીં. હાતમે કહ્યું કે, મેં ક્યા શખસ આગળથી ઝરઝવેર લીધું? તેઓએ કહ્યું કે, તેં હમણાંજ પેલાં જંગલમાંથી ઝવાહેરના કટકા ઉચકી લીધાછે, જે હાલ પણ તારી પાસે મોજુદ છે. હાતમે કહ્યું કે, મેં તે લીધાં છે ખરાં, પણ તેમાં તમને શું છે? તેઓએ કહ્યું કે, આ ઝવાહેર ખોદાએ બીજી ખલકતને માટે મોજુદ રાખ્યાં છે. તેણે કહ્યું કે, તે ખલકત આદમજાતથી ઉતમ છે? તેઓએ કહ્યું કે, આદમજાતથી ઉતમ કોઇ પણ પ્રાંણી નથી પણ આ ખજાનો પરીઓને માટે પરવરદેગારે એકઠો કીધો છે. હાતમે કહ્યું કે, હું કંઇ સઘળો ખજાનો મારી સાથ લાવ્યો નથી. પણ મારા હમજાતીઓને દેખાડવા માટે થોડાક બેમુલા પથરા મેં લીધાછે, જે તેઓ જોઇ ખોદાની અપાર શકતીનો વીચાર કરે. તેઓએ કહ્યું કે, જોતું તારા શેહેરમાં સલામત જવા ઇચ્છતો હોય તો જે ઝવાહેર તેં લીધું છે તે નાખી દે. હાતમ તે નાખી દેઇ બોલ્યો કે, ઓ પ્યારાઓ ઘણી અફસોસની વાત છે કે, આટલે દુરથી આટલી મેહનત ખેંચી હું જે ઝવાહેર લઇ આવ્યોછું, તે તમે મારી ઉપર આટલો જુલમ કરી નખાવી દીધાંછે, તે હું કંઇ કોઇના ઘરમાંથી ચોરી લાવ્યો નથી. તેઓ બોલ્યા કે તું રસતામાંથી ઉચકીને લાવ્યો, માટે તે મતા તારી થઇ એમ કહેવાય નહીં, કારણકે આ દુનયામાં જેટલી ચીજો દીઠામાં આવેછે, તે સઘળીઓનો માલેક તો હોવોજ જોઇએ. હાતમ આ સાંભળી ચુપ રહયો. પેલા બે જનાઓએ સૌથી સરસ એક લાલ, એક માણેક અને એક હીરો, એ ત્રણ ચીજો હાતમને આપી, કહ્યું કે, આ ત્રણ ઝવાહેર તારા હમજાતીઓને દેખાડવા માટે બસ છે. હાતમ તે લઇ તેઓને આજેજી કરી પુછવા લાગ્યો કે, ઓ ખોદાના બંદાઓ, મારા મુલક તરફ જવાનો રસતો કયો છે? તેઓએ હાતમને રસ્તાની નીશાણી આપી કહ્યું કે, આગલ ચાલતાં સોનાનો એક દરીઓ આવશે, તે પછી આતસનો એક બીજો દરીયો તને મલશે. તે બે દરીયા તું પસાર કરશે તો તારા મુલકમાં સહીસલામત જશે. એટલું કહી તેઓ હાતમથી જુદા થઇ પાણીની અંદર ગેબ થઇ ગયા. હાતમે તમામ રાત ખોદાની યાદમાં ગુજારી. સહવારનાં પોહોરમાં પોતાનું તન પાક કરી ચાલવા માંડયું. થોડા દીવસ પછી તેની નજરે પાણીની એક નદી આવી. હાતમે ખુશી થઇ, પયાસો હતો તેથી પાણી પીવાનો વીચાર કીધો. જ્યારે કીનારે પોંહોંચ્યો ત્યારે મરઘીનાં ઇંડાં જેટલાં મોતી તેણે દીઠાં, કે જેમાંનું ફકત એકજ મોતી પાદશાહોની પાદશાહી લેવાને માટે બસ હતું.

હાતમનું દીલ તે લેવાને માટે લલચાયું ખરૂં, પણ પેલાં બે માણસોની શીખામણ યાદ આવી તેથી પોતાનો હાથ પાછો ખેંચી કીનારે બેસીને પાણી ચાખ્યાં. તે પાણી મધ કરતાં મીઠું, ને દુધ કરતાં પણ સફેદ હતું. તેણે વીચારયું કે, અગરજો આવું પાણી શેહેરોની અંદર હોય-તો એ પાણીની કીંમત આપવાને પણ કોઇની હીંમત થાય નહીં. જ્યારે આગળ ગયો ત્યારે તેને રોશની જેવું કંઇ દેખાયું. નજદીક ગયો તો સોનાનો પાહાડ આસમાન સુધી પોંહોંચેલોછે એવું તેણે જોયું. તે પહાડ ઉપર ચહડવા લાગ્યો ને સઘળાં ઝાડો પણ સોનાના જોઇને ઘણોજ ખુશી થયો. ત્રણ દીવસ સુધી પાહાડ ઉપર ચાલ્યા કીધો, આખરે એક મોટાં મેદાનમાં આવી લાગ્યો, જેની જમીન પણ તદન સોનાનીજ હતી. જ્યારે તેણે પોતાનાં પગલાં આગળ ભરયાં ત્યારે એક સોનાનો મેહેલ તેની નજરે પડયો. દરવાજો ઉંઘાડી જ્યારે અંદર ગયો ત્યારે એક મોટો બાગ દીઠો જેની અંદરના ઝાડો ઉપર સોનેરી ફળો લાગેલાં હતાં. હાતમે તેમાંથી થોડાંક ખાધાં, અને ત્યાંજ એક હોજ હતી તેમાંથી પાણી પીધું. તે હોજની ઉપર તમામ ઝવાહેરોનો સંગાર કીધેલો હતો. હાતમે વીચારયુ કે, આ જગાના માલેકને માટે હું કોણુને પુછું? એનો ધણી કોઇ જીન અથવા પરી શીવાય બીજો હશે નહીં. એટલામાં કેટલીક પરીઓ આવી અને હાતમને ત્યાં બેઠેલો દીઠો. તેઓની ખુબસુરતી જોઇ હાતમને મલેકા ઝરરીનપુશ તુરત યાદ આવી. પછી તેઓને પુછયું કે, તમો કોણ છો? અને આ મેહેલમાં કયો પાદશાહા અમલ ચલાવેછે? તેઓએ કહ્યું કે, આ મેહેલ, પરી નુશલબનો છે, જે હમણાં હમારી પાછળ આવેછે. એટલામાં તે પરી આવી પુગી, અને હાતમ તેને જોતાંજ બેહોશ થઇ ગયો. પછી તે પરીએ ગોલાબ છાંટવાને માટે પોતાની દાસીઓને હોકમ કીધો. તેઓએ તે પ્રમાણે કરી હાતમને હુશીઆર કીધો. પરી નુશઅલ તખત ઉપર બેઠી, અને હાતમને પણ એક સોનાની જડાવદાર ખુરશી ઉપર બેસાડયો, અને તેને ત્યાં આવવાનું કારણ પુછયું. પોતા ઉપરની સઘળી હકીકત હાતમે બ્યાન કીધી. પછી તેણે તે પરીને પુછયું કે, આ પાહાડનું નામ શું છે? પરીએ જવાબ દીધો કે, એને સોનાનો પાહાડ કહેછે, અને આ મકાનને અજલસલનો મકાન કહેછે, અને અહીંઆં શેહેપાલ પાદશાહા રાજ્ય કરેછે. હું તેની છોકરીની એક દાસી છું, અને એક અઠવાડયાં પછી તેની છોકરીની ચાકરીમાં હાજર રેહેવાની મારી વારી છે. આ પાહાડ જે તને દેખાય છે તે કોહેકાફની સાથ તાલુકો રાખેછે, જે આખી દુનયામાં સઉથી બુલંદ કહે-

વાયછે. પછી તેણીએ હાતમને ચાર દહાડા સુધી તે બાગમાં રાખ્યો, અને તરેહ તરેહના મેવા અને પક્વાન ખવાડી હાતમની ઘણીજ મેહેમાનદારી કીધી. પછી પાંચમે દહાડે ત્યાંથી જવાને હાતમને કહયું. તે ત્યાંથી નીકલ્યો અને જંગલ તરફનો રસ્તો ધરયો. સોલ દહાડા પછી પેલા સોનાના દરીઆ આગળ આવી પોંહોંચ્યો. હાતમ તે પસાર કરવાની ફીકરમાં હતો એવામાં એક મછવો આવ્યો, જે ઉપર સવાર થઇ ચાલવા માડયું. તેની અંદર હલવાથી ભરેલી એક તાસક હતી, જે હાતમે ઉઘાડી અને કેટલાક દહાડાનો ભુખ્યો હતો તેથી તેમાંથી સઘલો હલવો ખાઇ ગયો. પછી એક તરાંબાના કાંસયાથી દરીઆમાંથી પાણી કહાડયું, અને જેવો મોહોડે લગાડવા જાયછે તેવોજ પાછો હટયો. જોયું તો સઘળો કાંસયો સોનાનો થઇ ગયો. મોહડે લગાડતાંજ હાતમના ચાર દાંત સોનાના થઇ ગયા હતા. ચાલીસ દહાડા પછી હાતમ કીનારે પોહોંચ્યો. ઉતરતાંવારજ પરવરદેગારની ભકતી કીધી. અને થોડોક વાર આરામ લીધા પછી પાછું ચાલવા માડયું, કે કોઇએ નહીં જોયલું અથવા-નહીં સાંભલેલું એવું કંઇ દીઠું. રસ્તામાં એક રેતીનું જંગલ આવ્યું, જેની રેતી અને ઝીણા કાંકરા આતશની માફક ગરમ માલમ પડયા. થોડુંક ચાલ્યા પછી આગળ જવાની તાકાત રહી નહીં. પછી તેજ ઠેકાણે બેઠો, અને ગરમીથી આખું બદન બલવા લાગ્યું. પાણીની તરસથી જીવ ઘણોજ બેતાબ થઇ ગયો. મોહોરો મોંહમાં રાખ્યો તેથી પણ તરસ મતી નહીં, તેથી તે પણ મોંહમાંથી પાછો કહાડયો, અને ગરમીથી જમીન ઉપર તમર ખાઇને પડયો. આમ તેમ આલોત્યાં મારવા લાગયો તે એટલે સુધી કે, પોતે મરવાની અણી ઉપર છે, એવુ લાગયું. મોંહમાંથી જીભ બહાર કહાડી, એટલામાં પેલા બે માણસો જેઓએ હાતમને ઝવાહેર આપ્યું હતું તેઓ આવ્યા, અને હાતમને ઉંચકીને તેના મોંહમાં પાણી નાંખ્યું. હાતમ હુશીઆર થયો, અને આંખ ઉઘાડી પેલાજ બંને પુરૂશોને દીઠા. અને તેઓ તેને બચાવા માટે બરોબર વખતસર આવી પુગ્યા, માટે તેઓનો ઘણો ઉપકાર માન્યો, અને તેઓ ઉપર ઘણી દુવા વરસાવી. પછી કઇ બાજુ તરફ જવું તે પુછયું. તેઓએ કહયું કે આગળ ચાલતાં આતશનો દરીઓ આવશે, જેની હદ હોવાથી તને આટલી ગરમી માલમ પડેછે. રસ્તો તો એજ છે. ખોદાની ખુદરતથી તું તારા મુલકમાં જઇ પુગશે. રસતો દેખાડવો હમારા હાથમાં નથી, પણ અમો એટલું કરી શકયે કે, આ ગરમી થોડી ઓછી થાય. હાતમે કહયું કે મારા હકમાં જેમ ફાયદો થાય તેમ કરો તો મોટી મેહેરબાની. પછી તેઓએ

એક મોહોરો કરી હાતમને આપ્યો, અને તેની ખાશીએત એ જણાવી કે, આગળ જે આતશનું જંગલ આવશે ત્યાં એ મોહોરો તારાં મોંહમાં રાખવાથી ગરમી તને ઓછી માલમ પડશે, અને જ્યારે તે દરીઓ તું પાર કરી જાય ત્યારે તે મોહોરો ત્યાંજ તું નાખી દેજે. હાતમે તે મોહોરો મોટા ઉપકાર સાથે લીધો, અને તેઓથી જુદો થઇ મોંહમાં મોહોરો રાખી ચાલવા માડયું. રસતામાં ગરમી એટલી તો સખત માલમ પડી કે હાતમથી ત્યાં જવઇ શકાયું નહીં, પણ જવા વગર બીજો ઇલાજ હતો નહીં. હીંમત કરીને ચાલ્યો, અને આતશના દરીઆ આગળ પોંહોંચ્યો. તરણ દહાડા સુધી કીનારે ચાલ્યા કીધો. અને ચોથે દહાડે એક મછવો ત્યાં આવ્યો તેની ઉપર સવાર થઇ ચાલવા માડયું. આતશના મોજા એટલા તો જોરથી ઉછળતા હતા કે, હાતમ પોતાની આંખ વીચી અંદર બેસીજ રહયો, અને થોડે થોડે વારે આંખ ઉંઘાડતો હતો. જ્યારે અધવચ દરીએ આવ્યો ત્યારે મોજાના જોરથી મછવો ગોળ ફરવા લાગ્યો. હાતમે જાણ્યું કે, હવે હું જરૂર દરીઆમાં ગરક થઇ જઇશ, પણ હાતમની જીંદગી લાંબી હોવાથી તેની ઉપર કશી પરકારનાં દુ:ખની અસર થઇ નહીં. જ્યાં ખોદા મેહેરબાન છે ત્યાં તલવારના યા આગના યા ઝેરના જરબ તદન અશકત માલમ પડેછે. હાતમ કીનારે આવી પોંહોંચ્યો અને આંખ ઊઘાડી જોયું તો નહીં તે દરીઓ કે, નહીં તે આતશ કે નહીં તે મછવો દેખાયો. તેજ જગ્યાએ તેણે તે મોહોરો ફેંકી દીધો, અને ચાલવા માંડયું. જ્યારે થોડોક આગળ ગયો ત્યારે તેને માલમ પડયું કે, હું યમન શેહેરની નજદીકમાં છું. તે ઘણો ખુશી થયો અને ખોદાના શુકરાના બજા લાવી શેહેર તરફ ચાલવા માડયું. જ્યારે આગળ પોંહોંચ્યો ત્યારે એક ખેતર તેની નજરે આવ્યું, ત્યાં એક ખેડુત ઉભેલો હતો. હાતમે તે ખેડુતને પુછયું કે, ઓ ભાઇ, આ શેહેરનું નામ શું છે? તે હાતમના મોંહ સામું તીકી તીકીને જોવા લાગો, અને કશો ઉતર દીધો નહીં. હાતમે કહયું કે, ભાઇ તું બેહેરો તો નથી? તેણે જવાબ દીધો કે, હું તારા ચેહેરા તરફ એટલા માટે જોઉંછું કે, તું મને અમારા શાહાજાદાના જેવો જણાયછે, જેનું નામ હાતમ હતું. હાતમે તેને પુછયું કે, હાતમ કોણ છે? અને તું તેને ઓળખે છે? તેણે જવાબ દીધો કે, ઓ જવાન, આ યમનનો મુલક છે, હાતમ એ મુલકનો શાહજાદો છે, તેના બાપનું નામ તાઇ છે, અને તે યમન મુલકનો ધણી છે. હાતમ આજ કેટલુંક થયું સફર કરે છે, અને નજદીક સાત વરસ થયાં પણ તે વિશે કંઇ ખબર પડી નથી. ફકત એકજ વખત મલેકે ઝરરીનપુશ નામની બાએડી

પાસે પોતાની ખબર કેહવાડી હતી. તેના માત પીતા અને મુખ્ય કરીને તે મલેકે ઝરરીનપુશ ઘણાંજ ગમમાં ગીરફ્તાર થયલાં છે. હાતમે કહ્યું કે, મને હાતમે મોકલાવ્યો છે. તેણે મને કહ્યું હતું કે, જ્યારે તું યમન પોંહોંચે ત્યારે મારી ખુશ ખબર મારાં માત પીતાને કહેજે. માટે ઓ ભલા ખેડુત, આટલો મારો નેક સંધેશો તેના ભલા માત પીતાને તથા મલેકે ઝરરીનપુશને કહેજે કે, હાતમ સરવે પ્રકારે સુખી છે, અને થોડી મુદતમાં તમો આગળ આવી ઉભો રહેશે. પછી તે ખેડુત તેને માટે થોડુંક દુધ લાવ્યો, તે પી હાતમ ત્યાંથી શાહાઆબાદ તરફ રવાન થયો. જ્યારે તે શેહેરમાં આવી પુગ્યો, ત્યારે હોશનબાનુંના માણસોએ તેને ઓળખયો અને તેને તેણીના મેહેલમાં તેડી ગયા. તેણીએ હાતમને પરદાની પછવાડે બેસાડી સઘળો હેવાલ પુછયો. હાતમે સઘળો હેવાલ ઘણીજ અસરકારક રીતે સમજાવ્યો. તે સાંભળી તે બોલી કે, એ ખરૂં છે. મેં પણ એમજ સાંભળ્યું છે. પછી તેણીએ કંઇ બીજી નીશાણીઓ માંગી. હાતમે પોતાનો ડાબો હાથ કહાડી દેખડાવ્યો કે, આ આખો હાથ રૂપાંનો થઇ ગયો હતો, પણ ખોદાની બરકતથી પાછો જેવો હતો તેવોજ થયો છે, અને માતર મારાં નખજ રૂપાંનાં રહ્યાં છે. બીજી નીશાણી સોનાના દરીઆની આપી, અને પોતાના ચાર દાંત જે સોનાના બની ગયા હતા તે દેખડાવ્યા, અને પેલાં સઉથી ઉમદા ત્રણ ઝવેર હતાં, તે પણ તેની નજરે ધર્યાં. આ સાંભળી હોશનબાનું ઘણીજ ખુશી થઈ અને હાતમને એક પાદશાહી સરપાવ ભેટ કીધો, અને ખાણું મંગાવી તેની આગળ મુક્યું, પણ તે તેણે ખાધું નહીં અને ત્યાંથી રજા લઈ મેહેમાનસરામાં શાહાજાદા મુનીરસામી આગળ આવ્યો. અને તેને ભેટીને સઘળી વાત કહી સંભળાવી. તેણે પોતાનું માથું હાતમના પગ પર મુકયું. હાતમે કહયું કે, ઓ પ્યારા, તું એમ શું કામ કરે છે? મેં મારૂં સર ખોદાની રાહ ઉપર ખુલ્લું મુકયું છે કે, જેને તેની દરકાર હોય તે લે. પછી તે ત્રણ દહાડા ત્યાં આરામ લઇ પાછો હોશનબાનું આગળ આવ્યો અને છઠા સવાલની તલપ કીધી. તે બોલી કે, ઓ હાતમ, ઘણીએક રંજ ખેંચી તું આ વખતે ઘણો મોડો આવ્યો છે, અને આટલો ઉતાવલે શા માટે જવા માગે છે? તે બોલ્યો કે, એમાં ઉતાવલ જેવું કઇજ નથી. હવે તું મને જે કેહવાનું હોય, તે કેહે કેમકે મને તે પાર પાડયા વગર આરામ મળનાર નથી. તે બોલી કે, મારી પાસે એક મોતી છે, તેનાજ જેવું એક બીજું મોતી સોધી લાવ કે, જેથી એક જોરો થાય. હાતમે કહયું કે, એકવાર મને

તે દેખાડ, હું મારી નજરે જોઉં. પછી તેણીએ તેને દેખાડયું, તે મરઘીનાં ઇડાં જેટલું મોટું હતું. હાતમે જાણ્યું કે, એ મોતી હોસનબાનું કંઇ નમુનાને માટે મને આપશે નહીં, તેથી તેના જેટલુંજ મોટું એકજ નમુના તરીકે બનાવવાને માટે તેણે હોસનબાનુંને ફરમાવ્યું. હોસનબાનુંએ સોનીઓને બોલાવી તેના જેટલુંજ મોટું મોતી સોનાનું કરાવ્યું, અને હાતમને આપ્યું. હાતમ તે લઇ હોસનબાનુંની રજા લઇ મુનીરશામી આગળ આવ્યો, અને કહયું કે, હવે હું મરઘીના ઇડાં જેટલું એક મોતી લેવા જાઉં છું, પછી ત્યાંથી જુદો થઇ જંગલ તરફ શોધ કરવા માટે ચાલ્યો.

હાતમ છઠા સવાલનો છેવટ લાવ્યો તેનું બયાન.

:o:

જ્યારે હાતમ મુનીરશામીથી છુટો પડયો ત્યારે એક નવે રસ્તે જંગલ તરફ ચાલ્યો, અને વનમાં જઇ એક મોટો પથર પડેલો હતો તે ઉપર બેઠો અને પોતાનું માથું પોતાના બોલા ઉપર મુકી ફીકર કરવા લાગ્યો કે આવું મોતી ક્યાંથી મળશે? એટલામાં ખોદાની બરકતથી સાત રંગના જાનવરનું એક જોડું જે તીતડની જાતનું હતું તે તેના માથાંપરના ઝાડ ઉપર આવીને બેઠું. માદા બોલી કે, મને આ જગ્યાની હવા માફક આવતી નથી, માટે આ ઠેકાણેથી હવે બીજે ઠેકાણે જવું જોઇએ. જો કે ત્યાં ફળફળાદી પુષ્કળ છે, પણ શરીરને શુખાકારી નહીં હોય ત્યાં એક ક્ષણ પણ રહેવું વાજબી નથી. દેહનાં સુખ જેવું બીજું કાંઇ સુખ નથી. નરે કહયું કે, તારૂં કહેવું તદન ખરૂંજ છે, તારા બોલવામાં લેસ પણ અસત્ય નથી. જો કે મારો ઇરાદો આ ઠેકાણે વધારે વાર રહેવાનો હતો તોપણ જ્યારે તારી તનદરોશતી ઠીક રહેતી નથી એટલે મારે પણ તારાં મતને મલતા થવું જોઇએ. આપણે આવતી કાલે આપણા મુલક તરફ પાછાં વલશું. માદાએ ઉતર દીધો કે, જો તું તારા કોળ ઉપર સાબુત રહેજે. નર તેના ઉતરમાં બોલ્યો કે, તું જાણતી નથી કે, હું કોઇ દહાડે પણ જુઠું બોલ્યોછું? જો રાતના મારી જીંદગાની વફાદારી કરશે, તો અલબત આપણે સહવારના ઉઠી કુચ કરશું. એવામાં માદાની નજર હાતમ ઉપર પડી, તેને જો-

અને તે બોલી કે, આ કોણ છે? જે પોતાનું માથું પોતાના ખોળામાં મુકી ગમગીન બેઠોછે. નરે કહ્યું કે એ માણસ યમન શેહેરનો શાહાજાદો છે, અને એનું નામ હાતમ છે. ખોદાનો એ સાચો ભગત છે. પરોપકારના ઘણાક કામો એણે કર્યાં છે, કરે છે, અને હવે પછી પણ કરશે. પારકાંઓના દુઃખો તાલવા માટે આજ આઠ વરસ થયાં જંગલે જંગલ રખડે છે. હમણાં પણ એ મુનીરશામીના કામ સારૂં જાય છે, અને પાણીની મરઘીનાં ઇંડાં જેટલું એક મોટું મોતી લાવવા માટે નીકળ્યો છે. મુનીરશામી હોસનબાનુ નામે એક છોકરી ઉપર આશક પડ્યોછે, અને તે હોશનબાનું ફક્ત સાત સવાલ રાખેછે. તેમાંના પાંચ સવાલતો આ માણસે પુરા કીધોછે અને હમણાં છઠા સવાલની શોધમાં જાયછે. પરવરદેગારની રહેમથી એ સવાલ પણ પુરો કરશે, માટે જો તારી મરજી હોય તો હું એને રસ્તાની સીધી નીશાની આપું. માદાએ કહયું કે, આ દુનીયામાં એવું ક્યારે બને કે, હેવાનનો ઉપકાર ઇનશાન ઉપર થાય! પછી નર બોલ્યો કે, આ જમાનો એવોછે કે, માણસજાત કોઇનું ભલું કરતી નથી. પણ પોતાની દોલતની ગરૂરીથી આપણા જેવાં પ્રાણીઓને ઘણી ઇજા પોહોંચાડેછે. સાંભલ ઓ માદા કે આએ ઇંડાંની પેદાશ આ પ્રમાણે છે. આગળા વખતમાં આપણી જાતનાં પક્ષીઓ કેહેરમાનના દરીઆ તરફ આવાં ઇંડાં મુકતાં હતાં. તે ઇંડાં પોતાની આખી ઉમરમાં તેઓ તરીશ વરસે એક વાર મુકતાં હતાં. ઘણા એક વરશ થયાં એવાં ઇંડાં આપણી કોમ મુકતી બંધ પડીછે, અને જે ઇંડાં બાકી રહ્યાં હતાં તે પણ તેજ દરીઆમાં ગરક થઇ ગયાંછે આ જાતનાં બે ઇડાં કેહેરમાનના શાહા જમજાનના હાથમાં આવ્યા પછી તેમાંનું એક સમશ પાદશાહાના હાથમાં આવ્યું, જે પાદશાહા એટલો તો ખજાનો ધરાવતો હતો કે, તેની ગણતરી પણ થઇ શકે નહીં. આ ઇંડાંને સઘળાં ઝવાહેરો કરતાં ઘણુંજ કીમતી તે ગણતો હતો. તેને ખોરાસાનના મુલકની પાસે તેણે એક મોટું શેહેર આબાદ કર્યું હતું, ત્યાં તે સઘળો ખજાનો રાખતો હતો. હવે સમશ પાદશાહાના નસીબે તેને યારી નહીં આપી, અને જે શેહેર તેણે વસાવ્યું હતું તે તદન ઉજડ થઇ ગયું. એમ બન્યું કે, કોઇ બરઝખ સોદાગરની છોકરી હોસનબાનું ખોરાસાનમાં રહેતી હતી, ને મુલકનો પાદશાહા ગરદાનશાહા એ છોકરી ઉપર ઘણો ગુસે થયો, અને તેને તેના કબીલા સુધાં પોતાના મુલકમાંથી હાંકી કહાડી. તે છોકરી પોતાના કબીલા સુધાં તે જંગલમાં આવી, અને નસીબને જોરે સમશ પાદશાહાનો દાટેલો

સઘળો ખજાનો તેને હાથ લાગ્યો. આખરે કેહેરમાનના જમજાન પાદશાહા ઉપર કોઇએ હુમલો કીધો અને તેને મારી નાખ્યો. તેની રાણી જે ગરભવંતી હતી તે નાશી ગઇ, અને સઘળા ખજાનામાંથી પેલું મોતીજ પસંદ કરીને પોતાની સાથે લઇ ગઇ. નાહાસતાં નાહાસતાં એક જંગલને રસ્તે એક દહાડે તે કેહેરમાનના દરીયા આગળ આવી લાગી. હવે ખોદના હોકમથી કોઇ મસઉદ નામે સોદાગર તેજ વખતે તે દરીઅ'નાથી વહાણ હંકાલી ચાલ્યો અને તે બાએડીએ તેને જોઇને બુમ પાડી કે, ઓ ભાઇ, તું તારા વહાણમાં મને સાથે લઇ જશે તો મુજ ગરીબ ઉપર મોટો ઉપકાર થશે. મારી ઉપર ખોદાનો મોટો ગજબ વરસ્યોછે. હું જમજાન પાદશાહાની બાએડી છું અને મારો ધણી લડાઇમાં મારચો ગયોછે. હવે આ દુનયામાં મારૂં કોઇ રહ્યું નથી, અને આ દુનયામાં હું એકલી પડીછું. મસઉદને આ હેવાલ સાંભળીને ધણી દયા ઉપજી અને તેણીને વહાણ ઉપર લીધી. પછી તેઓ શેહેરમાં આવ્યાં, અને જમજાનશાહાની બાએડીએ એક છોકરાનો જનમ આપ્યો. તે છોકરાનું નામ બરઝખ પાડયું. થોડા વખત પછી પેલો સોદાગર મરી ગયો અને બરઝખ તેની સઘલી માલ મતાનો ધણી થયો જ્યારે તે હુશીઆર થયો ત્યારે પોતાની હુશીઆરીથી ઘણા એક શેહેરો તેણે જીતી લીધાં. તેના મરણ પછી હજરત સુલેમાને પાદશાહાનો એલકાબ ધારણ કીધો, અને તે સઘળાં સેહેરો દેવો અને પરીઓને રહેવાને આપ્યાં, અને હાલ પણ જનજીરા. કેહેરમાન અને બીજાં શેહેરોમાં તે લોકોજ વસેછે. હજરત સુલેમાને આદમી જાતને દુખ નહીં દેવા માટે તેમને મજબુત સોગંદ આપ્યા હતા. હવે રફતે રફતે તે મોતી સુરખ કોલાહ નામના પાદશાહાના હાથમાં આવ્યું, અને ત્યાર પછી હાલમાં તે મોતી માદીઆર સુલેમાની પાદશાહના હાથમાં છે. તે પાદશાહા પરી અને આદમીથી પેદા થયોછે, અને તેને એક છોકરી છે, તે છોકરી હજુ કુંવારી છે. માદીઆર પાદશાહા પોતાની છોકરીને જે માણસ એ ઇડાંની પેદાયશનો બરોબર હેવાલ કહે તેની સાથ પરણાવા માગેછે, અને તે મોતી પણ તેનેજ આપવાનું કબુલ કીધુંછે. હવે આ સઘળો હેવાલ હાતમ જો પાદશાહા આગળ જઈને કહે તો એને એ મોતી મલે. આ દુનયામાં બીજે કોઈ ઠેકાણે એ મોતીનો જોરો નથી. રસતામાં જતાં એને દેવો સાથ લડવું પડશે, અને જો સલામત રહેશે તો તે ઠેકાણે જરૂર પુગશે. હું મારા પીછ એને આ-

પુંછું, જે રાતાં પીછ છે તેને બાલીને પાણી લેઈ, જો એ પોતાનાં આખાં બદન ઉપર લગાડશે તો એ દેવની સુરતનો થઈ જશે, અને ફાડી ખાનારાં તેમજ ઝેરી જાનવરો એના વાસથી નહાશી જશે, જે સફેદ પીછ છે તેને બાલીને પાણીમાં ભેળીને લગાડશે તો એ પાછો પોતાની અસલી સુરતે આવી જશે. એટલું કહી જોરથી પોતાની પાંખો ફફડાવી એટલે થોડાં રાતાં અને થોડાં સફેદ પીછો નીચે પડયાં. હાતમે સઘળો હેવાલ ઘણોજ ધીઆન રાખીને સાંભલ્યો, અને પેલાં સઘળાં પીછો ઉંચકી લીધાં. વાતમાંને વાતમાં સહવાર પડી એટલે પેલાં જાનવરો ઉડી ગયાં, અને હાતમે આગળ રસ્તો ધરયો, થોડેક દુર ગયો એટલે કોઈ એક જાનવરનો રડતો અવાજ તેણે સાંભળ્યો કે, ઓ ખોદા, આ દુનયામાં એવું કોઈ પણ પ્રાણી નથી, જે મને મારાં દુઃખમાંથી છોડવે. હાતમ જે જગ્યાએથી અવાજ આવતો હતો તે જગયાએ ગયો તો એક શીયાલને જમીન ઉપર અલોતતું દીઠું. હાતમે પુછયું કે, ઓ ખોદાના બંદા તને કોણ દુઃખ દેયછે? શીયાલે જવાબ દીધો કે, એક શેકારી મારા નરને અને બચાંઓને પકડી લઇ ગયોછે, તેઓની જુદાઇમાં મારો આવો હાલ થયોછે. કોઈએ મારી ફરયાદ સાંભલી નથી, પણ હમણાંજ તું આવ્યોછે, અને મેં તને મારો અહેવાલ કહયોછે. તું ઇનસાંન છે, અને હું હેવાન છું તું તારા જાતભાઇનીજ ખાતરદારી કરે એમાં કશો શક નથી. હાતમે કહ્યું કે, આદમીજાતમાં પણ કેટલાકો ઘણાજ નરમ દીલના અને રહીમ હોયછે. સઘળાઓ તું કહેછે તેવા નથી. જો કે હું ઇનસાન છું, તોપણ હું આદેલ છું. તું મને ખરેખરૂં કહે કે તારા નરને અને બચાંઓને પેલો શેકારી કહી તરફ લઇ ગયોછે? માદાએ જવાબ દીધો કે, અહીંઆથી તે બે ફરસંગ દુર રહેછે. તેનું કામ એજ છે. હું નથી જાણુતી કે એ કામ કરવાથી તેને શું ફાએદો મલેછે, કારણકે આ જંગલમાં ફકત તે અમારોજ શેકાર કરેછે. ખોદાની ધાસતીથી પણ તે જરા બીતો નથી. હાતમ બોલયો કે, જેમ તોફાન થાયછે, અને તેથી કરીને ઝાડોપરનાં તમામ ફળો પડી જાયછે, પણ તોફાનને કંઇ લાગતું નથી, તેમ જે માણસ પરાણીઓને ઇજા આપવામાં મશગુલ હોય તેને પણ કંઇજ લાગતું નથી, માટે જો તું મને તેનું રેહેઠાણ દેખાડે તો હું કંઇ પણ કરી તારા નરને અને તારાં બચાંને છોડવી લાઊં. તું કશી ચીંતા ના કરતી. તેઓને છોડવવામાં મારાં માથાંની ગરજ હશે તો તે પણ હું આપીશ. માદાએ

જવાબ દીધો કે, ઓ જવાન, તું સઘળું કહેછે તે ખરૂં છે, પણ અ ગરજો તું સાથે મને પણ ફસાવે તો જેમ પેલી વાંદરીનો હાલ થયો તેવો મારો હાલ થાય. હાતમે કહ્યું કે, તે હેવાલ મને સંભલાવ, તે બોલી કે, કોઇએક જંગલમાં એક વાંદરી પોતાનાં કુટુંબ સહીત રહેતી હતી, તેને છ બચ્ચાં હતાં. એક દાહાડો તે વાંદરીનો નર તેણીનાં બચ્ચાં સહીત પકડાયો, ત્યારે તે વાંદરી તે ગામના મુખી આગળ ફરીઆદ કરવા ગઇ. મુખીએ તેની અરજ સાંભલી, અને તે વાંદરીની સાથે એક માણસને મોકલયો તેણે જઇને પેલા ઘરધણીને હાક મારી, ત્યારે તે ઘરધણી બહાર આવ્યો, અને પેલા માણસને આવવાનું કારણ પુછ્યું. તેણે જવાબ દીધો કે, મને મારા ગામના મુખીએ મોકલાવ્યોછે, અને આ વાંદરીને એનો નર તથા બચ્ચાં આપવાને તમને હોકમ કીધોછે. ત્યારે તે ઘરધણીએ જવાબ દીધો કે, ભાઇઓનાં બચ્ચાં તથા નર મેં તમનેજ આપ્યાંછે અને હાલ તેપણ તમારીજ પાસેછે. જો તમને એની ઉપર દયા આવતી હોય તો એ વાંદરીને એનો કબીલો આપી દેઓ. હું તમને તમારા પઇસા પાછા આપી દેવાને તઇઆર છું પછી તેઓ બંને તકરાર કરતાં મુખીને ત્યાં ગયાં. મુખીએ પેલી વાંદરીને પણ પકડી. સઘળાં બચ્ચાંઓને પોતે રાખ્યાં, અને નર અને માદા એઓને પેલા આદમીને સ્વાધીન કીધાં. હવે ઓ જવાન તું જોકે પેલી વાંદરીને પેલા મુખીએ કેવી રીતે ફસાવી? જ્યાં રાજા પોતેજ વગર વાંકે લોકોને દંડે તો તેના હાથ નીચેનાં માણસો આખાં ગામ ઉપર જુલમ કરે તેમાં નવઇ શી. હાતમે તેને ઘણો દીલાશો દીધો કે, તારાં મનમાં તું કશી ચીંતા ના રાખ, અને તું એક વખત મને ત્યાં લઇ જા. પછી તે માદા પોતાની પછવાડે હાતમને લઇ ગઇ. થોડેક રસ્તે ચાલ્યા પછી પેલા માણસનું ગામ આવ્યું, ત્યારે તેણે તે માદાને કહ્યું કે, હવે તું આં ઉભી રહે અને હું શેહેરમાં જઇ તે માણસની શોધ કહાડી તારૂં કામ પાર પાડીશ. પછી શીઆલની માદા તે જંગલમાં એક ઠેકાણે સંતાઇ બેઠી, અને હાતમ પુછતો પુછતો તે ગામની અંદર પેલા શેકારીના ઘર આગળ ગયો. ત્યાં જઇને હાંક મારી એટલે પેલો શેકારી બહાર આવ્યો. અને હાતમને પુછયું કે ઓ ભાઇ તને મારી સાથ શું કામ છે? તું કાંઇ મારા ગામનો હોય એમ જણાતો નથી. તે બોલ્યો કે, હું એક મોટા રોગથી પીડાઉછું, અને હકીમે મને શીઆલના લોહીનો ઉપયોગ કરવાને માટે ફરમાવ્યું છે કે, જો તે લોહી હું મારાં આખાં બદન ઉપર ચોપડું તો મારૂં દરદ દફે થાય. મેં

આ ગામમાં તારે માટે એવું સાભલ્યું છે કે, તું શીઆલ, લોકડી વગેરે જાનવરોનો શેકાર કરેછે, માટે જો તારી પાસ શીઆલવાં હોય તો ત્રણ ચાર મને આપ, અને તેની જે વાજબી કીંમત થાય તે લે. તે શેકારીએ કહ્યું કે, આજ ત્રણજ દીવસ થયા, હું સાત શીઆલ પકડી લાવ્યો છું, તેમાંથી તને જોઇતાં હોય તેટલાં લે. કારણકે મારૂં કામ તો એજ છે. પછી હાતમ બોલ્યો કે, હુ એ સાતે લઇ જાઉછું. અને તેના આ સાત દીનાર તને આપુછું. તે શેકારી આ સાભળી ઘણો ખુશી થયો, અને પેલા પઇસા લઇ સઘળાં શીઆલ હાતમને સ્વાધીન કીધાં. હાતમ તે સઘળાંને લઇ પેલાં જંગલમાં ગયો, અને માદાને સ્વાધીન કીધાં. હવે નર શીઆલનો હાલ ત્રણ દીવસના ભુખમરાથી ઘણોજ આવી રહેલો હતો, જેથી પેલી માદા ઘણુજ રડવા અને કલાપીત કરવા લાગી, અને જમીન ઉપર માથું અફાડવું સરૂ કીધું, હાતમે પુછ્યુ કે, ઓ માદા, તારૂં કામ મારા વાયદા પ્રમાણે મેં પુરૂં કીધું, અને હવે તું શા માટે એમ કરેછે? તે માદા બોલી કે, ઓ ભલા પુરૂશ, તું તારી ચશમોથી જો કે, આ મારો નર જે મારાં માંથાંનું તાજ છે તે તો આ દુનયામાંથી પોતાનુ તાજ ઉઠાવી જવા માંગેછે. હવે તે વગર હું એકલી જીવી શું કરૂં? આ મારો નર ભુખ અને તરસથી અધમુવો થઇ ગયલો છે. હાતમે કહ્યું કે, ઓ નાદાન, તેની ઉમર હજી બાકી છે, તે કંઇ હમણા મરવાનો નથી. ત્યારે તે બોલી કે, અગરજો એનો ઇલાજ થાય તો એ જીવે. પછી તેણે ઇલાજ પુછયો, ત્યારે તે બોલી કે, અગરજો કોઇપણ આદમીને મારીને તેનું લોહી એનાં મોંમાં તું મુકે, તો એ તદન સાજો થાય. હાતમ બોલ્યો કે, ઓ નાદાન, કદી એમ થાય, કે જાનવરનો જીવ પાછો લાવવા માટે એક આદમ જે ખોદાની પેદાયશમાં સરવથી ઉત્તમ છે તેનો જાન લેએ? અગરજો તને આદમીનુંજ લોહી જોઇતુ હોય તો હું મારૂં લોહી આપુંછું એમ કહી તેણે પોતાનું ખંજર મેઆનમાંથી કહાડી પોતાના ડાબા હાથમાથી લોહીની નેહેર કહાડી, અને પેલા નર શીઆલના મોંમાં રેડયું, જે પીધાથી તે નર હુશીઆર થયો, અને પોતાની માદા અને બચ્ચાં સમેત હાતમના પગ પર પડયો.

બીજે દીને હાતમ ત્યાંથી રૂખશત લઇ આગળ ચાલ્યો, એટલે દુરથી કંઇ આબાદાની જેવું નજરે આવ્યું, ત્યાં રાતનો વાસો કીધો, અને દીવસના પાછું ચાલવા માડયું. આફ્તાબ એટલો તો ગરમ હતો કે પાણીનો ચશમો દુરથી દેખાયો, ત્યાંજ પોતાના કદમ ધર્યાં. આગળ જઇને જોયછે તો ચશમો કંઇ નજરે આવ્યો નહીં, પણ એક સાંપ

ગુંચળું વલીને બેઠો હતો, જે દુરથી ચશમાંના જેવો જણાતો હતો, ત્યાંથી તેણે વીચાર્યું કે, હવે હું પાછો ફરૂં. એટલામાં તે સાપે જબાંન ખોલી કે, ઓ યમનના જવાન શા માટે તું પાછો જાય છે? અને આ ઠેકાણે શું કામ આવ્યો છે? હાતમ બોલ્યો કે, ઓ ખોદાના બંદા હું પાણીની તલાસ કરૂંછું: તે સાંપે જવાબ દીધો કે, ઓ પ્યારા, આ ઠેકાણે દરેક ચીજ હાજર છે, તું મારી સાથે ચાલ. હાતમે વીચાર કીધો કે, એ સાંપની સાથ હું જાઊં તો કદાચ એ મને દગાથી મારી નાખશે. ત્યારે પેલા સાંપેજ તેને કહયું કે, તું તારા મનમાં કશી ચીંતા ના કર. હાતમે વીચારયું કે, મારા તકદીરમાં જે લખ્યું હશે તે થશે, માટે એક વાર હું જોઊં તો ખરો કે એ શું કરેછે. પછી તે હાતમને પોતાની સાથે એક બાગમાં લઇ ગયો. તે બાગ એટલો તો ખુશનુમાં હતો કે, હાતમે પોતાની આખી ઉમરમાં કોઇ પણ ઠેકાણે તેવો જોયો હતો નહીં. બુલબુલના અવાજ સાથે તરેહવાર રંગ બેરંગી ફુલોનો બહેકાત દીલને એટલો તો આનંદ પમાડતો હતો કે કંઇ બોલવાની વાત નહીં. વલી તે બાગમાં ફુલના ક્યારા એવીતો સુંદર રીતે ગોઠવેલા હતા કે જેને જોતાંજ હાતમ પોતાની થાક તદન ભુલી ગયો. પછી હાતમને તે બાગમાં ઉભો રાખી પેલો સાંપ ત્યાંથી ગયો. હાતમ તે બાગની એક હોજ આગળ બેઠો. પછી તે હોજમાંથી પરીઓએ ઝરઝવેર, હીરા, મોતી, માણેક, યાકુત અને જમરૂદ વગેરેના ખુમચા હાતમ આગળ લાવી મુક્યા, અને કહ્યું કે, આ એક નજીવી જેવી ભેટ તમારે માટે મોકલીછે, જે તમે કબુલ કરો. હાતમ બોલ્યો કે, એ કોણે મોકલી છે? તેઓએ કહ્યું કે જે સાંપ તમને આ ઠેકાણે લઇ આવ્યો, તેણે મોકલી છે. થોડોક વાર પછી પેલો સાંપ હોજમાંથી એક ખુબસુરત પરીજાદ થઇ બહાર આવ્યો, અને હાતમને પુછયું કે, ઓ પ્યારા, તું મને ઓળખેછે? હાતમે કહ્યું કે મેં તને કદી દીઠો નથી. ત્યારે તેણે કહયું કે, હું તેજ છું જેની સાથ તું આ બાગમાં આવ્યોછે. પછી બાદશાહી મસનદપર હાતમને બેસાડી તેની સાથ ખાણું ખાધું, જે પછી નોકરોએ હીરામોતીથી જડેલી તશતમાં હાતમના હાથ ધોવાડયા, જેવા હીરા મોતી હાતમે પોતાની આખી જીંદગીમાં જોયા ન હતા. પછી તરેહવાર મેવા મીઠાઇ હાતમ આગળ હાજર કીધા; જેવા હાતમે કદી પણ ચાખ્યા નહીં હતા, પણ ફક્ત તેવો મેવો અવાજ આપતા પહાડની ખબર લેતી વખતે પરી નુશલબ સાથે ખાધો હતો. જ્યારે તે પુરો થયો, એટલે તરેહવાર ખુશબોઇ આગળ લાવી મુકી, જેના સુગંધી મેકાતથી

જાણે હાતમનું દીલ આખું ખુશબોઇનુંજ બનેલું હોય એમ લાગયું. આ બીના જોઇ હાતમ ઘણોજ તાજુબ થયો, અને સઘલી બીનાનો હેવાલ પુછયો. તે બોલ્યો કે, ઓ જવાન હું પરીઓની જાતનો છું અને મારૂં નામ સમશ શાહા છે. એક દીવસ મારા મનમાં એવો ખયાલ આવ્યો કે હું મારૂં તમામ લશકર એકઠું કરી આદમીજાતના મુલકો ઉપર હુમલો કરૂં, અને તેઓની પાકીજેહ જગાનો ધણી થાઊં. સઘળું લશકર મેં એકઠું કીધું, અને હું જવાની તઇઆરી કરવા પડયો. એક રાતના હું સુનો અને સહવારના ઉઠયો ત્યારે સાપની સુરતે થઇ ગયો. જમીનની ઉપર હું આલોતવાને પોકાર કરવા લાગયો, અને જયારે હું ઘણોજ હાય મારવા લાગયો, ત્યારે મને એક અવાજ સંભલાતો કે, જે કોઇ પોતાના વચનથી ફરે તેના હાલ એવાજ થાય. દર રાતના આ અવાજ હું સાંભલતો હતો. જ્યારે મેં ઘણી તોબા કીધી. અને ઘણા કાલાવાલા કરી માફ માગી, ત્યારે મને એક બીજો અવાજ સંભલાયો કે, ધીરજ ધર, હજુર તારો છુટકો કરનાર આદમી આ દુનયામાં જનમ પામનાર છે. ફરીથી મેં ફરયાદ કીધી કે, ઓ ખોદા એવો ખ્યાલ હવે હું કદી કરનાર નથી; ત્યારે આકાશમાં એવી વાની થઇ કે, યમનનો તરીશ વરસનો એક જવાન તારી પાસ આવશે તેની તું ખુબ ખીદમત કરજે. તે માણસને જોવાથી તું તારી અસલી સુરતે આવી જશે. આજ હેંસી વરસ થયાં હું સાંપની સુરતનો છું, અને તીશ વરસ થયાં આ જંગલમાં બેસી તારી રાહા જોઉછું. હવે તું આવ્યોછે, તો મારી ઉપર રહેમ કરી તું તે પરવરદેગારની દરગાહમાં મારે માટે બંદગી ગુજારે, તો હું તારો ઉપકાર જીવતાં સુધી ભુલીશ નહીં. હાતમે પુછયું કે તે વચન શું આપું ? તે બોલ્યો કે, હજરત સુલેમાનના રાજમાં એવો એકરાર થયો હતો કે, કોઇ પણ દેવ યા પરીએ આદમીજાતને કોઇ પણ દહાડે કોઇપણ ઠેકાણે દુઃખ દેવું નહીં. પછી હાતમે પોતાનું શરીર પાક કરી સફેદ લુગડાં પેહેરી ખોદાની બંદગી કીધી, જે ખોદાની દરગાહમાં કબુલ થઇ, અને તેને પાંખ પણ તેજ વખતે આવી. પછી તે સમશ શાહે હાતમને ત્યાં આવવાનું કારણ પુછયું હાતમે કહ્યું કે, હું મરઘીનાં ઇડાં જેટલાં મોટાં મોતીની સોધમાં જાઊંછું. પછી પેલું સોનાનું મોટી જે પોતાની સાથે લાવ્યો હતો તે દેખાડીને હોશનબાનુનો સઘલો હેવાલ કહયો. ત્યારે તે બોલ્યો કે, તું ખરૂં કહેછે. એક મોતી બરઝકનાં કુટુંબમાં આવેલુંછે, અને બીજું જે એની જોર છે, તે માહીઆર સુલેમાની પાદશાહા

માગેછે. તે પાદશાહ પોતાની છોકરીને જે કોઇ તે મોતીની પેદા-શનું બયાન કરે તેની સાથ પરણાવવા માગેછે. અને તેનેજ તે મોતી પણ આપવા માગેછે. તેણે કહ્યું તું ઇનસાનજાત ત્યાં શી રીતે જઇ પુગશે? કારણકે રસ્તો તમામ ખુનખાર દેવોથી ભરેલોછે. હાતમ બોલ્યો કે, ખોદાનું કામ ખોદાજ કરશે. પછી તે પાદશાહે કહ્યું કે, હું તારી સંગાતે મારા પરીજાદો મોકલુંછે, જેઓ તને તે ઠેકાણે સહીસલામત પુગાડશે. પછી તેના પરીજાદોને બોલાવ્યા અને કહ્યું કે, આ નેક માણસની અસરકારક દવાથી તમારો છુટકો થયોછે, અને તમારાં માથાં ઉપરની સઉથી મોટી બલા દુર થઇ છે. આ માણસને એક ઘણું મોટું કામ કરવાનુંછે, જેમાં તમારી મદદ જોઇએછે. તેઓએ એકે અવાજે કહ્યું કે, એ પાક પરહેજગાર આદમી જો હમારો જીવ માગે તો તે પણ આપવાને હમો તઇયાર છીએ. પછી તેણે સઘળી હકીકત કહી જણાવી, ત્યારે તેઓ બોલ્યા કે બરઝખના જંઝીરા પર જવું ઘણુંજ મુશકેલ કામ છે, કારણકે ત્યાં દેવોની મજબુત ચોકી છે, માટે અગરજો તમો પાદશાહા અમારી સાથ આવો તો હમો એ કામ માથે ઉઠાવ્યે; તેઓ-માંથી સાત જણા હીંમત કરી બહાર આવ્યા, અને કહ્યું કે, અમો એને સહીસલામત લઇ જઇએ, પણ જો અમને દેવોની સગાત લડવુ પડે તો તમારી મદદ તરતજ જોઇશે. પાદશાહે તે કબુલ કીધું. પછી હાત-મને સોનાની એક ખુરશી ઉપર બેસાડીને તેમાંના ચાર જણાઓ ખુર-શીના પાયા ધરીને ઉડ્યા, અને ત્રણ જણાઓ જોઇતી મદદને માટે પછવાડે ગયા. ત્રણ દહાડા અને રાત સુધી તેઓએ ઉડ્યા કીધું, અને પછી ભુલથી જ્યાં દેવો રહેતા હતા ત્યાંજ હેઠળ ઉતર્યા. બે પરીજાદો હાત-મની આગળ રહ્યા, અને બાકીના પાંચ જણા ખોરાકની શોધમાં ગયા. હવે એવું બનયું કે તે તરફ કેટલાએક દેવો શેકારને માટે જતા આવી લાગ્યા. અને હાતમને ખુરશી પર બેઠેલો જોઇને તેની આસપાસ ફરી વલ્યા, અને જબરો શોહોર મચાવી મુકયો. જ્યારે પેલા બે પરીજાદોએ આટલા બધા દેવોને જોયા ત્યારે તેઓની સાથે લડ્યા વગર બીજો કંઇ ઉપાય દીઠો નહીં. પેલા બે જણાઓએ ઘણા એક દેવોને ઠાર કીધા, પણ આખરે પકડાઇ ગયા, અને પેલા દેવો હાતમને ખુરશી સુધાં પો-તાના મકાનમાં લઇ ગયા. પછી પેલા પરીજાદોને પુછ્યું કે, આદ-મીને ક્યાંથી લાવ્યાછો? અને ક્યાં લઇ જાઓછો? તેઓ બોલ્યા કે, એ યમનનો રેહેવાશી છે, અને સમશ પાદશાહનો ઘણોજ વહાલો રફીક છે, માટે જો તમે આ માણસને ઇજા કરશો તો તમને મોટી સજા કરવામાં

આવશે. દેવો બોલ્યા કે, સમશ પાદશાહ તો આજ કેટલું થયું ગુમ થયોછે, તે હાલ ક્યાંથી આવ્યો? તેઓએ અવલથી આખરે સુધીનો સઘળો હેવાલ તેઓને કહ્યો. પછી પેલા આહરેમનની ખસલતના દેવોએ તે ત્રણે જણાને એક કુવામાં કેદ કીધાં. હવે પેલા પાંચ જણાઓ જેઓ ખોરાકની શોધને માટે ગયા હતા તેઓએ આવીને પેલા દેવોને મુએલા પડેલા દીઠા, અને હાતમને તથા પોતાના સોબતીઓને નહીં જોયાથી મોટી ચીંતામાં પડ્યા કે, એઓને કોણ લઇ ગયું હશે? અને આ દેવો કેઇ તરફના હશે? તે કંઇ જણાતું નથી, માટે આ મુરદાંઓને વગે કરવાને માટે કોઇ આવે તો તેને પુછ્યે. પેલા મુએલા દેવોમાંનો એક દેવ જરા જરા હીલતો જણાયો. તેઓએ તેને પુછ્યું ત્યારે તેણે કહ્યું કે, હું મુકરનસના દેવોમાંનો છું, અને તમારા સોબતીઓને તથા પેલા આદમીને તેઓ પોતાને મુકામે લઇ ગયાછે. આ સાંભળતાંજ પેલા પરીજાદો પોતાના સમશ પાદશાહ પાસે ગયા, અને સઘળો હેવાલ તેની આગળ જાહેર કીધો. એટલે સમશ પાદશાહ પોતાનું લસ્કર તઇઆર કરી તે તરફ ગયો, અને ત્રણ દહાડા અને રાત કુચ કીધા પછી મુકરશનના દેવો શું કરેછે તેની ખબર લાવવા માટે એક જાશુસને મોકલ્યો. તે ખબર લાયો કે, મુકરનસ પોતાના દેવોની સાથે એક મોટાં મેદાનમાં શેકાર કરેછે. પછી પાદશાહે પોતાનાં લસ્કરને હજરત સુલેમાનના શોગંદ આપ્યા કે, આ દેઓએ પોતાનું વચન તોડયું છે, માટે તમોએ એઓ ઉપર જરાપણ રહેમ કરવી નહીં, અને એકદમ તેઓની ઉપર તુટી પડી તેઓને દોજખના સરદારને સ્વાધીન કરવં. તેજ પ્રમાણે થયું. તેઓ પેલા દેવોની ઉપર તુટી પડ્યા, થોડાકો નહાશી ગયા, અને કેટલાકો પોતાના સરદાર મુકરનસ સાથે કેદ પકડાયા. પાદશાહે સઘળા દેવોને કતલ કરવાનો હોકમ કીધો પછી પોતાની હજુરમાં મુકરનસને બોલાવીને પુછ્યું કે, ઓ નાપાક દેવ, તું મને ભુલી ગયો હતો? તું જાણતો નહીં હતો કે હું હજી જીવતો છું. મારાં માણસોને હેરાન કરવાની તને શી ગરજ હતી? હવે જલદીથી પેલાં ત્રણે જણાને તું મારી આગળ જીવતાને જીવતા લાવ. તેણે જવાબ દીધો કે, હું તો તેઓને ખાઇ ગયો છું. પછી સમશ પાદશાહે પોતાના નોકરોને હોકમ કીધો કે હમણા ને હમણા એક મોટું બળતું સલગાવો, અને તેની અંદર આ મુકરનસને અને એના આખા કુટુંબને બાલી નાખો, કારણ કે એની સજા એજ છે. જ્યારે મુકરનસે જોયું કે, હવે બચવાનો કશો ઉપાય નથી, ત્યારે અરજ કરવા લાગ્યો કે, અગરજો તમો મને જીવનો મુકો

તો તેઓને લાવી તમારી આગળ હાજર કરૂં. સમશ પાદશાહે હા કહી, એટલે મુકરનસે હાતમને તથા પેલા બે પરીજાદોને પાદશાહની પાસે હાજર કીધા. જ્યારે હાતમ આવ્યો ત્યારે ઘણી મોહોબતથી પાદશાહે તેને પોતાની પાસે તખત પર બેસાડયો, અને ખાણું તેની આગળ હાજર કીધું. ત્યારપછી બાકીના દેવોને મારી નાખવાનો તેણે હોકમ કીધો. મુકરનસે પોતાના બચાવમાં ઘણું કહયું ત્યારે સમશ પાદશાહે કહ્યું કે, તેં હજરત સુલેમાનની હાજરીમાં કોઇપણ મનુશય જાતને દુ:ખ દેવા માટે સોગંદ લીધા હતા, તે સોગંદ તેં પાલયા નહીં, તો હવે તેને મુકવો સજાવાર નથી. એટલું કહી તેને પણ આતશમાં બાલી મુકયો, અને તે મુલક ઉપર પોતાના એક સરદારને નેમ્યો, અને હાતમને પોતાની સાથે લઇ જવા ઇચ્છયું. હાતમે પોતાનો વીચાર આગળજ જવાનો જણાવ્યો, ત્યારે પોતાના લશકરમાંથી ચાર જઇફ પરીજાદોને તેની સાથે મોકલ્યા. તેઓ તેને ખુરશીપર બેસાડી ઉડયા, અને રાત દહાડો મંજલ કાપતા આગળ ચાલયા. જ્યારે હાકી જતા ત્યારે કોઇ સલામતી ભરેલી જગોએ ઉતરતા, અને પાછા આગળ ચાલવું શરૂ કરતા. એક દહાડે તેઓ એક પહાડ ઉપર ઉતરયા. તે પાહાડ ઉપર તુમાનના જંઝીરાનો શાહાજાદો પરેસાંની ભરેલી હાલતમાં બેઠો હતો. તે શાહજાદો માહીઆર સુલેમાનની પાદશાહની છોકરી ઉપર આશક પડયો હતો, પણ પેલાં મોતીની પેદાયશનો હેવાલ કહેવાને તેનામાં શક્તી હતી નહીં, તેથી ત્યાંજ બેશી રાત અને દીવશ રડાકુત કરતો હતો હાતમ તેને જોઇ તેની આગળ ગયો, અને તેને આવી હાલતનું કારણ પુછયું. તેણે પોતાનો સઘલો હેવાલ હાતમને કહયો. પછી તેણે પુછયું કે, તું આ જગયાએ શા માટે આવ્યો? હાતમે કહ્યું હું માહીઆર પાદશાહા પાસે જે મોતી છે તે લેવા જાઊં છું, કારણકે તે મોતીનો સઘળો હેવાલ મને ખબર છે, માટે મારે ત્યાં જવુંછે. ત્યારે પેલા શાહજાદાએ જવાબ દીધો કે, ઓ માણસ, મોટા મોટા પરીજાદોથી એનો જવાબ અપાઇ શકાયો નથી ત્યારે તું જવાબ આપી શકશે? ત્યારે તેણે કહયું કે, તું કંઇ ચીંતા ના રાખ, ખોદા મોટો છે, કામ પાર પાડશે. જો તું મારી સાથ આવે તો એ છોકરીને હું કોઇ પણ પ્રકારે તારી સાથ પરણાઊં. તે શાહાજાદાએ હાતમના પગ ઉપર માથું મુકયું અને બોલ્યો કે, ઓ આદમ, મને જીવારનાર ને મારનાર પણ તુંજ છે, માટે જે ચાહે તે કર. પેલા શાહજાદાએ હાતમની સાથે જવા કહયું ત્યારે હાતમે પેલા પરીજાદોને પુછયું કે, તમારાથી અમને બે જણાને લઇ જવાશે? તેઓ

બોલ્યા કે, બે તો શું પણ તમારા જેવા ચાર જણાઓને લઇ જવાને અમારામાં પુરતી શક્તી છે. પછી તેઓ બે જણાઓને લઇ ઉડયા. હવે રસ્તામાં મેહેકાલ દેવનું રેહેઠાન હતું તેને પરીજાદોની શોરમ આવી, એટલે પોતાના દેવોને કહેવા લાગ્યો કે, આ પરીજાદો જાયછે પણ ખુરશી ઉપર કોણને ઊંચકી જાય છે? માટે એઓને પકડી મારી આગળ લઇ આવે. તેઓ તરતજ પેલા સઘળાઓને પકડી પોતાના સરદાર પાસે લાવ્યા. મેહેકાલ દેવે પેલા પરીજાદોને પુછયું કે, આ આદમીને તમો ક્યાં લઇ જાઓછો? ત્યારે તેઓ બોલ્યા કે, હમો સમશ પાદશાહાના દુત છઇએ, અને આ માણસને બરઝખના જંઝીરા તરફ લઇ જઇએ છીએ. મેહેકાલે કહયું કે, સમશ પાદશાહ તો આજ કેટલુક થયું આ દુનયામાંથી ગેબ થઇ ગયો હતો તે હમણા ક્યાંથી આવ્યો? પછી તેઓએ હાતમ વીશેનો સઘળો ખોલાશો કીધો. પછી પેલા શાહાજાદા વીશે પુછયું, ત્યારે તે બોલ્યો કે, એ મેહેકાલ તું મને ભુલી ગયો? હું તુમાનના જંઝીરાના પાદશાહ મેહેરરનો છોકરો મેહેર અવર છું. ત્યારે મેહેકાલે કહયું કે, તને આદમી સાથ શું કામછે? તું અને હું એકજ તોખમથી ઉતરેલા છીએ, માટે આ આદમીને મારે સવાધીન કરી તુ તારે રસ્તે ચાલી જા. પછી મેહેર અવરે કહયું કે, મેહેકાલ તું હજરત સુલેમાનના સોગંદ યાદ કર. ત્યારે તેણે ઘણાજ ધીક્કારથી જવાબ દીધો કે, હવે ક્યાં છે સુલેમાન કે તેની આપણને ધાસતી હોય. ઘણે દાહાડે આ આદમી મારા હાથમાં આવ્યું છે માટે હું તેને કદી પણ છોડનાર નથી. શાહાજાદા મેહેરઆવરે જોયું કે, એ દેવ પોતાની અસલી ખસલત ઉપર આવ્યો છે માટે એને કોઇ પણ રસતે ફ્રેબ આપવો જોઇએ. એમ વીચારી શાહાજાદાએ કહયું કે, આ આદમીથી મારૂં કામ સરંજામ પોંહોંચવાનું છે, માટે એને તું મારે સવાધીન કર. એના બદલામાં હું તને દશ આદમી ત્રણ દીવસમાં લાવી આપીશ. મેહેકાલે તે કબુલ કીધું કે તું જેમ કહેછે તે પ્રમાણે કરવાને હું ઘણો ખુશી છું. આ આદમીની હું ઘણી જતન કરીશ જે જગ્યાએ એને રાખવાની તારી મરજી હોય તે જગ્યાએ એને રાખી જા. પછી એક ખુશનુમાં બાગ હતો, ત્યાં હાતમને રાખી મેહેરઆવર પોતાના ચાર સોબતીઓ સંગાત ઉડી ગયો. પછી તેઓની સંગાત હાતમના છુટકારા માટે વાત કરવા બેઠો એટલે તેઓએ કહયું કે જો અમારા મુલકમાંથી અમો લશકર લાવ્યે તો ઘણા દીવસ થઈ જાય, અને ત્રણ દહાડાનો વાએદો છે તે પણ ખોટો થાય. માટે આપણે એક તદબીર કરીએ કે રાતના

તસવીર ૧૪ મી.

મેહેકાલ દેવ.

તે મુકામ ઉપર જઇએ, અને જે દેવો તેની પાસબાંની કરે છે તેઓ ઉંગમાં પડેલા હોય તો એને ઉંચકી રાતોરાત ઘણે દુર નીકળી જઇએ. આ મસલત કીધા પછી તેઓ બીજે રાતરે પેલા બાગમાં આવ્યા, અને દેવોને સુતેલા જોઇ હાતમને લેઇ ઉડયા, અને સહવાર પડતાંમાં નો પુશકળ દુર ગયા. જ્યારે ત્રણ દીવસ થઇ ગયા અને મેહેરઆવરનો વાએદો પુરો થયો, એટલે મેહકાલ દેવે પોતાના નોકરોને હોકમ કીધો કે, પેલા આદમીને તરતજ લાવે. તેઓ જોવા જાય છે તો હાતમને દીઠો નહીં, એટલે ઘણા ઘભરાયા. મેહેકાલે તેઓને કહયું કે, ઓ નાપાકો તમેજ એ આદમીને ખાઈ ગયાછો, માટે તમને હું જાનથી મારી નાખીશ. તેઓએ હજરત સુલેમાનના સોગંદ ખાધા કે, હમોએ એ કામ નથી કીધું. તોપણ મેહેકાલે તેઓને ભારી સજા કીધી. હવે પેલાં પરીજાદો હાતમને લેઇ કેહેરમાનના દરીઆ આગળ પોંહોંચ્યા. એવું બન્યું કે, મેહેકાલનો એક દેવ તે તરફ કાંઇ કામે ગયો હશે, તેણે હાતમને જોયો, એટલે ઇછયું કે, તેને લઇ ઉડી જાય, અને મેહેકાલને સવાધીન કરે. એટલામાં શાહાજાદા મેહેરઆવરે મેઆનમાંથી પોતાની શમશેર કહાડી તે દેવનો હાથ પકડી કાપી નાખ્યો. તે દેવ ત્યાંથી જીવ લેઇ નાઠો, અને મેહેકાલ આગળ આવીને સઘળું બયાન કીધું. જ્યારે તેઓ એક જંગલમાં આવી પુગ્યા ત્યારે પેલા પરીજાદોએ કહ્યું કે આ જગ્યા તમામ દેવોથી ભરપુર છે, માટે અમારાથી આગળ જવાશે નહીં. ત્યારે મેહેરઆવરે કહ્યું કે, ઓ હાતમ હવે હું તારી સાથે છું, માટે તું એ લોકોને ખુશીથી જવા દે. હાતમે તેઓને જવા દીધાં; પછી મેહેરઆવરે તેઓને કહ્યું કે, ઓ પ્યારા રફીક આ જંગલ ઘણુંજ દસમણું છે. જ્યાંથી પરીજાદ પણ જવા પામતા નથી. અગરજો હમારી કોમ એ તરફ પસાર થાય છે તો તે દેવો તેઓનો પોશાક લુટી લેછે. એક વખત દેવો અને પરીજાદો વચ્ચે એક મોટી લડાઇ થઇ હતી, તેમાં બંને તરના બેહદ પ્રાણોનો ઘાટ થયો હતો. પછે બંને બાજુ વચે સલાહ થઇ તેમાં એવા કોલકરાર થયા કે કોઇએ એક બીજાને કોઇ પણ વખતે હરમત કરવી નહીં. તે વખતથી અમે લોકો છુટા થયા પણ આદમીને તેઓ જીવતા મુકતા નથી. ત્યારે હાતમે જવાબ દીધો કે હું દેવની સુરતનો બની જાઉં અને આ જંગલ સલામત પસાર કરૂં તો તું મારી સાથ શી રીતે આવે? મેહેરઆવરે જવાબ દીધો કે, આખો દહાડો હું ઉડીયા કરૂં અને રાતે જ્યાં તું આરામ કરે ત્યાં હું પણ આરામ લેઉં. હાતમે તે પસંદ

કીધું; પછી પેલાં જાનવરનાં રાતાં પીછાં બાળીને પાણી સાથ ભેળી પોતાનાં દીલપર લગાડયાં, એટલે હાતમ સીહા દેવ જેવો બની ગયો, અને જંગલમાંથી રસનો કાપવા માંડયો. જ્યારે મેહેરઆવરે હાતમને આવી સુરતે દીઠો, એટલે તે અજબ થઇને પુછવા લાગ્યો કે, ઓ પ્યારા રફીક કીઆં જાનવરના પીછાથી તું દેવની સુરતનો બદલાઈ ગયો? એ પીછા તને કયાંથી મળ્યાં? ત્યારે હાતમે કહ્યું કે, જે જાનવર અસલ મોતી જેવાં ઈંડાં મુકતાં હતાં, તે જાનવરનાં એ પીછાં છે. તેજ જાનવરોથી મને મોતીની પેદાયશની ખબર મળી છે. હાતમે તે પેદાયશનું સઘળું વરણન તેની આગળ કીધું નહીં, કારણ કે તે કદાચ તેનાથી આગળ જાય અને હાતમ પોતાની મોરાદ પામયા વીના રહી જાય. મેહેરઆવરની તો ખાતરી થઇ કે હવે મારૂં કામ આ માણસથીજ સરશે. પછી તેઓએ જલદી જલદી રાહા કાપી અને એક એવાં જંગલમાં આવ્યા કે જ્યાં વાઘ, વરૂ અને બીજાં ફાડી ખાનારાં જાનવરો પુશકળ હતાં. તેઓ હાતમને જોયાથી જેટલાં દુર નહાશી નહીં ગયાં, તેટલાં પેલાં પીછના સોડમથી દુર જતાં રહયાં. જ્યારે દેવો તેને જોતા ત્યારે તેઓ તેને પોતાની જાતનો સમજતા. કોઇ તેને કંઇ પણ સવાલ પુછતા નહીં. મેહેરઆવર તો હવામાં ઉડયાજ કરતો અને રાતના હાતમ સાથ આરામ લેતો. એક દીવસ તેઓ એક ઠેકાણે સુતા હતા ત્યારે એક દેવનું તેઓ આગળથી જવું થયું. તેણે એક દેવને અને પરીજાદને સુતેલા દીઠા, એટલે બીજા દેવોને બોલાવી લાવ્યો, અને તેઓએ કહ્યું કે, એ લોકોની સાથે આપણને શું કામ છે? એઓ પણ આપણીજ જાતના છે; પછી પરીજાદ હોય, યા દેવ હોય. કદાચ એઓ બંને એકજ મુલકના હશે, અને પોતાના કામે જતા હશે. થાકી જવાના સબબથી રાતના આ ઠેકાણે આરામ કીધો હશે. એટલામાં મેહેરઆવર જાગી ઉઠયો, અને સુતાં સુતાં સઘળું સમજયા કીધું. દેવો બોલ્યા કે, એઓ કયાંથી આવ્યાછે? જો કદાચ બરઝખના ઝંઝીરાના હોય તો આપણે તે વિશે ખબર પુછયે કે, આપણા પાદશાહાને કહેવા કામ લાગે. કારણકે અગરજો તેને માલમ પડશે કે, આપણ એ લોકોને છોડી આવ્યા છીએ તો તે આપણી ઉપર ગુસ્સે થશે. એટલામાં હાતમ પણ જાગી ઉઠયો, અને દેવોને તેઓની બોલીમાં કહેવા લાગ્યો કે, ઓ વહાલા દોસતો તમો શા માટે મને હેરાન કરોછો? તેઓએ તેને પુછયું કે, તું કયાંથી આવ્યો છે? હાતમે કહ્યું કે, તમે જાણતા નથી કે, સમશ પાદશાહા પાછો

પેદા થયો છે, અને મુકરનસ દેવને તેની બેઅદબીને માટે આગમાં બાળી નાખી તેની પાદશાહી છીનવી લીધી. તેના પરીજાદો એક આદમીને બરઝખને જઝીરે લઇ જાયછે તેઓની તમો શોધ કરો. મારા એકલામાં એટલી તાકીત નથી કે તે પરીજાદોની સામે થાઊં. હું તો તેઓની ધાસતીથી નહાશી આવ્યોછું. તેઓએ મેહેરઆવરને માટે પુછ્યું કે, એ કયા મુલકમાંથી આવ્યોછે? ત્યારે તેણે કહ્યું કે, એ તુમાનનો રહેવાશી છે, અને સમશ પાદશાહના પેદા થવાની ખબર લઇ જાયછે. ત્યારે તે દેવોએ તેઓને સુવા દીધા, અને પેલા આદમીની શોધ કરવા ચાલ્યા, કે હાતમે અને મેહેરઅવરે આગલ ચાલ્યા માડયું. ત્રણ દહાડા પછી એક મોટા દરીઆ આગળ આવી પોહોંચ્યા. મેહેરઆવરે કહ્યું કે કેહેરમાનનો દરીઓ એજ છે. હાતમ તે દરીઆને જોઈને ઘણોજ હેરાન રહયો, કારણકે તે દરીઆનો અવાજ આકાશ સુધી જતો હોય એમ લાગ્યો, અને તેના મોજા ધોધબંધ જંગલમાં વેહેતા હતા, અને વીકરાલ વાઘ, અને વરૂઓ જેવાં પાણીના જાનવરો કીનારા પર બેઠેલાં દીઠાં, અને તરેહ તરેહના રંગના હજારો જાનવરો પાણીની અંદર તરતાં જોયાં, અને હજારોને પાણીની સપાટી ઉપર પડેલાં દીઠાં. તેમાં કેટલાંક તો એવો ખુશ સરોદ કહાડી ગાતાં હતાં કે, તે સાંભળી હાતમનું દીલ બેહદ ખુશી ભરેલું થઇ ગયું, અને રસતાની થાક ભુલી ગયો. તે મેહેરઆવરને કહેવા લાગ્યો કે, પ્યારા દોસત, આ બુલંદ દરીઆ ઉપરથી આપણે શી રીતે પાર થઈ શકશું? મેહેરઆવરે જવાબ દીધો કે, તારી ધાસતી ખરી છે, જો વીજલીની પેરે ઉડતું પક્ષી આ દરીઓ પસાર કરવા માગે તો તેને પણ સાત દહાડા અને રાત સુધી લાગત ઉડવું જોઈએ, માટે જો તું આ ઠેકાણે થોડા દીવસ સબર કરે તો એ દરીઓ પાર કરવાનો ઉપાય હું કરૂં. હાતમે તે ઈલાજ તેને પુછ્યો, ત્યારે બોલ્યો કે, હીંયાંથી બાર કોશપર બદરાન કરીને મુલક છે, ત્યાં સમહાન કરીને પાદશાહ રાજ્ય કરેછે, તે પાદશાહને ત્યાં ઉડતા ઘોડા ઘણા છે, જેઓ આ દરીઓ પસાર કરવાને શકતીવાન છે. માટે હું ત્યાં જઈ બે ઘોડા લઈ આવું ત્યાં સુધી તું આજ ઠેકાણે રહેજે. હાતમે તે કબુલ કીધું, મેહરઆવર ત્યાંથી ઉઠીયો અને એકજ દીવસ અને રાતમાં ત્યાં જઈ પોહોંચ્યો. સમહાન પાહાદશાહે મેહેરઆવરને પોતાના મુલકમાં આવવાનું કારણ પુછ્યું. ત્યારે તે બોલ્યો કે, ઓ વહાલા રફીક મને બે ઘોડા જોઈએ

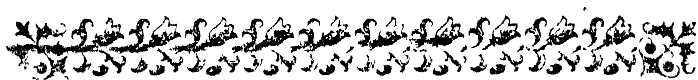
છીએ, જો તે મને મેહેરબાનગી કરી બખશો તો મોટો ઉપકાર થશે. પાદશાહે તે ઘણી ખુશીથી કબુલ કીધું, અને મેહેરઆવરને તેનો સઘળો હેવાલ પુછયો. ત્યારે તેણે કહ્યું કે, હમણા હું મોટી બલામાં આવી પડયો છું, કરીને મને એકલું આવવું પડયું છે. હું માહીઆર પાદશાહની છોકરી કામ મેલવવા ચાહુંછું, પણ તેના જવાબ મારાથી અપાતો નથી. મારા સાથ એક આદમજાત છે જે દાનાઇ અને હુનરમાં ઘણોજ પુરછે, તેનાથી મારૂં કામ જરૂર થશે. ત્યારે પાદશાહે તેને બે ઘોડા આપ્યા, તે લેઇ તરતજ તે હાતમ આગળ આવ્યો. હાતમે તેને પુછયું કે મેહેરઆવર આ ઘોડાઓને પાંખ છે, માટે તેઓ હવામાં ઉડશે. તેણે જવાબ દીધો કે ખરીજ વાત છે, એ ઘોડાઓને આ મુલકની આબો હવા ઘણીજ માફક આવેછે, અગર બીજે ઠેકાણે હોય તો એઓ થોડા દીવસમાં મરી જાય. તું એ ઘોડાની લગામ ઉપરજ પકડી રાખજે, નીચે કરતો ના. જો નીચે કરશે તો એ ઘોડા પાણીમાં ઉતરી પડશે. પછી તેઓ બંને જણા સવાર થઇ ચાલ્યા. ઘોડાઓ તીરની માફક ઉડયા, અને થોડા દહાડામાં તો અરધો દરીઓ પસાર કીધો. હાતમને ભુખ, તરસ અને થાક ઘણી લાગી, એટલે તેણે મેહેરઆવરને કહ્યું કે, મને ભુખ ઘણી લાગી છે, અને આગળ ચાલવાની મારામાં શકતી નથી. મેહેરઆવરે તેને થોડાક ફળના દાણા આપ્યા અને કહ્યું કે, એ દાણાથી તારૂં સઘળું દુઃખ દુર થશે હાતમે તેમ કીધું, એટલે સઘળી પીડા દુર થઇ. કેટલાક દીવસ પછી તેઓ કાંનારે પોહોંચ્યા. મેહેરઆવરે હાતમને ઘોડાની લગામ નીચે કરવા કહ્યું. તેણે તેમ કીધું, અને બંને જણાઓ જમીન ઉપર ઉતર્યા. હાતમે કહ્યું કે મેં એવું સાંભલયું છે કે, બરઝખનો જંઝીરો દરીઆની વચમાં છે. ત્યારે તે બોલ્યો કે, તું કહેછે તે ખરીજ વાત છે, એ દરીઆની શરૂઆત આ જગ્યાએથીજ છે, પણ એમ ના જાણતો કે, આપણે કેહેરમાનનો દરીઓ પસાર કરી આવ્યા! હજી તો એવી એવી ઘણી હદો પસાર કરવાની છે. ત્યારે હાતમે કહ્યું કે, આપણે જલદી નહાશી જઇએ તો વધારે સારૂં, કારણકે રસતો ઘણો દુર છે, અને આ ઠેકાણે આબાદાની કંઇ નજરે આવતી નથી. મેહેરઆવરે કહ્યું કે, હું કહુંછું તે સાંભળ. આ ઠેકાણેથી ઘણી નજદીકમાં મારૂં શેહેર છે, જો તું કહે તો હું ત્યાં જઇ લશકર લઈ આવું કે આપણે ધુમધામથી ત્યાં જઇએ. હાતમ બોલ્યો કે ઓ પ્યારા આપણને લશકરની જરૂર નથી. તેણે ઉતર દીધો કે, હું એટલાજ માટે લાવવા કહુંછું કે, આપણે ત્યાં જલદીથી દાખલ થઇએ, અગર નહીં તો તને

અને મને માહીઆર શાહની દરબારમાં દાખલ કોણ કરશે? જો લશકર લઇ જઇએ, તોજ આપણા આવ્યાની તેને જલદીથી ખબર પુગે. હાતમે તેનું બોલવું પસંદ કરી કહ્યું કે હું આજ ઠેકાણે બેસુંછું, પણ મને એકલો બેસી રહેતાં ધાસતી લાગેછે. ત્યારે તે બોલ્યો કે, આ ઠેકાણે ધાસતી રાખવા જેવું કંઇ નથી, હું સાત દીવસની અંદર પાછો ફરીશ. જ્યારે તને ભુખ લાગે ત્યારે આ ઠેકાણે શીકાર ઘણા છે, તે મારીને ખાજે, અને જો મેવો જોઇએ, તો તે પણ ઝાડો ઉપર તઇઆર છે. પછી તે ત્યાંથી પોતાનાં મુલક તરફ રવાના થયો. જ્યારે તે નજરેથી દુર થયો, ત્યારે હાતમે તીર કમાન લઇને એક હરણનો શીકાર કીધો, અને ચકમકથી આતશ સળગાવી તેના કવાબ કરી ખાધા. તેણે તે ઠેકાણે એક બાગ જોયો, જે ઘણો મોટો હતો, અને તેના દરવાજા ઊઘાડા હતા, તે બાગમાં ગયો, અને સઘળાં ઝાડો ફળફુલથી ભરેલાં દીઠાં કેટલાંક તો ફળના ભારથી જમીન ઉપર ઝુમઇ પડયાં હતાં, અને તરેહ તરેહના ફુલો, જેવાંકે, ચમપેલી મોઘરા, નરગેસ, લાલા, સુસન, ગુલછરી, એ પુશકળ હતાં. એક અઠવાડયાં સુધી તેજ બાગમાં તેણે આરામ કીધો. ઘોડાને તેણે છુટો મુકયો હતો, તે એટલો નીમખહલાલ હતો કે, આખો દહાડો છુટો ચરયા કરતો, અને રાતના તે બાગના દરવાજા આગળ ઉભો રહેતો. હવે શાહાજાદો મેહેરઆવર પોતાના મુલક તુમાનના જંઝીરામાં પાંચ દીવસમાં પોહોંચ્યો. સઘળા પરીજાદાઓએ પોતાના શાહજાદાને ઓલખ્યો, અને સઘળાઓ તેનાં દીદાર જોવાને એકઠા મલ્યા. તેના માતપીતાને પણ ખબર થઇ, એટલે તેઓ પણ આ ખુશ વધાઇ સાંભલી ખુશીના દરીઆમાં ગરક થઇ ગયાં. મેહેરઆવર પોતાના માતપીતા આગળ આવતાંજ તેઓને પગે પડયો. તેઓએ ઘણાજ હરખથી તેને બગલગીરી કીધી, અને ઘણીજ માયાથી આટલા દીવસ સુધી બાહેર જવાનું કારણ પુછયું. તેણે સઘળો હેવાલ કહયો, અને બોલ્યો કે, તમારૂં વચન મેં નહીં માનયું, તેથી મને આટલું દુ:ખ ભોગવવું પડયું. મારૂં કામ એક આદમજાતથી થયુંછે, તેનું નામ હાતમ બીન તાઇ છે. તે શાહાઆબાદથી પાણીની મરઘીનાં મોતીનો જોરો લેવા જાય છે, અને મારૂં કામ કરવાનું તેણે વચન આપ્યું છે. હવે માહીઆરશાની છોકરી મારા હાથમાં આવશે. આ સાંભળી તેના માતપીતા હસવા લાગ્યાં, અને બોલ્યાં કે, ઓ છોકરા, હજુર તું ઘણોજ નાદાન છે. તું જાણતો નથી કે મોટા મોટા પરીજાદો તેના સવાલનો જવાબ આપવાને તદન અશકત છે, તો એક આદમીજાત જે આપણી

કોમથી તદન ના વાકેફ છે તે શી રીતે જવાબ આપી શકશે? અને તારી ઉમેદ કેમ બર લાવશે? ત્યારે મેહેરઆવરે જવાબ દીધો કે, તે આદમી એ માટેની તમામ કેફીએતથી માહીતગાર છે, અને તેને કેટલાંક જાનવરોએ તેનું કામ પાર થવા માટે આગાહી આપી છે. માહીઆરશાહા જે તેને પુછે છે, તેથી તદન જાણીતો છે, અને તે માટેની થોડીક બાબદો તેણે મને જણાવીછે, તે ઉપરથી મને પુરતો ભરોસો આવેછે. હમણા હું તેને બરઝખના દરીઆના કીનારા ઉપર મુકી આવ્યો છું. વળી સઉથી અજાએબ જેવું એ છે કે, પરીજાદો, દેવો તેમજ પૃથ્વી ઉપર વસતાં સઘળાં જાનવરોની બોલી તે જાણેછે. ત્યારે તેના બાપે પુછયું કે, તું હીંયાં શા માટે આવ્યોછે? તેણે જવાબ દીધો કે, હું લસ્કર લેવા આવ્યોછું કે, જેથી હું પાદશાહી દબદબાથી દાખલ થાઉં. તેના બાપે તેને બાર હજાર ચુનંદા સવારો આપ્યા. પછી તેને ખુશીની સાથે વીદાય કીધો. શાહાજાદો મેહેરઆવર દસ દહાડમાં તે ઠેકાણે આવી પુગો, અને હાતમને જોયો નહીં, તેથી દીલમાં ઘણીજ ફીકર કરવા લાગ્યો કે, હું મારા વાયદા પ્રમાણે આવી શકયો નહીં, તેથી એ જવાન જતો રહ્યો હશે. પણ એટલામાં તેના ઘોડાને તેણે ચરતો દીઠો. મેહેરઆવરે પોતાના લસ્કરને ત્યાંજ થોભવાનો હોકમ કરી પોતે પેલા બાગમાં તેને જોવા માટે ગયો, અને પોતાના કેટલાક ખીદમતગારોને પણ હોકમ કીધો કે, તમો પણ તેની તલાશ કરો. તેઓ તેની સોધ કરવા લાગ્યા, એટલામાં એક પરીજાદની નજર હાતમ ઉપર પડી. તેણે જોયું તો એક ખુબસુરત જવાન ઝાડની નીચે બેઠેલો છે. પછી મેહેરઆવર તરતજ તેની પાસે ગયો, અને હાતમને ફીકરમંદ બેઠેલો દીઠો મેહેરઆવરે તેને સાદ માર્યો એટલે તે ઉઠયો અને બંને જણાએ બગલગીરી કીધી, અને બાગમાંથી બહાર આવ્યા. હાતમ બહાર આવીને જોયછે તો તમામ લસ્કર તંબુ મારીને પડેલું છે, અને બરોબર વચમાં એક ગંજાવર તંબુ ઉભો કીધેલો છે. પછી મેહેરઆવર હાતમનો હાથ ધરી તે મોટા તંબુમાં લઇ ગયો, અને ત્યાં જે યાકુતથી જડેલું તખત હતું, ત્યાં હાતમને બેસાડયો, અને પોતે પણ બેઠો. પછી તરેહ તરેહનું ખાણું મંગાવ્યું, ને ઘણીક જાતના સવાદીશત મેવા પણ હાતમની આગળ મુકયા. ખાણા ઉપરથી ઉઠયા પછી નાચરંગ સરૂ થયો, અને પછી અતરના મેહેકાત આખા તંબુમાં ચમકી રહ્યા. પછી સહવારના નગારાના અવાજ કરતા તેઓએ માહીઆર શાહાના શેહેર તરફ કુચ કરવા માંડી. જ્યારે તે શેહેરની નજદીકમાં પુગ્યા ત્યારે તેઓએ ત્યાં

મુકામ કીધો. માહીઆર શાહાને ખબર પડી કે કોઇ પરીજાદોનું લ-શકર આવી મુકામ કરી રહ્યુંછે, ત્યારે તે શાહા ઘણો ગુસ્શે થયો, અ-ને પોતાના સરદારને હોકમ કીધો કે, તેઓનો રસ્તો એકદમ બંધ કરે તે સરદાર ત્યાં ગયો, એટલે મેહેરઆવરે પોતાના એક સપેહસાલારને મોકલાવ્યો, અને કેહવડાવ્યું કે, હમો કંઇ માહીઆર શાહા સામે જં-ગ કરવા આવ્યા નથી પણ પાદશાહની કદમબુશી કરવા આવ્યા છીએ. આ પેગામ તેણે પાદશાહા ઉપર મોકલાવ્યો અને પાદશાહે તેઓને મોટી ખુશી સાથ શેહેરમાં દાખલ થવાં દીધાં. પાદશાહે તેઓના આવવાનું કારણ પુછાવ્યું, એટલે મેહેરઆવરે કેહવાડયું કે, એક વખત હું તમો નામદાર પાસ આવ્યો હતો, અને હાલ એક આદમીજાતની સાથ ત-મારા કદમ ઉપર માથું મુકવા આવ્યોછું. પછી તે શાહે તેઓને માટે તરેહ તરેહનું ખાણું મોકલાવ્યું. અને બીજે દહાડે પોતાની દરબાર સણગારીને તેઓને બોલાવ્યા. તેઓ ત્યાં ગયા, અને પાદશાહને અદબથી સલામ કીધી. તેણે તેઓની સલામનો જવાબ ઘટતી રીતે આપ્યો, અને તેઓને સોનાની ખુરશી ઉપર બેસાડીને મીઠી જબાનથી મધુર શબ્દો બોલી પુછયું કે, એ આદમજાત, આ ઠેકાણે આવવાનો શું સબબ છે? ઘણીક મુસીબતો ખમી આ તરફ ગમન કરવાનું કંઇ મોટું કારણ હોવું જોઇએ. પછી હાતમે પેલું સોનાનું મોતી કહાડીને કહ્યું કે, બરઝખ સોદાગરની હોશનબાનું નામે એક છોકરી છે, તેની પાસ આના જેટલું મોટું મોતી છે. તે છોકરીએ મારી પાસે એનો જોરો મંગાવ્યો છે. એટલું બોલી સઘળી કેફીએત કહી સંભલાવી. માહીઆર બોલ્યો કે, એની જોડી હીયાં કયાં છે, કે તને મળશે? ત્યારે હાતમે ઘણીજ ધીરજથી જ-વાબ દીધો કે, મેં એવું સાંભલયુંછે કે, એનો જોડો તમો નામવર પાસેછે, જો મેહેરબાની કરી મને આપો તો હું મારી મોરાદે પોં-હોંચું. ત્યારે પાદશાહે કહ્યું કે હા, તે મારી પાસેછે. હું એક શ-રત કરૂંછું, તે જો તું પુરી પાડે તો, એ મોતી તથા મારી છો-કરી તને હવાલે કરૂં. હાતમે પોતાનું માંથું થોડોક વખત સુધી નીચું કીધું, પણ પછી પાદશાહા તરફ જોઇ બોલ્યો કે, મને ફકત મોતીની દરકાર છે. તમારી છોકરી કોઇ બીજાને આપો. ત્યારે તે બોલ્યો કે જો તું મને આ મોતીની પેદાયશનો હેવાલ કહી મારી સરત પુરી કરે તો હું એ મોતી તથા મારી છોકરી તારા સ્વાધીનમાં આપું, તું જેને ચાહે તેને આપજે, પછી સઘળો અખત્યાર તારોજ છે. હાતમે પાદશા-હાને અરજ કીધી કે, તમારી ઉમેદ તે બારે હકતાલાની મેહેરથી હું

પુરી કરીશ. એમ કહી પેલાં જાનવરોથી સાંભળેલી સઘળી હકીકત તેને કહી. માહીઆર શાહા પોતે સઘળું સમજ્યા કરતો હતો, અને જ્યારે સઘળો હેવાલ ખરેખરો સાંભળ્યો ત્યારે તરતજ તખત ઉપરથી ઉઠી પેલું મોતી હાતમને સ્વાધીન કીધું, અને પોતાની છોકરીને ઝરઝવેરથી સણગારી લાવવાનો હોકમ કીધો. તે પ્રમાણે તે છોકરીને દરબારમાં લાવવામાં આવી, એટલે માહીઆરશાહે હાતમને કહ્યું કે, હવે તું ચાહે તો એને પોતે રાખ, અને ચાહે તો કોઇ બીજાને આપ. હાતમે કહ્યું કે, આ તુમાનનો શાહાજાદો મેહેરઆવર છે, એ તમારી છોકરીનો સાચોજ આશક છે, માટે તમારી છોકરી જોડે એ શાહજાદાને પરણાવો માહીઆરશાહે તે કબુલ કીધું, અને પોતાની રસમ પ્રમાણે તેઓના લગ્ન કીધાં. પછી ત્યાં થોડાક દીવસ રહી મેહેરઆવર પોતાની બાનુને પોતાને મુલક લઈ ગયો. માહીઆરશાહે બેહદ જરઝવાહેર, ચાર હજાર ઘોડા, બસો હાથી, અને એક હજાર બાંદીઓ તેઓની સાથે આપી. ત્યાંથી હાતમ રૂખસત લઇને સમશ શાહાના મુલક તરફ ચાલ્યો. હાતમ જેવો ત્યાં ગયો કે, સમશ શાહાએ ખુશીની મીજલશ આરાસતે કીધી, અને પોતાને ત્યાં મેહેમાન રાખ્યો. ત્યાંથી હાતમ રૂખશત લઇ શાહાબાદ તરફ ચાલ્યો, અને હોશનબાનુના મેહેલ તરફ પેહેલાં ગયો, ત્યાં જઈ તે મોતી તેને સ્વાધીન કીધું. હોશનબાનુએ તેને માટે એક જરીન પોશાક તઇઆર કરાવ્યો હતો તે તેને બખશયો. ત્યાંથી ઉઠીને તે મેહેમાનસરામાં શાહાજાદા મુનીરશામી આગળ ગયો અને તેની મુલાકાત કીધી. પછી થોડા દીવસ ત્યાં રહી સાતમાં સવાલની તલબને માટે હોશનબાનુના મેહેલ તરફ ચાલ્યો, અને તે સવાલને માટે ઘણીજ ઉતાવલ કીધી, ત્યારે તે બોલી કે, હમામબાદગરદની ખબર લાવ. હાતમે પુછ્યું કે તે ક્યાં છે તે તું કંઇ જાણે છે? તેણીએ જવાબ દીધો કે, તે નૈરૂત્ય ખુણા તરફ આવેલું છે, પણ હું જાણતી નથી કે ક્યાં દેશનાં નૈરૂત્ય ખુણામાં છે. ત્યાંથી હાતમે પાછી પોતાની મંજલ સરૂ કીધી.

હાતમ સાતમા સવાલનો છેવટ લાવ્યો તેનું બયાન.

———:0:———

જ્યારે હાતમ તે જગ્યાએથી રવાના થયો એટલે પોતાના પગલાં જંગલ તરફ લીધાં, અને થોડાક દીવસ પછી એક શેહેર તરફ જઇ પુગયો તે શેહેરનાં લોકો એક ઠેકાણે એકઠાં થયલાં હતાં. હાતમ તેની નજદીક ગયો, અને તેઓને એકઠાં થવાનું કારણ પુછ્યું. તેમાંથી એકે જવાબ દીધો કે, હમારા શેહેરના હાકેમનો છોકરો આ કુવા ઉપર આવી બેસતો હતો. અને ઘણુંક થયું દીવાનાની હાલતે ફરતો હતો. આજ ત્રણ દાહાડા થયા તે આ કુવામાં ગુમ થયોછે, હમે કુવામાં તેની લાશની ઘણીએક સોધ કીધી પણ તે હાથમાં આવી નથી. માલમ પડતું નથી કે, કુવામાં કોઇ બલાછે, યા કોઇ મોટી માછલી છે, જે તેને ગલી ગઇ. ધાસતીને લીધે કોઇ અંદર પડવા માગતું નથી. ત્યારે હાતમે જવાબ દીધો કે, અલબતે કુવામાં કંઇ પણ બલા હોવી જોઇએ. તે આ વાતચીતમાં હતા એવામાં તેના માતપીતા તે ઠેકાણે રડતાં આવ્યાં, અને એવી તો મોટે ચીસો પાડી કે, ત્યાં ઉભેલાં સઘળાં લોકોના દીલ ચીરાઇ ગયાં. તે ઠેકાણે જાણે આકાશનાં ઉડતાં પક્ષીઓ પણ તેઓના દુ:ખમાં ભાગ લેતાં હોય એમ રડતાં જણાયાં. હાતમનું અંતઃકરણ આ દેખાવ જોઇ ફાટી ગયું. તેઓની આગળ જઇ તેઓને દીલાસો દીધો કે, હવે સબુરી સંપાદન કરવા સીવાય બીજો ઇલાજ નથી. તકદીરમાં જે લખેલું હોયછે તે બનયા વીના રેહેતું નથી. ભાગ્યના લેખ કદી મીટતા નથી. તમારાં નસીબમાં આ દુ:ખ વેહવાનું લખ્યું હશે, માટે ધીરજથી તે વેહવુંજ જોઇએ. આપનાર પણ ખોદા છે. અને લેનાર પણ તેજ છે. કોઇની પાસે આપણે કાંઇ ચીજ લાવ્યે તો તે તેને પાછી આપવીજ જોઇએ. જેનો માલ તે પોતે લે તેમાં વાંધા ભરેલું કઇજ નથી, માટે તમો ધીરજ ધરો. આ બોલો સાંભલી તેઓ બોલ્યા કે, ઓ જવાન, તું જે કહેછે તે સઘળું ખરૂં છે, જો તેની લાશ પણ હમારા હાથમાં આવે અને તેના દીદાર સામું જોવાની હમને છેલ્લી ટક મલે તો હમે મોટા નસીબવાન સમજયે, પણ ધાસ્તીને લીધે આ કુવામાં કોઇ ઉતરતું નથી. હાતમે કહયું ધીરજ ધરો, હું આ કુવામાં જઇ તલાશ કરી એની લાશ શોધી કહાડી લઇ આવું. તમો આજ ઠેકાણે

એક માસ સુધી બેસી રહેજો. જો તે વખતમાં હું નહીં આવું તો તમો તમારાં શેહેરમાં જજો. એટલું બોલી હાતમે કુવામાં નખાવી દીધું, અને તળીએ પોંહોંચ્યો એટલે આંખ ઉઘાડીને જોયું, તો નહીં પાણી, કે નહીં કુવો, પણ એક મોટું મેદાન દીઠું, જ્યાં રોશની નજર આવી. ત્યાં એક મોટો બાગ જોયો, જેનો દરવાજો ઉઘાડો દીઠો. અંદર જોયું તો તમામ બાગ રંગ બેરંગી ફુલોના ખુશબોથી ભરાઇ ગયોછે. આગળ ગયો, એટલે એક સુંદર બાગ દીઠો, અને ત્યાં પરીજાદાનું એક ટોળું બેઠું હતું. ત્યાં બે તખત મુકેલાં હતાં, તેમાં એક ઉપર એક ખુબસુરત જવાન, અને બીજાં તખત ઉપર એક સુંદર પરી બેઠી હતી. જેવો હાતમ ત્યાં જઇ ઉભો કે, તેઓએ પોકાર ઉઠાવ્યો, અને પોતાના સરદારને ખબર કીધી કે, કોઇ બીજો આદમીજાત આ ઠેકાણે આવ્યા છે. ત્યારે તે પરીએ પેલા જવાનને પુછ્યું કે, તારી જાતનો કોઇ બીજો માણસ આ ઠેકાણે ઉભો છે, મારે જો તું કહે તો હુ એને બોલાવું, અને મેહેમાનદારીની રસમ અદા કરૂં. તે જવાને જવાબ દીધો કે, જો તું એમ કરશે તો હું ઘણોજ ખુશી થઇશ. તે પરીએ પોતાની દાસીઓ પાસ હાતમને બોલાવી મંગાવ્યો, અને એક સુંદર તખત મંગાવી તે ઉપર બેસાડયો. પછી તેઓ ત્રણે જણાઓએ સુંદર ખાણીઓનો આહાર કીધો, અને જ્યારે કામ પુરૂં થયું ત્યારે પેલા જવાને હાતમને પુછ્યું કે, ભાઇ, તારૂં નામ શું છે? તું અહીંઆં શા સબબથી આવ્યો? અને તું ક્યાંનો રહેવાશી છે? તેણે કહ્યું કે, હું યમનનો છું, શાહાબાદથી આવ્યો છું, અને હમામબાદગરદની ખબર લેવા નીકળ્યો છું. જ્યારે આ શેહેરમાં આવ્યો ત્યારે એક કુવા ઉપર કેટલાંક માણસોનું એક ટોળું મેં જોયું, ત્યાં કોઇ માણસના માતપીતા એટલું તો કલ્પાંત કરતાં હતાં કે, તેઓનું રડવું સાંભળી જંગલી ચરંડાઓનાં જીગર પણ ચાક થઇ જાય. તેઓની આજેજી સાંભળી હું કુવામાં કુદી પડયો, અને આ ઠેકાણે આવી લાગ્યો છું. પણ હું જાણતો નથી કે તેઓનો છોકરો ક્યાં છે? ત્યારે પેલા જવાને જવાબ દીધો કે, તે છોકરો હુંજ છું. એક દીવસ હું તે કુવાને કાંઠે બેઠો હતો ત્યારે આ પરી મારી નજરે પડી. તેને જોતાંજ હું દેવાનો થઇ ગયો, અને આ કુવામાં પડયો. પછી આ બાગમાં આવ્યો, એટલે આ પરીએ મારી ઉપર મેહેરબાની કીધી. હવે આ મારી દીલઆરામથી હું ઘણોજ ખુશ છું. હાતમે કહ્યું કે, તારાં માતપીતા પોતાના દીવસ તારે માટે ગમમાં ગુજારે, અને તું અહીંઆ આરામ ભોગવે એ ઠીક નહીં. ત્યારે

તે જવાન બોલ્યો કે, જો આ પરી મને અહીંઆંથી જવાની રજા આપે તો હુ જઇને તેઓને દીલાસો દેઉં. જવાનું હવે મારા હાથમાં નથી. ત્યારે હાતમે તે પરીને અરજ કીધી કે, એના માતપીતા ઘણુાજ રડેછે, માટે તું એને રજા આપ કે, તારી પાસથી જાય, અને એના માબાપને ધીરજ આપે. ત્યારે તે પરીએ જવાબ દીધો કે, એ પોતાની મેળે મારી ઉપર દીવાનો થઈ આ ઠેકાણે આવ્યો છે. મે એને બોલાવ્યો નથી, એને ચાહે ત્યાં જવાને એ છુટો છે. ત્યારે હાતમે પેલા જવાનને કહ્યું કે, હવે તને રજા મળી, માટે મારી સાથ તારાં માતપીતા પાસ ચાલ તે જવાને કહ્યુ કે, એમ કઇ રજા મળેલી કહેવાય નહીં; જો એ મને વચન આપે કે, બ્યાં અઠવાડયામાં બે દહાડા મારી સંગતમાં રહે, અને મને એક ખરાજ દીલદાર તરીકે ગણે, તો હું તારી સાથે આવું હાતમે કેટલોક વખત સુધી વિચાર કીધો, પછી તે પરી તરફ ફરીને બોલ્યો કે, ઓ મેહેરબાન, તું એ કહે છે તે કબુલ રાખ, અને એને તારા ખરા દીલદાર તરીકે ગણ, કારણ કે તારી ઉપર એ દીવાનો થઇ ગયો છે. પરીએ જવાબ દીધો કે મારી કોમમાં કોઇએ કદી એવુ કામ કીધું નથી, ત્યારે મારાથી તે શા રીતે થાય. હાતમે કહ્યું કે હુ ઘણાએક મુલક ફરયોછું, ઘણાએક દરીઆમાં સફર કીધીછે, ઘણાએક પાહાડો કુદાવયાછે, અને તમારી જાતથી હું પુરો વાકેફ થયોછું. જેવી વફાદારી તમારામાં છે, તેવીજ વફાદારી ઇનસાનજાતમાં નથી. તે પરી બોલી કે, આએ જવાન મને પોતાના જીગરથી ચાહાતો નથી. ત્યારે તે જવાને કહ્યું કે, એ બોલો તને બોલવા નહીં જોઇએ. જો હું તારો સાચો આશક નહીં હતે તો મારાં માતપીતા, બેશકબીલાથી જુદો થઇ આ ઠેકાણે શું કામ આવતે? ત્યારે તે પરી બોલી કે, જો તું મને અંતઃકરણથી ચહાતો હોય તો હુ તને કહુંછું તેમ કરીને મને રાજી કર. એટલું બોલી પોતાની પરીઓને હોકમ કરી એક મોટી દેગ મગાવી, અને તેમાં તેલ કકડાવી પેલા જવાનને કહ્યું કે, તું મને ખરેખરો ચાહતો હોય તો આ દેગમા પડ એ સાંભળતાજ તે જવાન દેગ નજદીક જઇ દેગમાં પડવા તઇયાર થયો. એટલે તે પરીએ તેનો હાથ ધરયો અને કહ્યું કે, તું સાચોજ આશક છે. તું જેમ કહે છે તેમ કરવાને હું કબુલ છુ. પછી તે પરીએ હાતમને એક માસ સુધી મેહેમાન રાખ્યો. જ્યારે તીસમો દહાડો થયો, ત્યારે કુવા ઉપરના માણસો બોલ્યાં કે આજે છેલ્લો દહાડો છે, માટે જો તે આદમી આવે તો ઠીક, નહીં તો આપણે આપણા શેહેરમાં જઇએ. હવે હા-

તમે પેલી પરીને કહ્યું કે, તું તારા બોલ ઉપર સાબેત રેહેજે, કારણકે આજે મને જરૂર જવું જોઇએ. હું આ જવાનને મારી સાથે લઇ જાઉંછું; એ પોતાનાં માતપીતાની મુલાકાત કરી તારી તરફ પાછો ફરશે. પછી પેલી પરીએ પોતાની દાસીઓને હોકમ કીધો કે, તમો આ બંને માણસોને પેલા કુવાને મથાલે પોંહોંચાડી આવો. તેઓએ તેમ કીધું, અને હાતમ તથા પેલો જવાન કુવાને મથાલે આવી પોંહોચ્યા. પેલાં ઉભેલાં માણસો તેઓને જોઇને ખુશી થયાં, અને તેઓ પેલા હાકેમને ખબર કરવા દોડીયાં. તે હાકમ પોતાની બાએડી સાથ ત્યાં આવ્યો, અને પોતાના છોકરાને ખુશીથી ભેટયો, અને હાતમનો ઘણો ઉપકાર માનવા લાગ્યો, તથા તેને પોતાના શેહેરમાં લઇ આવી પોતાનાજ મેહેલમાં રાખી ઘણીજ ખાતરદારીથી મેહેમાનદારી કીધી. હાતમ ત્યાં બે અઠવાડયાં સુધી રહ્યો, અને પછી ત્યાંથી રૂખસત થયો, અને કેટલાક દીવસ સુધી ચાલ્યા કીધો. પછી એક શેહેર તરફ આવી પુગો. શેહેરની બાહેર એક પીર માણસ ઉભેલો હતો. તેણે હાતમને સલામ કીધી, ત્યારે તેણે પણ સલામનો જવાબ વાલ્યો. પછી પેલો પીર માણસ બોલ્યો કે. ઓ મુસાફર, જો તું મારે ત્યાં આજની રાત રહે તો મોટી મેહેરબાની થાય. તેણે તે કબુલ કીધું, અને પેલા માણસની સાથે ગયો. ખાણું ખાધા પછી પેલા માણસે હાતમને પુછયું કે તું કયાંનો રહેવારી છે. અને કયાં જવાનો ઇરાદો રાખેછે? તેણે જવાબ દીધો કે, હું યમન શેહેરનો રહેવાસી છું, શાહાઆબાદથી આવ્યોછું, અને હમામબાદગરદની ખબર લેવા જાઉંછું. પેલા માણસે આ સાંભળી હાતમને કહ્યું કે, તારા કોઇ દુશમને તને ભમાવ્યોછે. પેહેલાં તો એની નીશાન માલમ પડતી નથી, કે એ કયાંછે, અને કોઇ એનો પતો મેળવી શકતું નથી, કારણકે જે કોઇ ત્યાં જાએછે તે પાછો ફરતો નથી. હારેસકતાન કરીને એક પાદશાહા છે, તે કતાન શેહેરમાં રહેછે, અને તે હમામ તેણે પોતે બંધાવ્યું છે. તે પાદશાહે પોતાના માણસોને હમામબાદગરદના દરવાજાપર બેસાડયાંછે, અને તે માણસો જે માણસ ત્યાં જવાને માટે આવેછે તેને પોતાના પાદશાહ પાસે લઇ જાએછે, પણ માલમ પડતું નથી કે પેલો પાદશાહા તે માણસને મારી નાંખેછે યા જીવતો મુકેછે. આ હેવાલ સાંભળી હાતમે પોતાનો, મુનીરસામીનો, અને હોસનબાનુનો સઘળો હેવાલ કહયો. પેલા માણસે હાતમની હીંમત ઉપર આફરીન કીધી, અને બોલ્યો કે, મારી આખી ઉમરમાં તારા જેવો કોઇબી પુરૂષ જોયો અથવા સાંભલ્યો નથી. ધન

છે તારાં માતપીતાને કે તેઓને તું જેઓ એક પુતર પેદા થયોછે. અ-
જાએબ જેવી વાત છે કે, આજ કેટલીક મુદત થઇ તું પોતાની મોજ
મુકી પારકાના કામ માટે તારા દીવસ દુ:ખમાં ગુજારેછે. તું હીંયાંથી
પાછો ફર, અને તે બાનુંને જઇને કહેકે, હગામબાદગરદ એક તલેસમાત
છે, જેનો ભેદ કોઇ જાણતું નથી, અને માલમ પણ પડતું નથી કે તે
ક્યાંછે. હાતમ બોલ્યો, ઓ પીર માણસ મારાથી એમ કેમ થાય? હું
એમ કહું તો જુઠું બોલ્યા બરોબર થાએ, અને આટલાં વરસની મારી
મેહેનત સઘળી બરબાદ જાએ, ને પેલો આશક જે રાત દીન ગળતો
જાએછે તે પોતાની મોરાદ પામ્યા વીના મરી જાએ, તો તેના ખુનનો
બોજો મારે સર આવે. ત્યારે પેલા ઘરડા માણસે કહ્યું કે, ઓ જવાન
મારૂં કહેણુ તું સાંભળ, અને તારી પોતાની જવાની ઉપર રહેમ કર,
કારણકે જો ત્યાં જશે તો એક દેડકાની વાતમાં કહ્યું છે તેમ ખચીત
પસતાયા વીના રેહેવાનો નથી. હાતમે કહ્યું કે, તે વાત મને કહી
સંભળાવ. ત્યારે તે બોલ્યો કે, શામના દરીઆની પાસે એક નહાનું નાળું
હતું, ને તેમાં કેટલાક દેડકાઓ પોતાના કુટુંબ સહીત વસતા હતા. તે
વખતે એક દેડકાએ પોતાના ભાઇબંધોને કહ્યું કે, આ ઠેકાણે હવે
વધારે વાર રેહેવું ન જોઇએ. આપણે સઘળા સાથે મુસાફરી કરીએ,
અને કોઇ સુંદર પાણીનો ચશમો આવે, ત્યાં આપણું મકાન ધરી રહીએ.
તેઓએ ના કબુલ કીધું, એટલે પેલો દેડકો પોતાના કુટુંબ સહીત ત્યાંથી
હુજરત કરી નીકળીઓ. રસતામાં એક સાંપ બેઠો હતો, તેણે તે સઘળા
દેડકાઓનો ઘાણ કાઢયો, એટલે પેલો દેડકો ધાસતીને લીધે પોતાના અ-
સલી રહેઠાણમાં નાશી ગયો, ત્યાં તે સલામત પોહોંચ્યો, પણ પોતાના
હમજાતીઓનું કહ્યું ન માનવાને લીધે પોતાના કુટુંબનો નાશ પોતે કીધો
તેથી જીવતાં સુધી તેને તેઓના તાણા સમજવા પડયા. માટે ઓ હાતમ
તું પોતાને હાથે તારો નાશ કરેછે? ત્યારે તેણે કહ્યું કે, ઓ સત્યવાદી પુરૂષ
તું જે કહેછે તે સઘળું વાસ્તવીક છે, પણ જ્યારે મેં ખોદાની રાહ ઉપર
કમર બાંધી, ત્યારે મારે પાછું હટવું નહીં જોઇએ. ચાહે તે થાએ, પણ
મારે આ છેલો સવાલ તો પુરો કરવો જોઇએ. મને પાળનાર તો તે
ઇશ્વર છે. તેણે મારાં હજારો દુ:ખો કાપ્યાં, અને આ પણ કાપશે.
માટે તું મને કતાન શેહેરમાં જવાનો રસતો દેખાડ, કે ત્યાં જઇ હું સઘળો
પતો મેળવું. જ્યારે પેલા પીર પુરૂષે જોયું કે, હાતમ પોતાના બોલથી
પાછો ફરતોજ નથી, ત્યારે નાચાર થઇ તેની સાથે પાછો બહાર આવ્યો,
અને ઘણેક દુર જઇ હાતમને કહ્યું કે, હવે તું જમણે હાથે ચાલચો જજે

આગળ જતાં ઘણાક શેહેરો અને ગામડાંઓ આવશે, ત્યાંથી જ્યારે તું જશે ત્યારે એક પહાડ દેખાશે, તે પહાડની હદે ઘણાક સરોવરના ઝાડો છે. પહાડ વટાવ્યા પછી એક ઘણું મોટું જંગલ આવશે, અને તે જંગલમાંથી જ્યારે બહાર જશે ત્યારે બે રસ્તા તને દેખાશે. ત્યાં તું ડાબા હાથે જજે, કારણકે જમણા હાથના રસ્તામાં ધાસ્તી ઘણી છે, પણ તે રસતો ટુંકો છે. હાતમે કહ્યું કે, સઘળી વાત ખરી છે, પણ જ્યા સુધી લડાઆતી છે ત્યાં સુધી તેને કાંઇ થઇ શકતું નથી. ત્યારે પેલા પીર માણસે જવાબ દીધો કે, દાનાવો કહી ગયા છે કે. જે કામ વગર ધાસતીથી થતું હોએ તે કામને જો ઘણા દીવસ લાગે તો કશી ચીંતા નથી, માટે તું જો મારૂં કહ્યું નહીં માનશે તો ઘણો પશેમાન થશે. પછી ત્યાંથી હાતમ પેલા માણસની રજા લઇ આગળ ચાલ્યો, અને દરરોજ જુદા જુદા શેહેરોમાંથી પસાર થયો. કેટલીએક મુદત પછી એક શેહેરમા આવ્યો, ત્યાં નગારાંનો અવાજ સાંભલ્યો. ત્યા સઘળા લોકો ભેગા થયા હતા, અને શેહેરની બહાર તંબુ નાખ્યા હતા મોટી મોટી દેગો ચઢાવી કેટલાક લોકો ખાણું પકાવતા હતા હાતમે તે લોકોને પુછ્યું કે, ઓ ભાઇઓ, આ શેહેરમાં આટલી મોટી ધામધુમનું કારણ શું છે? ત્યારે તેઓ બોલ્યા કે, ઓ મુસાફર, આ શેહેરમાં દર વરસે જંગલમાંથી એક મોટો સાપ આવે છે, તે આદમીની સુરતનો થઇ જાએછે આ શેહેરના સઘળાં માણસોની છોકરીઓને, પાદશાહની તેમજ કુંવારીને, સુંદર લેબાસ પેહેરાવી દરેક તંબુમાં બેસાડેછે, અને પેલો સાંપ પરીને રૂપે દરેક તંબુમાં જાયછે. પછી તેને જે પસંદ પડે તે છોકરી સાથ તે પરણેછે, અને થોડા વાર પછી તેને મારી નાખેછે. પેહેલે દહાડે તેના માબાપ ઘણાજ ખુશી થાયછે, પણ બીજે દહાડેથી તે સાતમાં દહાડા સુધી ભારી શોક કરેછે. આજ રોજે તે સાંપ આવનાર છે, જેથી તેને માટે આટલી ધામધુમ હમો કરીએ છીએ. હાતમે વીચાર કીધો કે, એ કામ જીન સીવાય બીજા કોઇનું હોય નહીં. પછી તે લોકોને કહ્યું કે ઓ પ્યારાઓ, આ શાદાદી શમશની તમારે ઘણી ખુબ નથી, કારણકે તે તરતજ ગમીમાં ફેરવાઇ જાયછે. ત્યારે તેઓ બોલ્યા કે, એમ કરવા સીવાય બીજો ઉપાય નથી, કારણકે હમારામાં કોઇ એવો નથી કે આ બલાને હમારે માથેથી દુર કરે. પછી હાતમે તેઓને કહ્યું કે, આજ રાતે એ મોટી બલાને હું તમારા સર ઉપરથી તદન નાબુદ કરીશ, પણ તમો સઘળા હીંમત રાખજો, કારણકે એ બલા ઘણી જોરાવર છે, અને પેહેલાં તે પોતે તરેહવાર રૂપમાં બદલાઇ જવાની ખાસીએત ધરાવેછે.

આ સાંભળી હાતમને ઘણી આચરૂ ઇજતથી તેઓ પોતાના પાદશાહ પાસે લેઇ ગયા, અને સઘળો વીગતવાર હેવાલ કહ્યો. પાદશાહે હાતમને સોનાની ખુરસી ઉપર પોતાની પાસે બેસાડયો, અને પુછયું કે, એ બલા તારાથી દુર થશે? હાતમે જવાબ દીધો કે ખોદાની મેહેરથી તેને હું તદન નાબુદ કરીશ, પણ હું કહું તેમ તમો સઘળા કરજો. પછી પેલાં માણસોને બોલાવ્યા અને કહ્યું કે, જ્યારે તે સાપ આવે અને કોઇનીબી છોકરી સાથ શાદી કરવાનો ઇરાદો કરે, ત્યારે તમો તેને કેહેજો કે, હમારા શેહેરમાંના એક સોદાગરનો છોકરો આજ લાંબી મુદત થઇ બહાર મુસાફરીએ ગયો હતો, તે હમણા પાછો આવ્યો છે. તે કહેછે કે, મારી રજા વિના કોઇબી છોકરી કોઇને આપે નહીં. જો તે પ્રમાણે થશે તો હું તમો સઘળાઓને મારી ના શ. વળી એમ પણ કહેજો કે, તું જો ચાહશે તો હમારો મુલક વેરાન કરતાં તને એક બરસ લાગશે, પણ તે એટલો જોરાવર છે કે, હમારાં હજારો શેહેરો એક પલકમાં ફના કરી શકશે. આ સાંભળી તે જીન ઘણો ગુસ્સે થશે. અને પછી મારી સાથ લડવા આવશે, એટલે ખોદાની રેહેમથી તે પોતાના પાપી કામોનો બદલો બરોબર પામશે. પછી પાદશાહે હાતમને પોતાની દરબારમાં લઇ જઇ પોતાની પાસે તખતપર બેસાડયો, અને આખો દહાડો મોજમજાહમાં તેઓએ ગુજાર્યો. દહાડો તમામ થયો, અને સાપનો આવવાનો વખત થયો. એટલે લોકોએ જઇને હાતમને ખબર કીધી કે, પેલો સાંપ આવે છે. હાતમ પાદશાહ સાથે તે તરફ ગયો. તેણે જોયું તો તે સાંપ પોતાનું માથું આસમાન સુધી ઉંચુ કરી આવે છે, અને લંબાઇનો તો કઇ સુમારજ નથી. કોઇ દેવની અંદરબી એટલી શક્તી નહીં હોય કે તે સાપની સામે ઉભો રહી શકે. તેનો ભાર આટલાજ ઉપરથી ખીઆલમાં આવશે કે, મોટા મોટા પથરાઓ જે તે સાંપને તળીએ આવતા તે તરતજ ચુરેચુરા થઇ જતા. હવે હાતમ આ દેખાવ જોઇ ખોદાની એબાદતમાં મશગુલ થયો, એટલામાં તે સાંપ ત્યાં આવી લાગ્યો, અને પોતાનો દમ એવા તો જોરથી ખેંચ્યો કે, સઘળાં માણસો જે જગ્યાએ ઉભાં હતાં ત્યાંજ થમ થઇ રહ્યાં. પેલો સાંપ જમીન ઉપર આળોટવા લાગ્યો, અને ખુબસુરત જવાનની સુરતનો બની ગયો સઘળાં માણસો તેને નમ્યાં, અને પાદશાહે પોતાના સુંદર તંબુમાં તેને લાવી તખત ઉપર બેસાડયો. કલાક એક પછી તે ત્યાંથી ઉઠયો, અને બોલ્યો કે, હવે મને તમો સઘળાઓની છોકરીઓ દેખાડો પછી તે તંબુમાંથી બહાર આવી સઘળા

સરદારોની અને ગરીબોની છોકરીઓ તે સાંપે જોઇ, પણ કોઇની છોકરીઓ તેને પસંદ આવી નહીં. પાછો તે પાદશાહાનાજ તંબુમાં ગયો, અને પાદશાહાની છોકરીને બોલાવી. માણસો પાદશાહની છોકરીને સણગારી લાવ્યા, એટલે પેલો જીન તેણીને જોઈ ઘણો ખુશી થઇ ગયો, અને બોલ્યો કે, આ છોકરી ઉપર મારૂં મન ઘણું દોડે છે, માટે મને એ આપો. પછી પાદશાએ પેલાં જીનને કહ્યું કે, મારા શેહેરના એક સોદાગરનો છોકરો બહાર મુસાફરીએ ગયો હતો, તે કેટલેક વરસે હાં પાછો ફરયો છે. તેના હોકમથી ઉલટું હમો કરી શકતા નથી, કારણ કે જો તેની આજ્ઞા વિના કંઇ પણ કામ હમો કરીએ તો એક પલમાં તે હમારો તમામ મુલક ઉજ્જડ અને વેરાન કરી મુકે, અને લોહીની નદીઓ ચલાવે. જો તું કહે તો હું તેને બોલાવું પછી તે જેમ કહે તેમ આપણે કરીએ. પેલા જીને પોતાનું માથું જમીન તરફ કીધું, અને જવાબ દીધો કે, હમણા તે ક્યાંથી નીકળી આવ્યો? જોવું તેને બોલાવો તો ખરા. પછી પાદશાહે હાતમને બોલાવ્યો. તે અંદર આવી જીનની પાસે ઉભો રહયો, ત્યારે તે જીન તેને કહેવા લાગ્યો કે, એ જવાન, મેં તને આ શેહેરમાં આજેજ જોયો, હમણા તું ક્યાંથી આવ્યો? અને આ લોકોને ફરેબ આપી શામાટે એ લોકોનો મુલક ખરાબ કરવા માગે છે? ત્યારે હાતમે કહ્યું કે, ઓ જીન, જ્યાં સુધી આ શેહેરમાં હું નહીં હતો, ત્યાં સુધી એ લોકોએ તારા કહેવા પ્રમાણે કીધું, અને હવે શેહેરનો વારેશ હું છું, અને આ શેહેરમાં સઘળો કારભાર હું કરૂં છું. હમારા મુલકમાં જે રસમ ચાલતી આવી છે તે રસમ પ્રમાણે તું ચાલે તો તને હમારી છોકરી આપ્યે. ત્યારે પેલો જીન બોલ્યો કે, ઓ માણસ, તારી જે રસમ છે તે પ્રમાણે ચાલવાને હું તઇઆર છું. હાતમે કહ્યું કે, મારા બાપદાદા પાસથી મને એક મોહોરો મળ્યો છે. જે કોઇ શાદાદી કરે છે, તેને એ મોહોરાનું પાણી હમે પાઇએ છીએ, માટે તારે તે મોહોરાનું પાણી પીવું જોઇશે. પેલા જીને હા કહેવાથી હાતમે રીંછની છોકરીએ આપેલા મોહોરાને પાણીમાં ઘસી તે પાણી પેલા જીનને પાયુ તેણે તે પાણી પીધું, એટલે જીનનો જે એલમ અને જાદુ હતું તે સઘળુ તે ભુલી ગયો. પછી હાતમે કહ્યું કે, બીજી રસમ એ છે કે, જે કોઇ પરણવા ઇછેછે તેને હમો તરાંબાના એક વાસણમાં બંધ કરીએ છીએ, અને તેમાંથી તે પોતાની મેજે બહાર આવેછે, ત્યારે તેને તે છોકરી મળેછે. માટે તારે પણ તે વાસણમાં ઉતરવું જોઇશે, અને જો તું બહાર આવી નહીં શકશે તો હમો તારી પાસથી પરીઓના મુલકમાં જે લાલ

અને અક્ષમાસ પેદા થાયછે તે બએ હજાર ગુનેહગારી તરીકે ભરશું, અને પછી તે છોકરી તારે સ્વાધીન કરશું. પેલો જીન પોતાના જાદુ અને જોર ઉપર એટલો તો મગરૂર હતો કે, હાતમને પેલું વાસણ મંગાવવા માટે તાણાજાનીથી સખુનો કહેવા લાગ્યો. કે તું જે કહેછે તે મારે કબુલ છે. પેલું વાસણ મંગાવ, અને તારી ઇછા હું એક પલમાં પુરી કરીશ. હાતમે તરતજ એક મજબુત ત્રાંબાનું મોટું વાસણ મંગાવ્યું. અને પેલા જીનને કહ્યું કે, હવે તું એમાં ઉતર. તે તરતજ તે વાસણમાં બેઠો, એટલે હાતમે તેનું મોહોડું મજબુત બંધ કરી ઇસમેઆઝીમ ભણવું શરૂ કીધું, જેની બરકતથી તેનુ ઢાંકણુ પહાડ જેટલું ભારી થઇ ગયું. હવે હાતમે પેલા જીનને બહાર આવવા કહ્યું, એટલે પેલા જીને બહાર આવવા માટે ઘણાંએ ફાંફાં માર્યાં પણ તેનું કાંઇ વલ્યું નહીં, અને મોટે મોટે બુમ પાડવા લાગ્યો. હાતમે પેલા માણસોને કહ્યું કે, તમો મોટાં મોટાં લાકડાં લાવી એક મોટું બળતુ સળગાવો. તેઓએ તેમ કીધું, અને જ્યારે આતશના શોલા આસમાન સુધી જવા લાગ્યા, ત્યારે હાતમે પેલું વાસણ તેની અંદર નાખ્યું. જ્યારે પેલો જીન અંદર બળવા લાગ્યો, ત્યારે એવા તો જોરથી પોકાર માર્યા કે, ત્યાંની જમીન સઘળી ધ્રુજી રહી, અને પેલાં માણસોનાં દીલ થર થર કાંપવા લાગ્યાં. હવે પેલો જીન તદન બલીને રાખ થઇ ગયો, પછી હાતમે તે લોકોને કહ્યું કે, એ બલા હવે તે કીરતારની મેહેરથી નાબુદ થઇ. પાદશાહા તથા સઘળાં માણસો હાતમને પગે પડ્યાં, અને પુષ્કળ ઝરઝવેર લાવી હાતમની આગળ મુક્યું. ત્યારે તેણે કહ્યું કે, ઓ પ્યારાઓ, મને ધનમાલની કશી દરકાર નથી, હું જે કંઇ કરૂં છું તે ખોદાને ખાતર કરૂં છું, કારણ કે તેણેજ તમને અને મને પેદા કીધાં. જો આપણે એક બીજાને કામ નહીં લાગીએ તો આ દુનયામાં આપણું જીવ્યું શા ખપનું? ત્યારે તેઓ ઘણા કાલાવાલા કરી બોલ્યા કે, તારે લાએક એ કંઇજ નથી, તારો ઉપકાર હમારી ઉપર એટલો તો મોટો છે કે, હમારા તમામ મુલકોનાં માણસો જો જીવતાં સુધી તારી ચાકરી કરે તો પણ એ હેસાનનો બદલો લાયક અપાયલો નહીં ગણાય. તું ચાહે તો આ જર ફકીરોને આપી દે. પછી હાતમે તેજ પ્રમાણે સઘળો પઇસો ફકીરોને બખશીસ કીધો. હાતમ ત્યાં ત્રણ દીવસ રહ્યો, અને ચોથે દીવસે પોતાને કામે જવા નીકળ્યો, અને થોડાક દીવસ પછી જે પાહાડને માટે પેલા પીર માણસે તેને ચેતાવ્યો હતો, તેજ પાહાડ હેઠળ આવ્યો. પાહાડ ઉપર ચઢવા માંડ્યું, અને

એક મોટા જંગલમાં આવી પુગ્યો. ત્યાં ઘણીએક અજાએબ જેવી ચીજો દીઠી, જેથી ખોદાની ખરી ખુબીનો ખરેખરો ખ્યાલ તેની નજરે પડચો. તરેહવાર પાણી ત્યાં તેણે પીધું, અને ચાલ્યા કીધો. જ્યારે તે જંગલ પણ પુરૂં કીધું ત્યારે પેલા પીર માણસના કહેવા પ્રમાણે બે રસ્તા તેની નજદીક આવ્યા. હાતમે વિચાર કીધો કે, પેલા પીરે કહ્યું હતું કે, ડાબા હાથનો રસ્તો ઘણો ભય ભરેલોછે, તેટલા માટે દાનેશમંદ માણસોના કહેવા ઉપર પુરતો ભરોશો રાખી રેહેવું જોઇએ. પછી જમણે હાથને રસ્તે ચાલવા લાગ્યો થોડેક દુર ગયો એટલે પાછો વીચાર કીધો કે, જે બનવાનું છે તે બનયા વીના રેહેવાનું નથી, માટે વધારે સારૂં એ છે કે, ડાબે હાથને રસ્તેજ જાઊં, અને જો ખોદાની રહેમથી તે રસ્તાની આફતો દુર થાય, તો આસપાસના શેહેરના લોકોને પણ ફાએદો થાય, અને જો એ રસ્તે જતાં મારયો જાઊં તો નેક કામને માટે મારો જાન આપ્યો કહેવાશે. એવી ધારણા કરીને ત્યાંથી પાછો ફરી ડાબા હાથને રસ્તે ચાલવા માંડયું, અને કાંટાના જંગલમાં જઇ લાગ્યો. ત્યાંના કાંટા તેના દીલમાં તરેહતરેહવાર જતા હતા, અને તેના બદનમાં ચીરા પડતા હતા. હાતમ પોતાના મનમાં કેહેતો હતો કે પેલા પીર માણસની નસીઅત નહીં માનવાથી આ દુઃખ મેં હાતે કરીને માથે ખેંચી લીધુંછે. આના કરતાં બીજી સખત બલા આગળ આવશે ખરી હજારો મુસીબત ખમી તે જંગલ તો પસાર કીધું, અને આગળ જતાં ગલોડીઓનાં જંગલ તરફ આવી પુગ્યો. જ્યારે તેમાં દાખલ થયો ત્યારે તેઓ પોતાના મોહમાંથી ઝેરી વરાળ કાઢવા લાગી, અને હાતમની તરફ દોડી આવી. તેણે જોયું કે, હજારો ઘલોડીઓ કેટલીએક કુતરા જેટલી મોટી, કેટલીએક વરૂઓ જેટલી અને કેટલીએક ચીતા વાઘ જેટલી મોટી તેની તરફ દોડી આવી. હાતમ આ જોઇ ઘણો બીધો, અને વીચાર કીધો કે એઓ મને ખાવાને માટેજ દોડતી આવેછે, પણ તેની આગળ બચવાનો કંઇજ ઇલાજ રહ્યો નહીં. પેહેલાંતો દીલમાં કાંટાના ચીરા પડવાથી પુશકલ રૂધીર વહેતું હતું, અને હવે તો આ નહીં ધારેલી બલામાં ફસી પડવાથી તે થર થર ધ્રુજવા લાગ્યો. એકાએક એક બુઢો પુરૂષ તેના ડાબા હાથ તરફથી પેદા થયો, અને જેવી તે ગલોડીઓ હાતમની નજદીક જઇ પોંહોંચી કે તે પીર મરદ તેને કહેવા લાગ્યો કે, ઓ જવાન, શા-માટે તેં જઇફ માણસોના કહવા પર ધયાન આપયું નહીં? જો તે-ઓના કેહવા પ્રમાણે તે કીધું હતે તો આવી હેરાનગતી તને પોંહોં-

ચને નહીં, અને તારૂં કામ પણ ઘણું જલદી થતે. હાતમે તે પીર માણસની નસીઅત કાન દઇને સાંભળી અને પછી બોલ્યો કે ઓ મહાન પુરૂષ, તું જે કહેછે તે ખરૂં છે. હવે મુજ ગરીબ ઉપર રેહેમ કરી આ બલામાંથી છુટવાનો ઉપાય મને દેખાડ ત્યારે તેણે કહ્યું કે જે મોહોરો રીંછની છોકરીએ તને આપેલોછે, તે મોહોરો જલદીથી જમીન ઉપર નાંખ. હાતમે તેમ કીધું, અને ખોદાની ભકતી કરવા લાગ્યો. તે પીર મરદ તરતજ ગેબ થઇ ગયો. મોહોરો નાખતાંને વારજ જમીનનો રંગ પીલો થઇ ગયો, ત્યારપછી કાલાશપર આવ્યો, અને પછી લીલો થઇને રાતો થઇ ગયો, એટલે સઘળી ઘેરેલીઓ દીવાના માણસોની માફક આમથી તેમ દોડવા લાગી, અને પોતપોતામાં લડાઇ કરવા મંડી ગઇ. તે એટલા સુધી કે જ્યાંસુધી તેમાંની એકેએક મરી ગઇ ત્યાં સુધી મારામારી ચાલુ રહી. હાતમ આ જોઇ ઘણોજ અજાયબ થયો, અને પોતાના મનમાં કહેવા લાગ્યો કે આ લોકોની શી રીતની દુશમની હશે, કે એકી વખતે સઘળીઓએ પોતાનો જીવ જમને હવાલે કીધો? કદાચ આ જે થયું તે આ મોહોરાની ખુબીથી હશે. પછી ખોદાના શુકરાના કીધા, અને ત્રણ દીવસ પછી એક એવા જંગલમાં આવી પુગ્યો જે તમામ નોકદાર કાંકડીઓથી ભરેલું હતું. પગના તળીઆમાં એટલાતો જખમ લાગ્યા કે, તેનાથી તદન ચાલી શકાયું નહીં. પોતાનાં કપડાં ફાડી તેના ઝીણા ઝીણા કકડા કરી તે જખમોની અંદર દાબયા, પણ કંઇ ફાએદો થયો નહીં, અને પગમાંથી નવધાર લોહી વેહેવા માડયુ. હાતમ પોતાના દીલમાં કહેતો હતો કે મારા જેવા મુરખ માણસ આ દુનયામાં કોઇ પણ હશે નહીં. મારી આગળ રાંધેલું પકવાન મુકવા છતાં મેં રાજી ખુશીથી કાચું ખાઇ આ મુશીબત માથે ખેંચી લીધી, માટે હવે મારી ઉપર જે કંઇ પડેછે તે તદન વાજબી છે. ખોદાએ મને સમજશકતી પુરતી આપીછે, જેથી ખરા અને ખોટાનો તોલ કરવાને મારાથી બની આવે, પણ તે સમજ શકતીને મેં લાયક વખતે લાયક રીતે વાપડી નહીં તેથી આ દુ:ખ મને સોસવું પડેછે. ઘણીએક મેહેનતથી તે જંગલ પસાર કીધું, એક ઠેકાણે બેસી ઇશવરની ભક્તી પુરી કીધી, અને પગમાંથી કાંકડીઓ જેમ તેમ કરીને કહાડી. તમામ પગનું તળીયું ચાલણીના જેવું થઇ ગયું, અને જખમમાં કપડાંના કકડા પુરી લોહી બંધ કીધું અને લંગડાતો લંગડાતો આગળ ચાલ્યો. પોતાના દીલમાં ઘણોજ ખુશી થતો હતો કે આ બલા પણ હવે દુર થઇ, પણ જાણુતો નહીં હતો કે હજી એક

બીજી મોટી બલામાંથી છુટકો પામવાનોછે; કારણકે આ દુનયામાં રંજ અને રાહત બન્નુ છે તેમાનુ રંજ કરતાં રાહત ઘણીજ કમ છે. હાતમ તે જંગલમાંથી ખુશી થતો ચાલ્યો જતો હતો કે મરઘા, બીલાડા, અને શીઆલ જેટલા મોટા વીંછી આદમીની સોડમથી બહાર દોડી આવ્યા, અને તેની આસપાસ ફરી વલ્યા. હાતમની નજર તેઓ ઉપર પડતાંજ તેની શુધ ઉડી ગઇ, થરથર ધ્રુંજવા લાગ્યો, અને એવી તો ધાસતી ખાધી કે શું કરવું તે શુજયું નહીં. પછી ઉભો રહીચારે તરફ જોવા લાગ્યો કે, એકાએક પેલા પીરમરદ તેની આગળ આવી ઉભા, અને કહેવા લાગ્યો કે, ઓ હાતમ, હુશીઆર થા, આ વખતે જો હીંમત છોડશે તો તું સલામત રહેવાનો નથી. હાતમ તેના પગપર પડયો, અને બોલ્યો કે ઓ બુજરોગ માણસ, આ વીંછીઓથી બચવાની મારી આશા નથી, કારણકે એઓનો દંખ એટલો મોટો છે, કે જો તે પથરને મારે તો તેના પણ ચુરેચુરા કરી નાખે. તે પીર બોલ્યો કે ધીરજ રાખ, અને પેલો મોહોરો પાછો જમીન ઉપર ફેંક. હાતમે તેમ કીધું એટલે અગાઉની માફક જમીનનો રંગ બદલાઇ ગયો, અને જ્યારે રાતો થયો એટલે સઘળા વીંછીઓ માહેમાહે લડાઇ કરવા લાગ્યા, તથા જ્યારે સઘળાઓ મરી ગયા ત્યારે હાતમ તે મોહોરો લઇ ચાલતો થયો. જ્યારે થોડેક દુર ગયો ત્યારે એક મોટું શેહેર તેને દેખાયું. તે શેહેરમાં તે ગયો, અને ત્યાના સઘળા લોકો તેની નજદીક આવ્યા, અને તેને પુછ્યુ કે, ઓ જવાન, તું કયાંથી અને કહયે રસતે આવ્યોછે? તે બોલ્યો કે ફલાને રસતે આવ્યો છું. તેઓ આ સાંભળી ઘણાજ હેરાન રહ્યાં, અને બોલ્યાં કે એ રસતે તું શી રીતે સલામત આવ્યો? તને રસતામાં કંઇ આફત નડી નહી? હાતમે કહ્યું કે તે સઘળી આફતો તે કરીમ ખોદાની મેહેરથી દુર થઇછે, અને સઘળી ઘરોલીઓ, વીંછીઓ, અને બીજાં ભય ભરેલા જાનવરોનો તદન નાશ થયોછે. તેઓ આ સાંભળી ઘણા ખુશી થયા, કારણકે તે રસતેથી તે વખત સુધી કોઇ પણ માણસ આવજાવ કરતું હતું નહીં. તે શેહેરના પાદશાહને ખબર થઇ કે જે રસતો ટુંકો છે તે સઘળો હેબતનાક જાનવરોથી સાફ થઇ ગયો છે. તરતજ પાદશાહે પોતાના માણસોને તેની ખબર લાવવાને મોકલ્યાં, અને હાતમને પોતાની પાસે બોલાવી પોતાના મેહેલમાં ઉતારો આપ્યો, અને કહ્યું કે ઓ જવાન, ઘણાં સંકત શોસી તું અતરે આવ્યો છે, માટે થોડા દીવસ આ શેહેરમાં આરામ લે, અને તારી સંગતથી હમારાં દીલ ખુશ કર. પછી હાતમ ત્યાં રહયો, અને પાદશાહે થોડાંક માણસો તેની ચોકી કરવાને

માટે રાખ્યાં, કારણકે કદાચ એ જુઠું બોલતો હશે એમ તેને લાગ્યું. હવે ત્યાંથી એક વણજારાનું ટોળું પણ તેજ રસ્તે ગયું, અને રાજાના માણસો પણ પાછાં આવી તેની આગળ અરજ કરવા લાગ્યાં કે, ઓ મેહરબાંન, સઘળો રસતો તદન સાફ છે. રાજાએ તરતજ હાતમની આગળ માફ માગી, કે મારાથી ગુનાહ થયો છે. માટે તું મને દરગુજર કર ત્યારે તે બોલ્યો કે ઓ બાદશાહ, એવો તેં શું ગુનાહ કીધો છે જેને માટે તું મારી આગળ માફ માંગેછે?" જે દીવસથી હું તારા શેહેરમાં આવ્યો છું, તે દીવસથી તું મારી મેહેમાનદારી કરેછે, અને વળી તેં મને જરા પણ ઓછું આવવા દીધું નથી. મને માલમ પડતું નથી કે તું મારી આગળ શા માટે માફ માગેછ? તે બોલ્યો કે તારે માટે મેં છુપા જાસુસો રાખ્યા હતા, કે જો તું જુઠું બોલ્યો હોય તો તને ઘટતી સજા કરવી. એટલે જાહેરમાં હું તારો દોસત અને બાતેનમાં હું તારો વેરી હતો. તેથી તું આ મારો ગુનાહ મને ક્ષમા કર. હાતમે કહ્યું ઓ નામવર પાદશાહ, તેં જે કંઇ કીધુંછે, તે ઇનસાફની રાહે તદન વાજબી છે. જુઠું બોલનારને સજા કરવી એ રાજાનો ધરમ છે. તે ધરમ ઘણો મોટો છે. જેમ ગોવાળીઓ પોતાના ઢોરો ઉપર રાજ્ય કરેછે, તેમ પાદશાહ પોતાની રઇયત ઉપર અમલ ચલાવે છે. દેશની અંદર સચઇ વધારવી અને જુઠઇ ઘટાડવી એ રાજાનું મુખ્ય કામ છે. પ્રજાને માટે રાજાને ઘણીજ ચીંતા હોવી જોઇએ. તેની રઇયત ઉંઘાડે બારણે સુવે એવા ઉપાયો તેને નીરંતર કામે લગાડવા જોઇએઃ દેશમાં ચોરોને માટે પુરતો બંદોબસત હોવો જોઇએ, જેથી સાચે મારગે ચાલનારા માણસોને બરોબર ન્યાય મલે. માટે ઓ મેહેરબાંન પીતા, તેં જે કીધું હતું, તેમાં લેશ પણ ખોટું નહીં હતું. આવા દાનાઇના સખુનો સાંભળી તે પાદશાહનું દીલ ખુશીથી ઉભરઇ ગયું, અને હાતમ ઉપર આફરીન કરી બોલ્યો, કે ધન છે તને, અને ધન છે તારાં માત પીતાને, કે તને આવી રીતે દરેક બાબદમાં પુર્ણ બનાવ્યો છે. પછી પુષકળ ધન લાવી હાતમના પગ આગળ મુકયું તેણે તે લેવાને ના પાડી, અને કહ્યું કે એ મને કંઇ કામનું નથી. હું અહીંથી મારાં શેહેર તરફ પાછો ફરવાનો નથી, માટે એ ધન ફકીરોને આપવું જોઇએ. પછી પાદશાહે તેમ કીધું, અને હાતમને તે તરફ આવવાનું કારણ પુછયું. હાતમે કહ્યું કે, મને કતાન શેહેર તરફ જવુંછે, માટે મને તે તરફનો રસતો દેખાડ, હું તારો ઉપકાર કદી ભુલીશ નહીં. પાદશાહે પુછયું કે તને તે શેહેરમાં શું કામ છે? તેણે જવાબ દીધો કે મેં સમજ્યું છે કે હમામબાદગુરદ તે તરફ છે. ત્યારે તે

બોલ્યો કે ઓ જવાન, જે લોકો ત્યાં ગયા છે, તેઓ પાછા ફરયા નથી, માટે ત્યાં જવાનો ખ્યાલ તું છોડી દે, કારણકે અગાઉ તે જોવાનો લોકોને ઘણો શોક હતો, પણ જ્યારે ગયલા માણસો ત્યાંથી પાછા ફરયાજ નહીં, ત્યારે ત્યાં જવાનો ઇરાદો લોકોએ છોડી દીધો છે. ઘણાક શાહાજાદાઓ શરમીંદા થઇ પાછા ફરયા છે. હાતમે કહ્યું, જે થવાનું હોય તે થાઓ, પણ મારે તો ત્યાં જવું અવશ્ય છે. તે પાદશાહે ગમે એટલો હાતમને સમજાવ્યો, પણ જ્યારે તે કોઇ પણ પ્રકારે સમજ્યો નહીં, ત્યારે પોતાના એ ત્રણ માણસોને તેની સાથ કતાન શેહેર તરફ મોકલ્યાં તેઓ તેને લઇ શેહેરથી બહાર નીકલ્યા અને થોડાક દીવસ પછી કતાન શેહેરની હદમાં આવી પોંહોંચ્યા. તેઓએ હાતમને કહ્યું કે હમારી હદ હવે પુરી થઈ, માટે હમારાથી આગળ જવાશે નહીં. પછી હાતમે તેઓનો ભારે ઉપકાર માની તેઓને રૂખશત કીધા, અને પોતે આગળ ચાલ્યો. તે શેહેરના લોકો હાતમને ત્યાં જોઇ તેને પુછવા લાગ્યાં કે ઓ માણસ, તું કયાંથી આવ્યોછે? હાતમે તેઓના સવાલનો ખાતરી પુરવક ઉતર આપ્યો. હાતમ ત્યાંની મેહેમાનસરાહમાં ગયો, અને ત્યાં ઉતારો લીધો. થોડા દીવસ રહીને ઘણાક કીંમતી લાલ, માણેક, હીરા, યાકુત વગેરે લઇને પાદશાહની દરબાર તરફ ગયો. દરબાનોએ જઇને હારેસ પાદશાહાને ખબર કીધી કે, કોઇ નવજુવાન ખુબસુરત પુરૂષ દરબારની દેવડીએ આવી ઉભોછે. પાદશાહે તેની ખબર લાવવાનો હોકમ કીધો. દરબાને જઇ હાતમને ત્યાં આવવાનું કારણ પુછયું. તે બોલ્યો કે પાદશાહાની કદમબુસી કરવા હું આવ્યોછું. તેણે જઇ તે પ્રમાણે અંદર ખબર કીધી. પાદશાહે તેને પુરતા માન સાથ અંદર બોલાવવાનો પોતાના વજીરને હોકમ કીધો. હોકમ પ્રમાણે વજીર તેને આબરૂ સાથ પાદશાહની પાસ લાવ્યો હાતમ પાદશાહાની સનમુખ આવી ઉભો રહ્યો, અને પાદશાહાને ઘણી અદબથી સલામ કીધી. પાદશાહે સલામનો જવાબ ઘટતી રીતે વાળી તેને એક સોનાની ખુરશી ઉપર બેસાડયો. પછી પાદશાહાની તારીફના ઘટતા સખુનો બોલી હાતમે પોતાની સાથના હીરા માણેક તેને ભેટ કીધાં. પાદશાહા આવું ઉમદા ઝવેર જોઇ ઘણોજ ખુશી થયો, અને હાતમને ત્યાં આવવાનું કારણ પુછયું. હાતમે કહ્યું કે, આજ કેટલાંક વરસ થયાં હું સોદાગરનો ધંધો કરૂંછું, અને ઘણાક દેશો ફરયોછું. જ્યારે આ શેહેરની હદમાં આવી પોંહોંચ્યો, ત્યારે તમો નામદારની તારીફના બેહદ સખુનો આ દેશના લોકોથી મેં સમજ્યા. અને આવા એક

ન્યાયી પાદશાહાને જોઉં, એવો મેં પક્કો નીશ્ચય કીધો તે પરમ કૃપાળુ ઇશ્વરે આજે પાર પાડયો. હારેસ પાદશાહે એક ઝરીન જબ્બો હાતમને ભેટ કીધો, અને તેને તેના રહેઠાણ વીશે પુછ્યું. તે બોલ્યો કે હું મેહેમાનસરાહમાં રહું છું. ત્યારે તે શાહે કહ્યું કે મારા મેહેલમાં એક દીવાનખાનું હું તારે માટે સણગારવાનો હોકમ કરૂં છું. આજથી તું યાંજ રહે, અને તારાં દીદારથી મારા દીલને ખુશ કર. હાતમે તે કબુલ કીધું, અને પાદશાહાનાજ મેહેલમાં રહયો. પોતાના દાનાઇ ભરેલા શબ્દોથી તેણે પાદશાહાનું દીલ એટલું તો હરી લીધું કે તે એક ઘડીભરબી જો તેને પોતાની દરબારમાં જોતો નહી તો તેને બોલાવાને માણસો મોકલતો. વારવાર તે પોતાના અમીરોને કહેતો કે જો હાતમ આપણાજ મુલકમાં રહે તો બેશક આપણને ઘણોજ ફાએદો થાય. તેઓ પણ એવાજ વીચાર આપતા અને બોલતા કે આટલા થોડા દીવસમાં એણે પોતાના ઝવેર જેવા સખુનોથી આપણાં આખાં શેહેરને તર કીધું છે. એક દીવસ હાતમે પાદશાહાને ઘણોજ ખુશીમાં આવેલો જોઇને તેને બીજાં કેટલાંએક લાલ, તથા જબરજદ ભેટ કીધાં. આથી પાદશાહે તેને કહ્યું કે ઓ હાતમ, તારો ઉપકાર તો હજી મારી ઉપર ઘણો છે, તેનો બદલો મારાથી પુરતો વળાયો નથી. તેટલામાં તેં મારા ઉપર આ નહીં વાલી શકાય એવુ હેશાન કીધું છે. કેટલાક મહીના થયા તું મારે ત્યાં રહયો છે, પણ તેટલા વખતમાં તેં મારી પાસેથી કંઇ પણ ચીજ માંગી નથી, માટે હવે તને જે કંઇ ચીજ જોઇતી હોય તે મારી પાસેથી માગી લે. હું એવું ચાહું છું કે તું મારાથી કંઇ પણ ચીજ ચાહે. હાતમે કહ્યું કે મને આ ઠેકાણે માગી મોરાદ મલી છે. હું જેવા એક કમીના નોકર ઉપર તમો પાદશાહાની આટલી મેહેરબાની જોઇ તેનો પુરતો બદલો આપવાની મારામાં તાકાત હોય એમ હું ધારતો નથી. હારેસ પાદશાહે કહ્યું કે તને એમ બોલવું ઘટતું નથી. આ સઘળો મુલક તું પોતાનોજ જાણ, અને ચાહે તો મારે બદલે તે ઉપર તું અમલ ચલાવ. તે બોલ્યો કે બુજરોગ પાદશાહનું તાલે બુલંદ હોજો, અને જીંદગાની વધજો. આ સાંભળી હારેસે કહ્યું કે, તું હમણા મારી પાસેથી કંઇ પણ ચીજ માગી લે. તેણે કહ્યું કે આ ઠેકાણે પાદશાહાની દોલતથી મને સઘળી જરૂરીઆતો મલી છે, પણ મારા દીલની એકજ ખાહેશ છે જે મારા દીલમાં હું મરી જઈશ ત્યાં સુધી રહેશે. ત્યારે પાદશાહે કહ્યું કે જો તને મારી છોકરી નેકામાં જોઇતી હોય તો તે પણ તારી હાજરીમાં છે. તે બોલ્યો કે ઓ નામવર પાદશાહ. તે મારી મા બેન સમાન છે ત્યારે પાદશાહે કહ્યું

કે જો મારા તાજ અને તખતની તને દરકાર હોય તો તે પણ હું તને આ ઘડીએ બખશું. હાતમે કહ્યું કે તે તમને મુબારક હોજો. મારી ફક્ત એકજ આરજુ છે જો તમો મને વચન આપો તો હું તમોને કહું. પાદશાહે તરતજ વચન આપ્યું. ત્યારે તે બોલ્યો કે મને હમામબાદગરદ જોવાની ઇચ્છા છે. આ સાંભળતાંજ પાદશાહનો દમ બંધાઇ ગયો, અને કેટલોક વખત સુધી જમીન ઉપરજ જોઇ રહયો. હાતમે જોયું કે તે ઘણીજ ફીકરમાં પડયો છે, ત્યારે બોલ્યો કે, ઓ મેહેરબાન મીત્ર આટલી ચીંતા કરવાનું કાંઈ કારણ નથી. પછી પાદશાહે તેને ઘણું સમજાવ્યો પણ તે સમજયો નહીં, અને બોલ્યો કે જો મારી હઇઆતી હશે તો હું સહીસલામત તમો નામવર પાસે આવીશ. હું આ કામ મારે માટે કરતો નથી, પણ બીજાને માટે કરૂં છું. એમ કહી મુનીરશામી અને હોસનબાનુનો સઘળો હેવાલ તેની આગળ રજુ કીધો. તે કાને ધરતાંજ તેણે તેની ઉપર આફરીન કીધી, અને નાચાર થઇ હમામબાદગરના દરબાન સામાન અદરક ઉપર ચીઠી લખી તેને પોતાના માણસોની સાથે રૂખસત કીધો. તેમાં લખ્યું હતું કે, જો તું આ માણસને સમજાવી પાછો વાળશે તો તને હું મોટી પદવી આપીશ. જ્યારે હાતમ પાદશાહા પાસેથી રજા લઇ ચાલ્યો, ત્યારે જ્યાં સુધી પાદશાહાથી જોવાયું ત્યાં સુધી તેને જોયો, અને જ્યારે નજરથી દુર થયો ત્યારે તેની જુદાઇમાં જાર બેજાર રડયો. હવે હાતમ જ્યારે હમામબાદગરદ તરફ પુગયો, અને સાંમાન અદરક આગળ આવ્યો ત્હારે તેણે પાદશાહાનો રૂક્કો વાંચી હાતમને ઘણું માન આપી એક ખુરશી ઉપર બેસાડયો, અને પાદશાહાના લખવા પ્રમાણે તેને ઘણો સમજાવ્યો, પણ જ્યારે તે એકનો બે નહીં થયો ત્યારે તેણે પાદશાહા ઉપર એક માણસ પાસે કહેવડાવ્યું કે, હાતમ કંઇ સમજતો નથી, માટે હવે શો હોકમ છે? પાદશાહે આ સમજી પાછું કહેણુ મોકલ્યું કે જ્યારે એમજ છે તો એને જવા દે, કારણ કે હું એને એક વાર વચન આપી ચુકો છું. તે માણસે આવી સામાન અદરકને તે પ્રમાણે કહ્યું. એટલે તેણે હાતમને જવાને રજા આપી. હાતમે હમામબાદગરદના દરવાજાપર વાંચ્યું કે, આએ તલેસમાત ગઇઓમરદ પાદશાહે બનાવ્યુંછે. જે કોઇ એમાં જાયછે તે જીવતો પાછો ફરતો નથી. હાતમે આએ લેખ વાંચ્યો, તોપણ બહાર એક બારી હતી તેમાંથી અંદર ગયો. ચાર પાંચ કદમ આગળ ચાલીને વીચાર કીધો કે, પાછો ફરૂ, પણ ફરીને જોયછે તો નહીં તે બારી, કે નહીં પેલાં માણસો, પણ એક મોટું જંગલ દીઠું. આ જોઇ તે ઘણો બીધો અને પોતાના

મનમાં કહેવા લાગ્યો કે હાતમ હવે તારૂં મોત ખચીત જાણવું. થોડે દુર ગયો એટલે એક આદમીની સુરત તેની તરફ આવતી જણાઇ. તેણે પોતાની બગલમાંથી આરસી કહાડી હાતમને સલામ કરીને આપી. હાતમે પોતાનો ચેહેરો તે આરસીમાં જોયો અને પુછયું કે ઓ જવાન, આ ઠેકાણે હંમામ છે, અને તુંતો હજામ જેવો જણાયછે? તેણે કહ્યું કે હા, હું હજામ છું હાતમે પુછયું તારૂં મકાન ક્યાં છે? ત્યારે પેલી સુરતે જવાબ દીધો કે હમામખાંનુ છે ત્યાં છે. પછી તેઓ થોડે આગળ ચાલ્યા ત્યાં હાતમને ઘણોજ મોટો ગુંબજ દેખાયો તેમાં તેઓ બંને જણા દાખલ થયા. તે હજામ તેને એક હોજ આગળ લઇ ગયો, અને કહયું કે ઓ હાતમ તું આ હોજમાં ઉતર, હું તારે માટે પાંણી લાઉંછું. હાતમ તેમાં ઉતરયો. તે હજામે હાતમને ગરમ પાણીની એક જામ આપી, અને કહયું કે એ તારા માથા ઉપરથી રેડ હાતમે તેમ કીધું. પછી બીજી જામ આપી તે પણ રેડી, અને ત્રીજી જામ નાખતાં વારજ તડાક કરીને અવાજ થયો, અને તમામ હમામ અંધારૂં થઇ ગયું, અને કલાકએક પછી તે અંધારૂં જતું રહયું. હાતમ આ જોઇ ઘણોજ બીધો, એટલામાં તો પાણી ઉપર ચહડવા માડયું. ચહડતાં ચહડતાં માથાં સુધી આવ્યું. અને જ્યારે તે ઉપર પણ ચહડયું ત્યારે હાતમ તેમાં તરવા લાગયો. તેણે જોયું કે સઘળા માણસો મરી જાયછે, તે આ પાણીમાંજ ડુબી જાયછે. તે તરવાનો હુનર ઘણો સરસ જાણતો હતો તેથી તે પાણી નજદીક આહસો ફુટ ઉંચે ચહડયું ત્યાં સુધી તેમાં તરયો, અને જ્યારે ગુંબજને મથાલે પોંહોંચ્યો ત્યારે ત્યાં એક સાંકળ હતી તે પકડી લીધી. પકડતાં વારજ એક મોટો અવાજ થયો, અને હમામ સઘળું તુટી ગયું. તથા હાતમ છેક દુર જઇ પડયો. હાતમે જાણયું કે હારેસ પાદશાહ મને એજ માટે મના કરતો હતો, પણ તેનું કહ્યું મેં ન માન્યું. તેથી આવી ગીરફતારીમાં હું ફસી પડયો. જ્યારે આગળ ચાલ્યો ત્યારે વીચાર કીધો કે હવે સઘળો તલેસમાત પુરો થયો હશે. પછી થોડા દીવસ રહીને તેની નજરે એક બાગ પડયો. તેણે ધાર્યું કે હું હવે કોઇ શેહેર તરફ આવ્યો ખરો આગળ ગયો તો તેનો દરવાજો ઉઘાડો દીઠો. અંદર દાખલ થયો, અને થોડાં કદમ ચાલીને પોતાની પાછલ જોયું તો દરવાજાની કંઇપણ નીશાન તેને માલમ પડી નહીં, તેથી ફીકર કરવા લાગ્યો કે હજુર તલેસમાત જારી છે. જ્યારે બાગની છેક અંદર ગયો ત્યારે ફળફુળથી ભરેલાં પુષ્કળ ઝાડો દીઠાં. ભુખ્યો હતો તેથી ફળ તોડીને ખાવા લાગો. નજદીક સો મણ ખાધું હશે પણ તેનું પેટ ભરાયું નહીં!

તેથી ઘણુ ——— થયો અને ફરતો ફરતો એક મેહેલની નજદીક આવી લાગ્યો. ત્યાં પથરના તમામ આદમીઓ ફક્ત લંગોટપરજ ઉભેલાં દીઠાં. આ જોઇ ઘણો હેરત થયો અને બોલ્યો કે એનો ભેદ હું કોણુને પુછું. એટલામાં એક પોપટે અંદરથી પોકાર કીધો કે ઓ જવાન, તું હીંયાં કેમ આવ્યોછે? શા માટે કમોતે મરવા માગેછે? આ અવાજ સાંભળતાં હાતમની નજર એક મોટા દરવાજા ઉપર પડી તે ઉપર લખેલું હતું કે આ તલેસમાત ગર્ઝીયામરદ પાદશાહે બનાવ્યોછે. એક દીવસ તે પાદશાહા શેકારે ગયો હતો, ત્યાં તેના હાથમાં એક મોટો બેમુલો હીરો આવ્યો, જેની જોડી નહીં મળે થી આ પોપટને ગળે તે ઉતાર્યો, અને આ તલેસમાતમાં તેને મુક્યો. માટે જો તું બાહાર નીકળવા, અને હીરો મેળવવા માગતો હોય તો આ પોપટને માર. આ વાંચ્યા પછી હાતમે એક સોનાની ખુરશી ઉપર તીર અને કામઠું મુકેલં હતું તે લીધું, અને પેલા પોપટને એક તીર માર્યો. તે પોપટ નેમ ચુકાવી તરતજ પીંજરાની બહાર આવી બેઠો, અને બોલ્યો કે ઓ જવાન, આ જગ્યાએથી નીકળ. આ બોલો બોલતાંજ હાતમ તીર અને કમાન સુધાં ઘણે દુર જઇ પડ્યો, અને તેના બંને પગ પથરના થઇ ગયા. હાતમે જોયું કે હવે મોત નજદીક છે, માટે હું પણુ આ પથરના પુતળાંની સંગમાં પથરનો થઈને ઉભો રહું તો ઘણું સારૂં, કે મારો છુટકો થાય. એમ વીચારી જેમ તેમ કદમ ભરતો પાછો પોપટની નજદીક આવ્યો, અને એક બીજો તીર પોપટને માર્યો. તે નેમ પણ ચુકી ગયો, અને છેક પેટ સુધી પથરનો થઇ ગયો, અને પાછો તેની આગળ આવ્યો એટલે પોપટ ફરીથી ઉપલાજ સખુનો બોલ્યો, કે તે ફરીથી તેનાથી સો કદમ દુર જઇ પડ્યો. હવે ફક્ત એકજ તીર તેના હાથમાં રહ્યો હતો તે તેણે ખોદાનું નામ લઇ પોપટને માર્યો. સારાં નસીબે તે તીર પેલા પોપટને લાગ્યો, એટલે તરતજ પોપટ નીચે પડ્યો, કે એક ઘણો મોટો અવાજ થયો, અને સઘળું અંધારૂં થઇ ગયું. જ્યારે પાછુ ઉજરડું થયું ત્યારે હાતમે જોયું તો નહીં તે બાગ, કે નહીં તે પીંજરૂં, કે નહીં તે સોનાની ખુરશી, પણુ તીર અને કામાન પડેલાં દીઠાં, અને પેલો હીરો જે સુરજના કરતાં પણુ બેવડા તાપથી પ્રકાશતો હતો તે તેણે ઉંચકી લીધો. પેલા પથ્થરના માણુસો સઘળા પોતાના રૂપમાં આવ્યા. અને હાતમ આગળ આવી તેને પગે પડ્યા. હાતમ તેઓને સાથે લઇ હારેસ પાદશાહા આગળ આવ્યો. તે પાદશાહા તેને જોઇ ઘણો ખુશી થયો, અને હાતમની

તસવીર ૧૫ મી.

હાતમ પોપટને તીર મારેછે.

તસવીર ૧૬ મી.

મુનીરશામી હાતમને પગે લાગેછે.

અરજ ઉપરથી તેણે પેલા સઘળા માણસોને એકેકો ઘોડો અને રસ્તાનો ખરચ આપ્યો. તેઓ સઘળા ત્યાંથી વીદાય થયા. હાતમે હાંસા પાદશાહાને કહ્યું કે આ હીરો હું હોસનબાનુને દેખાડી તારી ઉપર પાછો મોકલાવીશ. પછી ત્યાંથી રૂખશત લઇ શાહાબાદ તરફ રવાના થયો. હોસનબાનુના મેહેલમાં આવી તેણીને હમામબાદગરદની સઘળી કેફીએત જણાવી, અને પેલો હીરો દેખાડી હારેસ પાદશાહા ઉપર મોકલ્યો. હોસનબાનુએ હવે હાતમને કહ્યું કે હું તારીજ છું, તારે ગમે તે કર. હાતમે મુનીરશામી સાથ તેણીના નેકા કીધા, અને તે સાચા આશકને તેની મોહોરદાર સાથ મેળવ્યો. મુનીરશામી તેને પગે પડયો, અને તેનો ઘણો ઉપકાર માન્યો. હાતમે તેને ઘણો ખુશી થતો જોઇ ખોદાનો ઉપકાર માન્યો, અને થોડાં દીવસ રહી પોતાને શેહેર યમનમાં જઇ પોતાના માતપીતા અને મલેકે ઝરરીનપુશને મલ્યો. તેના પીતાએ તેને પોતાની ગાદી આપી અને હાતમે બાકીની જીંદગી મલેકેઝરરીનપુશ સાથ ખુશખુશાલીમા ગુજારી.

— — ——

સમાપ્ત.

જાહેર ખબ

નવું રીતભાતનું ગુજરાતી પુસ્તક.

યાદ રાખજો!

આ

રીતભાતનો રસાલો.

આ પુસ્તક મધે **ગ્રહસ્થ સ્ત્રી** તથા **મરદ** **માટે** હમેશ **યાદ રાખવા જોગ વિવેક** તથા **રીતભાતો** સમાવવામાં આવી છે, જેની ટુક વીગત નીચે આપી છે—

બાનુઓનો બાબ:—૧–સરૂઆતના વીચારો. ૨–બાહેર જાહેર રસ્તાઓ ઉપર ચાલતી અથવા ફરતી વેલાની વર્તણુક. ૩–દુકાનો ઉપરની ખરીદી. ૪–રમત ગમતની જગાઓ. ૫–ઘરની અને બાહારની મુલાકાતો. ૬–દુરની જગાઓની તથા ગામોની મુલાકાતો. ૭–મીત્રાચારીની, રીતભાતની, કામકાજની, ખુશાલીની, કે દીલાસો આપવાની મુલાકાતો. ૮–વાતચીતનો હુન્નર. ૯–ગ્રહસ્થો તરફનો ઉપકાર. ૧૦–ઉછીનું લેવું. ૧૧–ભેટો. ૧૨–ખાવાની ટેબલ. ૧૩–પત્ર વેહવાર. ૧૪–લગન અને પરણેલી જીંદગી. ૧૫–પોશાક. ૧૬–પ્યારૂં ઘર. ૧૭–શરીરની સફાઇ. ૧૮–મેજબાની, તેને માટેના ઇજન, તૈયારી અને વિવેક. ૧૯–ચાકરો, તેમને રાખવાની રીત, તેમની સાથેની વરતણુક. ૨૦–બચાં, તેમની તબીયત અને ઘરની તેમજ બાહેરની વરતણુક. ૨૧–ખરાબ આદતો. ૨૨–એક ઘરધણીઆણીની ફરજો.

ગ્રહસ્થોનો બાબ:—૨૩–બાહેર જાહેર રસ્તા ઉપર ચાલતી અને ફરતી વેલાની વરતણુક. ૨૪–ખંદગીની જગા, કામકાજો, નાટકશાલા, અને ઓલખાણ કરવાને લગતી ગ્રહસ્થો માટેની રીતભાતો. ૨૫–મુલાકાતો. ૨૬–પોશાકને લગતી સુચના. ૨૭–ખાણાને લાયકની રીતભાતો. ૨૮–ખાણાની ટેબલ ૨૯–ખાણા સાથનો દારૂ. ૩૦–પ્યારનો વિવેક. ૩૧–શરીરની સફાઇના કાણુનો. ૩૨–ઘોડો અને તેની સવારી.

☞ આ સર્વે રીતભાતો તથા વિવેક દેશીઓને લાગુ પડતી છે અને તે દરેક દેશીને અભ્યાસ કરવા જોગ છે.

કીંમત—૩૬૬ સફાના ગજવામાં રહે એવી સાહીજના કપડાંના પુઠાં સાથના પુસ્તકની **ફકત રૂ ૧) છે.** પોસ્ટેજ ૦)— વધુ.

પ્રગટ કરનાર—**જેહાંગીર બેજનજી કરાંણી.**

નાં૦ ૧૭ તથા ૧૮, પારસી બજાર સ્ટ્રીટ, કોટ, મુંબઇ.